

**Univerzita Karlova,
Fakulta tělovýchovy a sportu**

Kinantropologie

Disertační práce

Mgr. Šárka Rámišová

***ZAHRANIČNÍ STYKY ČESKOSLOVENSKÉHO VOLEJBALU
1948-1971***

CZECHOSLOVAK VOLLEYBALL FOREIGN RELATIONS 1948-1971

Vedoucí práce prof. PhDr. Marek Waic, CSc.

2022

OBSAH

1	Úvod	1
2	Metodologie	3
2.1	Oral history.....	5
3	Historie volejbalu ve světě	9
3.1	Charakteristika volejbalu a vývoj pravidel	10
4	Počátky volejbalu v Československu	13
5	Institucionalizace sportu a transformace organizovaného volejbalu	16
6	První mezinárodní kontakty čs. volejbalu 1945-1947	25
7	Zlatá éra československého volejbalu	28
7.1	50. léta 20. století	30
7.2	60. léta 20. století	35
8	Administrativní překonávání československých hranic	42
8.1	Služební cesty sportovců ve „státním zájmu“	44
9	Péče o reprezentanty	49
9.1	Občanská povolání volejbalistek a volejbalistů v období pracovní povinnosti	52
9.2	Armádní sport a oddíl reprezentantů.....	58
9.3	Volejbalisté pod lékařským dozorem.....	61
9.4	Realizační tým a jejich role při zahraničním výjezdu	73
10	Zahraniční angažmá	78
11	Politikum versus mezinárodní volejbalová scéna	96
11.1	Emigrace	104
12	Cestovatelské zážitky národní volejbalové reprezentace	109
13	Formování a stmelování úspěšných volejbalových kolektivů	118
13.1	Specifika ženského kolektivu.....	120
14	Cesta k profesionalismu ve sportu	122
15	Závěr	124
	Seznam zkratk	128
	Seznam tabulek	130
	Seznam obrázků	131
	Seznam pramenů a literatury	132
	Přílohy	137

Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. května 2022

Mgr. Šárka Rámišová v. r.

.....

Za trpělivé vedení disertační práce a rady děkuji svému školiteli prof. PhDr. Marku Waicovi, CSc. Poděkování patří také Haně Moravcové, Zdeňku Vrbenskému, Miloslavu Ejemovi a Václavu Židů za konzultace a připomínky. Za ediční korektury bych ráda poděkovala Pavle Plačkové.

Abstrakt:

Předkládaná disertační práce se zabývá československou volejbalovou reprezentací na jejích výjezdech do zahraničí v období tzv. zlaté éry. Během mezinárodních sportovních mítincích docházelo v průběhu 50.-60. let 20. století nejen k vzájemným kontaktům mezi zahraničními sportovci, ale také ke střetnutí rozličných politických ideologií. V průběhu těchto cest docházelo k druhotnému jevu a tím byly cestovatelské poznatky skrze seznámení se s kulturními odlišnostmi daných zemí.

Klíčová slova: volejbal, reprezentace, cestování, Československo, Československý svaz tělesné výchovy a sportu, zahraniční angažmá, sportovní lékařství, státní amatérismus, socialismus

Abstract:

The present dissertation deals with the Czechoslovak volleyball team on its trips abroad during the so-called golden era. During the 1950s-1960s, international sporting events saw not only mutual contacts between foreign athletes, but also a clash of different political ideologies. During these trips, a secondary phenomenon occurred and that was travel knowledge through learning about the cultural differences of the countries in question.

Keywords: volleyball, representation, traveling, Czechoslovakia, Czechoslovak Association of Physical Education and Sport, foreign engagement, sport medicine, state amateurism, socialism

1 Úvod

Volejbal nebo chceme-li odbíjená je kolektivním sportem, který zažíval v Československu mezi lety 1948-1971 své největší mezinárodní úspěchy. Národní reprezentace volejbalistů a volejbalistek vítězili na Světových festivalech mládeže a studentstva, Mistrovství Evropy (dále jen ME), světa (dále jen MS), ale i olympijských hrách (dále jen OH). Tuto dobu nazýváme „zlatou érou“ v historii československého volejbalu. To vše na pozadí významných dějinných zvrátů, které ovlivnily nejen vnitropolitický a celospolečenský vývoj, ale proměnily i interakce mezinárodních vztahů. V poválečném období se začaly přirozeně obnovovat mezinárodní sportovní vztahy, které navazovaly na své předválečné kontakty.

Disertační práce si klade za cíl porovnat vliv mezinárodních politických vztahů na zahraniční sportovní styky a zároveň zkoumat podmínky výjezdů národních týmů volejbalistek a volejbalistů do zahraničí v období tzv. státního socialismu. V tomto období se díky Studené válce stává svět bipolárním a Československo se dostává do vlivu sovětské sféry. Důležitými mezníky práce se pak stává období sjednocování tělovýchovy a legislativní úpravy, které ovlivňovalo vnitřní chod sportovních a tělovýchovných celků, tudíž organizovaného volejbalu. Středem zájmu bude činnost Československého svazu tělesné výchovy a sportu (dále jen ČSTV), instrukce a doporučení, které vydávalo a jimiž se museli sportovci na zahraničních cestách řídit. Zároveň je nutné ozřejmit činnost Mezinárodní volejbalové federace (Fédération Internationale de Volleyball, dále jen FIVB) u jejíchž základů stál i Československý volleyballový a basketballový svaz. Důležitá je jeho expanze a vliv na vývoj celosvětových volejbalových pravidel, která ovlivňovala sama jeho členská základna a která výrazně pozměnila styl samotné hry od původního znění. Otázkou tudíž je, zda docházelo k ovlivnění výjezdních možností našich sportovců do zahraničí na mezinárodní, přátelská či exhibiční utkání, případně i na klíčové události jako MS, ME či OH. Předmětem bádání se stává i způsob volby sportovců, kterým bylo umožněno vycestovat do zahraničí, jejich charakteristika a způsob kontroly, kterou museli podstoupit před samotným odjezdem. Podstatné pro studii je rozklíčování způsobů péče státu o volejbalové reprezentanty. Dále představit jejich možnosti sportovního tréninku a zázemí, vývoj metodiky, sportovního lékařství, ale i míra finanční podpory. Státem podporovaný amatérismus se začal rozvíjet již po roce 1948 po sovětském vzoru a sklízel na mezinárodním poli výraznou kritiku, na kterou bylo zapotřebí reagovat nebo se přizpůsobit. V okruhu zájmu je dále dobová reflexe zahraničních zájezdů československých volejbalistek a volejbalistů na základě teoretického rozpracování problematiky vnímání kulturních odlišností, vnímání jiného a problematiky transferu. Kromě krátkodobých

reprezentačních výjezdů reprezentačních hráček a hráčů se studie zabývá trenérskými stážemi a dlouhodobými zahraničními angažmá pro volejbalové trenéry. Důležité pro studii jsou zvolené geopolitické cíle takovýchto pracovních pobytů a stopa československé volejbalové školy ve světě. Projekt se bude jen okrajově věnovat problémům emigrace, zejména kvůli široké škále odborné literatury, která se této problematice již věnuje. Přesto si projekt klade otázku, kolik reprezentantů využilo příležitosti emigrace, i když patřili do skupiny privilegovaných osob, které pravidelně služebně do zahraničí cestovalo. Pokud tomu tak bylo, tak jaké emigrační vlny byly preferované a jaké geopolitické cíle si zvolili. Na základě všech předložených problematik by mohla studie druhotně vést k osvětlení příčin mezinárodních volejbalových úspěchů, které po konci sledovaného období upadaly. A v neposlední řadě, jakou roli v této problematice sehrálo samotné zasahování státu a jaký podíl na úspěchu měla trenérská příprava či kvalita reprezentačních sportovních kolektivů.

Časová osa disertační práce je časově vymezena obdobím od roku 1948, tedy nástupem k moci Komunistické strany Československa, do roku 1971, tedy počátkem tzv. normalizace, a s tím související zpřísnění výjezdních podmínek a oficiální přechod k státem podporovanému profesionalismu vrcholového sportu.

2 Metodologie

Základní přístup k řešení tématu představuje přímá metoda pramenů archivní povahy a výzkum a analýza probádaných materiálů. Předně byly využity materiály Archivu dějin tělesné výchovy a sportu (dále jen ATVS) Národního muzea, který spravuje pozůstalosti významných volejbalových funkcionářů, trenérů a hráčů. Důležitým zdrojem pro studium se stala sbírka Oddělení dějin tělovýchovy a sportu (dále jen ODTVS) Národního muzea, které disponuje bohatou trojrozměrnou sbírkou. Ta obsahuje nejen pozůstalosti některých volejbalistů, ale i významné artefakty z československé volejbalové historie. Památky hmotné kultury poskytují ke studiu konvoluty cenných předmětů, které volejbalista uchovával ze své sportovní kariéry. Mezi nimi se nachází i drobné zahraniční dary nebo suvenýry z cest. Součástí ODTVS je i bohatý fotoarchiv, ve kterém se nacházejí fotoalba ze zahraničních reprezentačních cest řady významných sportovců, jako např. Boženy Lútočkové, Soni Holubové, Karla Pauluse¹ nebo Ladislava Drobného, které dokládají objekty zájmů těchto vyjíždějících sportovců. V Národním archivu v Praze jsem prostudovala materiály z fondů Ústředního výboru KSČ (dále jen ÚV KSČ), Ministerstva školství a národní osvěty (dále jen MŠANO), Ministerstva zahraničních věcí, Československého tělovýchovného svazu (dále jen ČSTS) a Státního úřadu pro tělovýchovu a sport (dále jen SÚTVS). Na základě těchto probádaných materiálů bylo zmapováno institucionální vedení sportovního prostředí v poválečném Československu a v letech následujících. Bohužel fond ČSTV z let 1957-2000 je dosud v Národním archivu nezpracovaný, tudíž badatelsky nepřístupný. Jedná se o obsahově rozměrný fond, který by tuto práci v mnohém obohatil.

Dále jsem pro svou práci využívala i mnoho osobních archivů a pozůstalostí, které jsem během studia získala na základě osobního setkání s vybranými sportovci. Čerpala jsem ze soukromého archivu Hany Synovcové, Hany Moravcové, Zdeňka Vrbenského, Miroslava Puflera aj. V heuristické fázi bylo nastudováno mnoho publikovaných odborných statí, které se okrajově zabývaly výzkumným tématem. Předně jsem čerpala z publikace kolektivu autorů Zdeňka Vrbenského, Miloslava Ejema a Václava Věrteláře s názvem *Zlatá kniha volejbalu*.² Tato kniha byla vydána k příležitosti sta let existence Českého volejbalového svazu a obsahuje souborné informace od základní volejbalové historie po kompletní výsledkové tabulky a hráčské soupisky. Za velký přínos považuji možnost odborné konzultace přímo s výše jmenovanými autory.

---

¹ Karel Paulus (1933–2003), spoluhráči přezdíván Sokolík, Šotek, pro svůj výskok u sítě i Kaučukovým dědkem. Byl všestranným sportovcem – atletem, fotbalistou, lyžařem (členem reprezentačního družstva lyžařů pro severskou kombinaci) a také volejbalistou, od roku 1953 reprezentantem. Po skončení hráčské kariéry v roce 1967 se stal trenérem Dukly Jihlava, od roku 1970 Dukly Liberec. V letech 1972–1973 byl trenérem volejbalové reprezentace ČSSR.

² Zdeněk VRBENSKÝ – Miloslav EJEM – Václav VĚRTELÁŘ, *Zlatá kniha volejbalu*, Praha 2016.

Problematika cestování a výjezdního povolení v období socialismu je jedním z témat, kterému se věnuje ve své publikační činnosti prof. Jan Rychlík. Mimo rámec jeho bádání byly postaveny služební cesty do zahraničí československých občanů v dobách socialismu, proto se tématu hlouběji věnovali pracovníci Ústavu soudobých dějin Akademie věd České republiky. Lenka Krátká a Pavel Mücke editorsky zpracovali témata pracovních cest do zahraničí v letech 1945-1989. Mezi pravidelně služebně cestující občany patřili nejen politické garnitury, ale také vědci, technici, obchodní cestující, pracovníci v kultuře, ale rovněž sportovci. Dějiny armádního sportu studoval kolektiv autorů pod vedením Jaroslava Prišćáka. Pro výzkum reflexe zahraničí z pohledu sportovců jsou přínosem publikované paměti volejbalistek a volejbalistů, sportovního lékaře i volejbalového funkcionáře. Ke komparaci byly prostudovány i paměti významných sportovních „internacionálů“ z různých sportovních disciplín, které obohatily pramennou základnu. Stěžejními materiály se pro výzkum biografickou metodou stávají ručně psané deníkové zápisky volejbalisty K. Pauluse, který od své první zahraniční cesty na počátku 50. let 20. století vše dokumentoval. Deníky obsahují informace o klubových zahraničních zájezdech, kterých se účastnil jako hráč sportovního armádního celku a dále výjezdů národní reprezentace (Obr. 1). Záznamy dochované z poloviny 70. let. minulého století jsou z období ukončení jeho reprezentační kariéry, kdy začal působit jako trenér Dukly Jihlavy.

Projekt se opírá především o kvalitativní metodu a částečně i o diskurzivní analýzu výstupů dobových médií, které tvoří jen referenční rámec celého projektu. Nicméně na jejich základě bude projekt usilovat o vytvoření analýzy dobového ideologického přístupu ke sportu a tělesné výchově obecně. V první řadě představovala tato oblast sociálních dějin pole, kde se odehrávaly četné ideologické střety a debaty ovlivňující fakt, kdo mohl nebo by měl vycestovat a za jakým účelem. Z hlediska ideologického představuje oblast československého sportu jeden z klíčových prvků prezentace identity nově budovaného politického systému v zahraničí. Dalším přístupem z hlediska sběru dat jsou využité editované rozhovory s pamětníky na základě mezinárodně uznávaných metod orální historie. Zkušenosti československých sportovců ze zahraničí byly analyzovány a komparovány s realitou poválečného Československa. Zároveň se studie snaží konfrontovat archivní prameny a dobovou normativu se subjektivními vzpomínkami daných narátorů. V průběhu vypracování disertačního projektu jsem zároveň jako autorka vytvořila v prostorách Národního muzea v Praze ve spolupráci s Českým volejbalovým svazem výstavu „100letí volejbalu“. Jak z názvu vyplývá byla dovedena v časovém horizontu až do současnosti.

Obr. 1: Deníky Karla Pauluse

2.1 Oral history

Při výběru narátorů jsem oslovila několik zainteresovaných skupin osob. Prioritně jsem chtěla hovořit s hráčkami a hráči volejbalu, kteří se účastnili československé národní reprezentace v letech 1948-1971 a s ní se mohli účastnit zahraničních zájezdů. Dále jsem se zaměřila na vyhledání sportovních funkcionářů, trenérů a rozhodčích. Pokusila jsem se uskutečnit rozhovory jak s muži, tak s ženami. Přes mou snahu být genderově korektní, bylo dohledáno více ochotných žen/hráček. Byly jimi Hana Moravcová,³ Hana Synovcová,⁴

---

³ Hana Moravcová, rozená Valentová (* 1933), 164 cm vysoká smečařka a smečující nahrávačka (tzv. dvojka) družstev Spartak Plzeň ZVIL a Slavoj Plzeň MP, mistryně republiky 1960. V letech 1953-1962 reprezentantka ČSR a ČSSR s účastí na dvou MS a jednom ME se ziskem dvou medailí (stříbrné a bronzové).

⁴ Hana Synovcová, rozená Vacková (* 1936) je mistryní sportu, pětinasobná mistryně republiky s celky ÚDA a Dynamo, resp. Slavia Praha, reprezentantka ČSR a první česká volejbalistka v italské sérii A1. V sezoně 1969/70 v roli hrající trenérky pomohla sicilskému týmu Mediterraneo Catania k zisku mistrovského titulu. V roce 1995 pracovala v realizačním týmu Carla Capalbova, který zakládal Mezinárodní pražský maraton. (Gratulace zářijovým jubilatům z řad osobností ČVS 2016. In: Český volejbal, [online] [2021-01-20], <http://www.cvf.cz/cvs/ocneni-cvs-a-jubilanti/gratulace-zarijovym-jubilantum-z-rad-osobnosti-cvs-2016-1620.html>.

Naděžda Špelinová⁵ a Hedvika Mikulecká⁶. Z mužů/hráčů jsem realizovala orálně historické rozhovory s Miloslavem Ejemem⁷ a Miroslav Špelinou,⁸ kteří sice byli reprezentanty, ale nebyli zařazeni do národní reprezentace. Jediná Hana Synovcová z oslovených žen byla ligovou hráčkou, která se dostala jen do širšího reprezentačního výběru. Přesto absolvovala zahraniční angažmá v roce 1969 na Sicílii ve funkci hrající trenérky. Pro nevlídnou pandemickou coronavirovou situaci od roku 2019 jsem nemohla uskutečnit osobní rozhovor s Josefem Šormem⁹ (1932-2022), který mi sice telefonicky přislíbil rozhovor při prvním oslovení, ale později si to rozmyslel z obavy ze svého zdraví. Domluvená jsem byla i s bývalým předsedou mezinárodního oddělení Miroslavem Puflerem¹⁰ (1928-1921), nicméně, než bylo setkání realizováno, bohužel zemřel. Setkání jsem měla domluvené dále s Josefem Stolaříkem,¹¹ který absolvoval několikaleté trenérské angažmá v SRN, stejně tak s Miloslavem Ejemem, který jako funkcionář FIVB absolvoval několik desítek trenérských kurzů a mezinárodních kongresů a zároveň působil jako trenér v Íránu. Pro neočekávanou situaci, která ohrožovala zdraví starších spoluobčanů, jsem rozhovor s J. Stolaříkem uskutečnila pouze telefonicky, a s M. Ejemem

---

⁵ Naděžda Špelinová (1933-2019), 175 cm vysoká smečarka ligových družstev Sokol Vinohrady, Slavia VŠ Praha, ÚDA Praha a Dynamo, resp. Slavia Praha, šestinásobná mistryně republiky. Akademická reprezentantka ČSR se ziskem stříbrné medaile na Světových akademických letních hrách v Paříži 1957. V letech 1954-1963 reprezentantka ČSR a ČSSR s účastí na dvou MS a dvou ME se ziskem stříbrné medaile na ME 1958 v Praze a bronzové medaile na MS 1960 v Rio de Janeiro.

⁶ H. Mikulecká, rozená Štefflová (* 1933), 170 cm vysoká smečující nahrávající (tzv. dvojka) Škody Plzeň, resp. Spartaku ZVIL Plzeň, ÚDA Praha, Slavoje Praha a Dynamo, resp. Slavia Praha, šestinásobná mistryně republiky. V letech 1957–1962 členka ženské reprezentace ČSR a ČSSR s účastí na dvou MS a ziskem bronzové medaile na MS 1960 v Brazílii.

⁷ Miloslav Ejem CSc. (* 1935) volejbalový metodik, pedagog a výzkumný pracovník, autor a spoluautor mnoha vědeckých prací a knižních publikací. Dlouholetý funkcionář ČSTV a jeho ústřední volejbalové sekce, ligový rozhodčí, trenér domácích i zahraničních družstev (Írán, Finsko), držitel nejvyšší mezinárodní trenérské kvalifikace, lektor a vedoucí mezinárodních kurzů trenérů nejvyšší III. úrovně. Zástupce čs. svazu v FIVB, člen Trenérské komise, člen, sekretář a prezident Technické komise; v letech 1998–2002 člen správní rady FIVB. Jako delegát FIVB absolvoval zhruba devadesát mezinárodních trenérských kurzů, symposií a velkých světových soutěží, počet navštívených zemí je zhruba poloviční. (Miloslav Ejem. In: Český volejbal, [online] [2021-01-20], <http://m.cvf.cz/cvs/sin-slavy-funkcionari/ejem-miloslav-428.html>.)

⁸ Ing. Miroslav Špelin, CSc. (1931-2017) Od roku 1954 pracovník Výzkumného ústavu zemědělské fakulty. Od roku 1963 vedl technicko – ekonomické oddělení. 1957-1958 v širším reprezentačním výběru. Ligový hráč Slavia VŠ, Spartak Potrubí, Slavia Praha. Trenér pražských ženských celků (1974-1993).

⁹ Josef Šorm (1932-2022), volejbalista, který vystřídal kluby ÚDA Praha, Dynamo Slavia Praha, Spartak Potrubí, Dynamo Praha 7 Doprava a Lokomotiva Praha. V letech 1960-1964 reprezentant ČSSR s účastí na dvou MS, jednom ME a OH 1964. V letech 1968-1970 hrající trenér Atlasu Kortrijk v belgické superlize a vítěz Belgického poháru 1970.

¹⁰ Miroslav Pufler (1928-2021), v letech 1953-66 předseda Mezinárodní komise ČVS, v letech 1955-66 člen a od roku 1958 předseda Komise sportovní organizace FIVB, držitel řady čestných uznání ÚV ČSTV a Medaile Ing. Vladimíra Spirita za zásluhy o rozvoj českého volejbalu.

¹¹ Josef Stolařík (* 1933), 181 cm vysoký nahrávající smečar (tzv. dvojka) ligových družstev Slavia VŠ Praha a RH Praha, čtyřnásobný mistr republiky. Akademický reprezentant ČSR, účastník dvou Světových akademických letních her a akademický mistr světa z Torina 1959. V letech 1957-1963 reprezentant ČSR a ČSSR s účastí na jednom ME a dvou MS se ziskem 2 stříbrných medailí. Reprezentační trenér akademiků, juniorů a žen ČSSR se ziskem stříbrné medaile juniorů na MEJ 1977 a bronzové medaile žen na ME 1987. Uznávaný trenér v SRN se 14 roky působení u družstev mužů a žen v nejvyšší Bundeslize, státní trenér a člen předsednictva volejbalové federace SRN. V ČSSR ústřední trenér volejbalu a předseda Komise vrcholového sportu.

především korespondenčně. S ostatními jsem realizovala rozhovory osobně. Do studie jsem dále zařadila rozhovor s mezinárodním rozhodčím Jiřím Šlechtou.¹² Dále jsem hovořila s trenérem a ligovým volejbalistou M. Špelinou, bratrem N. Špelinové, který sice nebyl reprezentačním hráčem, ale často cestoval služebně do zahraničí. Kontakty se postupně na sebe nabalovaly metodou sněhové koule. Na základě osobního doporučení se řetězově objevovala další jména možných narátorů. V rámci spolupráce s Českým volejbalovým svazem a jejich historikem Zdeňkem Vrbenským¹³ jsem mohla uskutečnit rozhovory s dalšími volejbalisty, kteří nezapadají sice do časového rámce studie, ale rozšířily vlastní výzkum. Například s metodikem, lektorem trenérských kurzů a trenérem Zdeňkem Valáškem,¹⁴ který v 80. letech podnikal stáže do Itálie a pořádal kurzy po celém světě. Dále ligová volejbalistka Eva Emingerová Dostálová¹⁵ byla aktivní v 80. letech minulého století, Helena Havelková¹⁶ je zase současnou volejbalistkou s angažmá v Itálii. Dalším narátorem se stal bývalý mezinárodní rozhodčí a současný generální sekretář Ing. Milan Labašta,¹⁷ který mě uvedl do současné

---

¹² Jiří Šlechta (* 1936), extraligový a mezinárodní rozhodčí. V roce 1967 získal základní rozhodcovskou kvalifikaci. Domácí extraligu začal řídit v roce 1971 s konečnou bilancí 537 utkání, v roli mezinárodního sudího měl premiéru v roce 1979 na ME juniorů v Portugalsku a celkem odřídil 406 mezistátních či mezinárodních zápasů doma i venku. Samostatně nebo s reprezentačními celky (seniorskými, juniorskými či akademickými) absolvoval 52 výjezdů za hranice a navštívil 27 zemí.

¹³ Zdeněk Vrbenský (1945-2020), v letech 1962-63 člen dorosteneckého výběru ČSSR. V letech 1964-2002 hráč a hrající trenér Slavoje Praha ve II. lize a postupně v nižších soutěžích pražského přeboru. V rámci vojenské služby v letech 1973-75, hrající trenér Dukly Rakovník s trenérskou kvalifikací II. třídy. V 70. letech člen Trenérsko-metodické komise sekce odbíjené MV ČSTV Praha, lektor školení pražských trenérů IV. a III. třídy, kouč dorosteneckých výběrů Prahy. Iniciátor a organizátor VC Prahy veteránů (+40), od r. 1998 VC Prahy superveteránů (+50) a do roku 2008 kvalifikací M-ČR superveteránů v Čelákovicih a v Praze. Iniciátor a organizátor každoročních setkání jubilanů z řad osobností pražského volejbalu.

¹⁴ Zdeněk Valášek (* 1935), trenér extraligových celků žen Lokomotivy Praha (1975-78) a Tatranu Střešovice (1982-85 a 1993-96). Lektorkou činnost zahájil v roce 1980 stáží v Itálii (před kterou absolvoval intenzivní dvouletý kurz italštiny) a do Itálie se vrátil v letech 1990-92 jako trenér žen Calvisana v sérii A2. V roce 1981 získal kvalifikaci lektora mezinárodních trenérských kurzů FIVB základního I. stupně a v roce 1982 II. stupně pro francouzskou sekci kurzů, v roce 1983 nejvyššího III. stupně pro anglickou sekci. Z obou uvedených jazyků absolvoval státní zkoušku po postgraduálním studiu Pedagogické fakulty UK v letech 1981-87. Od roku 1983 působil jako lektor trenérských kurzů FIVB na našem území, v roce 1993 zahájil dalších 16 let působení na kurzech v zahraničí, kterých absolvoval více jak 50 a navštívil při nich na 30 zemí Evropy, Asie, Afriky, Jižní Ameriky a karibské oblasti Severní Ameriky.

¹⁵ Eva Emingerová Dostálová (* 1963), šestinásobná mistryně republiky z let 1981-1986, juniorská reprezentantka ČSSR, která obdržela na mistrovství Evropy juniorek v roce 1982 bronzovou medaili. V letech 1981-1988 byla členkou ženské reprezentace a s ní v roce 1987 získala bronzovou medaili na ME v Belgii. V sezóně 1988/89 se stala hráčkou německého TSV Vilsbiburg v Bundeslize.

¹⁶ Helena Havelková (* 1988), volejbalistka roku z let 2013, 2015 a 2016, nejlepší volejbalistkou dekády 2000-2009 a uvedením do Síně slávy českého volejbalu. Své kvality zúročila v extraligových družstvech TU Liberec a Slavia Praha. Přijala také zahraniční angažmá v Itálii, Rusku, Turecku, Polsku a v Číně. V letech 2003-2015 se stala reprezentantkou ČR v kategorii kadetek, juniorek a žen (od roku 2012 s kapitánskou páskou). Startovala na dvou MS a šesti ME a v roce 2012 zvítězila v Evropské lize European Volleyball Confederation (dále jen CEV).

¹⁷ Milan Labašta (* 1960), absolvoval kurzy rozhodčí a v roce 1996 i kurz mezinárodního rozhodčí. Od roku 1999 do roku 2015 soudcoval mezinárodní turnaje: Světový pohár mužů (2011), finále světové ligy (2011, 2012 – v semifinále jako 1. rozhodčí, ve finále jako 2. rozhodčí, 2014 ve finále jako 1. rozhodčí), světová univerziáda (2012 - finále 1. rozhodčí), ME mužů (2005, 2009, 2013 – v semifinále a finále 1. rozhodčí), ME žen (2007 – finále jako 1. rozhodčí), MS mužů (2010, 2014 – ve finále 2. rozhodčí), Final Four Ligy mistrů CEV mužů (2004

problematiky vrcholového volejbalu. Prof. MUDr. Vladimír Beneš, CSc.,¹⁸ který se dožil 100 let stejně jako československý, potažmo český volejbal, vyprávěl v rozhovoru o poválečné obnově, rovněž počátcích sportovního lékařství a rekreačním způsobům hraní volejbalu. Posledním osloveným byl doc. Dr. Rudolf Dušek (* 1930), bývalý místopředseda Ústředního výboru ČSTV (dále jen ÚV ČSTV) pro vrcholový sport. Pro rozšíření obzorů samotného, přesně vystavěného projektu, jsem považovala za nutné proniknout lépe do období mimo časový rámec, a to jak před, tak i po, abych mohla vyzdvihnout nuance jak ve vývoji samotného československého volejbalu, institucionalizace, tak jeho mezinárodních kontaktů i vrcholové přípravy reprezentantů.

Mimo výše studovaný rámec jsem započala s nahráváním rozhovorů se sportovci z jiných sportovních disciplín. Například s krasobruslařkou Evou Romanovou (* 1946), která přijala v roce 1965 legální angažmá v ledním revue Holliday on Ice nebo hokejovým brankářem a trenérem Jiřím Holečkem (* 1944), který v sedmdesátých letech absolvoval zahraniční stáže v německých klubech, později v Japonsku. Tím, že rozšířím studii i o časový rámec do konce roku 1989, bude možné v budoucnu podstoupit aktuální studii nové komparaci. Proto tento projekt zpracovávám v rámci interního grantu Národního muzea, jehož jsem zaměstnankyní.

Narátory jsem navštěvovala v jejich bydlišti, tedy pro ně komfortním prostředí. Pokud to podmínky umožňovaly, setkání proběhlo vícekrát, aby si narátor přivyknul na tazatelku a více se otevřel. Po uskutečnění prvního rozhovoru si začínají narátoři v klidu o samotě více vzpomínat a z toho důvodu je druhý rozhovor často doplňující. Přepisovány jsou v hovorové řeči, s pomlčkami a pauzami v hovoru, dle mezinárodních zásad oral history. Tento způsob přepisu umožňuje lépe rozpoznat komunikační schopnosti narátora, jeho způsob uvažování, kvalitu vzpomínek, či míru inteligence. Rozhovory se nahrávaly se svolením narátorů a byly publikovány s podepsaným informovaným souhlasem.

– ve finále jako 2. rozhodčí, 2008 – ve finále jako 1. rozhodčí, 2010, 2012 – finále jako 2. rozhodčí, 2013 – ve finále jako 1. rozhodčí) a Final Four Ligy mistrů CEV žen (2005 – ve finále jako 2. rozhodčí, 2006, 2007, 2011). Od roku 2017 je generálním sekretářem Českého volejbalového svazu.

¹⁸ prof. MUDr Vladimír Benešem, DrSc. (1921-2021), od roku 1941 spolu s bratrem Zbyslavem (1922-2006) hrál za plzeňský klub VPK Radbuza se startem v protektorátní zemské lize Čech, a ještě krátce po válce. Krátce působil jako lékař Armádního tělocvičného klubu v Praze, s volejbalisty ATK absolvoval několik zájezdů a na některých si i zahrál. Po promoci v roce 1949 začal pracovat v ÚVN ve Střešovicích, kde se specializoval na poranění míchy. Po normalizaci byl v roce 1979 propuštěn v hodnosti plukovníka z armády a nastoupil jako řadový lékař do Dětské nemocnice v Motole. Zde založil první dětskou neurologii u nás a stal se členem různých mezinárodních společností. Za svou kariéru uskutečnil na 4000 operací mozku, je autorem nespočet odborných článků a publikací.

3 Historie volejbalu ve světě

Dle Sportovního slovníku příručního z roku 1944 je „volleyball“ popisován jako: „Sportovní hra, která zaměstnává celý svalový systém a klade jenom mírné požadavky na plíce a srdce, takže je dobrým cvičením pro sportovce všech druhů bez rozdílu věku a pohlaví.“¹⁹ Tato definice byla napsána v době, kdy volejbal již byl v Československu pevně zakořeněný. Když se pokusíme vysledovat původ této hry, narazíme v pramenech na dvě verze. Dle první se zrodila hra u skupiny chicagských hasičů, kteří si krátili chvíli a házeli si míčem přes natažený provaz.²⁰ Dopad míče na zem byl chybou. Aby se hra urychlila, zkoušeli hráči míč odbíjet.²¹ Druhá verze, která je častěji citovaná a považovaná za jedinou správnou, přisuzuje autorství této hry Williamu G. Morganovi,²² řediteli tělesné výchovy v Young Men's Christian Association (dále jen YMCA)²³ v Hollyoku v USA. Psal se rok 1895, některé prameny uvádí i přesné datum, tedy 9. února, kdy se poprvé představil volejbal na konferenci sportovních ředitelů YMCA na East Gymnasium na Springfield College. Hru zúčastněným předváděla dvě družstva o pěti hráčích z Hollyoku, kapitánem jednoho byl primátor města, druhého pak velitel hasičů. W. G. Morgan se v jistých směrech inspiroval z několika sportů. Ze spojení tenisu a badmintonu, odkud převzal síť, pochází i původní název hry „Mintonette“. Z baseballu pak přebral rozdělení hry na „inningy“,²⁴ z basketbalu použil pro hru míč.²⁵ Trvalo asi rok, než pravidla hry zdokonalil, ale i přesto se hra nadále vyvíjela. Také pozměnil dle rad i název hry na Volley-Ball.²⁶ První míč, speciálně pro volejbal, vyrobila místní firma Spalding.²⁷ Mezinárodní sítě poboček YMCA se hra začala šířit po světě, do Asie, Kanady, Kubu, Egypta, Brazílie a jiných států.²⁸

¹⁹ Oldřich SKOTÁL – Karel TAUŠ, *Ilustrovaný sportovní slovník příruční*, část druhá, Brno 1944, s. 849.

²⁰ Považováno spíše za šířící se nepřesnou fámu.

²¹ KOLEKTIV AUTORŮ, *80 let organizovaného volejbalu v České republice 1921-2001*, Brno 2001, s. 11.

²² William George Morgan (1870-1942) se narodil ve Spojených státech amerických. Během studií se v roce 1892 setkal s Jamesem Naismithem, který vynalezl basketbal. Později přijal místo tělovýchovného pracovníka v křesťanském mládežnickém sdružení YMCA, pro jehož členy vynalezl novou hru volejbal. Od roku 1995 se uděluje cena s názvem Morgan Trophy Award, která je každoročně předávána nejlepšímu volejbalistovi a volejbalistce v USA.

²³ YMCA – Young Men's Christian Association (Asociace mladých křesťanských mužů). Tato organizace byla založena 1844 v Londýně. Klade si za cíl rozvíjet člověka, jeho ducha a tělo. Zabývá se humanitární činností, pořádá kurzy, nabízí aktivní trávení volného času, provozuje sporty. YMCA je celosvětovou mládežnickou organizací. Na našem území působí již od poloviny 19. století, ale samostatná Československá YMCA byla založena v Praze 21. 4. 1921. YMCA je považovaná za zakladatele nejen volejbalu, ale také basketbalu a futsalu.

²⁴ V překladu směna v baseballu.

²⁵ Z. VRBENSKÝ – M. EJEM – V. VĚRTELÁŘ, *Zlatá kniha volejbalu*, s. 17.

²⁶ Teprve od roku 1952 se v angličtině oficiálně používá sloučená forma psaní: Volleyball.

²⁷ Přesný rok není známý. Uvádí se rok 1897 nebo rok 1900.

²⁸ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 18.

3.1 Charakteristika volejbalu a vývoj pravidel

„Hra tato nevyžaduje více než několika čtverečních metrů místa. Uprostřed, mezi dvěma kůly se natáhne síť, podobná tenisové, jenže hořejší okraj uprostřed je skoro půl třetího metru nad zemí. Na každé straně sítě se namáhá šest i více hráčů, sraziti míč na zem do protivníkovu území po trojím úderu, čímž se docíluje bodu nebo ztráty míče, podle toho, kdo servíroval. Ovšem že ve hře se nikdo nesmí dotknouti sítě, ani přeshlápnouti střední linii. Mnohdy dochází ke vzrušujícím momentům v této hře, kde pracuje celé tělo - zejména ruce, nohy a zrak, neboť rychlý průběh hry nedovoluje jednotlivci otáletí nebo déle se rozmýšletí. Promyšlení jednotlivých fází, musí se dít před jejich sehráním a tudíž ve hře vítězí hbitost spíše, než síla, s jako dovede protivník srážeti umístované míče.“²⁹

Původní pravidla volejbalu se výrazně lišila od soudobých. Předně byla hra koncipována pro mladé muže, i když dle dochovaných historických fotografií je zřejmé, že i ženy jej začaly brzy hrát. V roce 1896 se hry účastnilo pět hráčů proti pěti, na kurtu o velikosti 7,65 × 15,23 m. Výška sítě sahala do 198 cm. Protože byla hra vymyšlena především pro vnitřní prostor haly, měla to být převážně bezkontaktní hra, u které nedochází ke zranění hráčů. Hra se dělila na devět inningů, počet přihrávek nebyl limitován a povoleny byly odrazy od stěn. Hra končila v okamžiku dosažení 15 bodů. V roce 1900 se zrušily inningy a hra se začala dělit na sety. V roce 1912 se na Filipínách začalo hrát jen se třemi údery míče v poli. V USA se toto pravidlo zavedlo v roce 1917. Od roku 1922 se v pravidlech počet úderů omezil na tři. Roku 1950 přibyla útočná čára. O šest let později bylo umožněno střídát dva hráče během jednoho setu. V roce 1958 už to byli čtyři hráči během setu a v roce 1960 dokonce šest hráčů. Jakýkoliv dotyk sítě byla chyba. Na Dálném východě v poli stálo devět hráčů a síť sahala do výšky 230 cm. Muži hráli na poli o velikosti 11 × 22 m, ženy 9 × 18 m. Výška sítě se ale dle nových pravidel neustále zvyšovala (rok 1910 - 213 cm, rok 1912 - 228 cm, rok 1917 - 244 cm).

První oficiálně vydaná pravidla v Československu uváděla výšku sítě 243,83 cm, o dva roky později Klenkova pravidla uvádějí umístění sítě ve výšce 2 m. V Šimkových pravidlech z roku 1925 byla síť vypnuta ve výšce 242 cm. Ke sjednocení pravidel v NAAF došlo v roce 1926. Ta stanovila výšku sítě na 244 cm, nicméně v následovaných letech se opět pravidla upravovala. V roce 1956 měli muži síť ve výšce 245 cm a ženy ve 221 cm. V roce 1963 mužům klesla síť o dva centimetry a ženám se zvýšila o tři. Tyto úrovně se udržely až do dnes, i když se objevuje mnoho návrhů opět výšku sítě upravit. Po technické a taktické stránce se ve hře nic zásadního nezměnilo, nová úprava pravidel koncem roku 1949, zahrnující rozdělení hřiště

---

²⁹ Anonymní autor, *Volleyball*, Sport, roč. VI, č. 22, ze dne 2. 6 1926, s. 12.

na šest stejných polí, s ve středu vyznačenými křížky pro výchozí postavení hráčů před zahájením hry, byla již v roce následujícím zrušena.³⁰

Volejbalový prvek tzv. „bagr“, který prosadil náš významný volejbalový teoretik a metodik doc. František Stibitz,³¹ byl dříve využíván pouze jako východisko z nouze, kdy už nebylo možné míč odbít prsty. V roce 1954 vydal pan docent skripta s názvem Sportovní hry II. – Odbíjená, kde tento prvek povýšil na jednu z herních činností a nazval jej „odbití obouruč spodem“. Doporučoval zápěstí obou paží spojit tak, aby odrazová plocha byla co největší. Skripta, která nejdříve vydal ještě jako asistent na Katedře sportovních her Institutu tělesné výchovy a sportu³² (dále jen ITVS), byla knižně publikována v roce 1958 pod názvem „Odbíjená“. Kniha byla přeložena do několika jazyků v průběhu padesátých let a trenéři tuto techniku začali nacvičovat i při svých trénincích s družstvy. Bohužel v naší zemi tento prvek nebyl doceněn tak jako za hranicemi. To se projevilo na nejednom mezinárodním utkání. Tato technika byla zahraničními soupeři vybrušována a naši hráči už jen při nácvicích složitě doháněli to, co ve světě již bylo běžnou praxí.³³ Např. N. Špelinová ve svých vzpomínkách uvádí, že bagr více odkoukaly teprve na MS v Brazílii v roce 1960 a to od Japonek.³⁴

Od roku 1968 bylo povoleno blokování podání, ale v roce 1980 bylo zrušeno. V roce 1972 byly na síti zavedeny anténky, vzdálené od sebe 9,4 m. O čtyři roky později bylo uznáno, že po blokování mohou následovat ještě tři údery. Od roku 1994 se může míč odbít jakoukoliv částí těla. V roce 1998 byly zrušeny ztráty, první a čtvrtý set se hraje do 25 bodů. Toho roku byla také nově zavedena role libera, což je speciální bránící hráč, který ale nesmí podávat, blokovat, ani hrát v přední řadě, ani nahrávat na smeč. V každém týmu mohou být maximálně dva hráči této role. Hráč je odlišen dresem jiné barvy.

Pokud bychom se pokoušeli srovnat současnou situaci v českém volejbalu s československým volejbalem 50. a 60. let 20. století musíme si uvědomit diametrální odlišnost pravidel. Současná pravidla zrychlují hru. Útočení je zvýhodněno a je dokonce

---

³⁰ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 51.

³¹ Doc. František Stibitz (1917-2008) byl vysokoškolský pedagog, uznávaný teoretik a metodik sportovních her. Tvůrce a překladatel názvosloví a pravidel, autor řady odborných publikací. Funkcionář volejbalového svazu, od roku 1969 sekretář a v letech 1978-1980 prezident Komise pravidel FIVB, byl také členem řídicích komisí a komisí rozhodčích při ME, MS, OH.

³² Dle vládního nařízení ze dne 7. dubna 1953 byl zřízen Institut tělesné výchovy a sportu v Praze, který nesl titul vysoké školy. Její založení bylo uzákoněno výše citovaným zákonem č. 71/1952 Sb. Její politické zaměření dokládá i osoba, která byla pozvána, aby institut slavnostně otevřela. Nebyl jím nikdo jiný než soudruh ministr národní obrany, první náměstek předsedy vlády a generál armády Dr. Alexej Čepička. Škola tak až do roku 1959 vychovávala především odborníky v armádní tělovýchově. Poté byla začleněna pod Univerzitu Karlovu a začal se zabývat především vzděláváním učitelů tělesné výchovy a trenéry.

³³ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 57.

³⁴ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

povoleno útočit ze zadních řad. Každá chyba znamená bod, počítání bez ztrát je zavedeno od roku 2000. Ve hře je kladen větší důraz na kvalitní servis.³⁵

---

³⁵ Základní parametry dle současných pravidel: hřiště o rozměru 9 × 18 m, střední čára pod sítí, útočné čáry 3 m od středu; mistrovské (soutěžní) utkání se hraje na tři vítězné sety do 25 bodů, každý set musí od stavu 23:23 skončit rozdílem dvou bodů, pátý set se hraje do 15 bodů a musí skončit stejně, jako předchozí sety; družstvo může střídat v jednom setu maximálně 6×; výška sítě je 243 cm pro muže, 224 cm pro ženy, délka sítě mezi anténkami je 9 m; dotyk anténky míčem v průběhu hry je chybou; dotyk sítě jakoukoli částí těla hráče je chybou; přešlap střední čáry celým chodidlem do pole soupeře je chybou; podání musí být provedeno do 8 s po pokynu (zapísknutí) rozhodčího; při podání se může míč při přeletu sítě dotknout její vrchní pásky a dopadnout na hráče soupeře, nebo do jeho hřiště i mimo ně; hráč má povoleno odbít míč kteroukoliv částí těla (neplatí to pro podání); při prvním odbítí míče ve vlastním poli letícího od soupeře je povolen dvojdotek; je povoleno blokovat míč letící od soupeře s výjimkou podání; po bloku má družstvo maximálně tři doteky; hráč libero musí mít při utkání dres odlišné barvy, než ostatní hráči; libero smí hrát pouze ve třech zadních zónách a provádět jen ty herní činnosti, které jsou povoleny pravidly.

4 Počátky volejbalu v Československu

„Tato hra dosáhla svou technickou dostupností zábavným jádrem veliké obliby širokého obecnstva u nás. Hraje se na školách, sportovních klubech i v armádě. Přenesena byvši po převratu z Ameriky, zdomácněla velmi rychle. Radostně se této hře oddává nováček, jenž hledá osvěžení v lehkém sportu, stejně jako zkušený sportovec, jenž nalézá ve volleyballu hru, v níž lze rozvinouti zručnost, vytrvalost a rychlost v rozhodování.“³⁶

Po Evropě se volejbal začal šířit především během a po první světové válce. Ještě za dob Rakousko-Uherské monarchie měla YMCA svou pobočku ve Vídni, ve které bylo zapojeno i mnoho Čechů. Stávalo se tak, že během 1. světové války se její aktivisté, vyslaní na frontu pro své duchovní a sociální poslání, dostali mezi naše legionáře. Odtud pochází i první informace o hraní volejbalu v časech volna. Po válce do nově vzniklého Československa, na pozvání prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, přijelo několik desítek instruktorů americké YMCA, kteří zakládali regionální organizace.³⁷ Zvolená města byla i regionálními ohnisky rozvoje volejbalu na našem území. Jednalo se především o Prahu, České Budějovice, Hradec Králové, Plzeň, Liberec, Rakovník, Brno, Znojmo, Kroměříž, Bratislavu, Banská Bystricu a Lučenec. V roce 1919 uspořádalo Ministerstvo národní obrany lehkootletické kurzy, nejdříve v Žilině, později v Praze, kde byly představeny nové míčové hry.³⁸ Ty mnohé zaujaly, a zvláště volejbal se šířil pod různým pojmenováním.³⁹ Mimo původní americký název se užívala i česká varianta pojmenování jako podbíjená a odbíjená.⁴⁰ Mezi významné osobnosti, které se na rozvoji volejbalu podílely, musíme zmínit i Čechoameričana Jana Ámose Pípala,⁴¹ tělovýchovného instruktora mezinárodní organizace YMCA. V roce 1919 se účastnil jako trenér amerického atletického týmu Pershingovy olympiády v Paříži. Tam jej oslovila Česká amatérská atletická unie, aby jim vypomohl s obnovou a rozvojem atletiky u nás. Nabídka jej zaujala, a tak koncem roku pořádá instruktorské kurzy na Moravě. Rovněž začal úzce spolupracovat s organizací YMCA a připravoval naši mužskou atletickou výpravu na blížící se

---

³⁶ *Oficiální pravidla pro volley-ball, basket-ball, playground-ball a hand-ball.* Praha 1923, s. 3.

³⁷ Tomáš TLUSTÝ – Jan ŠTUMBAUER, *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu*, České Budějovice 2013, s. 26.

³⁸ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 18.

³⁹ Dále též wolley-ball, wolleyball, volleyball i voley-ball.

⁴⁰ Druhý zmíněný výraz je spojován spíše až s padesátými lety, kdy dle nařízení, byla tato česká verze preferována.

⁴¹ Prof. Josef Ámos Pípal, také Joseph Amos Pipal (1874–1955), v mladém věku odcestoval s rodiči do USA. Vystudoval tělesnou výchovu na univerzitě a byl profesorem na univerzitě v Dakotě a v Ohiu, jako trenér fotbalu a basketbalu působil na mnoha dalších amerických univerzitách. V roce 1919 se účastnil jako trenér amerického atletického týmu Pershingovy olympiády v Paříži. Jako tělovýchovný instruktor mezinárodní organizace YMCA připravoval čs. mužskou atletickou výpravu na olympijské hry v Antverpách 1920.

OH v Antverpách.⁴² A právě tito atleti představili 2. července 1920 nové americké hry, jako byl baseball, basketball, pushball a volleyball na cvičišti Sokola Žižkov v Praze.⁴³ Volejbal se zásluhou armádních instruktorů začal hrát i na vojenských posádkách, přidávaly se sokolské jednoty, vysokoškolský sport, trampové, ale i dělnické tělovýchovné jednoty. „*Kurty převážně s písčítým povrchem rostly na každém volném plácku – mezi domy, u škol, sokoloven, kasáren, továren, plováren, v lázeňských a rekreačních střediscích. Ve městech, na vesnicích, na trampských osadách. A kde kurt chyběl, nebyl problém najít kousek rovné plochy, natáhnout mezi dva stromy síť (ale stačil i provaz), klackem v písku „nalajnovat“ a už se hrálo. Této jeho skromnosti a mobility využívali především skauti, vodáci a členové turistických oddílů.*“⁴⁴

U počátků organizovaného volejbalu stála organizace YMCA⁴⁵, která po odchodu americké armády ze země zdědila její sportovní vybavení, tedy i míče a síť. Postupně zakládala první družstva po celé republice a rovněž vydala první přeložená pravidla, propagační letáky a příručky. V roce 1921 vznikl při národní centrále YMCA v Praze organizační celek, který byl nazván volejbalový svaz a začal pořádat první turnaje. Tento rok byl proto oficiálně určen rokem zrodu českého volejbalu. První volejbalový svaz, nezávislý na YMCA, přesto se sídlem v Paláci YMCA v Praze na Poříčí, byl ustanoven v roce 1923. V tomto roce byla přeložena do češtiny i první oficiální pravidla hry. První dva roky jeho existence jej vedl Josef Antonín First.⁴⁶ Svaz se stal třetím nejstarším na světě, hned po Uruguayi⁴⁷ a Estonsku.⁴⁸ V roce 1924 svaz rozšířil svou činnost i o basketbal a přejmenoval se na Československý volleyballový a basketballový (dále jen ČVaBS) a takto existoval až do konce 2. světové války.⁴⁹ První Mistrovství republiky mužů v Olomouci bylo sehráno 24. srpna 1924. Startovalo osm mužstev z Čech a Moravy. Jeho vítězem se stal klub VS Strakova akademie.⁵⁰ První Mistrovství

---

⁴² Jan JIRKA – KOLEKTIV AUTORŮ, *Sto let královny*, Olomouc 1997, s. 142.

⁴³ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 44.

⁴⁴ Tamtéž, s. 45.

⁴⁵ Centrála YMCA sídlila v Praze v ulici Na Poříčí. Její budovu od 60. let osídlil Ústřední výbor Československého tělovýchovného svazu. Po roce 1989 jim byla budova navržena.

⁴⁶ Josef Antonín First (původním jménem Fürst; 1894–1986) byl všestranným sportovcem, přezdívaný „Joe“. Stal se prvním předsedou volleyballového a basketbalového svazu, byl členem Olympijského výboru a Čs. amatérské atletické unie a působil jako tělovýchovný ředitel YMCA v Československu. Je považován za zakladatele 1. Lukostřeleckého klubu. Před 2. světovou válkou vystudoval humanitní vědy na Springfield College v USA. Je autorem několika publikací o lukostřelbě, táboření, lyžování a hrách pro mládež.

⁴⁷ Nejstarší volejbalová federace na světě byla založena v roce 1916 v Uruguayi. J. VÍT – KOL. A., *Český volejbalový svaz*, Praha 2006, s. 6.

⁴⁸ Jaroslav VÍT – KOLEKTIV AUTORŮ, *Český volejbalový svaz...od roku 1921*, Praha 2006, s. 6.

⁴⁹ Předsedové Československého volleyballového a basketbalového svazu: 1925–1936 – František Smotlacha; 1936–1939 – Alexandr Plecítý; 1939–1944 – František M. Marek; 1944–1945 – Rudolf Palivec; 1945–1946 – Václav Jeřábek.

⁵⁰ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 45.

republiky žen se odehrálo až v roce 1931 v Pardubicích. Historicky první titul získaly hráčky Volleybalového a basketbalového odboru vysokoškolského sportu v Praze.⁵¹

Sokol, jako největší tělovýchovná organizace v zemi, volejbal dlouho neakceptoval, stejně jako jiné sporty. Po čase volejbal přijal, ale jen jako doplňkovou tělovýchovnou aktivitu, která rozvíjela všestrannost. Když vytvořil první oddíly, bylo sokolům zakazováno závodit s jinými nesokolskými oddíly. To znamená, že se neúčastnili rozličných soutěží, jako např. celorepublikového mistrovství. Teprve od roku 1926 se konaly pravidelné přebory Československé obce sokolské (dále jen ČOS) ve volejbale, v kategoriích mužů, žen a dorostu. Do svazových soutěží se zapojili až v druhé polovině 30. let 20. století tzv. Tyršovými hry, a to tak úspěšně, že z předních pozic sesadili, do té doby dominující, vysokoškolské týmy.⁵² Mnoho významných volejbalistek a volejbalistů z období zlaté éry čerpali ze sokolské všestrannosti, která jim byla vštěpována už od dětství.

Výraznou roli v českých dějinách volejbalu sehrála i Trampská volejbalová liga (dále jen TVL), která byla založená v Praze v roce 1932. Ta organizovala na 15 soutěží v kategorii mužů a jejich členská základna neustále rostla. V roce 1936 vstoupila TVL do Československého volejbalového a basketbalového svazu.⁵³ Volejbalová Mistrovství republiky trampských osad se konala pouze v kategorii mužů. V tomto předválečném období se začínala povolna rozvíjet i mezinárodní spolupráce, z počátku pouze individuální, s oddíly YMCA nebo Vysokoškolského sportu. Období válečné samozřejmě zapříčinilo útlum aktivit, ne však jejich přerušeni. Mistrovství republiky, potažmo Protektorátu, se sehrávala i nadále. S uzavřením vysokých škol v listopadu 1939 souviselo i zrušení aktivit Vysokoškolského sportu. Hráči se ale začlenili do tradičních sportovních klubových základen a ve hře pokračovali i nadále. Avšak v roce 1941 byl zrušen Sokol a o rok později i Orel, který měl rovněž volejbalové oddíly.⁵⁴ Činnost ČVaBS přesto ani během války neustala, i když volejbalové činovníky tížila převaha těch basketbalových ve vedení a již delší dobu uvažovali o osamostatnění. Vhodná chvíle přišla teprve po válce.

---

⁵¹ Tamtéž, s. 48.

⁵² Nejúspěšnější byl Sokol Vysočany, jehož družstva po dobu 10 let svého působení v nejvyšší soutěži (1936-1945) získalo celkem šest mistrovských titulů a nikdy neskončilo hůře než na druhém místě. Velmi kvalitními týmy mužů byly Sokol Pražský, Sokol Vinohrady, Sokol Žižkov.

⁵³ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 47.

⁵⁴ Tamtéž, s. 365.

5 Institucionalizace sportu a transformace organizovaného volejbalu

Po 2. světové válce bylo více než zřejmé, že se svět stává bipolárním a Československo se přiklání k politice socialistického Východu. Vnitropolitická situace byla velmi bouřlivá. Od demokracie se postupně odkláněla k lidové demokracii směřující dál k socialismu, jehož ideálem bylo dovršení v podobě utopického komunismu, kterého však ve své čirosti nikdy nedosáhla. Politická situace v zemi prostupovala také i do sportovního dění a političtí představitelé měli tendence ji ovládat nebo alespoň ovlivňovat.

Již v březnu roku 1946 se konala valná hromada ČVaBS, kde došlo k rozdělení svazu na dva celky. Nově vzniklý Český volejbalový svaz (dále jen ČVS), který sídlil v Legerově ulici čp. 11, si zvolil za svého předsedu Jiřího Havla.⁵⁵ Na základě sepsané dohody se slovenským svazem vzniklo prozatímní Československé volejbalové ústředí.⁵⁶ Tento orgán zanikl ustavením ČSTS v březnu roku 1947, v čele opět s Jiřím Havlem,⁵⁷ místopředsdou Vratislavem Garlíkem a jednatelem Josefem Černým.⁵⁸ I ostatní sportovní organizace se začaly po válce pomalu samostatně obnovovat. Zároveň ale začaly společností rezonovat i první snahy o sjednocení tělovýchovy a sportu pod jedinou zastřešující organizaci.⁵⁹ Přestože se prameny k této tématice odkazují na Košický vládní program ze dne 5. dubna 1945, ve kterém měla být, mimo jiné, vyslovena i touha po sjednocené tělovýchově z úst současného politického vedení, při podrobném studiu tohoto dokumentu tuto zmíněnou informaci nenaleznete. Nicméně tento zdroj citují i druhotné prameny. Jediná zmínka o sportovních aktivitách se v popisovaném dokumentu odkazuje na právo na zakládání dobrovolných sportovních organizací (dále jen DSO).⁶⁰ Nutnost sjednocení československé tělovýchovy byla vyjádřena následně ve společném svolání Československé obce sokolské, Svazu dělnické tělovýchovné jednoty,

---

⁵⁵ Místopředseda Dr. Vratislav Garlík (Sokol Přerov) a Dr. Otakar Koutský (Sokol Pardubice I.), náčelník Dr. Jan Štolc (STOB), jednatel Ing. Miroslav Pulkráb (SK Staropramen).

⁵⁶ V ústředí zastupovali slovenský svaz Dr. A. Chovanec a J. Kapusta.

⁵⁷ Jiří Havel vedl svaz až do roku 1949.

⁵⁸ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 50.

⁵⁹ Z historických pramenů je zřejmé, že plány na sjednocení tělovýchovy a sportu byly chystány již během války. V roce 1943 a 1944 se uskutečnili semináře v Lidovém domě a ve školícím středisku Svazu dělnické tělovýchovné jednoty, kde se o sjednocení tělovýchovy diskutovalo. Jednání se účastnili i někteří členové bývalé ČOS, Federace proletářské tělovýchovy a katolické organizace Orel. Antonín ROČEK, *Geneze postojů vedení ČOS v procesu sjednocování čs. tělovýchovy 1945-1948*, Sborník studií, 1. část. Historie tělesné kultury a sportu. Praha 1996, s. 86

⁶⁰ „Vláda bude plně podporovat tvůrčí iniciativu a veřejnou činnost nejširších lidových vrstev. Vedle přímé účasti na správě a řízení státních a veřejných záležitostí prostřednictvím národních výborů bude lid mít právo na tvoření dobrovolných organizací různého druhu – politických, odborových, družstevních, kulturních, sportovních a jiných – a uskutečňovat prostřednictvím těchto svá demokratická práva. Přitom však nebude připuštěno, aby do těchto organizací pronikli zrádci národa, fašisté a jiní zjevné nebo zamaskované nepřátelé lidu.“ Košický vládní program

Federace proletářské tělovýchovy, Junáka a Českého všesportovního výboru dne 5. května 1945 pod názvem „Sjednocením tělovýchovy k budování nového Československa“.⁶¹ Z právních důvodů bylo zapotřebí, aby jednotlivé svazy nejdříve zahájily vlastní činnost odděleně a teprve poté přešly do sjednocené organizace.⁶² Organizace, které musely v průběhu války přerušit veškeré své aktivity, se rychle obnovovaly a začaly sčítat ztráty na členské základně i na majetku. Často narážely na zásadní problém, jímž byla právě jejich ekonomická situace a poválečná obnova tak byla pozvolná. Některé jednotlivé spolky si nárokovaly k užívání majetek znárodněný na základě Benešových dekretů ze dne 21. června 1945, který oficiálně přiděloval Národní pozemkový fond. Mnohým svazům chyběla často výstroj i výzbroj. Přičítaly to mimo jiné i rozkradení Němci během války.⁶³ Vázla výroba veškerého zboží, natož toho sportovního.⁶⁴ Členové sportovních svazů mnohdy svépomocí obnovovali budovy tělocvičen, hřišť a jiných sportovních areálů. Za těchto podmínek se svazy obracely na organizace vyšších instancí. Tou nejvyšší bylo⁶⁵ MŠANO. Ministrem daného resortu se stal prof. Zdeněk Nejedlý, do jehož kompetence náležela mimo jiné i tělovýchova a sport (dále jen TVS).⁶⁶ Dne 9. května 1945 byl ustanoven se souhlasem Národní rady a pod záštitou ministra Ústřední národní tělovýchovný výbor (dále jen ÚNTV).⁶⁷ Jeho sídlo se nacházelo v pražské Hybernské ulici. V čele stál předseda JUDr. Antonín Hřebík,⁶⁸ který se stal zároveň i nově

---

⁶¹ Jitka SCHŮTOVÁ – Marek Waic, *Kulturně výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*, Praha 1998, s. 28.

⁶² Dne 5. května 1945 došlo ke schůzce zástupců pěti tělovýchovných spolků a organizací: Sokola (zastoupen Dr. A. Hřebíkem, Dr. M. Kavalírem a M. Provazníkovou), Svazu Dělnických tělovýchovných jednot (jeho delegovanými zástupci byli K. Marek, J. Mecer, M. Patočková), Federace proletářské tělovýchovy (důvěru za něj dostali Fr. Jeřábek, B. Theien), Junáka (zastoupen J. Novákem a Vl. Koseovou) a Československého všesportovního výboru (Dr. R. Pelikána, F. Görtlega).

⁶³ Národní archiv (dále jen NA), fond Ústřední národní tělovýchovný výbor (dále jen ÚNTV) 834, kart. 8. sign. 53, Dotazníky.

⁶⁴ Docházelo ke konfiskacím majetku a pozemků, které byly přidělovány v téměř každém městě a vesnici pro sportovní účely.

⁶⁵ Tělesná výchova v období První republiky byla v gesci ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Ten měl ještě zvlášť zřízený Poradní sbor pro tělesnou výchovu. Po roce 1939, při reorganizaci vlády přešla tato agenda do ministerstva sociální a zdravotní správy a od roku 1942 do ministerstva vnitra. Od roku 1945 přešla tělovýchova pod Ministerstvo školství a národní osvěty.

⁶⁶ Vybudováním tohoto sektoru v rámci ministerstva byl pověřen prof. Ladislav Vaněk. Tělovýchova byla začleněna pod MŠANO na základě tzv. kompetenčního zákona č. 1/1945 Sb. O nové organizaci vlády a ministerstev v době přechodné.

⁶⁷ NA, f.834 ÚNTV, kart.1, číslo pomůcky 1015.

⁶⁸ JUDr. Antonín Hřebík (1902-1984), poslanec Národního shromáždění za Čs. stranu národně socialistickou, první poválečný starosta Sokola. Za války byl zatčen a vězněn v různých koncentračních táborech. Ve funkci starosty ČOS se mu podařilo v krátké době obnovit nacisty rozvrácenou organizační strukturu Sokola, obnovit činnost jednot a žup po celé republice a připravit na rok 1948 první poválečný všesokolský slet. Po únoru 1948 opustil Československo a usadil se v Chicagu. Byl zakládajícím členem Rady svobodného Československa v roce 1949. Založil Ústředí čs. sokolstva v zahraničí a byl jeho předsedou až do roku 1978. V této funkci založil tradici konání zahraničních sokolských sletů a prvních pět organizoval. Jeho všestranně prospěšná činnost byla několikrát po zásluze oceněna. V roce 1945 prezidentem Benešem za protinacistickou činnost Válečným křížem za zásluhy

zvoleným starostou ČOS. ÚNTV podléhaly okresní a místní národní tělovýchovné výbory, které měly blíže k situaci ve městech i na vesnicích.⁶⁹ Tyto výbory měly v každé obci sdružit všechny sportovní a tělovýchovné organizace federativním způsobem. Zásadním problémem byla ovšem skutečnost, že neustále narážely na hranice svých pravomocí. ÚNTV měl plnit, z pohledu sjednocování tělovýchovy, především funkci přípravnou. Hlavním cílem jeho existence bylo vytvořit novou tělovýchovnou organizaci, která by zaštitila všechny dosavadní, přičemž ale měla sportovním svazům zůstat jejich samospráva odborná, administrativní i hospodářská. Tato nová organizace měla nést název Tělovýchovný svaz Sokol.⁷⁰ První pokus se ale nezdařil.⁷¹ Z tohoto důvodu se jednotlivé svazy, stejně jako ČVaBS, mohly věnovat své vlastní obnově a opětovnému vzkříšení svých předválečných tuzemských i mezinárodních kontaktů, a to zcela pod svou reží. V tomto okamžiku musel nově se budující stát jednat velmi promptně, pokud chtěl udržet kontrolu nad svou zahraniční politikou. Rozhodně nebylo žádané sportovní styky přerušovat, ale bylo zapotřebí, aby země vystupovala z pohledu zahraničí jednotně. Sportovní organizace a svazy po své obnově měly potřebu jednat suverénně a navázat tak na své předválečné kontakty. Začínaly se plánovat první mezinárodní sportovní soutěže, mistrovství a obnovovaly se i OH. I z toho důvodu byl kladen velký důraz ze strany vlády na urychlené sjednocení československé tělovýchovy a sportu. Druhý pokus ÚNTV byl již úspěšnější. Dne 6. listopadu 1946 vznikl ČSTS, který svou činnost provozoval od až do poloviny roku 1949. V jeho čele stanul opět A. Hřebík. ČSTS sídlil v Praze v Tyršově domě, stejně jako samotný ÚNTV a samozřejmě i ČOS. Předseda všech těchto institucí A. Hřebík, byl zárukou, že se pokusí na nich udržet lidově demokratické řízení. Celý spolek fungoval převážně z členských příspěvků,⁷² z výtěžku sázek na sportovní utkání a z příspěvků Ministerstva

---

1. stupně. V roce 1996 prezidentem Havlem in memoriam druhým nejvyšším státním vyznamenáním Řádem T. G. Masaryka II. třídy. V USA v roce 1984 zemřel a teprve po deseti letech byla jeho urna převezena do vlasti.

⁶⁹ Martin OKLEŠTĚK, *Únor 1948 a organizace československého sportu*; Diplomová práce 2013; Univerzita Karlova v Praze Pedagogická fakulta Katedra dějin a didaktiky dějepisu, s. 21.

⁷⁰ NA, f. ÚNTV 834, kart. 1., sign. 6, Prozatímní stanovy Tělovýchovné jednoty Sokol.

⁷¹ Oficiální datum jeho založení se mělo stát 16. 9. 1945. Dohodli se na tom při společném jednání zástupci těchto svazů a organizací: Československý volejbalový a basketbalový svaz Československá obec sokolská, Svaz dělnických tělocvičných jednot, Federace proletářské tělovýchovy, Česká atletická amatérská unie, Český svaz kanoistů, Československá yachetní asociace, Český šermířský svaz, Český veslařský svaz, Český svaz ledního hockey, Český bruslařský svaz, Česká ústřední jednota velocipedistů, Přípravný výbor svazu českých horolezců, Český svaz pozemního hockey, Svaz lyžařů republiky Československé, Český svaz lukostřelecký, Svaz českých kuželkářů, Český svaz stolního tenisu, Československý svaz rugby, Branný sbor československých motoristů, Československý jezdecký svaz, Český amatérský plavecký svaz, Český svaz jiu-jitsu, Český rohovnický svaz a Českomoravský svaz golfový. NA, fond ÚNTV 834, kart. 3, složka 11.

⁷² Členskou základnu ČSTS tvořili: ČOS, Československý Orel, Svaz dělnických tělovýchovných jednot, Československý Olympijský výbor, Čs. asociace fotbalová, Čs. ústředí ledního hockeye, Svaz lyžařů republiky Československé, Čs. svaz házené, Čs. unie boxerů amatérů, Čs. bruslařský svaz, Čs. ústředí cyklistů, Čs. amatérský plavecký svaz, Čs. svaz těžké atletiky, Čs. asociace kuželkářského sportu, Svaz čs. horolezců, Čs. svaz jiu-jitsu, Čs. jezdecký svaz, Čs. yachetní asociace, Golfový svaz ČSR, Svaz kanoistů republiky Československé, Autoklub

školství a osvěty a Ministerstva zdravotnictví. Spolek zároveň musel odvádět dávky ze zábav ze sportu. Ve svých stanovách si ČSTS kladl za hlavní cíl: „*Pečovati o zavedení a rozšíření tělesné výchovy v nejšířších vrstvách lidu a pečovati o jejich zdokonalení. (...) Chrániti společné zájmy československé tělesné výchovy jako celku uvnitř státu i za hranicemi. Při těchto a podobných jednáních jest dbáti na přiměřené zastoupení Čechů a Slováků.*“⁷³

Jednotná prezentace československého týmu byla pro ČSTS prioritní, a to i přes nesouhlas Slovenské národní rady, která chtěla, aby slovenští sportovci vystupovali na mezinárodních mítincích samostatně. Všechny zahraniční výjezdy našich sportovců či jakéhokoliv jiné mezinárodní kontakty, pořádání kongresů či účasti na nich, musely jít přes schvalovací proces ČSTS a následně MŠANO.⁷⁴ V ČSTS byl zřízen mezinárodní odbor v čele s mezinárodním tajemníkem, který měl tuto agendu na starosti. Úzce také spolupracoval s Ministerstvy vnitra, zahraničí, vnitřního obchodu, výživy nebo Ministerstvem informací.⁷⁵ Ještě v této době bylo možné odmítat pokusy o kontrolu zahraničních výjezdů ze strany posledně jmenovaného ministerstva. To se snažilo protlačit ke každému zájezdu své úředníky sledující „propagaci ČSR“ v zahraničí.⁷⁶ Misky vah se ale převážily po únorovém převratu v roce 1948. Touto dobou byla stále největší tělovýchovnou organizací v zemi ČOS. Na konci roku 1947 působilo v 52 župách 3686 jednot a poboček s více než milionem členů. Sokolové spravovali 1294 sokoloven a 2200 vlastních hřišť. Akční výbory, které se postupně v Sokole během roku 1948 zaváděly, měly z řad sokolstva vyřadit všechny odpůrce KSČ. V rámci tohoto procesu bylo ze Sokola vyloučeno více než 11 tisíc lidí, přes 1500 činovníků bylo zbaveno funkcí a počet členů se výrazně snížil. Sokol měl být takto očištěn, aby pod jeho správu mohl být začleněn celý tělovýchovný a sportovní život v Československu. Od liberálního federativního uskupení tělovýchovných organizací se pomalu přistoupilo k direktivnímu řízení. Dle zákona č. 187/1949 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu a sport, ze dne 14. července 1949 vzniká nová sjednocená organizace SÚTVS⁷⁷ a ČSTS zaniká. SÚTVS má již přímou vazbu na vedoucí politickou garnituru. V § 5, odst. 1 se uvádí: „*Jako ústřední správní úřad pro věci tělesné výchovy a sportu se zřizuje Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport; řídí jej člen vlády,*

---

republiky Československé, Čs. volejbalové ústředí, Čs. svaz stolního tenisu, Čs. lawn-tenisová asociace, Čs. svaz pozemního hokeje, Český chodecký svaz, Český svaz rugby (později vystoupil), Český svaz lukostřelecký, Český šermířský svaz – Slovenský šermovnícky zväz, Český veslařský svaz. Slovenský veslářský zväz, Česká amatérská atletická unie – Slovenský ľahkoatletický zväz, Český basketbalový svaz – Slovenský basketbalový zväz. Slovenský Junák, Klub slovenských turistů a lyžařů, Klub českých turistů, Československá obec turistická, Pohorská jednota Radhošť.

⁷³ NA, f. 834, ÚNTV, kart.1, číslo pomůcky 1015.

⁷⁴ NA, f. 834, ÚNTV, kart.2, Zpráva Českého svazu ledního hokeje, roč. 1945, č. 1, ze dne 15. 10. 1945.

⁷⁵ Ministerstvo informací existovalo mezi léty 1945-1953, odbor styky s cizinou.

⁷⁶ NA, f. 812, ČSTS, kart.2, inv. č. 5, Pozvání na schůzi výboru ČSTS (3. 5. 1947), s. 12.

⁷⁷ Státní úřad pro tělesnou výchovu byl oficiálně zřízen dne 23. 7. 1949.

kterého určí president republiky. “⁷⁸ SÚTVS měl pečovat o rozvoj tělesné výchovy a sportu, řídit činnost Národních výborů a také se měl starat o mezinárodní sportovní styky. Měl zároveň právo vydávat směrnice a všeobecné předpisy. Ve spolupráci s Ministerstvem školství, věd a umění a s Ministerstvem národní obrany měl na starosti povinnou tělesnou výchovu na školách a vojenskou výchovu v rámci Sokola. Státní úřad byl především orgánem hospodářsko-správním, tudíž byl od vlastního tělovýchovného hnutí de facto odtržen. Proto byl ve výše zmíněném zákonu zásadní § 6, který jasně stanovuje, že dobrovolnou TVS vykonávala ČOS jako jednotná lidová tělovýchovná a sportovní organizace. Z toho důvodu zaniká ČVS a vzniká nově Ústředí odbíjené ČOS,⁷⁹ který vedl mezi léty 1949-1952 Jaroslav Kozel a jednatelem byl Jan Fiedler.⁸⁰ Svůj movitý i nemovitý majetek musel ČVS, stejně jako jiné sportovní organizace, převést na ČOS dle zákona č. 197/49 Sb., o státní péči o tělesnou výchovu, ze dne 14. července 1949.⁸¹ Do čela SÚTVS byl vládou jmenován na vlastní žádost hlavní ideolog strany, Václav Kopecký,⁸² který zastával mezi léty 1945-1953 rovněž funkci ministra informací. Tato skutečnost výrazně ovlivnila i přístup k mezistátním stykům na poli sportu. SÚTVS se ale pro nevyhovující uspořádání a funkci celého úřadu neustále reorganizoval. Na základně vládního nařízení ze dne 21. března 1950, byl vydán nový organizační řád Státního výboru pro tělesnou výchovu a sport (dále jen SVTVS).⁸³ Jemu příslušelo zejména: „*Vytyčovatí jednotné ideové, methodické, zdravotní, organisační a hospodářské zásady pro provádění veškeré tělesné výchovy a sportu, vytyčovatí jednotné zásady pro otázky mezinárodních styků*

---

⁷⁸ NA, fond Státní úřad pro tělovýchovu a sport (dále jen SVTVS), č. 1151, kart. 116.

⁷⁹ Institucionální proměny organizovaného volejbalu byly v průběhu let značně složité, pro lepší orientaci v textu uvádíme jen pojem: Československý volejbalový svaz (ČSVS); 1923–1925 Československý volleyballový svaz; 1925–1946 Československý volleyballový a basketballový svaz; 1946–1949 Československý volejbalový svaz; 1949–1952 Ústředí odbíjené Československé obce sokolské; 1952–1968 Ústřední sekce odbíjené Ústředního výboru Československého svazu tělesné výchovy a sportu (ČSTV) - Československý volejbalový svaz; 1968-1990 Ústřední sekce odbíjené ÚV ČSTV – federální; 1990–1993 Česká a Slovenská federace volejbalu (ČSFV); (1969-1993 Výbor Volejbalového svazu - Český ÚV ČSTV - Český volejbalový svaz; 1967-1993 VVZ Slovenský ÚV ČSTV – Slovenský volejbalový svaz); 1993– současnost Český volejbalový svaz (ČVS).

⁸⁰ Jan Fiedler byl bývalý hráč a trenér mužů SK ZMP se současně stal svazovým metodikem, šéfredaktorem měsíčníku ČOS pro míčové hry (Házená – Košíková – Odbíjená) a trenérem mužské reprezentace mužů ČSR.

⁸¹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 51.

⁸² Václav Kopecký (1897-1961), novinář, politik, ministr informací a kultury. SÚTVS řídil do 25. dubna 1950, po něm byl jmenován gen. Ludvík Svoboda. Ten byl odvolán 8. září 1951 a na jeho místo nastoupil Ing. Ján Ševčík. Po něm nebyl nový vedoucí úřadu jmenován, pouze náměstek předsedy vlády Zdeněk Fierlinger byl pověřen sledováním činnosti SÚTVS – zastupoval jej často dr. Molířik a později vedoucí tělovýchovného oddělení ÚV KSČ Bohuslav Pokorný (říjen 1952). Faktické řízení SÚTVS po odvolání Ing. Ševčíka přešlo na jeho náměstka Viléma Muchu.

⁸³ Na základně vládního nařízení ze dne 21. března 1950, byl vydán nový organizační řád, kterým vzniká SVTVS. Dle zákona č. 187/1949 Sb. „O státní péči o tělesnou výchovu a sport“ ze dne 14. července 1949, měl vzniknout již o rok dříve. Dle nařízení se měl výbor skládat z předsedy, místopředsedy a dalších 88 členů, kteří se měli scházet dvakrát až čtyři krát do roka. Jejich mandát trval dva roky a byl čestný, tudíž nepobírali žádný honorář. Jedna třetina členů výboru byli zástupci ze Slovenska.

v oboru tělesné výchovy a sportu.“⁸⁴ Předsedou SVTVS⁸⁵ se stal vojenský generál Ludvík Svoboda.⁸⁶ Osobu ideologa vystřídal, na nejvyšším postu sjednocené tělovýchovné a sportovní organizace v zemi, voják z povolání. Brannost se tak stává povinnou na školách a sportovní reprezentaci měly nahradit profesionální armádní jednotky, tzv. Oddíl reprezentantů. Poměr mezi SVTVS a SÚTVS nebyl v zákoně nijak konkrétněji upraven, a tak docházelo ke kompetenčním nesrovnalostem. Mohli bychom říct, že SVTVS byl jakýmsi poradním lidovým orgánem, kdežto SÚTVS poté přímo vykonával správu tělesné výchovy a sportu a Sokol byl hlavním organizátorem TVS v Československu. V důsledku toho se začala projevovat stagnace a neefektivní fungování této nově vyvíjející se struktury.⁸⁷ Další reorganizace na sebe proto nenechala dlouho čekat. Na základě nového zákona č. 71/1952 Sb., o organizaci tělesné výchovy a sportu, který byl přijat Národním shromážděním dne 12. prosince 1952, byl ustanoven nový a jediný ústřední orgán, jímž se stal SVTVS, který sídlil v Praze v Klimentské ulici.⁸⁸ Prvním předsedou SVTVS se stal generál plukovník František Janda, předsedou slovenského výboru Dr. Julius Viktory. Proměna, alespoň estetická, prostupovala níže v organizační struktuře. Tedy z Ústředí odbíjené ČOS se nově v roce 1952 stává Ústřední sekce odbíjené SVTVS.⁸⁹ V letech 1952-1957 se stává předsedou Otakar Koutský.⁹⁰

V roce 1954 byla provedena změna na postu předsedy SVTVS. Stal se jím Václav Pleskot⁹¹, který zároveň přijal předsednickou funkci v Československém olympijském výboru (dále jen ČSOV). Od této doby byly na dlouhá léta tyto funkce propojené, tudíž ČSOV bylo

---

⁸⁴ Nařízení vlády č. 39/1950 Sb.

⁸⁵ Řídicí orgán SVTVS mělo tvořit 60 členů: vynikající a zasloužilí pracovníci v oboru tělesné výchovy a sportu a branné výchovy, zejména z řad jednotné tělovýchovné organizace Sokol – zástupci ROH, Jednotného svazu českých zemědělců, jednotné organizace mládeže a jiných celonárodních organizací – zástupci armády, SNB a ministerstev – vynikající odborníci a vědci.

⁸⁶ Ludvík Svoboda (1895-1979) v letech 1945-1950 byl ministrem národní obrany. Po odvolání z funkce mu byl nabídnut post předsedy v SVTVS. Z této funkce byl odvolán 8. září 1951, kdy mu byl nabízen důchod, který odmítl. Dne 22. listopadu roku 1952 byl zatčen a vyslýchán. Propuštěn byl po měsíci. Do řádného důchodu nastoupil začátkem roku 1953. Prezidentem byl zvolen v roce 1968.

⁸⁷ Vojtěch KUMPERA, Přehled na analýzy institucionalizace státní péče o tělesnou kulturu. In: *Historie tělovýchovy a sportu. Sborník studií*, 2. část, Praha 1998, s. 10.

⁸⁸ Zároveň se jím zrušil Státní úřad tělovýchovy a sportu.

⁸⁹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 54.

⁹⁰ JUDr. Otakar Koutský (1916-1996). Mistr ČSR 1939, 1944. V letech 1946-1947 reprezentant ČSR. Dále místopředseda ČSVS, viceprezident FIVB v letech 1953-1958, vedoucí našich výprav reprezentantů na vrcholových soutěžích na ME 1955 v Bukurešti, MS 1956 v Paříži, v letech 1952-1957 a 1970-1972 výkonný předseda ČSVS a do roku 1977 svazový funkcionář.

⁹¹ Václav Pleskot (1921-2012), byl sportovní funkcionář a politik. Od roku 1952 náměstek SVTVS, od roku 1955 jeho předseda, zároveň se stal i předsedou ČSOV. Po vzniku ČSTV byl v lednu 1958 z funkce odvolán. V následujících letech pracoval na Ministerstvu zahraničních věcí, nejprve jako vedoucí odboru, v letech 1960–66 byl velvyslancem Československa ve Francii, poté náměstkem ministra zahraničí. V první federální vládě zastával mezi lednem a zářím 1969 funkci státního tajemníka na MZV. Po odchodu z vlády se stal generálním ředitelem Čedoku.

subordinačně podřízeno SVTVS. Přímo pod vedením SVTVS bylo zachováno z předchozích let Oddělení pro mezinárodní styky, ale nově vzniklo i Kádrové oddělení. Obě oddělení byla v přímé dikci předsedy, zatímco ostatní odbory spravovali tři náměstci. Devět zaměstnanců, kteří v této době pracovali v oddělení pro mezinárodní styky, mělo na starosti plánování mezinárodních sportovních akcí a jejich řízení, zajišťování péče o zahraniční delegace, zajišťování překladatelské a tlumočnické služby. Mezi jejich náplň práce patřilo i vyúčtování zahraničních cest a zpracování veškeré dokumentace zahraničních zpráv. Každý referent měl na starosti jinou geopolitickou oblast. Jednomu byla přidělena agenda kapitalistických států, další měl na starosti lidově demokratické státy, třetí Svaz sovětských socialistických republik (dále jen SSSR) a Německá demokratická republika (dále jen NDR). Ostatní zajišťovali hospodářské záležitosti, pasovou a vízovou povinnost nebo překladatelské služby. Kádrové oddělení mělo dokonce více zaměstnanců. Jeden zvláštní referent v rámci své pracovní náplně měl na starosti reprezentanty, dva mezinárodní styky, ostatní zastávali funkce kádrových referentů prověřování.⁹² Strukturální dělení byla zachována, ale Státní výbor ukončil svou činnost v okamžiku vzniku další nové svrchované organizace. V březnu roku 1957 byla započata činnost ČSTV⁹³ a tím bylo završeno dlouhodobě připravované sjednocení tělovýchovy a sportu.⁹⁴ Prostředky pro provoz ČSTV čerpal opět z členských příspěvků, příjmů z tělovýchovné, sportovní, kulturní a společenské činnosti, z výnosů ze Stasky,⁹⁵ dále pak z příspěvku z národního nemocenského pojištění a ze subvencí od státu.⁹⁶ V čele ČSTV stál předseda společně s Ústředním výborem. Do funkce předsedy byl zvolen František Vodsoň,⁹⁷ do funkcí místopředsedů Vilém Mucha a Josef Abraham. *„Hlavním principem činnosti ČSTV je uznávání vedoucí úlohy KSČ ve společnosti a jeho ideologickým a teoretickým základem je světový názor marxismu-leninismu. Důležitým principem je jeho jednota, která vyplývá z podstaty socialistické společnosti.“*⁹⁸ Vedení ČSTV bylo silně provázáno s KSČ a bylo pod

---

⁹² NA, fond Státní výbor pro tělovýchovu a sport (dále jen SVTVS) 1151, kart.20, Organizace SVTVS 1950-1956.

⁹³ Dle zákona č. 68/1956 Sb., „O organizaci tělesné výchovy“, který byl přijat 20. 12. 1956, v platnost vstoupil 1. ledna 1957.

⁹⁴ Ve dnech 3. – 4. 3. 1957 se konal ustavující sjezd ČSTV ve Smetanově síni Obecního domu v Praze, na kterém bylo přítomno skoro tisíc delegátů z celé republiky společně s prezidentem Antonínem Zápotockým.

⁹⁵ Státní sázková kancelář (STASKA) existovala mezi léty 1948-1953. Sázková kancelář SAZKA vznikla v roce 1956. Z celého výnosu šlo 50 % na výhry, 10 % bylo určeno jako režie s provozem sázkových kanceláří a celého systému, 8 % převedeno na ÚV NF jako podíl na zabezpečení činnosti společenských organizací (myslivci, rybáři, filatelisté, hasiči). Zbývajících 32 % bylo určeno výhradně pro potřeby ČSTV.

⁹⁶ NA, fond SVTVS 1151, kart. 20, Návrhy předsednictva vlády, 1950-1956, Návrh na úpravu struktury čs. tělovýchovného hnutí. 1956.

⁹⁷ František Vodsoň (1906-2002), politik, sportovní funkcionář, předseda ČSTV a ČSOV 1957-1967. V říjnu roku 1968 byl jedním ze čtyř poslanců Národního shromáždění, kteří hlasovali proti přijetí smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk na našem území. V květnu 1969 byl z KSČ vyloučen. Stal se signatářem Charty 77.

⁹⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, *Encyklopedie tělesné kultury A-O*, Praha, Bratislava 1988, s. 109.

její přímou kontrolou.⁹⁹ Nové stanovy ČSTV mimo jiné upravovaly a zpřehledňovaly administrativní postup při zahraničních cestách. Tato organizace se pokusila decentralizovat své pravomoci za účelem snížení byrokracie. Namísto sportovních svazů vznikají Ústřední sekce ÚV ČSTV jednotlivých sportů. Jedním z nich je Ústřední sekce odbíjené ÚV ČSTV. Ta byla vedena mezi léty 1957-1964 předsedou Janem Hejdukem.¹⁰⁰ Činnost nižších složek řídily krajské a okresní sekce odbíjené při krajských a okresních výborech ČSTV.¹⁰¹ ČSTV vytvořil pod sebou organizační síť. Důležitou roli hrály komise mezinárodní, zdravotní, výchovně propagační, disciplinární, učebně metodická, hospodářská aj. Každá sekce pak měla ve své organizační struktuře svého mezinárodního tajemníka. Kvůli zvyšující se přeshraniční agendě byla v roce 1964 zřízena cestovní kancelář Sporttunist¹⁰² a v roce 1967 zřízena organizace Pragosport (jako Ústřední tělovýchovné zařízení ČSTV). Své sídlo měla v Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Praze Holešovicích.¹⁰³ Úkolem Sporttunist bylo pořádání tuzemských a zahraničních zájezdů na významné mezinárodní soutěže, tj. OH, MS a ME. Po roce 1968 bylo přijato „Poučení z hodnocení vývoje tělovýchovné organizace v uplynulém období“, na jehož základě proběhly uvnitř ČSTV prověrky a čistky.¹⁰⁴ Zároveň byl 27. října 1968 novelizován ústavní zákon o československé federaci: „*Uznávající nezadatelnost práva na seburčení až do oddělení a respektující suverenitu každého národa a jeho právo utvářet si svobodně způsob a formu svého národního a státního života*“.¹⁰⁵ Federativní principy se uplatňovaly i v institucionálním vedení volejbalu v Československu. Federální Ústřední sekci odbíjené ÚV ČSTV vedl v letech 1968-1970 Jaroslav Vévoda.¹⁰⁶ Ústředí se dále členilo na Český výbor

---

⁹⁹ Vedení ČSTV úzce spolupracovalo s Ministerstvem školství, Ministerstvem národní obrany, Ministerstvem vnitra, hospodářskými organizacemi, podniky, národními výbory nebo ROH.

¹⁰⁰ Jan Hejduk (1910-1995), funkcionář ve vrcholných svazových orgánech mezi léty 1950-1968, byl předsedou komisí vzdělávací, organizační, propagační, čestný člen ČVS, osobnost Síně slávy českého volejbalu z galerie funkcionářů.

¹⁰¹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 54.

¹⁰² Sporttunist dále zajišťoval sportovně rekreační kurzy na našem území. Zabezpečoval výjezdy sportovních kolektivů v jednotlivých sportech na základě družebních vztahů měst, okresů a krajů. Organizoval i výjezdy na sportovní utkání nižší výkonnostní úrovně. Rudolf DUŠEK, *Sport a jak to bylo*, Praha 2009, s. 116.

¹⁰³ Dnešní Výstaviště Praha Holešovice

¹⁰⁴ Na jedno volební období 1964–1968 se stal předsedou ÚSO ÚV ČSTV Karel Červinka (1919-2007). Nominován byl „shora“. V letech 1939-1943 byl aktivním členem lehkooatletického oddílu AC Sparta Praha, mezi léty 1954-1957 předsedou TJ Sparta ČKD Praha.

¹⁰⁵ Zákon 143/1968 Sb. - Ústavní zákon o československé federaci.

¹⁰⁶ J. Vévoda (1925-1991), v roce 1948 absolvoval kurz pro osvětové pracovníky MNO a v lednu 1949 byl přidělen k Armádnímu tělocvičnému klubu v Praze. Pracoval jako osvětový pracovník na pražských šampionátech v roce 1949 (I. MS mužů a I. ME žen). Působil jako odborný učitel Tyršovy ústřední školy ČOS (1949-51), velitel sportovní čtyř Útvaru armádní tělesné přípravy MNO (1951-52), trenér kopané ÚDA a Oddílu reprezentace MNO (1952-54), starší trenér a člen trenérsko-metodické komise Oddílu reprezentace MNO (1954-56), vedoucí sportovního oddělení Státního úřadu pro tělovýchovu a sport (1956-57) a vedoucí oddělení olympijských sportů ČSTV (1957-69). V letech 1961-72 byl viceprezidentem FIVB a v letech 1964-72 předsedou Komise sportovní organizace FIVB. Poslední významnou funkci vykonával v letech 1990-91, kdy byl zástupcem České a Slovenské federace volejbalu v Československém olympijském výboru.

volejbalového svazu, v letech 1969-1977 jej vedl Jan Báča¹⁰⁷, a Slovenský výbor volejbalového svazu, který byl veden v letech 1967-1972 Zdeňkem Rozholdem.¹⁰⁸ Dalším výrazným zásahem do institucionálního vedení sportu a tělovýchovy v Československu byla novela předsednictva KSČ v roce 1978, na jejímž základě byl zřízen Vládní výbor pro tělesnou výchovu a sport při Úřadu předsednictva vlády Československé socialistické republiky (dále jen ČSSR), který měl převzít od ČSTV přímou zodpovědnost za vrcholový sport a státní reprezentaci.¹⁰⁹ ČSTV však stále figurovala jako hlavní organizátor tělovýchovy a sportu v Československu, a to až do března roku 1990, kdy se reorganizuje a přizpůsobuje nové době s novým pojmenováním Český svaz tělesné výchovy a sportu. Dnes tato organizace vystupuje pod názvem Česká unie sportu, který přijala v roce 2013.

---

¹⁰⁷ Jan Báča (1918-1977), osobnost Síně slávy českého volejbalu z Galerie funkcionářů.

¹⁰⁸ MUDr. Zdeněk Rozhold (1924–1991)

¹⁰⁹ NA, fond Komunistické strany Československé (dále jen KSČ) – Ústřední výbor 1945–1989, Praha – předsednictvo 1976–1980, Svazek 66, a. j. 70, bod 3.

6 První mezinárodní kontakty čs. volejbalu 1945-1947

2. světová válka roztržila ideologicky svět. Ještě ani nebyla podepsaná mírová smlouva a mocnosti si už rozdělovaly území a stanovovaly hranice sféry svého vlivu. Po dobu války se spojily dva ideologické proudy proti nacismu, ale po válce se projevila jejich neslučitelnost. Pro socialistickou společnost byl kapitalistický stát hrozbou již svou existencí a Spojené státy americké, které byly vůdčí tohoto směru, se tak staly hlavním nepřítelem Sovětského svazu.¹¹⁰ Jejich vzájemné vztahy se postupně ochlazovaly a vedly ke „studené válce“.¹¹¹ Bojištěm již nebyla válečná pole, nýbrž ta sportovní. O to silněji se ozývaly hlasy volající po míru, který v duchu olympijských myšlenek měl být v rámci sportovních svátků vyhlášen: „*Mezinárodní sportovní styky jsou vhodným prostředkem k upevnění přátelství mezi národy a tím přispívají ke světovému míru.*“¹¹² Rozdílnost Západu a Východu ve svých ideologiích byla markantní a přenášela se i do TVS. Na mírovém kongresu v Londýně v roce 1951 byl vznesen požadavek na vzájemnou toleranci a snahu se více vzájemně poznat: „*To give in to the difficulties is to surrender without a fight to the enemies of good relations. To go ahead ignoring the difficulties is to play straight into their hands. To recognize the difficulties, study them, and overcome them is the task of those who desire sport to contribute to peace.*“¹¹³

Do sítě těchto složitých mezinárodních vztahů se zapletlo i Československo. Jeho vnitropolitický vývoj po válce směřoval výrazně k levici. I když si to mnohé sportovní svazy z počátku nechtěly připouštět, jejich existence se začínala úzce provazovat s politickým vedením země.

ČVaBS svou existenci nepřerušil ani během druhé světové války. I když byl postupně rušen Sokol, Orel, YMCA a TVL a jejich majetek byl zabírán, hřiště byly využívány Hitlerjugend.¹¹⁴ Jejich volejbaloví hráči poté přecházeli do nezrušených sportovních klubů, které se volejbalem zabývaly. Již v prvních květnových dnech roku 1945 se odehrál první poválečný volejbalový turnaj, který organizoval nově vzniklý Národní tělovýchovný výbor

---

¹¹⁰ Petr DRULÁK, *Metafory studené války: Interpretace politického fenoménu*, Praha 2009, s. 119.

¹¹¹ Pojem „studená válka“ vzešel od anglického novináře a spisovatele George Orwella. Pojem použil ve svém článku pro magazín *Tribun* v roce 1945. Dále je známo, že jej později vyslovil finančník Bernard Baruch během svého projevu ke Sněmovně reprezentantů státu Jižní Karoliny v roce 1947. Avšak až díky knize „*The Cold War*“ amerického novináře Waltera Lippmanna, vydané téhož roku, se tento termín dostal do všeobecnějšího povědomí lidí. Jiří ELLINGER, *Americký Peroutka. Novinář Walter Lippmann a studená válka*, *Dějiny a současnost*, č. 7, 2007.

¹¹² ATVS NM, f. Československý olympijský výbor, kart. 6, *Mezinárodní styky čs. sportovců*, s. 1.

¹¹³ „*Poddat se problémům by znamenalo vzdát se bez boje svým nepřítelům a rezignovat na pokusy mít s nimi dobré vzájemné vztahy. Pokud bychom pokračovali v ignorování obtíží, znamenalo by to, hrát s jejich kartami. Avšak rozpoznat obtíže, studovat je a překonávat je, by mělo být úkolem těch, kteří chtějí sportem přispět k míru.*“ Ivor MONTAGU, *East-West sport relations*, Great Britain 1951, s. 23.

¹¹⁴ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 50.

Prahy ve spolupráci se Sportovním klubem JAWA.¹¹⁵ Netrvalo dlouho a kluby chtěly obnovit své předválečné zahraniční kontakty. Již v lednu roku 1946 odjel tým volejbalistů AC Sparta Praha do válkou zničené Varšavy, aby sehrála přátelské utkání s AZS Varšava. Vedoucím zájezdu se stal sám předseda svazu Václav Jeřábek. Zde se rovněž odehrávala i první poválečná jednání s polským předsedou volejbalového svazu R. Wirszylllem, která předznamenala založení FIVB. Jednání byl přítomen, jako tlumočnick do angličtiny a francouzštiny, Ing. Vladimír Spirit. V květnu téhož roku se v Praze odehrálo odvetné utkání s Polskem¹¹⁶ a v srpnu se uskutečnilo první oficiální poválečné mezistátní utkání reprezentace mužů ČSR s Francií.¹¹⁷ Divácky velmi úspěšné utkání se uskutečnilo v Praze na letním hřišti vinohradského Sokola.¹¹⁸ Kapitán mužstva Otakar Koutský vzpomíná: „*Zájem byl obrovský. Kolem hřiště nejméně pět tisíc diváků, další na stromech a střechách. Přítomen byl i primátor Prahy Vacek a za francouzskou ambasádu přidělenec generál Flipo.*“¹¹⁹ Reprezentace Francie, byla v této době považovaná za jednu z nejlepších v Evropě, a přesto byla poražena 3:0. „*Zápas začal sice poněkud rozpačitě a první set jsme vyhráli 15:11. Francouzi hráli obětavě, ale v nahrávkách a smečích stereotypně. Druhý set, i když se Francouzi snažili hrát rozmanitěji, je naše vítězství hladší, 15:9. A třetí set má již exhibiční charakter, rozehráli jsme se a výsledek 15:8.*“¹²⁰ Volejbalista a zároveň i funkcionář O. Koutský se v předvečer utkání 26. srpna 1946 účastnil i přípravné schůzky, na které byly položeny základy FIVB.¹²¹ Mimo oficiálních zástupců Československa byli přítomni i zástupci svazů Polska a Francie. Veškerá jednání se odehrávala v prostorách hotelu Graf na náměstí I. P. Pavlova v Praze. Slavnostním podpisem byla schůze zakončena ve smíchovském pivovaru.¹²² Zrod nové mezinárodní organizace dokončil ustavující kongres FIVB,¹²³ který se sešel ve dnech 17.-21. dubna 1947 v Paříži.¹²⁴

¹¹⁵ Mladá fronda, roč. I., č. 5, ze dne 29. května 1945, s. 5.

¹¹⁶ Odvetné utkání mužů AC Sparta – AZS Varšava s výsledkem 2:0.

¹¹⁷ Mužstvo Francie nastoupilo ve složení: Dulon, Dujardin, Delousteau, Barges, Liou, van Breteghem, Aujard, Demotte. Československé mužstvo bylo sestaveno z hráčů: Reicho, Svoboda, Koutský, Horák, Valenta, Čěspiva, Chlup, Beneš, Vondřich, Rybáček.

¹¹⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, *80 let organizovaného volejbalu v České republice 1921-2001*, s. 18.

¹¹⁹ Otakar, KOUTSKÝ, *Bylo - nebylo jako v pohádce*, II. díl. Svázaný strojopis, výtisk č. 11. 1993, s. NC.

¹²⁰ O. KOUTSKÝ, *Bylo - nebylo jako v pohádce*, s. ND.

¹²¹ FIVB (Fédération Internationale de volleyball) Základy FIVB byly položeny v Praze 26. srpna 1946. Kromě oficiálních zástupců Československa byli přítomni i zástupci svazů Polska a Francie. Veškerá jednání se odehrávala v prostorách hotelu Graf na náměstí I. P. Pavlova v Praze. Zrod nové mezinárodní organizace dokončil ustavující kongres FIVB, který se sešel ve dnech 17.-21. 4. 1947 v Paříži. Prezidentem byl zvolen Francouz Paul Libaud, 1. viceprezidentem Jiří Havel, 2. viceprezidentem Američan George J. Fisher a generálním sekretářem Julien Lenoir, rovněž z Francie. Zakládajícími volejbalovými federacemi byli: Belgie, Brazílie, Československo, Egypt, Francie, Itálie, Jugoslávie, Maďarsko, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rumunsko, Uruguay a USA.

¹²² *Bylo - nebylo jako v pohádce*, s. ND.

¹²³ Prezidentem byl zvolen Francouz Paul Libaud, 1. viceprezidentem Jiří Havel, 2. viceprezidentem Američan George J. Fisher a generálním sekretářem Julien Lenoir, rovněž z Francie.

¹²⁴ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 22.

Na přelomu července a srpna roku 1947 se v Praze na Štvanici, v rámci I. Světového festivalu mládeže a studentstva, konal mezinárodní volejbalový turnaj mužů. Zde se poprvé ve finále utkal náš výběr s týmem Sovětského svazu a byl poražen.¹²⁵ Vzájemná, několik desetiletí trvající, rivalita tak započala. V srpnu téhož roku v Paříži¹²⁶ byly dále uspořádány první poválečné, v pořadí ale již IX. Světové akademické letní hry, kde náš výběr mužů získal titul akademických mistrů světa.¹²⁷ V říjnu roku 1947 se uskutečnily odvetné zápasy ve Francii (Obr. 2) a v Alžíru. A ještě téhož roku uskutečnily jednotlivé volejbalové kluby zahraniční výjezdy za účelem sehrání několika přátelských utkání. Jen AC Sparta vyjela za jeden rok do Polska, Nizozemska, Belgie a Rumunska. Sokol Kolín navštívil Bulharsko a Spolek tramských osad Benešovska (dále jen STOB) dokonce v Itálii.¹²⁸

Obr. 2: Reprezentační výprava ve Francii (zdroj: soukromý archiv Zdeňka Vrbenského)

---

¹²⁵ Výběr ČSR do 25 let podlehl ve finále družstvu SSSR 1:2.

¹²⁶ Odehrály se ve dnech 23.-31. 8. 1947. V roce 1949 na X. SALH v Budapešti muži titul z Paříže neobhájili a skončili druzí, stejně jako naše akademičky. V obou kategoriích zvítězily týmy SSSR.

¹²⁷ *Zlatá kniha volejbalu*. s. 52.

¹²⁸ Tamtéž.

7 Zlatá éra československého volejbalu

Následující rok přinesl pro Československo mnoho změn. Tou nejvýraznější bylo převzetí moci v zemi Komunistickou stranou Československa (dále jen KSČ), která o dva roky dříve zvítězila ve volbách. Tato dějinná událost ovlivnila velkou měrou svobodný vývoj na poli mezinárodní sportovní spolupráce, fungování jednotlivých klubů i jednotlivců a měla zásadní vliv na ideologickou základnu sportu všeobecně. Nejednou docházelo k znásilnění sportovní myšlenky v politickém zájmu. Moc nad sportovním děním měla upevnit i zastřešující sportovní a tělovýchovná organizace, která by dění na sportovním poli sjednotila. V únoru 1948 přechází veškeré sportovní organizace pod Sokol. V tomto roce se dělo mnoho celospolečenských změn. Jednou ze stěžejních bylo pomalé zatahování tzv. „železné opony“, která Československo geopoliticky vzdalovala od Západu a přitahovala k Východu. Na pevnou zem „dopadla“ 11. července 1951 a rozpínala se od Jáchymova po Bratislavu.¹²⁹ Kolem ní bylo zavedeno zakázané a hraniční pásmo. Do poloviny 50. let byly všechny vesnice v tomto pásmu vybydleny a srovnány se zemí. Hranice byly vícečetně technicky zabezpečeny. Byly vystavěny ploty, do kterých byl vpouštěn elektrický proud.¹³⁰ V nejvíce ohrožených úsecích byl prostor podminován. Celé hraniční pásmo hlídali pohraničníci se psy a čekali na narušitele hranic. Od roku 1965, po řadě protestů ze zahraničí, nebyl již proud o vysokém napětí do zátarasů vpouštěn. V těchto letech bylo také přijato rozhodnutí upustit od vysokonapěťového systému střežení a nahradit jej systémem elektronickým.¹³¹ Přísně střežené hranice si vyžádaly mnoho zbytečných obětí. Paradoxně nejvíce si jich vyžádaly z řad příslušníků Státní bezpečnosti a Pohraniční stráže. Mezi léty 1948-1989 mělo na hranicích zahynout 654 příslušníků.¹³² Tragické je i číslo 350 životů běženců z Československa, kteří byli zastřeleni, zabiti elektrickým proudem či utonuli při pokusu o přechod hranic. Do výčtu ztrát životů je nutno započítat i podstatnou část z vykonaných 250 rozsudků trestu smrti, ať za uskutečněné či připravované přechody.¹³³ 50. léta jsou v povědomí veřejnosti známá především pro mnohé

¹²⁹ Zákonem č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic.

¹³⁰ Do středního elektrického drátěného zátarasu byl v noci a za ztížené viditelnosti vpouštěn elektrický proud o vysokém napětí, kolísajícím na začátku a na konci úseku mezi 15 000 a 5 000 volty.

¹³¹ Alena JÍLKOVÁ – Tomáš JÍLEK a kol., *Železná opona. Československá státní hranice od Jáchymova po Bratislavu 1948-1989*, Praha 2006, s. 33.

¹³² Z tohoto počtu bylo pouze deset mrtvých v přímém střetu s narušiteli hranic. U ostatních příslušníků SNB a PS byla příčinou smrti sebevražda v počtu 236, dopravní nehody 165, utopení 60, náhodné výstřely a střelba při cvičení 44, miny a granáty 28, zastřeleno jiným příslušníkem SNB a PS 27, pracovní úrazy 25, elektrický proud 22, nemoci 17, zásah bleskem 7, střety hlídek 6, zřícení pozorovatelny 3, střet s banderovci 2, zmrznutí 1 a ubití civilisty 1. Civilních osob zahynulo vinou příslušníků SNB a PS 86, z toho 30 dětí a mladistvých od jednoho roku do osmnácti let. Z celkového počtu pak zemřelo při dopravních nehodách 60 občanů, 20 bylo zavražděno, tři zahynuli při výbuchu ručních granátů, jeden zahynul elektrickým proudem a u dvou je neznáma příčina úmrtí.

¹³³ A. JÍLKOVÁ – T. JÍLEK a kol., *Železná opona*, s. 155.

zkonstruované politické procesy, které se nevyhnuly ani sportovcům. Občané Československa se tak raději více uzavírali do svých rodinných životů. O smysluplné trávení volného času se rovněž chtěl postarat stát. Sport a především jeho masovost byly všeobecně podporovány. Volejbal patřil k finančně nenáročným sportovním odvětvím a čím rostla jeho mezinárodní úspěšnost, tím konstantně rostla i jeho obliba mezi spoluobčany. Avšak nikdy se nevyrovnal fenoménům jako byl fotbal a hokej. Zlatá éra československého volejbalu probíhala na pozadí výše zmíněných politických událostí, od prvních poválečných sportovních kontaktů, přes 50. a 60. léta, až se přehoupla přes rok 1970, kde se následujícího roku naposledy zachvěla úspěchem. Každé období mělo své specifikum

Unikátním zážitkem se ve stínu převratných událostí v zemi stalo pro pražské diváky, v červenci roku 1948 utkání československého výběru proti týmu Spojených států amerických, který podnikl turné po Evropě. Trenérem našich volejbalistů byl Josef Češpiva.¹³⁴ Společně s ostatními hráči se poprvé setkal s novým stylem hry. Američané neskrývali své emotivní zapojení do hry, předvedli velkou bojovnost a soutěživost. Jedním z nových prvků hry, pro evropského hráče nezvyklé, bylo například clonění svého podávajícího hráče.¹³⁵ A právě z těchto důvodů byla a jsou důležitá mezistátní utkání, kde hráč získává hráčské zkušenosti,¹³⁶ které nadále zúročuje, a to bez politického ovlivňování. Přes nepopiratelnou americkou bojovnost, byl tým k jejich překvapení poražen 1:3. Na podzim roku 1948 se ještě odehrály Balkánsko-středoevropské hry v Sofii, kterých se účastnila jak mužská, tak poprvé v historii československého volejbalu i ženská reprezentace. Oba týmy se vracely domů se ziskem nejcennějších zlatých kovů. Hry se konaly pár dní před historicky prvním ME mužů konaným v Římě v září roku 1948, kde stačily jen tři dny, které rozhodly o vítězství Čechoslováků nad pěti dalšími zúčastněnými evropskými týmy. Stříbrné medaile vybojovala reprezentace Francie, a bronzové Itálie. Československé reprezentační týmy si ve 40. letech 20. století pomalu upevňovaly své zasloužené přední místo v evropské volejbalové špičce.

Velkou prověrkou v organizaci odbíjené bylo chystané první MS mužů a ME žen v roce 1949 v Praze na venkovním zimním stadionu na Štvanici. Šampionát se konal ve dnech

---

¹³⁴ Josef Češpiva (1913-1984) byl reprezentantem ČSR v lehké atletice, basketbalu a volejbalu. Přeborník ČOS a sedminásobný mistr republiky. V letech 1946-1948 reprezentant ČSR. Zlatá medaile z ME 1948. Ligový trenér žen Spartaku Avia Čakovice, Spartaku ČKD Stalingrad. V letech 1958-1960 trenér ženské reprezentace ČSR a ČSSR s účastí na ME a MS a ziskem stříbrné a bronzové medaile.

¹³⁵ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 53.

¹³⁶ V lednu v roce 1933 navštívil Prahu, na pozvání YMCA, estonský basketbalový a volejbalový klub Kalev Tallinn. Sehrály zde utkání s výběrem Vysokých škol a Marathonu a hladce je obehaly. Československé hráče překvapil styl hry. Poprvé co se setkali s dvojitým a trojitým blokováním smečáře a novým herním prvkem, bočním podáním, který byl od této doby označován jako „eston“.

10.-18. září 1949 za účasti deseti zemí, avšak žádné mimoevropské.¹³⁷ Naše reprezentace mužů nastoupila ve složení Josef Reicho, Zdeněk Soukup, Václav Matiašek, Karel Brož, Jaroslav Fučík, František Schwarzkopf, Josef Tesař, Miloš Bouchal, Josef Brož, Josef Votava, Jaromír Paldus a František Mikota. Trenérem byl Jan Fiedler.¹³⁸ Tým ztratil pouze jediný zápas se Sovětským svazem v poměru 1:3.¹³⁹ Reprezentace žen ve výsledku soutěže obdržela druhé místo, opět za týmem hráček ze Sovětského svazu.

Jan Fiedler se rozhodl po tomto šampionátu připravit specifický herní systém, který začal s reprezentanty nacvičovat. Jeho systém byl postaven na změně složení družstva z tří dvojic nahrávače a smečáře na dvě trojice, tedy nahrávače, univerzála a smečáře. „*Hráč číslo jedna je typický nahrávač menší postavy s jemnými prsty, který však umí tvrdě zasměčovat a důležitá je jeho úloha ve hře v poli. Číslo dvě je hráč universální, ovládající dobře nahrávání, smečování i hru v poli. Poslední trojka je obvykle hráč vysoké postavy s tvrdým úderem, kterého též můžeme nazývat „zabijákem“. (...) Nejdůležitějším momentem nového způsobu je diagonální přihrávka prvního míče. Ta musí být dostatečně vysoká a směřována poblíž sítě, aby hráči na kůlech ji mohli smečovat přímou smečí nebo šavlí na druhou ránu, nebo aby měli dostatek času ji zpracovat v nahrávku. Účelem křížových přihrávek je zrychlení hry a také rozbití bloku. Proto je nezbytně nutné, aby hráč, na kterého je hrán druhý míč, v každém případě vyskakoval a nezáleží, zda smečuje či nahrává. Výskokem na sebe naláká bloky a fintou nahraje buď krátkou nahrávku vedle stojícímu střednímu, nebo plochou nahrávku na druhý konec sítě. Již zde se setkáváme s třemi novými prvky: s křížovou přihrávkou, smečí nebo šavlí na druhou ránu z levé i pravé strany sítě a nahrávkou ve výskoku.*“ Byl to velmi náročný herní systém, který se ale dle odborníků neosvědčil, a další trenéři reprezentací se již vrátili k zaběhlému systému dvojic.¹⁴⁰

7.1 50. léta 20. století

Vazalství Sovětskému svazu bylo smluveno Varšavským paktem, který si zajistil společnou zahraniční politiku všech jeho členských států. Tuto smlouvu o přátelství, spolupráci

---

¹³⁷ MS mužů a ME žen 1949 se účastnilo celkem 201 osob. Během devíti dní se snědlo na 2604 snídaní, 2656 obědů a 2726 večeří. Dále 7314 kg jablek, 587 kg švestek, 2078 l minerální vody, 5316 lahví piva. J. F., Něco z organizace mistrovství, Instruktor pro míčové hry, zvláštní číslo, 1958, s. 3.

¹³⁸ Jan Fiedler (1912-1989) volejbalista, hráč SK Zaměstnanci města Prahy. Po roce 1948 jednatel a metodik Ústředí odbíjené ČOS, zároveň trenér mužské reprezentace ČSR. Občanským povoláním byl plánovač pražské pobočky Škoda Plzeň. S reprezentací získal stříbro mužů na MS 1949 a stříbro mužů a bronz žen v ME 1950 v Sofii. Uveden do Síně slávy českého volejbalu.

¹³⁹ ČSR – Polsko (3:0), ČSR – Nizozemsko (3:0), ČSR – Rumunsko (3:0), ČSR – Bulharsko (3:0), ČSR – Francie (3:0).

¹⁴⁰ ATVS Národního muzea, fond volejbal, nezpracovaný karton, výstřižky, Jan FIEDLER, *Fiedlerův systém – nové pojetí mužské odbíjené*.

a vzájemné pomoci podepsaly 14. května 1955 ve Varšavě i další socialistické státy.¹⁴¹ Byla reakcí na vstup Spolkové republiky Německo do Severoatlantické aliance (dále jen NATO).¹⁴²

V době, kdy vliv Sovětského svazu sílil, se mu jeho satelity podvolovaly, a to se odráželo i na sportovních kolbištích. FIVB plánovala v pořadí druhé ME mužů a žen v roce 1951 a to ve Francii. Bulharský svaz nicméně vznesl požadavek na pořádání mistrovství v Sofii již pro rok 1950, a protože ve FIVB měli více hlasů představitelé východního bloku, jejich požadavek byl odsouhlasen. To samozřejmě rozlítlo západní státy a akci bojkotovaly. Šampionátu se tedy účastnilo šest evropských týmů mužů a stejný počet žen. V mužské kategorii zvítězil tým SSSR, druhé místo obsadil československý výběr, bronzové medaile obdržela maďarská reprezentace. Následovalo Bulharsko, Rumunsko a poslední příčku obsadili volejbalisté z Polska. Ženy se umístily na třetím místě za družstvem Polska a SSSR.

Následovalo II. MS mužů v Moskvě roku 1952, kde se naši reprezentanti umístili druzí. Toto mistrovství bylo i historicky první MS pro ženy a náš tým obsadil při svém debutu třetí příčku po Polsku a vítězném SSSR.¹⁴³

Velmi úspěšný se stal rok 1955 jak pro mužskou, tak i pro ženskou volejbalovou reprezentaci. Odehrávalo se totiž IV. ME mužů a žen v rumunské Bukurešti a oba celky vybojovaly titul Mistrů Evropy.¹⁴⁴ Po návratu do Prahy čekalo mužskou část výpravy velké slavnostní uvítání. Účastník K. Paulus na tyto okamžiky vzpomíná: „*Pražské přivítání odpovídalo tomuto velkému úspěchu našeho volejbalu. Autokary nás vozily několik hodin po zaplněných a nadšených ulicích Prahy, šťastné a bohaté nádherným pocitem, čeho se nám podařilo dosáhnout. Nemělo to být naposledy!*“¹⁴⁵

Organizace v pořadí již III. MS mužů a II. MS žen byla svěřena v roce 1956 Francii. Do Paříže přicestovalo z celého světa 24 mužských a 17 ženských reprezentací. V této konkurenci

---

¹⁴¹ Varšavská smlouva byla uzavřena na dvacet let s automatickým prodloužením o deset let pro státy, které ji rok před uplynutím nevypoví. Smlouva oficiálně zajišťovala vzájemnou pomoc, dojde-li v Evropě k útoku na členský stát. Určovala vedoucí postavení SSSR. Zakládajícími státy jsou Albánie, Bulharsko, Československo, Maďarsko, NDR, Polsko, SSSR, Rumunsko

¹⁴² Tvůrci NATO chtěli vytvořit společnou ozbrojenou moc, proti případné invazi sovětských vojsk. Založeno bylo 4. 4. 1949 podpisem Washingtonské smlouvy, kterou podepsalo dvanáct států: Spojené státy americké, Kanada, Spojené království, Francie, Portugalsko, Belgie, Lucembursko, Nizozemsko, Dánsko, Norsko, Itálie, Island. Roku 1952 se připojilo Řecko a Turecko. V roce 1955 po získání plné suverenity vstoupila Německá spolková republika.

¹⁴³ Zúčastněné země: SSSR, ČSR, Maďarsko, Francie, Polsko, Rumunsko, Indie, Bulharsko.

¹⁴⁴ Tým mužů nastoupil v sestavě: Karel Láznička, Karel Paulus, Josef Musil, Jaromír Paldus, Ladislav Synovec, Jiří Jonáš, Zdeněk Malý, František Schwarzkopf, Karel Brož, Zdeněk Humhal, Milan Purnoch a Josef Tesař. Trenérem byl Josef Kozák. 1. ČSR, 2. Rumunsko, 3. Bulharsko. Tým žen nastoupil v sestavě: Regina Matalíková, Bohumila Valášková, Běla Štulcová, Drahomíra Křížová, Jindřiška Holá, Libuše Neugebauerová, Svatava Štaudová, Alena Nečasová, Alžběta Technovská, Božena Lútočková, Jaroslava Šindelářová, Lenka Kučerová. Trenér Metoděj Mácha. 1. ČSR, 2. SSSR, 3. Polsko.

¹⁴⁵ Karel PAULUS – Josef PLÁŠIL, *Byl jsem při tom. Zlaté roky našeho volejbalu*, Bečváry 1995, s. 34.

získal československý mužský výběr poprvé titul mistra světa. Za nimi stříbrné medaile obdrželo Rumunsko a třetí místo zbylo na SSSR. Proti třem největším rivalům Rumunsku, Bulharsku a Sovětskému svazu uhrála mužská reprezentace zápasy na sety 3:2. Bohužel Bulharské mužstvo neuneslo svou prohru a v okamžiku, kdy hrála československá hymna, tak se k našemu týmu otočili zády. Za toto nesportovní chování je čekal trest v podobě ročního distance.¹⁴⁶ Kvalitu našich hráčů potvrzovalo i zvolení nejlepšího hráče turnaje, kterým byl jmenován Josef Musil, Josef Tesař byl vybrán jako nejlepší smečář a Karel Paulus zas nejlepším hráčem v poli.¹⁴⁷ Ženský výběr obsadil čtvrtou pozici. I ony se setkaly přinejmenším s nestandardním průběhem vedení hry. V průběhu turnaje byla na žádost výpravy SSSR změněna pravidla. Při rovnosti celkových bodů ze všech zápasů rozhodovalo vzájemné utkání, a nikoli lepší poměr v setech. Ženy měly stejný bodový zisk jako třetí Polky, avšak poslední set prohrály. První byl tým SSSR a druhé Rumunsko. I přes změnu pravidel mužský tým si své vítězství ve finále vybojoval. Takto o tom informuje časopis Stadion, který nepoukazuje na intervenci Sovětského svazu, ale na pořadatelskou zemi: „*Naši jsou do tohoto utkání zatím bez porážky a stačilo by jim, aby „udělali“ proti dosavadním mistrům světa dva sety a bude to československá vlajka, která bude vlát na stožáru. V poslední chvíli se však pořadatelé usnesli, a jistě jim nejvíce záleželo na případném dalším finančním zisku, že o mistru světa nebude rozhodovat poměr setů, ale bodový rozdíl. A před utkání se SSSR měli naši 8 vyhraných utkání, zatím co sovětské hráči měli na svém kontě porážku od Rumunů. Kdybychom se SSSR dnes prohráli, bude se hrát nové utkání...!*“¹⁴⁸ Na ruzyňském letišti přivítal oba výběry žen a mužů tehdejší předseda SVTVS, V. Pleskot. Část jeho děkovného proslovu směřovala i k ženám: „*Nikdo vás nebude zatracovat, že si nevezete stejný titul jako muži. Ve sportu se nedá všechno vyhrávat. I porážkami se družstvo učí a teď bude záležet na vás, jaké jste si z Paříže přivezly poučení. Podruhé to jistě bude lepší, i když teď to není špatné!*“¹⁴⁹

U příležitosti 54. zasedání Mezinárodního olympijského výboru v Sofii, koncem září 1957, uspořádala FIVB ve spolupráci s bulharským svazem volejbalový turnaj mužů. Přitom na druhé straně představitelé Nizozemska a Švédska navrhovali, aby byly kolektivní sporty ze soutěží na OH vyřazeny. FIVB již dlouho usilovala o zařazení volejbalu do programu OH. Tohoto zasedání se účastnilo celé vedení FIVB s předsedou Paulem Libaudem z Francie. Šest družstev tak chtělo během turnaje představit tuto hru¹⁵⁰ a dokázat, že si rovněž zaslouží být

---

¹⁴⁶ ATVS NM, f. volejbal, nezpracovaný karton, pozůstalost Karla Pauluse, Deník Paříž 1956.

¹⁴⁷ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 59.

¹⁴⁸ V.E.F, *Po prvé mistry světa v odbíjené*, Stadion, roč. 4, č. 38, 21. září 1956, s. 6.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 7.

¹⁵⁰ Turnaje se zúčastnila mužstva Bulharska, Československa, SSSR, Rumunska, Francie a Itálie.

jednou z olympijských disciplín. I když šlo všem o společný cíl, rivalita a bojovnost byla stejná jako na jiných mezinárodních turnajích. Pozvaní byli samozřejmě i naši Mistři světa a Evropy. Ti sice v celkovém bodování byli ve výsledku druzí,¹⁵¹ ale odměnou jim byl souhlas delegátů MOV. První OH, které by ve svém programu měly i volejbal, měly být hry v roce 1960 v Římě. Nakonec to však muselo být odloženo až na OH v Tokiu v roce 1964. To samozřejmě byla pro mnohé hráče komplikace i z důvodu jejich věku. Někteří hráči si ještě prodlužovali svou aktivní sportovní kariéru, jen aby se tohoto svátku mohli účastnit. Byli to například Bohumil Golian, Zdeněk Humhal, Josef Musil a Karel Paulus.

Mimo evropská a světová mistrovství se naše reprezentace úspěšně účastnila například Světového festivalu mládeže a studentstva, nejednoho přátelského a exhibičního utkání po světě. V rámci příprav a soustředění cestoval tým po světě a byl zván na různé akce. V roce 1958 se konala světová výstava EXPO v belgickém Bruselu, kde se Československo chtělo prezentovat se svými celosvětovými úspěchy. V originálním výstavním pavilonu se země prezentovaly na úrovni kulturně-společenské, umělecké, vědecko-technické, hospodářské aj. Ve dnech 3.-13. července zde byli představeni i nejúspěšnější českoslovenští sportovci, jimiž byl reprezentační tým volejbalistů. Sehráli zde několik mezistátních utkání.

Pořádání ME mužů a žen v roce 1958 bylo přisouzeno Praze. Přijelo celkem 20 mužských a 12 ženských reprezentací z celé Evropy. Počáteční dilema, kde uspořádat celý turnaj vyřešila nová stavba stadionu TJ Dynamo Praha (Stadion Karla Aksamita v Holešovicích). Ústředním sportovištěm se stal zimní stadion na pražské Štvanici a dále se hrálo také v Praze Na Smetance. Kvalifikační zápasy byly sehrány v Českých Budějovicích, v Plzni, Pardubicích a v Liberci. Propagační oddělení ČSTV rozeslalo před mistrovstvím všem přihlášeným družstvům volejbalové míče, které vyrobil národní podnik Start, aby si je mohli na tréninzích vyzkoušet. Také vytvořilo pro účastníky propagační bulletin o ČSR v ruštině, angličtině, v němčině a ve francouzštině a připravilo i speciální estrádu v Obecním domě. V neposlední řadě dva týdny před zahájením mistrovství nechalo vyzdobit pražské výlohy fotografiemi a cenami našich volejbalistů.¹⁵²

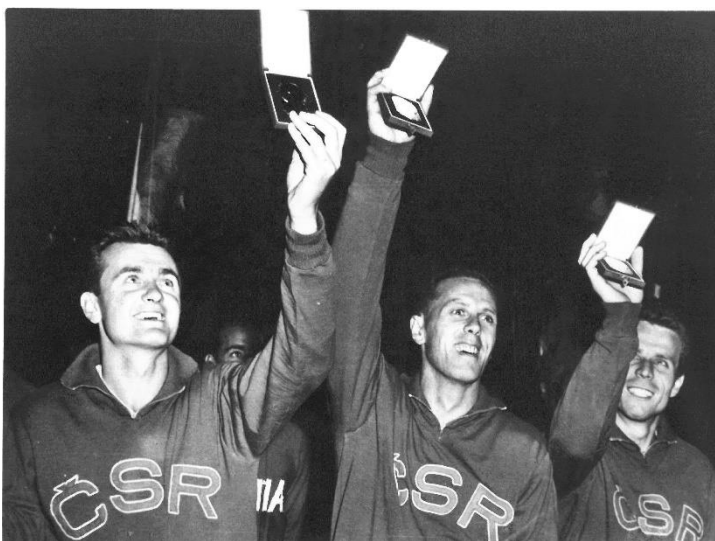
Tým mužů ČSR svou skupinu vyhrál bez ztráty setu, ale do finále vstoupil s prohrou nad Maďarskem. V tom ale již s vynikajícím družstvem SSSR nezaváhali a zvítězili 3:2 (Obr. 3). *„Rozhodující den měl datum 11. září. Nejen v místě konání závěrečných utkání, ale po celé republice lidé podlehli velké volejbalové euforii. Zdálo se nám, že se v masmédiích, tisku, kinech, na ulicích nehovoří o ničem jiném. Hladina odpovědnosti dosáhla svého maxima. Věřili*

---

¹⁵¹ Československo reprezentovali: Josef Tesař, Karel Láznicka, Zdeněk Humhal, Václav Kříž, Július Veselko, Golian, Jaromír Paldus, Karel Paulus, Ladislav Synovec, Josef Musil, Josef Stolařík, Vilém Šašinka.

¹⁵² František MED, Tisk a propagace, Odbíjená, zvláštní číslo V. mistrovství Evropy, 1958, s. 18.

*jsme, ale svoje plány měl i náš poslední soupeř, SSSR. Motivace našich hráčů ve střetnutích s nimi byla tradičně mimořádná, přenášena z generace na generaci. To platí pochopitelně i o našich současných pokračovatelích, a nejen v našem volejbale. Štvanice praskala ve švech, národ zasedl ke svým přijímačům.*¹⁵³ Takto vzpomínal na dramatické okamžiky K. Paulus, který hru dohrával i se zraněním ruky. Tlak na hráče byl velmi silný. Od této sestavy se nic jiného, než vítězství neočekávalo, navíc domácí prostředí vše ještě umocňovalo. Tento nátlak zvládali jen psychicky silní jedinci. Jak sám hráč dodává: „*Doma to snad nešlo ani jinak, diváci nás hnali dopředu, moc jsme chtěli naplnit úsloví - do třetice všeho dobrého. Jsem strašně rád, zvláště s odstupem času, že se nám to povedlo!*“¹⁵⁴ Muži si tak vybojovali zlaté medaile a tým žen byl neméně úspěšný s medailemi stříbrnými. Složení ženského družstva bylo od trenéra Josefa Češpivy riskantní, protože dvě třetiny týmu tvořily mladé hráčky bez mezinárodních zkušeností. Přesto se tým dokázal rychle stmelit a prošly hladce kvalifikací, poraženy byly pouze ve finálovém utkání s týmem SSSR.¹⁵⁵ Návštěvnost vzájemných zápasů byla, dle organizátorů, nad očekávání a srovnatelná s diváckým zájemem o mezinárodní utkání v ledním hokeji nebo v kopané.¹⁵⁶

Obr. 3: Zlaté medaile z ME 1958 v Praze představuje Ladislav Synovec, Jaromír Josef Musil (zdroj: ODTVS NM; H7F-41271)

¹⁵³ K. PAULUS – J. PLÁŠIL, *Byl jsem při tom*, s. 58.

¹⁵⁴ ATVS NM, f. volejbal, nezpracováno, pozůstalost Karla Pauluse, deník 1958.

¹⁵⁵ Josef ČEŠPIVA, *Z příprav našich žen*, Odbíjená, 1958, mimořádný výtisk časopisu k příležitosti V. Mistrovství Evropy, s. 9.

¹⁵⁶ Václav MATIÁŠEK, *O čem nás poučilo mistrovství Evropy*, Odbíjená, 1958, mimořádný výtisk časopisu k příležitosti V. Mistrovství Evropy, s. 6.

7.2 60. léta 20. století

Mezinárodní politické vztahy byly úzce spjaté s těmi sportovními. Ke kontaktu s výpravou ze země „nepřátelské“ nebylo možné se vyhnout, ale bylo zapotřebí být obezřetnými. Z toho důvodu bylo zapotřebí klást důraz na přípravu reprezentačních výprav i jejich vedoucích, což měla na starosti Mezinárodní komise při ČSTV. I vztahy s oficiálně „spřátelenými“ zeměmi nebyly vždy nejvřelejší. Značně problematickým členem východního bloku bylo Rumunsko. Nicolae Ceaușescu, který byl v roce 1965 zvolen prvním tajemníkem strany, uvolnil svou závislost na Sovětském svazu.¹⁵⁷ Na vlastní jugoslávské zahraniční politice trval i maršál Josip B. Tito. Sovětskou stranou byl označován za revizionistu a revizionismus byl označen za hlavního nepřítele domácího a mezinárodního měřítka. Snad i proto se politicky kalily vztahy Československa s Rumunskem, ač obchodní vztahy i ty sportovní stále fungovaly. Rumunsko s naší zemí udržovalo největší obchodní styky po SSSR.¹⁵⁸ Rozpačitý vztah Československa trval i s Jugoslávií. Příčinou všech těchto ochlazení bylo, že pokud došlo ke sporným situacím mezi SSSR a ostatními zeměmi (např. s Jugoslávií nebo Čínou), prezident Antonín Novotný vždy podporoval stanoviska Moskvy. Geopoliticky leželo Československo na hranici bipolárního světa. V jasně daných limitech udržovalo vztahy i s kapitalistickými státy, včetně různých dohod a smluv.¹⁵⁹ V kontaktu bylo samozřejmě se všemi komunistickými stranami v kapitalistickém světě a z toho důvodu se mnoho trenérů dostalo pracovně i do těchto zemí. K britské vládě udržovala ČSSR stav bdělosti a ostražitosti, vzájemné styky omezila pouze na pole kultury.¹⁶⁰ Volejbalová družstva na mezinárodních mítincích nefigurovala. Velmi dobré vztahy mělo Československo například s Latinskou Amerikou.¹⁶¹ Brazílie dokonce hostila v roce 1960 nejlepší světové volejbalové výpravy na mistrovství.

Šedesátá léta byla celospolečensky uvolňující. Jedním z velkých témat druhé poloviny šedesátých let byla mimo jiné federalizace. A tak se myšlenka federalizace dostala i do sportovních odvětví, kde se začalo prosazovat bezpodmínečné dělení 50:50 českých

---

¹⁵⁷ Jiří HÁJEK, *Paměti*, Praha 1997, s. 208.

¹⁵⁸ Od roku 1957 do roku 1960.

¹⁵⁹ Počátkem roku 1961 byla uskutečněna dohoda mezi ČSSR a USA o vyrovnání z válečných let, kdy bylo československé zlato zabráno nacisty a následně spojenci. Velká Británie a Francie souhlasila s navrácením, avšak USA žádaly jiné vyrovnání. Tím se rozuměla kompenzace pro vlastníky znárodněných podniků, kteří se mezitím stali americkými občany. V březnu 1962 se měla podepisovat smlouva, kdy československá strana nabídla sumu, která byla zprvu přijatelná. Avšak americký velvyslanec nakonec odmítl podepsat smlouvu pod záminkou, že československá vláda podporuje Kubu. Byla to však jen zástěrka pro to, že se nakonec odhadovaná suma zdála americké straně příliš nízká. Toto vyrovnání bylo posléze projednáváno až za doby normalizace a požadovaná částka byla mnohem vyšší

¹⁶⁰ J. HÁJEK, *Paměti*, s. 208.

¹⁶¹ *Paměti*, s.218, dále Jaroslav FIKRLE, (ed.), *Mezinárodní situace a zahraniční politika KSČ*, 2. díl, Praha 1984, s. 16-23.

a slovenských sportovců v reprezentačních týmech. Zároveň se upravovala i organizační struktura volejbalu. Vznikl Český volejbalový svaz a Slovenský volejbalový zväz a ustanovena byla česká a slovenská národní liga. Novinkou pro československé hráče bylo postupné přesouvání soutěží z venkovních hřišť do sportovních hal.¹⁶² Z počátku si mnozí nemohli zvyknout na umělé osvětlení, které je při hře oslňovalo.¹⁶³ I když se studie věnuje především vrcholovým soutěžím, nemůžeme opomenout vznik jiných významných mítinků v šedesátých letech, ve kterých československé kluby i reprezentace rovněž excelovaly. Od roku 1960 to byl například Pohár mistrů evropských zemí a o pět let později se rozbíhá i Pohár světa. Od roku 1965 se hraje ME juniorů, hráčů do 21 let. Rok 1969 přinesl Turnaj pěti kontinentů. I nadále se pokračovalo ve Festivalu mládeže a studentů.

I v 60. letech 20. století náš volejbal stále udával krok ve volejbalové světové špičce. V 60. letech vybojovala naše reprezentace ve vrcholových mezinárodních soutěžích celkem 8 medailí. Z toho jednu zlatou, čtyři stříbrné a tři bronzové. Završili to ještě dvěma medailemi z OH. Konkurence samozřejmě stále sílila. Na přední příčky se tlačil tým NDR a z Japonska. Samotná hra se vyvíjela, přijímala mnoho nových prvků a měnila se i oficiální pravidla. Měnila se např. výška sítě, vztah hráče k rozhodčímu nebo styl hry, například při blokování. Největším sportovním svátkem roku 1960 bylo MS v Brazílii. Vrcholná soutěž se poprvé přesunula mimo Evropu a kompletně se odehrávala v halách. Na to si naši sportovci museli teprve zvykat. Mistrovství se odehrávalo na přelomu října a listopadu a účastnilo se jej na 14 družstev mužů a 10 družstev žen.¹⁶⁴ Podmínky měly všechny týmy identické - ve dne stoupající teplota na slunci až k 46 °C a s tím úměrně stoupající i atmosférický tlak. Pro Evropana zde byla také nezvyklá vlhkost vzduchu.. Mužský výběr své zlaté medaile neobhájil, v řadě vítězných setů prohrál pouze zápas se SSSR, kde neuhrál ani jeden vítězný set. Pro mnohé pak stříbrné medaile byly zklamáním. Josef Musil se se svými dojmy podělil se čtenáři časopisu Košíková – Odbíjená: *„Vracíme se z mistrovství světa, kde jsme měli obhajovat první místo a pověst nejlepších odbíjenkářů. Získali jsme stříbrnou a titul si opět po delší době odváží družstvo Sovětského svazu. Mnoho lidí u nás, a i my hráči nejsme tak docela spokojeni s umístěním, které*

---

¹⁶² Zlatá kniha volejbalu, s. 64.

¹⁶³ ATVS NM, f. volejbal, nezpracováno, pozůstalost Karla Pauluse, deník Brazílie 1960.

¹⁶⁴ Trenérem mužské čs. reprezentace byl Josef Kozák. Do týmu zvolil zkušené hráče, s velkým poměrem mladších hráčů: Josef Musil, Karel Paulus, Jaromír Paldus, Zdeněk Malý, Bohumil Golián, Ladislav Toman, Zdeněk Humhal, Vilém Šašinka, Josef Stolařík, Václav Šmíd, Július Veselko a Josef Šorm. Trenérem ženského výběru byl Josef Čespiva. V týmu byla Libuše Svozilová, Libuše Šormová, Naděžda Špelinová, Drahoslava Křížová, Soňa Holubová, Hedvika Šteflová, Hana Moravcová, Taťána Ulmonová, Libuše Kyselková, Svatava V ráželová, Regina Obadálková a Božena Žižkovská. V československé výpravě byl přítomen i MUDr. Josef Chrástek, mezinárodní rozhodčí Leopold Jebáček, vedoucí výpravy byl tajemní ÚV ČSTV Otakar Beran, předseda ústřední sekce odbíjené Jan Heyduk, ústřední trenér Václav Matišek, delegát kongresu FIVB Miroslav Pufler a redaktor Z. Paul.

jsme vybojovali. Zamyslím-li se však nad celým brazilským turnajem a vůbec nad tím, jak celá světová odbíjená vypadá, tak mě současně napadá, že jsme mohli být stejně tak dobře jako první také i třetí nebo čtvrtí. Je tady otázka, jestli jsme vůbec měli nějaké vyhlídky proti družstvu Sovětského svazu. Počítali jsme s tím, že začnou hrát, jako konečně ve všech našich vzájemných utkáních, velmi nervózně. To znamenalo zapnout hned od začátku a po celý zápas si udržovat vedení. Z toho předpokladu se nám vyplnilo jen to, že zápas začal tak, že družstvo Sovětského svazu bylo nervózní, ovšem my jsme začali hrát tak špatně, snad nejhůře ze všech utkání. Tím se sověští hráči vzchopili a potom jsme my za celé tři sety neudělali kloudnou akci.“¹⁶⁵ Ženy získaly bronzové medaile a také byly zvoleny za nejsympatičtější tým turnaje. Zlaté medaile získaly hráčky ze Sovětského svazu a stříbrné medaile Japonky.

MS v roce 1962 se odehrávalo v Moskvě. Ziskem stříbrné medaile si muži zajistili účast na OH v Tokiu v roce 1964. Ženy klesly na páté místo, které bylo dáváno za vinu generační obměně týmu. Bohužel ani na ME v Rumunsku v roce 1963 se na OH nekvalifikovaly. Skončily na šestém místě. Muži sestoupili z pozice evropských lídrů na místo páté. I z toho důvodu byl následující rok plně zasvěcen olympijské přípravě, aby si svou reputaci zlepšili. Samotné olympijské hry jsou dosud považovány za největší sportovní svátek a osobním cílem každého sportovce. V roce 1964 přípravy vrcholily. Výběry sehrály několik předolympijských „prověrek“. Mimo ligové soutěže také například červnový Pohár osvobození Bratislavy, kdy se k poměření sil sešli hráči ze Sovětského svazu, Maďarska, Polska a NDR.¹⁶⁶ Zároveň i v červnu do Československa přicestoval japonský výběr, který se utkal s naší reprezentací a ligovými týmy. Velké zklamání však přinesla porážka od soupeře. Novinové články byly k odbíjenkářům značně kritické. V Československém sportu se uvádí: „Světový volejbal nás znatelně předčil v silové hře na síti, ve vyšším výskoku hráčů a v daleko lepším blokování. Svě si přidali i rozhodčí, a to daleko přísnějším posuzováním odbíjení míče vrchem obouruč.“¹⁶⁷ Kritice se neubráníl ani celek Dukly Kolín, který reprezentační tým zásoboval pravidelně velkým počtem hráčů, přesto sám v lize klesl na páté místo. Mužskému družstvu byla vyčítána špatná souhra, přihrávky, neaktivita v prvním setu, špatné rozcvičení před závodem i v průběhu v přestávkách.¹⁶⁸ Předsednictvo Ústřední sekce odbíjené rozhodlo o nominaci 15 členů reprezentačního mužstva ČSSR pro olympiádu v Tokiu v červenci roku 1964. Na OH ale mohlo

¹⁶⁵ ATVS NM, f. volejbal, nezpracováno, kniha výstřížků, Josef Musil, Košíková – Odbíjená, č. 1, 1961

¹⁶⁶ ATVS NM, f. volejbal, nezpracováno, kniha výstřížků, *První předolympijská prověrka odbíjenkářů*, Československý sport, č. V. 1964.

¹⁶⁷ ATVS NM, f. volejbal, nezpracováno, kniha výstřížků, JŠ – SU, *Olympijský metr na odbíjenkáře*, Československý sport, č. V. 1964, s. 12.

¹⁶⁸ Augustín TOBOLKA, *Olympionici změřili své síly*, Košíková – Odbíjená, č. VII. 1964, s. 21.

nakonec odjet jen 12 reprezentantů. Tým měl být složen z mladých nadějných hráčů a zároveň ze starších zkušených medailistů.¹⁶⁹ Sám předseda Karel Červinka se vyjádřil, že rozhodne ještě aktuální zdravotní stav hráčů a jejich výkon v posledních přípravných utkáních v NDR, v Maďarsku a také na mistrovství ČSSR v Jihlavě. „*Nominovaní splnili požadovaný výkon v I. a II. kole ligy, plnili předem určený plán přípravy, pokud šlo o fyzickou zdatnost, techniku a taktiku, splňovali funkční zařazení hráče, morálně volní vlastnosti*¹⁷⁰ *pojetí hry.*“¹⁷¹ Vybíralo se z nejúspěšnějších volejbalových kolektivů, kterými byla Slavia Praha VŠ, Dukla Kolín, Lokomotiva Praha, Slovan Bratislava, Rudá hvězda Praha a VŽKG Ostrava. Hlavní slovo při výběru měli trenéři Josef Brož,¹⁷² Ladislav Drobný¹⁷³ a Václav Matiašek.¹⁷⁴

Dne 26. září v 9 hod. odstartovalo letadlo Československých aerolinek (dále jen ČSA) s 65 československými sportovci, z toho dvanácti vybranými volejbalisty směr Tokio, s mezipřistáním v Rangúnu. Olympionici byli oblečeni do nových obleků, které pro ně vytvořil Ústav bytové kultury a oděvní kultury. Navrhly pro ně tmavě modrá saka, která mohli kombinovat s modrými, šedými a bílými kalhotami. Stejnokroj doplnil slaměný klobouk.¹⁷⁵ Kromě svých obvyklých reprezentačních dresů pro ně byly ušity zcela nové modré tepláky „moderního střihu“ se státním znakem na prsou. Družstvo odbíjenkářů patřilo mezi věkově nejstarší sportovce celé československé olympijské výpravy. Novinové články v průběhu konání her vkládaly do volejbalistů velké naděje, jak napovídá titulky v Československém sportu: „Odbíjená – olympijské želízko našeho sportu“. Všechny týmy ve vzájemném souboji porazili, mimo sovětskému týmu, na kterém uhráli jen dva sety z pěti. Celkovým výsledkem byly stříbrné medaile, které ale pro některé hráče byly přesto zklamáním (Obr. 4). „*Tolik jsem*

---

¹⁶⁹ Josef Musil (32 let), Ladislav Toman (30 let), Bohumil Golián (33 let), Josef Šorm (32 let), Ladislav Šmíd (24 let), Josef Labuda (23 let), Petr Kop (27 let), Pavel Schenk (23 let), Karel Paulus (31 let), Boris Perušič (24 let), Milan Čuda (25 let), Zdeněk Humhal (31 let), trenér Josef Brož (37 let).

¹⁷⁰ Volní vlastnosti se formují v průběhu života zejména pod vlivem výchovy. Mezi volní vlastnosti řadíme například: odpovědnost, vytrvalost, rozvážnost, spolehlivost, sebeovládání, zásadovost, svědomitost, sebehodnocení, sebeřízení, sebekázeň, sebekritičnost, cílevědomost, samostatnost, iniciativnost a další.

¹⁷¹ A. NOVOTNÁ, *Byly starosti – zůstaly naděje*, Československý sport, č. VII. 1964, s. 10.

¹⁷² Josef Brož (1927-2005) začínal jako smečář v SSK Život a v Sokole Michle, hrající trenér armádního družstva, sedminásobný mistr republiky. V letech 1948-1956 reprezentant ČSR se ziskem pěti medailí (dvě zlaté a tři stříbrné z MS a ME). V letech 1961-1964 trenérem reprezentačního družstva mužů ČSSR se startem na MS, ME, OH se ziskem 2 stříbrných medailí. V letech 1965-1969 trenér mužské reprezentace Tunisu. Člen volejbalové Sině slávy.

¹⁷³ Ladislav Drobný (1920-2000), občanským povoláním úředník Okresního finančního oddělení, později ředitel Okresní finanční správy Mělník. Všestranný sportovec, volejbalista, hráč a později i trenér Slavie VŠ Praha. V letech 1956 absolvoval několik trenérských stáží ve Vídni. V letech 1959-1969 trenérem reprezentačního družstva juniorů a B-týmu mužů. V roce 1964 byl asistentem Josefa Brože v přípravě mužské reprezentace na OH v Tokiu. V roce 1965 na půl roku trenérem mužů v Ghaně. Byl dlouholetým členem Ústřední trenérské rady ČSVS. Člen volejbalové Sině slávy – funkcionář.

¹⁷⁴ Václav Matiašek (1922-1987), původním povoláním strojní zámečnick, od roku 1952 pracovník SVTVS a později ČSTV jako ústřední trenér odbíjené. V letech 1948-1950 členem mužské reprezentace ČSR, vedené Janem Fiedlerem se ziskem dvou stříbrných medailí z MS a ME. Člen Sině slávy.

¹⁷⁵ Lucie SWIERCZEKOVÁ – Šárka RÁMIŠOVÁ, *Móda pod olympijskými kruhy*, Praha 2016, s. 47.

*si přál z olympiády zlato. Vždyť právě kvůli startu na olympijských hrách jsem pokračoval. A pak skončíte druhý jen horším poměrem setů. Není to k vzteku?*¹⁷⁶

Obr. 4: Stříbrná medaile z OH 1964 v Tokiu (zdroj: ODTVS NM; H7H-36779)

V roce 1966 se uskutečnilo MS mužů v Československu, na kterém získal náš výběr další titul šampiona. Byl to historicky první turnaj, pro který bylo zapotřebí se předem kvalifikovat. Hlavním důvodem byl vysoký počet členů FIVB, který stoupl již na 96 členských států. Kvalifikovat se tedy mohlo pouze 24 družstev. Na poslední chvíli svou účast odvolala reprezentace Izraele a KLDR. Celkem se tak zúčastnilo 22 mužstev, které byly rozděleny do čtyř kvalifikačních skupin. Šampionát probíhal v nové pražské hale Parku kultury a oddechu Julia Fučíka v Českých Budějovicích, také v Nitře a Jihlavě.¹⁷⁷ Náš výběr sehrál jedenáct utkání, pouze v jediném je porazil výběr Japonska. Tato skutečnost ale jejich zlaté medaile neohrozila. Ženský výběr se MS v roce 1966 nedočkal. Poprvé se mělo mistrovství konat odděleně od mužského. Původně jej měl uspořádat peruánský svaz, který se organizování vzdal, stejně jako později mexický svaz, o kterém se jednu dobu uvažovalo. Pořádání přijalo nakonec

¹⁷⁶ ATVS NM, fond. volejbal, nezpracováno, K. Paulus.

¹⁷⁷ Karel LÁNSKÝ, *Mistrovství světa v odbíjené mužů Praha 1966*, Bulletin 3, Informace, zajímavosti, zprávy z komisí, Praha 1966, s. 7.

Japonsko, ale vyžádalo si odklad na rok 1967. Nicméně Japonsko pochybilo, když neudělilo víza hráčkám z KLDŘ. Reakce na tuto událost na sebe nenechala dlouho čekat. Země východního bloku svůj nesouhlas vyjádřily bojkotem her. Podřízenost našeho státu Sovětskému svazu znamenala ve výsledku i neúčast našich hráček na V. MS. Toho se účastnily jen reprezentace Japonska, Spojených států amerických, Jižní Koreji a Peru. V pořadí již VI. MS žen se odehrálo až v roce 1970 v Bulharsku, kde náš zcela nový omlazený ženský výběr obsadil páté místo z šestnácti zemí světa. Na dlouhá léta se již ženský výběr na předních příčkách nevyskytoval.

ME mužů v roce 1967 se odehrávalo v Turecku. Mužská reprezentace pod vedením trenéra Václava Matiaška svou kvalifikační skupinu vyhrála a postoupila tak do osmičlenného finále. Sehráli vyrovnané zápasy s Maďarskem a Polskem, které byly korunovány vítězstvím. Jejich poslední prohra pro rovnosti setů na konci rozhodla o zlatě pro Sovětský svaz, stříbrně pro výběr ČSSR a bronz obdržel tým Polska. Ženy po dlouhé řadě výher podlehly ve finálové skupině Polsku a Sovětskému svazu, což jim zajistilo třetí místo na šampionátu.

OH, které pro rok 1968 připadly Mexiku, byly zastřeny silným zážitkem všech obyvatel Československa. Vpád vojsk Varšavské smlouvy ochromil celou zemi tři týdny před zahájením her. Olympioniky tato zpráva zastihla na soustředění v různých krajích republiky, ale některé také v zahraničí. Volejbalisté se soustředili v Ostravě.¹⁷⁸ Po okupaci samozřejmě nastaly otázky, zda československá výprava, která byla v plném proudu příprav, opravdu vycestuje. O deset dní později při poradě předsedů sekcí a odborů ČSTV v Praze bylo konstatováno, že příprava bude pokračovat dle plánu, ale ještě nebylo vyjasněno, zda vůbec odjede. Mezinárodní olympijský výbor zvažoval, zda nevyloučí SSSR, NDR, Polsko, Maďarsko a Bulharsko z účasti na hrách. Anglické i francouzské sportovní kruhy přerušily veškeré sportovní styky se zeměmi, jejichž vojska napadla Československo. Po dlouhých jednáních však naše reprezentace nastoupila v Mexico City na stadion Estadio Olímpico s vlajkonošem, volejbalistou Bohumilem Goliánem,¹⁷⁹ v čele. V průvodu svůj dvanáctičlenný tým vedli trenéři O. Kaplan a V. Matiašek. Reprezentace ženského volejbalu nastoupila pod trenérským vedením Metoděje

---

¹⁷⁸ Gymnastky spolu s Věrou Čáslavskou byly v Šumperku. Gymnasté měli své soustředění v Dobřichovicích, cyklisté na Slapech, dráhaři v Brně, veslaři v Piešťanech. Boxeři a vzpěrači měli svou přípravu naplánovanou do 5. září v rakouských Alpách. ČSTV začalo bezodkladně stahovat své sportovce zpět do země. Pro vodáky byl vypraven zvláštní autobus do Rakouska. Část družstva atletů se musela vrátit z Rumunska. ATVS NM, f. OH, kart. č. 3, Mexiko 1968. Zpráva ČSOV.

¹⁷⁹ Bohumil Golián (1931-2012), reprezentant na OH 1964, 1968, MS z let 1956, 1966 zlatý, 1960, 1962 stříbrný medailista.

Máchy. Přítomné obecenstvo skandovalo: „*Checo, Checo.*“¹⁸⁰ Místní, více jak jiní, soucítili se situací v naší republice, protože i v jejich zemi to vše politicky vřelo. Družstvo volejbalistů vybojovalo bronzové medaile. Tyto hry byly pro československou výpravu nadmíru úspěšné, a to nejen pro volejbalisty. Zisk sedmi zlatých, dvou stříbrných a čtyř bronzových medailí je dostatečně vypovídající. Připomeňme si fenomenální úspěch Věry Čáslavské a ostatních sportovních gymnastek, střelce Jana Kůrky, skokanky do vody Mileny Duchkové aj. Bronzové medaile vybojovala mužská volejbalová reprezentace, ženský výběr se bohužel umístil až na šesté příčce.

V případě, že sledujeme prioritně vrcholové volejbalové mítinky zlaté éry, nesmíme opomenout na stříbrný úspěch mužské i ženské reprezentace na ME v roce 1971 v Itálii. Druhým místem na šampionátu si oba celky zajistily přímý postup na letní OH v roce 1972 ve Spolkové republice Německo. V Mnichově své medailové ambice nicméně reprezentace již neproměnila. Na počátku 70. let československá volejbalová reprezentace pomalu výkonnostně klesala. Příčiny se snažilo dohledat již mnoho odborníků. V zásadě se shodují především v sílící celosvětové konkurenci.

---

¹⁸⁰ Výprava na letních olympijských hrách v Mexiku roku 1968 byla velmi úspěšná. Zlaté medaile vybojovala nejen Věra Čáslavská a celý gymnastický tým, získali jej rovněž Miloslava Rezková ve vypjatém finále skoku vysokého, Jan Kůrka ve střelbě z malorážky vleže a mladičká Milena Duchková ve skocích do vody z věže. O bronzovou medaili se zasloužili Ludvík Daněk v hodu diskem, Miroslav Zeman v nejlehčí a Petr Kment v nejtěžší váhové kategorii zápasu řeckořímského a družstvo volejbalistů.

8 Administrativní překonávání československých hranic

Každý válečný konflikt v historii zapříčinil zvětšující se obavy o vlastní území. Tyto více, či méně oprávněné obavy vedly ke zvýšené kontrole státních hranic a s tím související narůst administrativní agendy, která řídila přeshraniční cestování. Pro běžného občana se překonání státní hranice za účelem svobodného cestování stávalo po 2. světové válce čím dál tím více obtížné. Po převzetí politické moci komunistickou stranou byla snaha ovládnout veškeré řízení v zemi centrálně pomocí vládních orgánů a nově schvalované legislativy. Na vládní úrovni vznikly pro řešení koncepční či každodenní zahraničně-cestovní agendy speciální výbory a komise. Mezi léty 1949-1953 to byla Vládní komise pro styk s cizinou. Mezi léty 1969-1971 „normalizační“ Komise vlády ČSSR pro regulaci styků se zahraničím. Významnou roli hrálo Ministerstvo vnitra, Ministerstvo financí a jemu podřízená Národní banka, po roce 1950 Státní banka československá.¹⁸¹ Zákon o cestovních pasech ze dne 23. února 1949¹⁸² výslovně stanovoval, že na vydání cestovního pasu občan nemá právní nárok. Bylo tak znemožněno volně cestovat a občan byl zbaven, doposavad ústavou chráněného, občanského práva na svobodné vycestování do zahraničí. Přeshraniční cestování se stává privilegiem vybraných jednotlivců a skupin,¹⁸³ kteří cestují zpravidla „služebně“ ve státním zájmu.¹⁸⁴ Ve čtyřicátých letech se vyjíždělo z Československa za účelem služební cesty přibližně desettisíckrát ročně. Polovina takových výjezdů směřovala do lidově-demokratických zemí. V roce 1959 to již bylo téměř sedmdesát tisíc cest (z toho dvě třetiny do „lidově-demokratických“ zemí). Na přelomu let 60. a 70. let minulého století pak počet služebních cest činil zhruba sto čtyřicet tisíc ročně.¹⁸⁵ Zahraniční výjezdy československých sportovců za mezinárodními a mezistátními mítinky můžeme považovat za jakousi formu „služební cesty“.

---

¹⁸¹ Lenka KRÁTKÁ – Pavel MÜCKE (edd.), *Za hranice služebně. Pracovní cesty z Československa do zahraničí v letech 1945 až 1989*, Praha 2021, s. 15-84.

¹⁸² §3 zákona č.53/1949 uvádí, že „Příslušný orgán může vydání československého cestovního pasu odejmout, po případě zkrátit jeho časovou platnost, nebo zúžit jeho územní platnost osobám, jejichž cesta do ciziny, po případě další pobyt v cizině, by mohly ohrozit zájmy státní bezpečnosti nebo jiné veřejné zájmy, zejména hospodářské“ Zákon č. 53/1949 Sb.

¹⁸³ Pravidelně cestovali např. zaměstnanci v mezinárodní dopravě, obchodní cestující z podniků zahraničního obchodu nebo lidé dlouhodobě pracovní vyslaní do zahraničí. Příležitostně cestovali lidé z nejrůznějších oborů a profesí. Jan RYCHLÍK, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasové, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*, Praha 2007, s. 27.

¹⁸⁴ J. RYCHLÍK, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu*, s. 26 a násl.

¹⁸⁵ L. KRÁTKÁ – P. MÜCKE (edd.), *Za hranice služebně*, s. 15-60, NA, fond Úřad předsednictva vlády – běžná spisovna (1945–1959). Inv. č. 1291, sig. 164/6, karton 72. Služební cesty do zahraničí (hlášení 1948–1950); údaje pro konec padesátých let viz NA, Politické byro ÚV KSČ (1954–1962). Svazek 170, a. j. 230, bod 5. Výsledky prověrky cest pracovníků ústředních úřadů do zahraničí a opatření provedená k nápravě zjištěných nedostatků (18. 3. 1958); viz též svazek 250, a. j. 333, k info bod 2. Přehled služebních a soukromých cest do zahraničí (1. 3. 1960); údaje pro konec šedesátých let viz Předsednictvo ÚV KSČ (1971–1976). Svazek 83, a. j. 79, bod 5. Pořádek pro stranické schvalování zahraničních cest čs. občanů, 1. 6. 1973.

Z pravidla je ale nevysílal jejich zaměstnavatel, nýbrž byly pověřeni státem reprezentovat svou zemi. Jedním z hlavních motivů, proč se stát vrcholovým sportovcem, byla dle pamětníků, výše zmíněná možnost cestovat do zahraničí. To však s sebou přinášelo i mnoho povinností.

Jistou formou kompenzace za ztíženou možnost vycestovat do zahraničí se měl stát preferovaný tuzemský turismus. Z logického důvodu se rozmohlo v padesátých letech chataření a chalupaření, které nabízelo jistou míru svobody.¹⁸⁶ Když byla znárodněna cestovní kancelář Čedok¹⁸⁷ usnesením vlády z 1. března 1949, získala tím dominantní postavení. Čedok zabezpečoval jakékoliv cesty do zahraničí, včetně vyřizování pasů a později i víz. Ta byla v padesátých letech vystavována na každou zahraniční cestu. V roce 1956 došlo ke schválení nové vyhlášky, podle které se turistické zájezdy do socialistických států měly uskutečňovat na základě hromadné zájezdní soupisky.¹⁸⁸ K uvolnění platných regulí dochází teprve v roce 1965, kdy byl schválen nový zákon o cestovních dokladech,¹⁸⁹ který umožnil vycestovat více občanům za podmínky, že v tom nebrání nějaká zákonná překážka. To v praxi ale stejně znamenalo, že cestu bylo možné zamítnout. Přesto jen v roce 1965 navštívilo Západ více než sto padesát tisíc československých občanů.¹⁹⁰ Jednou z hlavních podmínek pro vycestování do zahraničí bylo devizové krytí cesty. To se dokládalo nejčastěji pozváním osoby, která v zahraničí již žila. V takovém případě stát nemusel čerpat ze svých devizových prostředků. Pokud občan takové pozvání neměl, musel požádat stát o devizový příslib.¹⁹¹ Podle vyhlášky Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí ze dne 23. června 1965 bylo zapotřebí dále k vycestování pas a výjezdní doložka.¹⁹² Výjezdní podmínky se výrazně změnily v pookupační

---

¹⁸⁶ Petra SCHINDLER WISTEN, *O chalupách a lidech: Chalupářství v českých zemích v období tzv. normalizace a transformace*, Praha 2017.

¹⁸⁷ Během 60. let vzniklo mnoho nových cestovních kanceláří, například Rekrea nebo CKM. Eva FRANCOVÁ, *Cestovní ruch*, Univerzita Palackého, Olomouc 2003, s. 11.

¹⁸⁸ *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu*, s. 34-42.

¹⁸⁹ Zákon č. 63/1965 Sb., o cestovních dokladech, ze dne 18. 6. 1965. Výjezdní doložky nově vydávaly krajské správy ministerstva vnitra, nikoliv samo ministerstvo, a tudíž jejich vydaný počet závratně stoupl. Další část tohoto zákona říkala, že pokud občan získal cestovní pas směl si ho ponechat i po absolvování cesty do zahraničí, a tudíž na něj mohl absolvovat i cestu další. Tento zákon měl za následek hromadné vydávání cestovních pasů během ledna až října 1966 a to v počtu 1 473 361 kusů. V následném roce jich pak bylo vydáno přes 2 miliony. Vydání pasu trvalo zpravidla 1-21 dní, záleželo na destinaci, kam směřovala cesta žadatele. Jan RYCHLÍK, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu: Pasová, vízová a vystěhovalecká politika 1848-1989*, Praha 2007, s. 72-73.

¹⁹⁰ J. RYCHLÍK, *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*, s. 12-18.

¹⁹¹ Tamtéž.

¹⁹² Výjezdní doložka se skládala ze dvou karet označených jako díly A a B, které obsahovaly identické údaje a razítko orgánu pasů a víz, jenž doložku vydal. Úředník pasové kontroly při výjezdu orazítkoval a odebral díl A, zatímco orazítkovaný díl B cestujícímu vrátil. Tímto orazítkovaným dílem se musel cestující prokázat pasové kontrole států RVHP, jestliže přes tyto státy cestoval dále na Západ či do Jugoslávie, v opačném případě nebyl na základě bilaterálních dohod puštěn přes hranici. Při návratu do Československa byl díl B výjezdní doložky odebrán pasovou kontrolou na hranici. Výjezdní doložky byly na horním okraji odlišeny vodorovným barevným pruhem:

době. Mezi lety 1968-1969 trvalo krátké období, kdy se hranice otevřely, ale od počátku října 1969 s nástupem normalizace se hranice opět hermeticky uzavřely.¹⁹³ Nová opatření rušila vydané výjezdní doložky mimo těch vydaných do zemí Rady vzájemné hospodářské pomoci (dále jen RVHP), či turistických cest do asijských socialistických zemí. Resortní ministerstva a ústřední orgány společenských a zájmových organizací musely požádat o nové výjezdní doložky.¹⁹⁴ Platnost výjezdních doložek osob, které byly ke dni zveřejnění zmíněné vyhlášky v cizině, končila 31. prosince 1969.¹⁹⁵ V následujících letech měly být soukromé cesty do kapitalistických států a Jugoslávie povolovány nanejvýš jednou ročně v době dovolené na zotavenou a měly být omezeny jen na zájezdy organizované cestovními kanceláři, návštěvy blízkých příbuzných, ovšem jen těch, kteří se zdržovali v zahraničí se souhlasem československých úřadů, a cesty na základě vydaného devizového příslibu Státní banky československé, na jehož vydání ale neměl občan právní nárok.¹⁹⁶

8.1 Služební cesty sportovců ve „státním zájmu“

Po nominaci sportovce či sportovkyně následovalo povinné soustředění průměrně v délce jednoho týdne, kdy probíhaly jak tréninky, tak příprava na výjezd, která v sobě zejména v poúnorovém období zahrnovala i několik povinných hodin politické výchovy.¹⁹⁷ Výprava následně obdržela i propagační materiály o Československu, které měla v zahraničí distribuovat. Zároveň museli sportovci dodat potřebné dokumenty pro vystavení cestovního pasu: osvědčení o státním občanství, křestní list, oddací list, policejní bytovou přihlášku a potvrzení bezpečnostního referátu Okresního národního výboru nebo Okresní správní komise, že není námitek proti vydání cestovního pasu. Vysokoškolsky vzdělaní sportovci před odjezdem odevzdali svůj diplom a muži ještě vojenskou knížku.¹⁹⁸ Cestovní doklady, povolení a ostatní administrativní úkony spojené s cestou vyřizoval nejdříve volejbalový svaz v úzké

---

výjezdní doložky pro soukromou cestu měly pruh zelený, pro turistickou cestu s hromadným zájezdem měly navíc razítko „turistika“ (na takovouto výjezdní doložku nebylo možné vycestovat individuálně). Jednorázové výjezdní doložky pro služební účely měly pruh modrý. Stálé výjezdní doložky měly pruh žlutý. Vydávaly se výhradně ke služebním účelům, zpravidla na jeden rok. U stálých výjezdních doložek se cestující při druhé a další cestě prokazoval pasové kontrole dílem B, ale ke každé cestě mu musel podnik, který požádal o stálou výjezdní doložku, vystavit ještě dvojitou průvodku mající rovněž díly A a B, které se odevzdávaly při odjezdu a návratu.

¹⁹³ Jan RYCHLÍK, *Na západ je cesta dlouhá. Závěrečný akt z Helsinek a cestování československých občanů do zahraničí*, Paměť a dějiny 2015/03, s. 3.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 5.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 4.

¹⁹⁷ NA, f. SVTVS, kart. 18, Návrh na péči o sportovní reprezentanty, 1952.

¹⁹⁸ Každý voják v záloze musel před odjezdem do zahraničí odevzdat SVTVS vojenskou knížku. Ta byla odeslána na příslušné obvodní vojenské velitelství, kde si jej mohl po návratu ze zahraničí voják vyzvednout, na základě předložení písemného potvrzení o jeho pobytu v zahraničí. NA, f. SVTVS, kart. 8, dopis 15. 7. 1953, Sekretariát náměstka předsedy vlády a ministra národní obrany, dopis.

spolupráci s mezinárodním odborem Československého tělovýchovného svazu, který potřebné žádosti následně předložil MŠANO a administrativně zajišťoval výjezd. Sportovní organizace či kluby v této agendě nesměly jednat samostatně, vždy jen prostřednictvím nadřízeného ústředního svazu pro daný sport. Nicméně v letech 1945-1948 v oblasti organizace a zajišťování výjezdů panovaly administrativní zmatky, zvláště při pořádání akcí v Československu.¹⁹⁹

Směrnice s pokyny, jak postupovat při podávání žádosti o povolení zájezdu do zahraničí, vydalo MŠANO teprve v dubnu roku 1947.²⁰⁰ Ta stanovovala praxi popsanou výše, tedy od žádosti zpracované a potvrzené příslušným sportovním svazem, až po schvalovací proces mezinárodního odboru Československého tělovýchovného svazu k MŠANO, které jej odesílalo k projednání na vládní úrovni, přičemž zde nejvlivnějšími činiteli v posuzování žádostí byli představitelé Ministerstva vnitra a Ministerstva financí. Na žádosti se uváděl účel cesty, její časový rámec, přesný program výjezdu, jména všech účastníků a účastnic, jejich funkce ve výpravě a kontakty. Sportovní výpravy kolektivních sportů, jímž je odbíjena zpravidla žádaly o vydání příslušných povolení na tzv. hromadnou soupisku, tj. seznam všech členů a členek výpravy, kteří se měli cesty zúčastnit. Žádost byla následně projednávána nadřízenými orgány.²⁰¹ V této fázi bylo možné i zamítnutí žádostí některých jednotlivců ze soupisky.²⁰² Důležitá byla otázka finančních nákladů. Cestovné a ubytování zpravidla hradila hostitelská země. Mnohdy byla vyžadována i finanční spoluúčast svazu, který hradil cestu po vlastním území. Docházelo k situacím, kdy byl vznesen požadavek na Československou národní banku (dále jen ČSNB) o proplacení faktury, která nebyla předně odsouhlasena, takže docházelo ke zpoždování mezistátních plateb, čímž si v zahraničí utvářeli negativní postoje k tuzemské organizaci. ČSNB pak vydávala deviza a přidělovala valuty na drobná vydání a kapesné. Součástí žádosti o výjezd do zahraničí byla žádost o vystavení výjezdního povolení. ČSTS v říjnu 1947 dojednal slevu na poplatcích za vystavení pasu pro sportovce z 1000 Kčs na 200 Kčs. Často byly sportovní svazy kritizovány, že při svých aktivitách nedbají „účelnosti a hospodárnosti“ a nadřízené orgány byly na vládní úrovni instruovány, aby při doporučování těchto cest byl „brán zřetel na devizovou výnosnost těchto zájezdů“, který měl být předem

---

¹⁹⁹ Šárka RÁMIŠOVÁ, *V dresu se lvíčkem na prsou. O zahraničních cestách československých sportovců a sportovkyň v období od 50. do 80. let dvacátého století*, s. 228-232, in: L. KRÁTKÁ – P. MÜCKE (edd.), *Za hranice služebně*, Praha 2021.

²⁰⁰ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019, osobní sbírka autorky.

²⁰¹ Žádost musela být opatřena 12 Kčs kolkem, každá její další příloha kolkem v hodnotě 2 Kčs.

²⁰² Například: NA, fond Úřad předsednictva vlády – běžná spisovna (1945–1959), inv. č. 1297, sig. 164/9/11, k. 74, Vládní komise pro styky s cizinou – hlášení Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport 1949–1951.

projednáno s Národní bankou.²⁰³ Zajištění letecké, vlakové nebo autobusové dopravy bylo svěřováno do rukou (do znárodnění po únoru 1948) polostátní cestovní kanceláře, Čedok.²⁰⁴ Bylo využíváno různých dopravních prostředků a hledala se vždy ta nejlevnější varianta, která samozřejmě někdy znamenala množství přestupů a menší cestovní komfort. Po Evropě se jezdilo převážně vlakem, autobusy a při cestách vyšší významnosti se využívala letecká doprava. Jen od 10. května do 21. října 1947 bylo uskutečněno celkem 262 sportovních zájezdů do zahraničí. Nejvíce do Rakouska, Francie, Švýcarska a Polska, kam sportovci vycestovali více jak třicetkrát. Pětkrát směřovali do Spojených států amerických a jednou dokonce do Indie.²⁰⁵ V následujících letech měl počet cest stoupající tendenci a stále více se dbalo na důsledný výběr geopolitických resortů, do kterých naše reprezentace cestovala, a to v závislosti na kvalitě a preferenci mezinárodních politických styků. Například od října roku 1947 bylo zakázáno vycestovat do Španělska a italského Terstu.²⁰⁶ V případě mezinárodních sportovních festivalů měl být vzájemný zápas odmítnut, pokud by v rámci rozlosování soupeřů vyšel los na soupeře z těchto zemí. Po roce 1948 byly samozřejmě více kontrolovány sportovní výjezdy na Západ, ale zakázat je nebylo možné, ani žádané.

Na mírovém kongresu v Londýně v roce 1951 byla vyjádřena obava ze zhoršujících se vztahů mezi Západem a Východem, které přesahovaly z politické roviny do té sportovní. Alarmující se autorovy následujícího textu zdálo i vyjádření ministra informací a předsedy SÚTVS Václava Kopeckého: „*At first the sports bodies of the new states inherited these normal relations. Relations are now, however, no longer normal. The speech of Kopecky, Czechoslovak Minister of Information, last year, stating that in future Czechoslovak sportsman would restrict themselves to playing with their friends, and would not go to the West any more to be insulted, indicated the wideness of the growing breach.*“²⁰⁷ Ze studie I. Montagu, která se zabývala sportovními vztahy v období studené války, nakonec vyplývá, že se západním zemím ČSR nevyhýbala, i když vztahy byly vlažné a nebyly zcela přetřhány.

---

²⁰³ NA, f. Úřad předsednictva vlády – běžná spisovna (1945–1959), inv. č. 1297, sig. 164/9/11, k. 74, Vládní komise pro styky s cizinou – hlášení Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport 1949–1951. Zpráva ministra financí Jaromíra Dolanského o zahraničních cestách a návrh na novou úpravu povolování zahraničních cest, 8. 2. 1949.

²⁰⁴ NA, f. ÚNTV, fond 834, kart. 9, korespondence, 21. 1. 1946.

²⁰⁵ NA, f. Československý tělovýchovný svaz (dále jen ČTS), k. 16, inv. č. 37, Zpravodajství 1946–1947.

²⁰⁶ Ve Španělsku se od roku 1939 do roku 1975 zmocnil vlády generál Francisco Franco. Mezi léty 1945–1953 je západními i východními mocnostmi jeho režim odsuzován a naprosto izolován. Svobodné území Terst, vzniklo 15. září 1947 protokolem Pařížské mírové smlouvy. Území si totiž nárokovala Itálie i Jugoslávie, a tak byla rozdělena do dvou okupačních zón. Území bylo rozděleno v roce 1954 a oficiálně zaniká v roce 1975.

²⁰⁷ „*Z počátku (po 2. sv. válce) sportovní organizace nových států převzaly dřívější standardní vztahy. V současné době ale již sportovní vztahy normální nejsou. Dovědčuje to loňský projev Kopeckého, československého ministra informací, v němž prohlásil, že českoslovenští sportovci se napříště omezí pouze na hraní se svými přáteli a nebudou již jezdit na Západ, aby se už od nich nenechávali urážet. Tím naznačil šíři narůstající trhliny těchto mezinárodních vztahů.*“ Ivor MONTAGU, *East-West sport relations*, Great Britain 1951, s. 18.

S dočasným uvolněním atmosféry studené války v poststalinském období po roce 1953 dochází také ke znovuobnovování a zintenzivnění sportovních kontaktů na mezinárodní scéně, kde jsou opět velmi aktivní představitelé SVTVS.²⁰⁸ Ve zmíněném roce směřovala nejvíce financí na výdaje spojené s výjezdy, celkem 25 716 100 Kčs. Největší finanční podíl směřoval na výdaje spojené s pobytem a cestou do Sovětského svazu, dále Rumunska, Bulharska, Maďarska, Polska a Švýcarska. V rámci „sportovně politické pomoci“ se zvýšil i počet cest do Čínské lidové republiky.²⁰⁹

Sportovní orgány byly instruovány, aby návrhy na zahraniční výjezdy předkládaly pouze několikrát ročně v rámci cestovních plánů. Přesto to veškerou byrokratickou proceduru schvalování cest do zahraničí v porovnání s předchozím obdobím příliš nezjednodušilo. I když administrace a schvalovací proces zůstávaly nominálně v rukou ČSTV, těžiště rozhodování v oblasti mezinárodně-politické a také personálně-kádrové se definitivně přesunulo od státních orgánů do rukou stranických funkcionářů a aparátu KSČ, kde zůstalo až do konce existence státně-socialistického režimu. Zprávy a celoroční záměry mezinárodních sportovních styků byly zpravidla komunistickými orgány na úrovni ÚV KSČ schvalovány jedenkrát ročně, mimořádné, tj. neplánované, návrhy na vyslání průběžně.

Po roce 1957 byl prvním nezbytným krokem pro sportovce před každým zahraničním výjezdem získání kádrových posudků na svou osobu. Jeden vystavoval zaměstnavatel, druhý organizace Revolučního odborového hnutí daného zaměstnavatele. Kádrový posudek sportovce-zaměstnance se vystavoval pro každou jednotlivou cestu a odevzdával na ÚV ČSTV. Cestovní pas byl sportovci či sportovkyni vystaven pro dobu zájezdu, v průběhu cesty pasy členů výpravy disponovali vedoucí výpravy. Sportovním funkcionářům mohl být vystaven cestovní pas diplomatický s platností až na jeden rok a rozšířenou geografickou působností, například pro cesty po celé Evropě.

Při cestách po Evropě byly využívány k přepravě sportovců především vlaky, do vzdáleného zahraničí letadla. I cesty zmíněným letadlem byly mnohdy zdlouhavé s několika přestupy, a to dokonce i v rámci Evropy, natož do vzdálenějších krajin. Cesta sportovce vysilovala, ale náročnější pro něj byla skutečnost, že pro přestupní země neměla výprava dostatek nebo dokonce žádné cizí valuty. Účastník zájezdu obdržel své diety až po příjezdu do cílové destinace. Předtím je ale musel vedoucí zájezdu na základě akreditu vyzvednout

---

²⁰⁸ NA, fond Politické byro ÚV KSČ (1954–1962), sv. 26, a. j. 36, b. 13, Návrh na rozšíření mezinárodních sportovních styků, 28. 12. 1954.

²⁰⁹ NA, f. SVTVS, k. 19, Návrh plánu a rozpočtu mezinárodních sportovních styků v roce 1953.

v příslušné bance. Denní přiděl financí se lišil podle jednotlivých zemí a délky pobytu.²¹⁰ Cesty do lidově demokratických zemí a do Sovětského svazu byly kompletně zaopatřeny. Ubytování, stravování, místní dopravné, vstupné na kulturní akce i případnou lékařskou péči měli reprezentanti zdarma v rámci mezinárodních dohod. Pořadatel platil kapesné sportovcům i cestu zpět do vlasti. V těchto zemích činilo kapesné při pobytu od jednoho do šesti dnů na osobu 180 Kčs. Od sedmého dne pobytu do konce pobytu pak 18 Kčs na den. Vedoucí výpravy měl o 50 % více, pokud měla skupina více jak 20 osob. Cesty do kapitalistických zemí většinou delegaci hradila ČSTV, pokud v rámci dohod nesjednala jistý způsob reciprocity.²¹¹

---

²¹⁰ ATVS NM, f. volejbal, Miroslav Pufler, kart. 1, 1/2019, Směrnice pro vedoucí československých sportovních výprav do ciziny, s. 3.

²¹¹ Tamtéž, s. 5.

9 Péče o reprezentanty

Jedním z prvních poválečných mezistátních sportovních zápasů vůbec se konal již v červenci roku 1945.²¹² V této době přetrvával v zemi přidělový systém potravin, který byl ukončen teprve v roce 1953, přičemž výše potravinového přídělu se od války nezměnila, a to se odráželo na tělesné konstituci aktivního sportovce. Dokladem této skutečnosti byla i schválená žádost o speciální potravinový příděl pro reprezentační výběr hráčů v košíkové, kteří potřebovali nabrat svalovou hmotu a zlepšit svůj zdravotní stav tak, aby mohli vydávat kvalitnější sportovní výkony. A protože v roce 1946 se stali českoslovenští basketbalisté Mistry Evropy, zřejmě se jim tato investice vyplatila. Ke stejnému kroku bylo přistoupeno například i v přípravách na zimní OH, které se uskutečnily ve Svatém Mořici v roce 1948.²¹³

Na první zahraniční zápasy ve Francii a v Alžíru v říjnu roku 1947²¹⁴ sháněl svaz velmi složité finanční prostředky, a to nejen pro organizaci, ale i na výstroj reprezentantů. Zúčastněný hráč se musel na své cestě finančně spolupodílet. Poválečné Československo bojovalo také s velkým nedostatkem sportovního nářadí a náčiní, stejně tak i s nedostatkem sportovních úborů, které reprezentant pro návratu do vlasti musel vracet, aby jej mohli využít i jiní. Tento konkrétní zájezd vyšel svaz pro jednu osobu minimálně na 5 000 Kčs. Ostatní náklady byly rozděleny mezi účastníky, kteří museli přispět do výše 2 000 Kčs. Za tento obnos uhradil svaz veškeré výlohy za vystavení cestovního pasu²¹⁵ a náklady spojené s pobytem, tedy jízdné, ubytování, jídlo a kapesné na 14 dní. Každý hráč obdržel 50 franků na den.²¹⁶ Partecipace závodníka na zahraničním výjezdu byla do jisté míry nutná i před válkou, tudíž to všichni považovali za běžné. Bylo jim řečeno: „*Berte to jako levnou dovolenou, kterou Vám poskytujeme*“.²¹⁷ Pokud hráč nebyl schopen tohoto nákladu, mohl požádat svůj domovský klub, aby mu poskytl podporu.

---

²¹² NA, fond ÚNTV 834, kart. 9, Oběžníky.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ V Paříži naše reprezentace zvítězila 3:1 a čekala ji ještě exhibiční cesta po Francii a následně do Alžíru. Tam naše mužstvo působilo velmi exoticky a lákalo velkou pozornost. Víteztví 3:0 bylo očekávané. *Zlatá kniha volejbalu*, s. 52.

²¹⁵ Pro vystavení pasu bylo zapotřebí doložit: osvědčení o státním občanství nebo domovský list ne starší deseti let (protektorátní nebyl uznáván), křestní list, oddací list, policejní bytovou přihlášku v originále, osvědčení o státní spolehlivosti (potvrzení bezpečnostního referenta Okresního národního výboru nebo Okresní správní komise, že není námitek proti vydání cestovního pasu. Dále vojenské doklady. K tomu musel účastník zaslat ještě tři fotografie a pokud chtěl v cestovním pase uvést své akademické tituly, musel předložit vysokoškolský diplom. ATVS NM, f. volejbal, Josef Češpiva, karton č. 2, inv. č. 109-162, korespondence č. j. 513/47 ze dne 4. 8. 1947.

²¹⁶ Za tento obnos bylo možné zakoupit asi tak jednu krabičku cigaret. Dle vzpomínek hráče O. Koutského mnoho lidí s sebou vezlo například české sklo, tenisky nebo několik kilo cukru, který byl prý v té době ve Francii nedostatečný s úmyslem směnit vše za franky.

²¹⁷ ATVS NM, f. volejbal, kart. 1, Vladimír SPIRIT, *O prvním poválečném zájezdu volejbalistů do zahraničí*, 1947, s. 9-13.

Výše zmíněné skutečnosti byly pozdější komunistickou vládou kritizovány a poměry ve sportu a tělovýchově se měly brzy razantně měnit. Nově zvolená vláda v roce 1948 se vyhraňovala proti prvorepublikovému elitářství, kdy reprezentovat zemi mohl jen ten, který vlastnil nebo sehnal prostřednictvím darů a veřejných sbírek dostatečný finanční obnos na zahraniční cestu. Sport měl být přístupný pro všechny a reprezentace jen těm „nejlepším“. Po roce 1948 se péče o nejlepší reprezentanty začínala soustřeďovat především do armádních družstev, kde vznikl v roce 1953 tzv. oddíl reprezentantů (viz kapitola 9.2), tvořený z nejlepších branců v zemi. Po všeobecné kritice bylo od tohoto konceptu v roce 1956 upuštěno a přecházelo se postupně k tzv. „státnímu amatérismu“. Tímto výrazem rozumíme přístup státu ke svým reprezentačním sportovcům. Míněny jsou tím veškeré finanční dotace, které směřují ke sportovci, aby mu bylo vytvořeno kvalitní prostředí pro jeho vyšší výkonnost, kterou by se mohl prezentovat na mezinárodní úrovni. Ve sportovní terminologii je „amatérem“ považován muž či žena, kteří se sportu věnují ve svém volném čase. Mají svá občanská povolání, které je živí a jejich sportovní aktivity nejsou honorovány. Mimochodem z řady pramenů osobní provenience přímo či nepřímo vyplývá, že právě „ne-profesionální“ status sportovců byl ve sledovaném období v mnoha navštěvovaných zemích a sportovních odvětvích běžným koloritem. Řada místních sportovců na Západě si nemohla dovolit či nepřála být profesionály, a to zejména z finančních důvodů, ale také například z důvodu neexistence takové legální možnosti v dané zemi, z důvodů čerpání jistot sociálního a zdravotního pojištění plynoucího z „nesportovního“ zaměstnání apod. I proto fakticky disponovali podobným poloprofesionálním postavením jako sportovci a sportovkyně v předlistopadovém Československu. Tento poloprofessionalismus, neboli státní amatérismus, vedl postupně k profesionalizaci sportu rodící se v 70. letech minulého století. Hlavním cílem těchto projektů byl sportovní úspěch československých reprezentací, ačkoliv tím v podstatě narušoval podstatu samotného sportovního amatérismu. V roce 1952 vzešel ze SVTVS návrh vládě na zavedení měsíčního příspěvku pro reprezentanty. *„Sportovní reprezentanti kromě energie při své normální práci vydávají navíc ještě energii při celoročním soustavném tréninku a při závodech. Není-li výživa dostatečně zajištěna, nelze požadovati dostatečný výkon ani pracovní, tím méně špičkový výkon sportovní, kde je fyziologická potřeba značně vysoká. Je proto třeba zajisti sportovním reprezentantům řádnou výživu, a to finančním příspěvkem podle obtížnosti jednotlivých druhů sportu.“*²¹⁸ Ti měli být podle druhu vykonávaného sportu rozřazeni do tří

---

²¹⁸ NA, fond SVTVS 1151, kart. 18, Návrh na péči o sportovní reprezentanty 1952, adresované Zdeňku Fierlingerovi, náměstek předsedy vlády, Návrhy ÚV KSČ 1951-1956.

kategorií s jinou výší příspěvku.²¹⁹ Pro nejnižší stupeň činil 600 Kčs, další 1 000 Kčs a nejvyšší 1 200 Kčs a to po dobu, kdy mohli užívat status reprezentanta. Náklady spojené na výživu reprezentantů v roce 1953 činily 8 133 600 Kčs z celkového rozpočtu SVTVS.²²⁰ Hedvika Mikulecká vzpomíná: „*Braly jsme jednou za čas pár korun, dvě, tři stovky za půl roku nebo za rok?*“²²¹ V roce 1954 byly zavedeny odměny za vynikající sportovní výsledky²²² a rekordy,²²³ které byly vypláceny podle „významu dosaženého vítězství z hlediska sportovního a politického“ a s „přihlédnutím k charakterovým a politickým vlastnostem závodníka“.²²⁴ „*V životě jsem neměla žádnou odměnu za celejch deset let, jedině když byl mistrovský rok Evropy nebo světa, pak jsme dostávali podle výkonosti, každěj měsíc asi dvě až tři stovky.*“²²⁵ To v podstatě znamenalo, že příjemce zvýšené peněžní pomoci musel mít řádný morálně politický profil a svědomitě plnit povinnosti jak na pracovišti, tak během přípravy. Ve skutečnosti se k tomuto příspěvku dostalo na 750 sportovců. A výše příspěvku zůstala mezi 200 a 500 Kčs měsíčně, a to v závislosti na významu sportu, namáhavosti přípravy a pomůckách nutných k vykonávání daného sportu.²²⁶ Z výpovědí narátorů vyplývá, že ne vše to, co je psáno, bylo i dáno. Tudiž docházelo k mnoha případům, že výše odsouhlasených příspěvků se ke každému nemusely dostat. Jak dokládá vzpomínka Pavla Schenka, stříbrného medailisty z LOH v Tokiu 1964 a bronzového medailisty z LOH v Mexiku 1968, „*Přitom jsme za to neviděli ani korunu. Pak se stalo, že jsem se vrátil po olympiádě do práce a všichni vrstevníci měli zvednutou platovou třídu. Já ne. Ptali se mě, kde jsme se tou dobou flákal? A já měl stříbrnou medaili!*“²²⁷ Navíc poštou mu přišla ještě faktura z Prahy za reprezentační dres ztracený v olympijské vesnici. Sportovec musel stále do své přípravy investovat část svého osobního

---

²¹⁹ Do první kategorie byly řazeny sporty jako lukostřelba, yachting, motorismus, tenis, střelba. V roce 1952 to bylo celkem 67 reprezentantů v těchto sportech. Druhá kategorie zahrnovala sporty jako kopaná, košíková, odbíjená, krasobruslení, házená, kuželky, rugby, jiu-jitsu, šerm. Celkem 226 osob tak mělo dosáhnout na výši měsíčního příspěvku 1 000 Kčs. A ve třetí fyzicky nejnáročnějším stupni bylo 343 sportovců z oblasti atletiky, gymnastiky, lyžování, plavání, ledního hokeje, rohování, kanoistiky, veslování, zápasu, vzpírání, rychlobruslení, horolezectví.

²²⁰ NA, fond SVTVS 1151, kart. 19, Návrh plánu a rozpočtu mezinárodních sportovních styků v roce 1953.

²²¹ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

²²² Za 1. místo na olympijských hrách a MS odměna ve výši 5 000 Kčs, za 2. místo 4 000 Kčs, za 3. místo 3 000 Kčs a za 4.- 6. místo 2 000 Kčs.

²²³ Za dosažení světového rekordu získal reprezentant 5 000 Kčs, za evropský 3 000 Kčs, za československý 1000 Kčs. NA, fond ÚV KSČ 1945-1989, sv. 24, a. j. 34, bod 11 schůze politbyra 14. 12. 1954 o Zavedení prémiových odměn vynikajícím sportovcům a úspěšným reprezentantům ve sportu.

²²⁴ Brigita STLOUKALOVÁ, *Profesionalismu a amatérismu v zrcadle socialistického sportu*. In: Tělesná kultura, 2008, 31 (1), s. 71.

²²⁵ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019

²²⁶ NA, fond ÚV KSČ 1945-1989, sv. 24, a. j. 34, bod 11 schůze politbyra 14. 12. 1954 o Zavedení prémiových odměn vynikajícím sportovcům a úspěšným reprezentantům ve sportu.

²²⁷ [Pavel Schenk kraloval Evropě. I s prášky na spaní | VolleyCountry](#), ze dne 13. 5. 2022, rozhovor převzatý z Brněnského deníku, autor Michal Čejka, 9. 11. 2010.

rozpočtu. Nermalou položkou bylo i samotné sportovní vybavení, které si hradil. Tudiž stát se nejlepším a získat od státu podporu mohlo být pro podání vyššího výkonu jistou motivací.

Na počátku 60. let začal být kladen vyšší důraz ze strany ČSTV na podporu olympijských sportů. Zvláště v době přípravy na OH v roce 1964 v Tokiu. Samozřejmě, že jakékoliv vyplácení finančních odměn za výkon bylo v rozporu s pravidly Mezinárodního olympijského výboru (dále jen MOV) a amatérismem. Existence finančních benefitů je dokladem významnosti této oblasti pro režim ve smyslu propagace. Ve výše zmíněných letech nacházíme počátky takového činění, které bylo nejvyššími představiteli mezinárodních sportovních organizací kritizováno.

Dalším posunem k postupnému profesionalismu sportu byl okamžik ze dne 23. srpna 1963, kdy vláda schválila „Opatření k prohloubení péče o sportovní reprezentanty“, které se zaměřilo na problematiku uvolňování studentů a zaměstnanců na tréninky a soutěže. Snižující se ochota zaměstnavatelů k absenci svých podřízených vedla k umístování takových lidí na podřadná místa. ČSTV rovněž apelovalo na MŠANO, ať více zpřístupní sportovně nadaným studentům-representantům individuální studijní plán.²²⁸

9.1 Občanská povolání volejbalistek a volejbalistů v období pracovní povinnosti

Ve sledovaných letech museli i vrcholoví sportovci vykonávat svá občanská povolání šest dní v týdnu s osmihodinovou pracovní dobou.²²⁹ Tato povinnost platila pro muže ve věku od 16 do 55 let a pro ženy od 18 do 46 let.²³⁰ V případě, že by občan nesplňoval danou povinnost, bylo by na něj z pohledu zákona nahlíženo jako na příživníka. Stálé povolání tak dávalo sportovci status amatéra, byť byl kladen na vrcholové sportovce stále větší tlak v přípravě.

Ještě v průběhu 40. a 50. let, bylo možné trénovat pouze v pracovní době třikrát až čtyřikrát týdně ve dvouhodinových tréninzích, včetně víkendů. „*Oznamujeme Vám, že jste byla nominována jako reprezentantka do národního družstva Československa pro mezistátní utkání ČSR-Polsko v odbíjené (...)*.“²³¹ Tímto písemným oznámením informoval volejbalový svaz

---

²²⁸ B. STLOUKALOVÁ, *Péče o sportovní reprezentaci na půdě ÚV KSČ v letech 1945-1989*. In: Telesná výchova a sport na univerzitách v ponímání studentov jako objektu edukácie. Nitra, 22. 9. 2005. s. 174.

²²⁹ K pracovnímu uvolnění sobot, jako kde odpočinku, byl uzákoněn v roce 1965.

²³⁰ Na základě dekretu prezidenta republiky č. 88/1945 Sb., o všeobecné pracovní povinnosti, byla zavedena všeobecná pracovní povinnost, z důvodu poválečné rekonstrukce hospodářství. Všeobecná pracovní povinnost byla ukotvena i v § 26 květnové ústavy roku 1948. V praxi byla kontrolována existence pracovního poměru prostřednictvím pracovních průkazů a od roku 1951 prostřednictvím povinné informace v občanském průkazu.

²³¹ ATVS NM, f. volejbal, Vladimír Vyoral, kart. 1, Dopis adresovaný Heleně Maderové v Praze dne 13. ledna 1948 od Českého volleybalového svazu.

o nominaci vybraného sportovce do národní reprezentace. Ještě koncem 40. a v průběhu 50. let minulého století bylo možné nominaci odmítnout. Pokud by se tak oslovený rozhodl učinit, musel by o tom v dostatečném předstihu a písemnou formou informovat svaz. V 60. letech 20. stol. se v oficiálním sdělení zaměnila formule slova „nominován“ za důraznější „povolán“. Odmítnutí bylo možné již jen ze závažných důvodů. To se ovšem z pravidla nestávalo, protože pro sportovce to byla nejvyšší možná odměna za jeho tvrdé tréninky. Písemné sdělení o nominaci, které reprezentant obdržel, sloužilo následně i jako omluvenka z povinné školní docházky v případě studujícího sportovce, v případě pracujícího jako potvrzení o uvolnění ze zaměstnání. S jakoukoliv nominací do reprezentace z pochopitelných důvodů souvisel i povinný trénink nebo soustředění. Ty se však už odehrávaly během pracovní doby a takto vytižený zaměstnanec musel být neustále uvolňován ze zaměstnání. Pokud to bylo možné, dal se tomu přizpůsobovat jeho směnný režim, nebo upravit pracovní pozice, často se však stávalo, že sportovec i finančně trafil, v závislosti na druhu provozovaného sportu.²³²

Po znárodnění klíčových podniků po 2. světové válce a zejména v souvislosti s reorganizací sportovního života na počátku padesátých let se do rolí pomyslných mecenášů sportu fakticky dostávaly velké národní podniky nebo centrální instituce zakládající a podporující vlastní sportovní kluby.²³³ Ty pak dle svých možností a preferencí vytvářely i pracovní pozice přímo „na míru“ reprezentačnímu sportovci. Uvnitř kolektivu pracujících se tak utvářela zvláštní skupina se speciálním režimem. Vedle toho, že pracovní kolektivy měly být seznámeny s rámcovými podmínkami existence této privilegované skupiny, měl být touto cestou na sportovce utvářen tlak, aby zůstal loajální ke svému zaměstnavateli. Udělení sportovního statusu zároveň bylo jednou z cest, jak sportovce dostat pod „veřejnou kontrolu“.²³⁴ Jak vyplývá z dobového tisku: „*Je samozřejmé, že špičkovým závodníkům musíme*

---

²³² Výjimečné podmínky měli především fotbalisté, protože fotbal byl trvale podporovaný stranickými orgány. Stejně tak oplýval silnou fanouškovskou základnou, která pravidelně a hojně navštěvovala rozličná utkání. Finanční výnos ze vstupného směřoval z části zpět do svazu, ze kterého mohli být hráči honorováni. Skutečnost, že ve fotbale panovaly vždy jiné exkluzivnější podmínky dokládá kniha: Tomáš POSPÍCHAL-Vladimír ZEMÁNEK, *Fotbal nemá logiku*. Praha 1992.

²³³ V roce 1953 bylo ustanoveno šest tělovýchovných úseků: Revoluční odborové hnutí (dále jen ROH), Sokol, Školy, Pracovní zálohy, Armáda a bezpečnost. Na úseku ROH bylo vytvořeno při odborných svazech devět DSO, což značilo jen další rozříštění. Byli jimi: Baník – hornictví, hutnictví; Spartak – těžké a všeobecné strojírenský průmysl; Tatran – lesnictví, dřevařský a papírenský průmysl, stavební průmysl; Jiskra – textilní a kožařský průmysl, chemický, sklářský, keramický průmysl; Dynamo – doprava, energetika, spoje, státní statky a strojní a traktorové stanice; Slavoj – potravinářský průmysl, místní hospodářství, státní obchod, výkup a spotřební družstva; Slovan – veřejná správa a justice, zdravotní a sociální služby, tiskárenský a knihařský průmysl, peněžnictví a pojišťovnictví; Lokomotiva – železnice; Slavia – vysoké školy a vědecké ústavy školství. Při ministerstvu vnitra byly utvořeny DSO s názvem Rudá hvězda. Cílem tohoto projektu bylo zapojit co nejvíce pracujících do tělovýchovné činnosti.

²³⁴ Š. RÁMIŠOVÁ, *V dresu se lvičkem na prsou*, s. 226, in: L. KRÁTKÁ – P. MÜCKE (edd.), *Za hranice služebně*, Praha 2021.

umožnit pravidelnou přípravu i za cenu finančních obětí jednoty (Spartak ČDK-Sokolovo). Proto byl schválen seznam špičkových závodníků, kteří budou pravidelně uvolňováni, přičemž náklad na tuto přípravu bude jen za měsíc září činit asi 12 000 Kčs. (...) Záleží jenom na nich, aby zvýšeným výkonem v době své přítomnosti na pracovišti ostatním pracujícím závodů ukázali, že jsou hodni cti reprezentovat Sokolovo. Těchto výhod nesmí být ovšem zneužíváno. Kdo je uvolněn na trening, nemůže si za žádných okolností jít vyřizovat nákup gauče, nebo v čase určeném k treningu jít na pohřeb babičce. Takového zneužívání času, který má být věnován na přípravu, je trestuhodné a každé další překročení bude mít za následek odnětí všech výhod.“²³⁵ Reprezentanti měli ještě v 50. letech 20. stol. na soustředění a pro závody věnovat nejméně 50 % své dovolené na zotavenou nebo si vybírat neplacené volno.²³⁶ Příslušná částka připadající na dovolenou se závodů nehradila. Od roku 1963, kdy se cíleně zvyšovala péče o reprezentanty, byla mzda za uvedenou dobu uvolnění ze zaměstnání, včetně odpovídající částky daně ze mzdy a zaměstnavatelského příspěvku na národní pojištění, refundována ČSTV. K proplacení mzdy se musela přikládat i zpráva o uvolnění, která byla zaslána sportovci zároveň s povoláním do reprezentace (Obr. 5). V duchu úsloví „pravidla jsou od toho, aby se porušovala“, některé podniky nařízení ignorovaly. Rozhodovaly se na základě vlastních kádrových posudků, které např. Hana Moravcová neměla bez poskvrny. Zařazena byla do skladu oděvů plzeňských dopravních podniků. Dle jejích vzpomínek dostávala nižší plat než její kolegyně. Navíc podnik ji nechtěl často na zápasy uvolňovat, a to i v případě významného MS v roce 1960. „Když jsem jela do Brazílie, musela jsem za sebe najít náhradu a zaplatit ji.“²³⁷

---

²³⁵ Anonymní autor, „Zbavit se vše přežitků buržoazního sportu“. Sokolovák. Závodní časopis ČKD Sokolovo, ročník V, č. 50 /1. 10. 1953/, s. 6.

²³⁶ ATVS NM, f. volejbal, L. Drobný, sbírka oběžníku KNV, roční 1954, částka 9, poř.č.130.

²³⁷ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

ČESKOSLOVENSKÝ SVAZ TĚLESNÉ VÝCHOVY
ústřední škola
PRAHA 1, Malá Strana, Újezd 450, tel. 53 00 23

Jsi pověřen funkcí trenéra !

POZOR! Podle vyhl. min. fin. č. 133/62, § 2, odst. 1 a 2, poplatíme náhradu, dále mzdy z průměr. měs. mzdy, nejvýše však částky 1800,- Kčs měsíčně.

Žádost o uvolnění

Ve smyslu usnesení strany a vlády o opatření k rozvoji tělesné výchovy a sportu, žádáme vás o uvolnění

náhrada: **Ladislav Drobný**

na dobu od: **15. VI. 1964** do: **21. VI. 1964**, kdy se jmenovaný

zaměstní: **VT odbíjené** podnik č. **VT-322/64-Ká**

Mzda za uvedenou dobu jeho uvolnění ze zaměstnání i včetně odpovídající částky daně ze mzdy a zaměstnavatelského příspěvku na národní pojištění, bude vám refundována Ústřední školou ČSTV. K vyúčtování použijte druhé strany žádosti a správy o uvolnění. Použijete-li své vlastní faktury, bude tato proplacena jen v tom případě, jestliže bude připojena „zpráva o uvolnění“ s vyúčtováním.

Žádáme Vás, abyste ušlou mzdu vyúčtovali nejpozději do 6 týdnů po návratu Vašeho zaměstnance ze školení. Po této době budeme předpokládat, že Váš zaměstnanec byl uvolněn bez náhrady za ušlou mzdu a fakturu neproplatíme.

Faktury na refundaci mzdy zasílejte na adresu: Ústřední škola ČSTV, účtárna, PRAHA 1, Malá Strana, Újezd 450, telefon 53 15 86.

Zařídil: *Ladislav Drobný*

ÚSTŘEDNÍ ŠKOLA
organizační oddělení

Ředitel Ústřední školy ČSTV:
Oldřich HRADEC, v. r.

Obr. 5: Žádost o uvolnění ze zaměstnání (zdroj: ATVS NM, f. volejbal, Ladislav Drobný)

Mezi volejbalistkami a volejbalisty se objevovaly rozličné profese. Z výzkumu z roku 1966, kterého se účastnilo 109 mezinárodních hráčů vyplývalo, že ze 42,1 % jsou reprezentanti vybíráni ze studujících (z toho 32,1 % vysokoškoláků), 18,4 % zaměstnanců odborných profesí, 14,7 % úředníků, 9,2 % státních zaměstnanců, méně vojáky, a 2,8 % dělníků.²³⁸ Dělnické profese se vyskytovaly pouze u družstva Itálie, Bulharska a Číny.²³⁹ Mezi československými reprezentanty jakožto vojáci z polování byli například K. Paulus, který po ukončení reprezentační kariéry zastával funkci trenéra v Dukle. Jaroslav Fučík v roce 1950 přijal nabídku Armádního tělovýchovného klubu (dále jen ATK) Praha a stal se po absolvování základní vojenské služby vojákem z povolání. Po skončení trenérského angažmá v roce 1967 u Dukly Jihlava, která se následně stěhovala do Liberce, nastoupil v hodnosti majora na OVS Prahy 6. Po událostech roku 1968 vystoupil z KSČ a následně byl degradován do hodnosti vojína. V roce 1970 musel odejít z armády. Pracoval pod národní podnik Potravin Praha, nejprve jako barman hereckého klubu divadla Semafor, později jako prodavač v Mléčných lahůdkách.²⁴⁰ Dalším v armádních službách byl například Josef Brož, a to od roku 1949, kdy se stal hrajícím trenérem a v letech 1952-1965 trenérem reprezentačním. Jeho starší bratr, Karel Brož, byl sice původním povoláním reprodukční technik, ale od roku 1955 se stal

²³⁸ ATVS NM, f. volejbal, nezpracovaný, pozůstalost Josefa Chrástka, výstřižky, *Muži na mistrovství světa v roce 1966*, s. 477.

²³⁹ Josef CHRÁSTEK – Jaroslav BERKA – Vladimír NOVOTNÝ – Karel ŠABAT, *Stručná zpráva o lékařském šetření při mistrovství světa v odbíjené mužů v Praze 1966*, Teorie a Praxe tělesné výchovy 15, 1967, 8, s. 447.

²⁴⁰ V roce 1990 byl armádou rehabilitován a povýšen in memoriam do hodnosti plukovníka.

zaměstnancem Ministerstvem vnitra ČSR a vykonával rovněž profesi trenéra. Dále Oldřich Kaplan byl zaměstnaný jako metodik tělovýchovného oddělení Ministerstva národní obrany (dále jen MNO), kde organizoval mimo jiné výběr volejbalových branců s reprezentačními předpoklady. V roce 1969 byl na rok uvolněn z armády, aby mohl trénovat mužskou reprezentaci v Uruguayi. V roce 1971 obdržel další nabídku vyjet do Kolumbie, ale Státní bezpečnost výjezdu zabránila. Následně v hodnosti podplukovníka na vlastní žádost armádu opustil a působil jako pedagog na Fakultě tělovýchovy a sportu (dále jen FTVS).²⁴¹

Do armádního klubu byly přijímány od roku 1953 i ženy, ale vojenské hodnosti jim přidělovány nebyly. Zastávaly většinou administrativní pozice. Manželka K. Brože, Jarmila, pracovala v Metalimex a Centrotexu jako úřednice ekonomického útvaru a referentka dopravy. Mezi další úspěšné reprezentantky a členky armádního celku byla Naděžda Špelinová, které bylo umožněno díky Ústřednímu domu armády (dále jen ÚDA) dostudovat dálkově Matematickofyzikální fakultu. Poté složitě hledala zaměstnání, kde by ji byli ochotni často uvolňovat na tréninky, soustředění a zájezdy, což byla nakonec pozice písárky na stroji v Energoprojektu, kde si prý i docela slušně vydělala. Od roku 1965 začala pracovat v dopravním podniku v odboru pro přípravu metra.²⁴² Drahoslava Kopová byla zaměstnána v podniku Projekta Praha. Libuše Šormová vykonávala pozici technické úřednice v energetických podnicích. Růžena Příhodová pracovala v resortu práce a sociálních věcí, Hedvika Mikulecká v účtárně podniku Projekta Praha a Hana Synovcová byla po nástupu do ÚDA přidělena pozice stavbyvedoucí ve Vojenské správě. Běla Paclíková se vypracovala ze sekretářky na Právnické fakultě Univerzity Karlovi (dále jen UK) přes překladatelku později přes 30 let byla zaměstnaná jako technická redaktorka Národní knihovny ČR v Klementinu. A nakonec nesmíme opomenout ani na rozdílné vnímání role ženy a muže ve společnosti. Přes emancipaci na poli pracovním, domácnost byla svěřována jen ženám, jak dokazuje následující vzpomínka: „*To bylo v práci 8,5 hodiny, pak domu, nakoupit, uvařit, potom od pěti na trénink, v osm večer jsem si předvařovala jídlo na druhý den. Já jsem byla 40 let permanentně nevyspalá, já se vyspala jen když jsme jeli na zájezdy. Já jsem šla spát v půl dvanácté a před pátou jsem vstávala.*“²⁴³

Taktéž vysokoškolsky vzdělaných volejbalistů bylo v reprezentacích poměrně dost. Jmenujme některé z nich. Předně reprezentačního trenéra (1953-1960), Josefa Kozáka, který po válce vystudoval Ústav pro vzdělávání učitelů tělesné výchovy, později začleněný pod

---

²⁴¹ Soukromý archiv Zdeňka Vrbenského.

²⁴² Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

²⁴³ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

Pedagogickou fakultu UK. V roce 1952 nastoupil jako asistent na Katedru tělesné výchovy Fakulty všeobecného lékařství UK, kde získal titul docenta. Hráči na něj rádi vzpomínali jako na inteligentního člověka, pod jehož vedením naše reprezentace sbírala cenné kovy. Jeho svěřencem byl i Zdeněk Malý, který po studiu vyučoval na střední škole v Řeporyjích u Prahy tělesnou výchovu a zeměpis. Po povinné vojenské službě v ATK a ÚDA Praha (1951-1953) se stal odborným asistentem na Katedře tělesné výchovy Matematicko-fyzikální fakulty UK, kde působil až do odchodu do důchodu v roce 1986. Spoluhrač František Schwarzkopf vykonával povolání lékaře v Jablonci nad Nisou před i po vojenské službě v ÚDA Praha (1953-1954). Josef Votava se stal reprezentantem ještě jako student, později při povolání konstruktéra vystudoval České vysoké učení technické (dále jen ČVUT) a v roce 1960 získal titul strojního inženýra. V roce 1963 se stal odborným asistentem na Katedře obráběcích a tvářecích strojů ČVUT, kde později habilitoval na docenta a získal titul kandidáta věd. V letech 1969-1993 působil na Katedře mechanizace a automatizace výrobních strojů.²⁴⁴

Hráčů z rozličnými profesemi nalezneme nespočet. Jen pro názornou ukázkou uvádím některé z nich. Například Ladislav Toman byl instalátérem, Milan Čuda elektromontérem, Pavel Schenk mechanikem, Petr Kop technikem, Zdeněk Humhal a Jaromír Paldus projektanty, Bohumil Golian krajským trenérem a Boris Perušič byl ekonomem. Antonín Kovařík byl technikem a později hospodářský pracovník ČSA Praha. Josef Šorm se po vojně stal konstruktérem podniku Potrubí, později plánovačem v ČSA a referentem Ministerstva dopravy. Josef Musil se vyučil typografem a toto povolání vykonával po celou dobu své sportovní kariéry. Prvních 18 let ve Středočeské tiskárně a zbývající léta do důchodu v Ústředním informačním středisku pro jaderný výzkum. Svou profesi nezanechal ani při svém prvním zahraničním angažmá v Itálii (1968-1970). Jak vzpomíná N. Špelinová, někteří hráči vykonávali povolání, ze kterých nebylo jednoduché se často uvolňovat. Za učitelské pozice vás někdo musel suplovat anebo jak tomu bylo např. v případě Josefa Musila, se nenašel nikdo, kdo by ovládal danou práci. „*Pepík Musil byl tiskař a uměl jako jediný v Praze barvotisk a toho dokonce někdy neuvolňovaly. Takže to někdy nebylo tak jednoduchý, pokud jste nedělala práci, ... písárky.*“²⁴⁵ Evžen Krob získal v roce 1946 místo u Pragobanky v Jablonci n. Nisou, kde pracoval až do nástupu vojenské služby na podzim 1948. Po vojně se přestěhoval do Prahy, kde v 50. letech pracoval v Energoprojektu a začátkem 60. let v n. p. Motorlet Jinonice. V době svého působení v Odolena Voda byl zaměstnán v učebním závodě národní podnik Aero

---

²⁴⁴ Soukromý archiv Zdeňka Vrbenského.

²⁴⁵ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

Vodochody, nejdříve jako tělovýchovný instruktor, později jako zástupce ředitele učiliště. Miloš Bouchal pracoval v různých dělnických profesích ve strojírenském podniku Českomoravská-Kolben-Daněk Praha (dále jen ČKD), naposledy v závodu Lokomotivka.²⁴⁶ Karel Láznička byl původním povoláním obchodní příručí a od roku 1959 trenér z povolání.²⁴⁷

Ve sledovaném období nebylo možné na území ČSR/ČSSR žít se jako profesionální hráč volejbalu. Jediná akceptovatelná povolání na plný úvazek v tomto odvětví byly funkcionářské pozice v příslušném svazu a v některých případech i trenérské pozice. Zcela běžně se vyskytuje role hrajícího trenéra, ale obvyklá byla situace, kdy trenér vykonával tento post ve svém volném popracovním čase. Tato pozice vyžadovala absolvování trenérského kurzu jednoho z několika dostupných úrovní. Funkce mezinárodního rozhodčího byla nabízena pouze mužům. Jedna z prvních dohledaných trenerek byla Taťána Benešová,²⁴⁸ která od roku 1959 trénovala mládež. Od druhé poloviny 60. let se trenérských rolí ujímalo stále více žen, prozatím jen pro dívčí a ženská družstva. Byly jimi bývalé často vrcholové hráčky po ukončení své aktivní kariéry.²⁴⁹ Rovněž někteří z řad reprezentačních volejbalistů, zpravidla po dovršení 35 let, využili možnost absolvování trenérského školení. Třem desítkám trenérů se podařilo ve sledovaném období pracovní vycestovat do zahraničních volejbalových klubů, kde mohli legálně provozovat trenérskou pozici. K postupné profesionalizaci sportu docházelo až v průběhu 70. let 20. stol. a později, tedy mimo vymezený časový rámec. V po-revolučním období se podmínky zahraničních angažmá zcela uvolnily.

9.2 Armádní sport a oddíl reprezentantů

Po vzoru sovětské fyskultury se u nás začal formovat armádní tělovýchovný sbor. K základnímu vojenskému výcviku všech branců samozřejmě vždy náležel tvrdý fyzický výcvik, který zvyšoval jejich výkonost a odolnost. Po velkém úspěchu sportovců z řad československé armády na letních OH v Londýně 1948, se rozhodlo MNO zřídit od 1. října

---

²⁴⁶ Soukromý archiv Zdeňka Vrbenského.

²⁴⁷ Absolvent trenérské školy při Institutu telesné výchovy a športu University Komenského v Bratislavě se získal kvalifikace 1. třídy.

²⁴⁸ Taťána Benešová, roz. Ulmonová (1934-2019), 168 cm vysoká smečarka družstev Slavia VŠ Praha a Slavoj Plzeň Masný průmysl. Mistryně republiky 1960. Akademická reprezentantka ČSR se získala stříbrnou medaili ze Světových akademických letních her v Paříži 1957. V letech 1956-1965 členka ženské reprezentace ČSR a ČSSR s účastí na jednom MS a dvou ME se získala stříbrnou a bronzovou medaili. Dlouholetá úspěšná trenérka mládeže a žen při Slavii VŠ Plzeň, vedoucí trenérka krajské dívčí základny a později TSM, trenérka akademiček ČSSR, dlouholetá funkcionářka a vedoucí české oblasti Vysokoškolského volejbalového svazu (VSS) při ÚV ČSTV a volejbalového svazu KV Plzeň, ČÚV a ÚV ČSTV.

²⁴⁹ Naděžda Špelinová v letech 1973-1989 jako trenérka družstva mužů tělesně postižených volejbalistů (dále jen TPV) Slovanu Svoboda Praha získala s družstvem 5 zlatých, 8 stříbrných a 2 bronzové medaile na mistrovství republiky TPV. Mezi léty 1978-1980 jako trenérka reprezentačního družstva TPV ČSSR. V roce 1980 dosáhla s družstvem 4. místa na MS TPV.

1948 výběrový resortní Armádní tělocvičný klub (dále jen ATK) se sídlem v Praze.²⁵⁰ Měl zastávat funkci speciálního útvaru pro přípravu vojáků-vrcholových sportovců. Soustředilo se v něm 219 nejlepších sportovců z řad vojáků základní služby. Sportovci byli rozděleni do tří sportovních rot z 25 sportovních odvětví. Volejbalisté náleželi do druhé roty. Tréninky armádních sportovců probíhaly na různých sportovištích v Praze. V roce 1956 byl ÚDA předán komplex administrativních budov v ulici Pod Juliskou, ke které náležela šestnáctipatrová důstojnická budova ubytovny Družba. Stadion na Julisce v Praze Dejvicích byl slavnostně otevřen o čtyři roky později.²⁵¹ Volejbalisté měli své kurty z počátku na Zbraslavi, následně v Malé Chuchli, na Strahově, a nakonec poblíž kasáren na Pohořelci. Volejbalové družstvo tvořené z branců a z vojáků z povolání využívalo nově zřízené kurty u Prašného mostu, o které se dělili s tenisty.²⁵² Sportovci užívali nadstandardní podmínky a měli mnohá privilegia, a to násobilo rivalitu mezi ostatními sportovními kluby v Československu. „*Hlavním úkolem ATK bylo zajistit nejlepším sportovcům takové tréninkové podmínky, aby v průběhu vojenské služby sportovní formu neztratili, ale naopak, aby si ji systematickou přípravou zvýšili a pomohli rozšířit počet státních reprezentantů, což se ukázalo jako správné a prospěšné.*“²⁵³ Do klubu ATK byli povolávání výkonnostně nejlepší branci z celé republiky, často již při odvodech. Svědčí o tom i sedmička reprezentantů, kterými byli bratři Josef a Karel Brožovi, Jaroslav Fučík, Jiří Kučera, Zdeněk Malý, Josef Musil a Josef Tesař. Další v následujících letech přibývali. Někteří hráči následně po dvou letech povinné vojenské služby v armádních řadách zůstali jako praporčíci nebo důstojníci (viz Kapitola 9.1). Ostatní se vraceli do svých domovských klubů.

Po reorganizaci stávajícího systému se v roce 1953 ATK přejmenoval na ÚDA. Mezi mnohými změnami byl vytvořen v polovině června toho roku i Oddíl reprezentantů, který zabezpečoval nejlepší brance výhradně pro státní sportovní reprezentaci. Vytvářel tak prověřené vytrénované armádní sportovní profesionály určené speciálně pro zahraniční reprezentaci. Tento oddíl tvořilo pět rot složených z gymnastů, lehkých a těžkých atletů, sportovních her a zimních sportů a četami pro jednotlivé druhy sportů (lední hokej, lyžování, šerm, cyklistika, plavání, házená, fotbal, odbíjená aj.).²⁵⁴ Od roku 1953 vstupují do ÚDA rovněž ženy. S přijetím do klubu jim bylo zajištěno ubytování i zaměstnání. Většinou jim byla

---

²⁵⁰ Nejdříve byl zřízen v roce 1948 Armádní tělovýchovný svaz, později přejmenovaný na Armádní sokolský výbor a v říjnu toho roku vzniká Armádní tělocvičný klub.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² *Zlatá kniha volejbalu*, s. 191.

²⁵³ KOLEKTIV AUTORŮ, *Sport jménem DUKLA*. Praha 2008, s. 29.

²⁵⁴ KOL. AUTORŮ, *Sport jménem DUKLA*, s. 32.

přidělena administrativní pozice v rámci armády nebo mimo ni. Jak vzpomíná Hedvika Mikulecká: „*My jsme chodili půl dne do práce jen na chvilku a půl dne cvičit.*“²⁵⁵ Mezi nejznámější a nejúspěšnější členky klubu patřila oštěpařka Dana Zátopková, která nejdříve pracovala jako sekretářka sportovního časopisu Ruch a později ve sportovní škole Ústředního domu armády. Žen v klubu ale postupně přibývalo. Společně s Danou Zátopkovou trénovala i Soňa Balunová,²⁵⁶ která vyčnívala svou všestranností. Trénovala nejen hod oštěpem, krasobruslení, ale jako volejbalová reprezentantka získala dokonce bronzovou medaili na ME v roce 1950. Jejím trenérem pro odbíjenou se stal ve svých 26 letech v roce 1953 Josef Brož,²⁵⁷ který již v té době tři kroky zastával funkci hrajícího trenéra družstva mužů v ATK, později v ÚDA. Z typografa se stal od roku 1952 trenér na plný úvazek. V roce 1954 byl ale pověřen funkcí trenéra ženského volejbalového družstva Václav Raban,²⁵⁸ který byl zároveň aktivním hráčem týmu AC Sparta Praha. Při ligové premiéře se jeho svěřenkyně²⁵⁹ umístily na 4. místě

---

²⁵⁵ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

²⁵⁶ Soňa Balunová (1924-2013), 160 cm vysoká hráčka družstev Moravská Slavia Brno, Sokol Královo Pole, Slavia Brno VŠ a ÚDA Praha (dvojnásobná mistryně republiky z let 1954-1955). Akademická reprezentantka ČSR s účastí na dvou Světových akademických letních hrách se ziskem dvou stříbrných medailí. V letech 1947-1953 členka širšího výběru žen ČSR s účastí na ME 1950 v Sofii (bronzová medaile). Kromě volejbalu reprezentovala ČSR také v hod oštěpem a v krasobruslení, které bylo jejím stěžejním sportem. Manželé Balunovi byli 6 let po sobě mistry republiky v kategorii sportovních párů (1950-1955) a na ME 1954 v Bolzanu vybojovali pro ČSR bronzové medaile. S manželem MUDr. Miloslavem Balunem (1920-1994) sportovní pár, který byl v letech 1950-1955 šestkrát po sobě mistrem ČSR a který přivezl z ME 1954 v Bolzanu bronzovou medaili. M. Balun se stal vojákem z povolání v hodnosti majora a velitelem skupiny armádních krasobruslařů, ke kterým patřila i jeho žena. S reprezentací se rozloučili na ME 1955 v Budapešti a koncem tohoto roku se jim narodila dcera Soňa ml. V letech 1957-1961 byly členy profesionálních ledních revue v Praze, NDR a SRN. V letech 1963-1964 pracovali v Moskvě jako trenéři sovětských krasobruslařů, dnes uznávaných trenérů (Moskvinová, Tarasovová, Myškin, Žuk). Po návratu do Prahy se M. Balun vrátil ke své lékařské profesi a pracoval na ortopedii Nemocnice na Karlově náměstí. Soňa st. se stala trenérkou mládežnické základny v Praze, zřízené při Tatře Smíchov. Zde založila první dětskou krasobruslařskou revue, ve které již vystupovala Soňa ml. Na základě trenérské smlouvy a lineckým krasobruslařským klubem ASKŮ odjela v roce 1967 rodina do Rakouska. M. Balun trénoval v Linci, kde dostal i místo lékaře. Obě Soni žily ve Vídni, kde mohla Soňa ml. navštěvovat českou školu a Soňa st. zahájila 30 let trvající trenérskou práci v klubu WEV. Po roce 1968 dostali manželé příkaz k návratu do vlasti, který nerespektovali a rozhodli se zůstat i nadále v Rakousku. K tomuto rozhodnutí přispěla i nabídka zařazení Soni ml. do rakouské reprezentace po jejím úspěšném vystoupení na krasobruslařském mistrovství Rakouska v roce 1969. Podmínkou bylo přijetí rakouského občanství, které po souhlasu rodičů dostala do dvou dnů. Manželé Balunovi na něj čekali 9 let a všechny pokusy legalizovat pobyt v Rakousku byly bezúspěšné (v nepřítomnosti byli našimi úřady odsouzeni na 1,5 roku nepodmíněně).

²⁵⁷ Josef Brož (1927-2006), 188 cm vysoký smečář SSK Život a Sokola Michle, později nahrávající smečář (tzv. dvojka) a hrající trenér pražských armádních družstev (ATK, ÚDA, Dukla) a Spartaku ČKD Sokolovo (Sparty), sedminásobný mistr republiky. V letech 1948-1956 reprezentant ČSR s účastí na třech MS a dvou ME se ziskem 5 medailí (dvou zlatých a tří stříbrných). Trenér mužů Lokomotivy Praha (mistrů republiky 1962), v letech 1961-1964 trenér reprezentačního družstva mužů ČSSR se startem na MS, ME a OH se ziskem 2 stříbrných medailí, v letech 1965-1969 trenér mužské reprezentace Tunisu.

²⁵⁸ Václav Raban (1920-2000), 183 cm vysoký nahrávač Sparty Praha a Spartaku Avia Čakovice, v roce 1950 reprezentant ČSR se ziskem stříbrné medaile z ME v Sofii. Trenér pražských ligových družstev žen ÚDA (se ziskem dvou mistrovských titulů), Dynamo Praha (se ziskem čtyř mistrovských titulů) a Tatraru Střešovice. Převážnou část aktivních pracovních let byl zaměstnán v podniku Avia Čakovice.

²⁵⁹ Hráčky: Soňa Balunová, Jarmila Brožová, Kapounová, Taťána Kostrjuková-Brožová, Drahoslava Křížová-Kopová, Libuše Neugebauerová-Šormová, Růžena Svobodová-Příhodová, Naděžda Špelinová, Hedvika Štefflová-Mikulecká, Běla Štulcová-Pačlíková, Hana Vacková – Synovcová.

a v následujících letech 1955 a 1956 získaly mistrovský titul. Družstvo žen bylo složeno z volejbalistek, se kterými bylo počítáno pro mezinárodní reprezentaci. Hráčky ÚDA dokonce převažovaly v reprezentačních soupiskách. Hráčky měly v této době kolem dvaceti let a většinou pracovaly na pozicích, ze kterých je bylo možné odvolat v případě důležitého mezinárodního turnaje (viz Kapitola 9.1). Většina z nich se do tří následujících let provdaly za týmové kolegy či jiné volejbalisty a do pěti let otěhotněly. Ani to jim mnohdy nezabránilo ve sportovní kariéře pokračovat a získávat cenné kovy. Je pravděpodobné, že v dobré fyzické kondici je udržely i nové tréninkové metody, které sestavovali i lékaři.²⁶⁰ Ve svých vzpomínkách na to poukazuje i volejbalista K. Paulus, člen ÚDA: „*Objevily se první informace o vstupu většího financí, pro zefektivnění tréninkového procesu sportovců začaly pracovat první realizační týmy, zaváděním lékařsko-pedagogického sledování se zvýraznila pozice lékařů pracujících u družstev. Novinkou bylo zavádění stravovacího systému a režimu doplňování obohacovanými tekutinami, nové formy odpočinku a rehabilitace, nejpodstatnější novinkou vědecky podložené skladby tréninkových jednotek v různých cyklech přípravných a závodních obdobích a doladování formy.*“²⁶¹ O kladném vlivu těchto opatření na výkonnost sportovních reprezentantů z řad ÚDA svědčí jejich medailové výsledky. Oddíl byl ale v roce 1956 zrušen, stejně tak všechny sportovní kolektivy žen, které musely přejít do jiných klubů. Dne 1. října 1956 byl zaveden pro všechny vojenské sportovní kolektivy a armádní sportovní družstva jednotný název Dukla.²⁶² Volejbalový mužský tým Dukla Praha byl v roce 1958 převeden do Kolína. Volejbalisté armádních celků v následujících letech patřili k nejúspěšnějším celkům v boji o Mistrovství republiky.

9.3 Volejbalisté pod lékařským dozorem

Do počátku 40. let minulého století byl považován volejbal za druh rekreačního, fyzicky nenáročného sportu. Tuto premisu volejbaloví funkcionáři striktně odmítali. Jejich tvrzení bylo zapotřebí vědecky podložit. Oslovili proto tým lékařů z Baťovy nemocnice pod vedením MUDr. Karla Šabata. Ti připravili pro hráče účastnících se Mistrovství Čech a Moravy mužů ve Zlíně v roce 1943 komplexní klinické vyšetření a v průběhu turnaje zátěžová kardiologická měření. Výsledek byl předložen Československé společnosti tělovýchovných lékařů v Praze až

---

²⁶⁰ *Sport jménem DUKLA*, s. 40.

²⁶¹ *Byl jsem při tom*, s. 25.

²⁶² *Sport jménem DUKLA*, s. 49.

po druhé světové válce, v březnu roku 1947. Studie jednoznačně dokládala fyziologickou náročnost tohoto sportu.²⁶³

Tento vědecký průzkum byl průkopnický a navázali na něj v pozdějších letech další tělovýchovní lékaři. Ti se do té doby věnovali primárně léčení sportovních zranění a následků vrcholové sportovní aktivity, ale uvědomovali si však, že je zapotřebí především těmto úrazům předcházet prevencí. Zdravotní pomoc během závodů do té doby zajišťovali hlavně sami hráči s lékařským vzděláním nebo lékaři z povolání, ale vše bylo jen na bázi dobrovolnosti. Jedním z prvních sportovních lékařů byl i prof. MUDr. Vladimír Beneš, DrSc., který krátce zastával post vojenského lékaře. Začínal u fotbalistů, protože fotbal jako fanoušek měl velmi rád. „*Byl jsem fotbalový fanda. Já jsem byl fanatik! Stále jsem chodil na jejich zápasy a pak jsem najednou byl v lékařském týmu.*“²⁶⁴ Jednou se účastnil jako lékař i hokejového zápasu, ale s hokejisty příliš nevycházel. Prof. V. Beneš byl od mládí všestranným sportovcem a s bratrem, reprezentantem z let 1946-1947, Zbyškem Brožem, se aktivně věnovali volejbalu, kdy hráli za klub VKP Radbuza v Plzni. Po studiu všeobecného lékařství v Praze v roce 1948 začal pracovat v Ústřední vojenské nemocnici. Na počátku své medicínské kariéry musel projít různými specializacemi, než se dostal k neurochirurgii, u které zůstal. Z vojenské nemocnice měl logicky blízko k armádnímu sportu. „*U volejbalu jsem dělal doktora, když byl trenérem národáku Pepík Brožů.*“²⁶⁵ V ÚDA se pokusil založit i lékařskou skupinu, která by se o sportovce starala: „*Založil jsem tam i takovou lékařskou skupinu. Bylo nás asi pět, jeden byl u fotbalu, jeden byl u atletiky, jeden byl u házené. Myslel jsem si, že to někam dovedu. Nepřivedl jsem.*“²⁶⁶ Teprve v roce 1954 vznikla Zdravotní komise ústřední sekce odbíjené,²⁶⁷ která úzce spolupracovala s trenérskou radou a metodickou komisí. Ve zdravotní komisi působili v rámci celé republiky pod vedením doc. MUDr. Josef Chrátka²⁶⁸ i MUDr. Ján Jánošdeák²⁶⁹ (Bratislava), MUDr. Eduard Hájek (České Budějovice), MUDr. Karel Šabat (Pardubice),

---

²⁶³ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 50, více: *Padesát let československé organizované odbíjené 1921-1971*, s. 42.

²⁶⁴ Rozhovor s prof. MUDr. Vladimírem Benešem, DrSc. vedla Šárka Rámišová, 3. 12. 2019.

²⁶⁵ Rozhovor s prof. MUDr. Vladimírem Benešem, DrSc. vedla Šárka Rámišová, 3. 12. 2019.

²⁶⁶ Rozhovor s prof. MUDr. Vladimírem Benešem, DrSc. vedla Šárka Rámišová, 3. 12. 2019.

²⁶⁷ Po roce 1968 vznikly zdravotní komise také při národních sekcích odbíjené.

²⁶⁸ Doc. MUDr. Josef Chrátka, CSc. (1925-2017) tělovýchovný lékař, člen a dlouholetý předseda Zdravotní komise volejbalové sekce ÚV ČSTV a volejbalistů VŠ Praha. V letech 1955-1967 lékař našich reprezentačních družstev mužů a žen. Po dobu 30 let působil na Ústavu tělovýchovného lékařství Univerzity Karlovy (1954-1983). Od roku 1968-1970 působil jako sportovní lékař tuniské reprezentace.

²⁶⁹ MUDr. Ján Jánošdeák (1930), vystudoval Lékařskou fakultu UK Bratislava (1955), specializoval se na všeobecné lékařství, v roce 1959 na tělovýchovné lékařství. Ve studiích se zaměřoval na úrazovou prevenci, sportovní masáže a regeneraci psychofyzických sil. Jako člen zdravotní komise ÚV ČSTV vykonával 19 let lékaře ve volejbalovém družstvu Slávie Bratislava a 13 let byl lékařem reprezentačních družstev mužů. Účastnil se přípravy mužstva na XX. Olympijské hry v Mnichově. Stal se i členem zdravotní komise FIVB. Zdroj: <http://www.sportency.sk/>

MUDr. Miloslav Tintěra (Poděbrady), MUDr. Antonín Veselý (Praha), MUDr. Alena Novotná (Praha), MUDr. Rudolf Kouba (Opava) a MUDr. N. Kluvánek (Praha).²⁷⁰ Každý se specializoval na jinou oblast bádání. Soustavně sledovali zdravotní stav a trénovanost národních celků. Rok 1955 byl velmi úspěšný jak pro mužskou, tak i pro ženskou volejbalovou reprezentaci. Odehrávalo se totiž IV. ME mužů a žen v rumunské Bukurešti a oba celky vybojovaly titul Mistrů Evropy.²⁷¹ Své historické poprvé v československé reprezentaci měl i třicetiletý sportovní lékař MUDr. Josef Chrástek. Jak dokládá vzpomínka volejbalisty K. Pauluse, pečoval u reprezentantů nejen o tělo, ale i duši. „*Na mnoho dalších let se stal tím pravým mužem na svém místě, jeho prvním neoficiálním psychologem. Byl nám nejen doktorem, nezištným kamarádem, bylo-li to nezbytné, vše tlumočil. Nemohl chybět u žádné legrace a zábavy, kde se převtěloval do role nepřekonatelného vtipného všemělce. O pomoc se na něho ve dne i v noci volalo Doksone.*“²⁷² Dokázal navázat přátelský vztah s hráči i s reprezentačními trenéry Josefem Kozákem a Metodějem Máchou, trénujícími ženský výběr. Jeho práce v podstatě stála na spolupráci s trenéry ve všech otázkách týkajících se zdravotního stavu závodníků, jejich životosprávy a zvyšování hráčské výkonnosti podle svých vědomostí a možností. V jeho kompetencích byla péče o hygienický stav tělovýchovného objektu, hřiště, šaten, umýváren, závodních úborů. Zabezpečoval dohled při utkání, při volejbalových podnicích mezistátního významu a při mezinárodních střetnutích. Zaměřoval se na dlouhodobé sledování a zaznamenání morfologických i funkčních změn na sportovcích, ke kterým docházelo v důsledku pravidelných tréninků.²⁷³ Sportovci se neustále účastnili měření tlaku, objemu plic, tělesné výšky a váhy. Kontrolovala se jejich strava. Podstupovali mnoho dalších speciálních vyšetření a zkoumání (Obr. 6 **Chyba! Nenalezen zdroj odkazů.**). Měřila se výška výskoku vzhledem k výšce a váze sportovce. Porovnávaly se zjištěné hodnoty z dob běžného tréninku, během soustředí a v momentě maximálního vypětí na probíhajících mistrovstvích. V roce 1956 podstoupilo měření 34 osob z širšího mužského reprezentačního výběru. Průměrná výška volejbalisty dosahovala 185 cm. Nejvyšší hráč měřil 190 cm (K. Láznička), nejmenší

---

²⁷⁰ ATVS NM, f. volejbal, Miroslav Pufler, kart. 5.

²⁷¹ Tým mužů nastoupil v sestavě: Karel Láznička, Karel Paulus, Josef Musil, Jaromír Paldus, Ladislav Synovec, Jiří Jonáš, Zdeněk Malý, František Schwarzkopf, Karel Brož, Zdeněk Humhal, Milan Purnoch a Josef Tesař. Trenérem byl Josef Kozák. 1. ČSR, 2. Rumunsko, 3. Bulharsko. Tým žen nastoupil v sestavě: Regina Matalíková, Bohumila Valášková, Běla Štulcová, Drahomíra Křížová, Jindřiška Holá, Libuše Neugebauerová, Svatava Štaudová, Alena Nečasová, Alžběta Technovská, Božena Lútočková, Jaroslava Šindelářová, Lenka Kučerová. Trenér Metoděj Mácha. 1. ČSR, 2. SSSR, 3. Polsko.

²⁷² PAULUS, K. - PLÁŠIL, J.: *Byl jsem při tom*, s. 30.

²⁷³ Josef CHRÁSTEK, *Mistrovství Evropy z lékařského zápisníku*, Odbíjená 5, 1955, 4/2, s.141.

173 cm (K. Paulus). Z toho ale nejmenší hráč, skákal nejvýše (80,4 cm), a největší nejméně (61,4 cm).²⁷⁴

Obr. 6: Zdravotní prohlídky během tréninku (zdroj: ODTVS NM)

Lékař měl dále vyhodnocovat počet dnů vhodných pro aklimatizaci při jednotlivých zahraničních zájezdech tak, aby tento proces neměl výkonnostní vliv na cestující reprezentanty. Teorie se ale vždy neslučovala s praxí. Např. určené čtyři dny na aklimatizaci před začátkem turnaje ME v Rumunsku byly dle lékaře vyhovující. Přesto během 19 dnů zájezdu musel MUDr. J. Chrástek vykonat celkem 90 ošetření u hráček a hráčů. Toto množství, mnohdy i třeba drobných zranění, přičítal nevhodnému tréninku, způsobu hry nebo špatně zvolenému dresu. Aby zamezil odřeninám ramenou při pádu na antuku, doporučoval pro hru dres s dlouhými rukávy, které byly obvyklejší u zahraničních hráčů. Přesto naši volejbalisté měli modré bavlněné nátělníky, odhalující ramena. Nicméně závažnější byly střevní potíže, se kterými se sportovci během celého turnaje potýkali. Nesmělo se opomíjet ani, s tím související, hygienické návyky. Taktéž setkání se s nezvyklou zahraniční kuchyní přinášelo organismu rovněž nemalé potíže. V Rumunsku se jídla připravovala převážně na smaženém oleji. Lékař

²⁷⁴ J. CHRÁSTEK, *Tělesná výška a výskok našich reprezentantů*, Odbíjená, 7, 1957, s. 119.

se pokusil vyprosit úpravu stravy ve formě přípravy jídla spíše na másle či sádle. Bohužel se svým připraveným jídelníčkem, který sestavil pro hráče ještě v Praze, u organizátorů neuspěl. Stále sledoval kalorické hodnoty výživy. Například u žen doporučoval příjem 4500 kal. denně. Jenže při tomto zájezdu zápasil s nechutenstvím, způsobené výše zmíněnými zdravotními komplikacemi.²⁷⁵ Mezi doporučení slychali sportovci, aby nepili vodu z vodovodního řádu. Jenže minerálních vod v lahvích nebylo mnoho, tak se konzumace bohužel nevyhnuli. Již o dva roky dříve, kdy Bukurešť hostila Festival mládeže a studentstva, musela řešit výprava podobný problém. Tehdy se mezi hráči šířila střevní chřipka. K. Pauluse upoutala po dobu jednoho týdne na lůžko v izolaci v oddělených pokojích. Nemoc se projevovala bolestmi hlavy, horečkami a průjmy. Plnohodnotnou stravu nahradily čaje a suché pečivo. I když, dle vzpomínek hráčů, běžně podávané jídlo stejně nechutnalo. „*Takže žádná škoda*“.²⁷⁶ Jen za celý pobyt zhubl tři kila, což nebylo rozhodně žádané.

ME bylo považováno rovněž za přípravu pro blížící se MS, které se mělo odehrávat na Západu.²⁷⁷ Tato skutečnost samozřejmě zvyšovala politický nátlak na úspěch. Pro trenéry a lékaře se stává hlavní prioritou zvýšit fyzickou výkonnost hráčů a snaha přivyknout je na nová modernější herní prostředí. Více jak rok před zahájením začali trénovat hru s širším reprezentačním kádrem v kryté hale. To pro československé hráče bylo nezvyklé, protože u nás preferovala hra na venkovním antukovém kurtu. Sportovci si tak museli přivyknout na světla, která je při pohledu ke stropu oslňovala. Ve vnitřním prostoru tělocvičny navíc dosahovala teplota 25 až 30 °C a tento stav zhoršoval i poznatek, že ve Francii bylo povoleno ve sportovních halách kouřit. Trenéři se pokusili simulovat dané klima ve vytopené kryté hale na v Praze Klamovce. Tvrdé podloží palubek bylo rovněž nezvyklé a docházelo při pádech k popáleninám kolen a loktů, což vyžadovalo potřebu chráničů, které byly požadovány na SVTVS. Stejně jako nové dresy, které měly být pevné, a přitom vzdušné a lépe by sály pot. MUDr. Rudolf Kouba se při svém výzkumu zabýval vhodnou sportovní obuví, jak uvádí ve svém článku: „*Nejdříve se hrálo v kečkách, později v polokečkách. Ustálily se později tenisky, které dle sportovních lékařů nebyly považovány za nejlepší. Bohužel k nejčastějším úrazům dochází při špatném doskoku, kdy dochází k úrazům hlezenního kloubu, protože v obuvi nemá klenba žádnou oporu. Ideální by byla bota, která by elasticky obepínala nohu až nad kotník,*

---

²⁷⁵ Josef CHRÁSTEK, *Mistrovství Evropy z lékařského zápisníku*, Odbíjená 5, s.141, 1955, 4/2

²⁷⁶ ATVS NM, f. volejbal, deníkové zápisky Karla Pauluse, 1953, s. 50.

²⁷⁷ Mistrovství světa, Paříž, Francie, 30.8.-12.9. 1956. Celý zahraniční zájezd se uskutečnil v termínu 25.8-16.9. 1965.

*měla pružnou, a přitom dostatečně drsnou podrážku, a ještě k tomu by byla lehká.*²⁷⁸ Tvrdé podloží kurtu lékaři neschvalovali. Dle jejich názoru častěji způsobovalo úrazy při doskoku. MUDr. J. Chrástek apeloval na výrobce, aby se zaměřili na inovaci takových hracích ploch, nejlépe na změkčené umělé hmoty, které by nárazy tlumily. Zdraví sportovce, dle lékaře, ohrožovala i absence sprch s teplou vodou. Ne všechny předkládané požadavky byly SVTVS akceptovány. MUDr. J. Chrástek, byl ale v průběhu mistrovství v Paříži překvapen, že na tvrdé palubovce nedocházelo k tolika zraněním, která původně očekával. Bylo jich dokonce méně než na antuce v Bukurešti. Přesto se obával například poškození kloubů dolních končetin a páteře následkem tvrdých nárazů. Každý den turnaje vykonal průměrně čtyři až šest ošetření. Na aklimatizaci měla výprava pět dní, z pohledu lékaře dostačující čas, ale dlouhé přejíždění z místa ubytování na hřiště, které denně zabralo skoro dvě hodiny, bylo dle MUDr. J. Chrátka zatěžující. Mnoho zúčastněných také trápilo nechutenství, způsobené netradiční místní kuchyní, která závodníkům nechutnala. Výprava s sebou ale vezla nějaké potravinové zásoby. „*Stravu jsme doplňovali občas čokoládou a zásobami z domova (1 kg salámu).*“²⁷⁹ Tyto nedostatky vynahrazovalo velké množství čerstvého ovoce, které doplnilo potřebné množství vitamínů ve stravě. Poctivá příprava byla korunována vítězstvím v turnaji. Ve svých denících si K. Paulus zaznamenává: „... *získali jsme tak pro svou vlast titul Mistrů světa. Po loňském vítězství na Mistrovství Evropy v Bukurešti ještě větší úspěch. Těžko lze vyjádřit naše pocity, když v přeplněném paláci De Sports zazněla naše hymna a naše vlajka stoupala na stožáru vítězů. Ani jsme tomu nechtěli věřit, že se nám to podařilo. Až nadšené provolávání slávy a gratulace nás přesvědčili v skutečnost.*“²⁸⁰ Zatímco cestou na mistrovství museli absolvovat let s mezipřistáním, cesta do vlasti byla za odměnu přímý let Paříž-Praha, kde je čekalo velké přivítání.

Úspěchy reprezentačního týmu pod vedením Josefa Kozáka a odborné péče členů Zdravotní komise umožnilo lékařskému týmu realizovat nový výzkum, který se již nezaměřoval pouze na vlastní volejbalistky a volejbalisty. Za podpory ČSTV se připravoval rozsáhlý lékařský výzkum, který měl zapojit všechny zúčastněné hráče na ME mužů a žen v roce 1958 v Praze. V průběhu turnaje se uskutečnila antropometrická vyšetření u 21 národních družstev, celkem 236 osob, z toho 171 mužů a 65 žen. Tým vedený MUDr. J. Chrátkem, měl k dispozici velké množství zdravotních sester a lékařů. Především jimi byli MUDr. Vladimír Novotný

---

²⁷⁸ ATVS NM, f. volejbal, nezpracováno, kniha výstřížků, KOUBA, Rudolf, *Proti úrazům hlezenního kloubu*, Košíková – Odbíjená XVI, 6, 1966.

²⁷⁹ J. CHRÁSTEK, *Mistrovství světa ze zápisníku lékaře*, Odbíjená 7, 1957, č1, S. 20

²⁸⁰ ATVS NM, f. volejbal, Deník Karla Pauluse, Mistrovství světa v Paříži 1956, s. 50.

a MUDr. Karel Šabata, kteří vyhodnocovali veškeré poznatky.²⁸¹ Výsledky byly známy až po skončení šampionátu, kdy svá měření mohli porovnat s výsledkovou listinou turnaje. Zajímavým zjištěním byla skutečnost, že naše ženské i mužské reprezentační celky dosahovaly nejvyššího průměrného věku, u mužů 26,5 a u žen 26,8 let. Tím se zvyšoval i celkový průměrný věk všech zúčastněných na 24,05 u mužů a 23,14 roků u žen. Znamenalo to, že jiné národní celky byly sestaveny v průměru o tři až čtyři roky mladší hráče. I když je všeobecně známo, že jedni z nejvyšších sportovců vůbec jsou volejbalisté, průzkum neprokázal, že by výška byla hlavní podmínkou pro úspěch. Průměrná tělesná výška dosahovala 181,1 cm. Nejvyššími hráči byli muži z týmu Holandska, kteří se v celkovém hodnocení družstev umístili na 13. místě na mistrovství. Českoslovenští volejbalisté na tomto mistrovství patřili k nejvyšším se svou průměrnou tělesnou výškou 184,7 cm. Ženy patřily do skupiny podprůměrné s průměrnou výškou 167,3 cm. Dalšími údajem byl např. věk hráčů. S volejbalem začínali mezi 16. až 19 rokem, vrcholové výkonnosti dosahovali po čtyřech letech tréninku.²⁸² Sledovaných hodnot bylo ale ve výzkumu mnohem více.²⁸³ Zhodnocením výsledku došli lékaři k závěru, že pro hráče volejbalu bude výhodnější výška nad 180 cm hlavně „...převaha dolního segmentu tělesného nad trupovým a spíše delší a štíhlejší horní končetiny. Pro vrcholové hráčky odbíjené se výhoda obzvláště vysoké postavy, ani převaha dolního tělesného segmentu nad trupovým u sledovaných souborů neuplatnila.“²⁸⁴ Mezi mnoha dalšími výsledky vyznělo zřetelně, že volejbal způsobuje mnohá mikrotraumata, kterým by se mělo předcházet. Předně vhodnou metodikou tréninku: přiměřeně, postupně, soustavně.²⁸⁵ Takovéto výsledky jsou o to cennější, pokud mají své srovnání v dlouhodobém průzkumu s delším časovým horizontem. Další příležitost pro takto širokospektré, a na počet probandů bohaté, šetření byla u konání ME v Praze roku 1966. Lékaři ze Zdravotní komise se shodovali, že ideální péče o výkonné sportovce je výsledkem spojení kvalitního trenéra, který se postará o metodiku tréninku, dále lékaře, který pečuje o zdraví a správný vývoj, a nakonec sama sportovce. Ten se zodpovědně stará o svou životosprávu, pravidelně a dostatečně spí, otužuje se a před tréninkem se poctivě rozcvičuje.²⁸⁶

---

²⁸¹ *Vrcholová odbíjená a lékaři*, Praha 1967, s. 5.

²⁸² J. CHRÁSTEK, *Jak jsou staří*, Košíková Odbíjená, 1959, č. 8, 4/13, s. 15.

²⁸³ Mezi sledovanými parametry byly dále: výška postavy v sedě, obvod hrudníku, hloubka hrudníku, obvod paže, délka paže, rozpětí paží, délka dolní končetiny, obvod krku, obvod břicha, obvod lýtky, obvod předloktí, síla stisku ruky, rozpětí paží, tělesná váha, množství tuku v %, držení těla, aj.

²⁸⁴ *Vrcholová odbíjená a lékaři*, Praha 1967, s. 13.

²⁸⁵ Tamtéž s. 23.

²⁸⁶ Milan TINTĚRA, *Tajemství úspěchu*, Košíková Odbíjená, 1959, s. 15.

Mezi povinnostmi tělovýchovného lékaře bylo mimo jiné sledovat sportovce při různých extrémních podmínkách a stresových situacích. Zajímavou příležitostí pro taková pozorování získal MUDr. J. Chrástek v roce 1960. Ženská i mužská reprezentace²⁸⁷ tehdy absolvovala exotický zahraniční zájezd do Brazílie, kde se na přelomu října a listopadu v Rio de Janeiro konalo MS v odbíjené.²⁸⁸ Díky osobní konzultaci s MUDr. L. Samkem, který v předchozích letech sledoval reprezentační družstvo košíkářek při zájezdu do Brazílie, a s MUDr. J. Topinkou, který se účastnil zájezdu s fotbalovou reprezentací tamtéž, mohl MUDr. J. Chrástek získat konkrétnější představu s jak extrémními klimatickými podmínkami se výprava v Jižní Americe setká a jaký vliv může mít na jejich nervovou soustavu při fyzické zátěži. V době přípravy si nastudoval zveřejněné zahraniční odborné studie věnující se tropické medicíně a další dostupnou literaturu, která se zabývala například i pozorováním posádky lodi plavící se z Hamburgu do Limy.²⁸⁹ Díky těmto poznatkům se pokusil s trenéry nasimulovat pro vybrané reprezentanty vhodné tréninkové prostředí. Hráčky a hráči si měli nejdříve obléknout několik vrstev oblečení, v němž trénovali ve vytopených krytých halách. To mělo připomínat teplé a vlhké brazilské podmínky. Prostor bylo doporučováno vytopit alespoň na 30 °C, ale využívaná hala na Klamovce dovolila maximum 26 °C. Dále se po tréninku doporučovaly teplé sprchy a parní lázně. U žen ovšem docházelo vlivem takovýchto tréninků k nežádoucím úbytkům na váze, v průměru o 2 kg. Ve dne stoupala v Brazílii teplota na slunci až ke 46 °C a v Praze před odletem, na konci října, vystoupala průměrná denní teplota na 7-9 °C.²⁹⁰ S vysokými teplotami rovněž stoupal v Brazílii i atmosférický tlak a pro Evropana tam byla také nezvyklá vlhkost vzduchu. Základní prevencí přehřívání organismu měla být především dostatečná dávka tekutin a soli zvláště tehdy, má-li člověk v tropickém podnebí podávat také fyzický výkon.

Nebývale rozsáhla výprava čítala na 32 členů. Všichni se před odletem museli nechat očkovat, jako vždy, když se cestovalo do exotických krajín. Do Sjedinené arabské republiky bylo zapotřebí podstoupit očkování proti neštovicím. Do Indonésie zase očkování na cholera. To samozřejmě zvyšovalo riziko nežádoucích reakcí, které by organismus sportovců mohlo

---

²⁸⁷ Trenérem mužské čs. reprezentace byl Josef Kozák. Do týmu zvolil zkušené hráče, s velkým poměrem mladších hráčů: Josef Musil, Karel Paulus, Jaromír Paldus, Zdeněk Malý, Bohumil Golián, Ladislav Toman, Zdeněk Humhal, Vilém Šašinka, Josef Stolařík, Václav Šmíd, Július Veselko a Josef Šorm. Trenérem ženského výběru byl Josef Čěspiva. V týmu byla Libuše Svozilová, Libuše Šormová, Naděžda Špelinová, Drahoslava Křížová, Soňa Holubová, Hedvika Šteflová, Hana Moravcová, Taťána Ulmonová, Libuše Kyselková, Svatava Vráželová, Regina Obadálková a Božena Žižkovská. V československé výpravě byl přítomen i MUDr. Josef Chrástek, mezinárodní rozhodčí Leopold Jebáček, vedoucí výpravy byl tajemník ÚV ČSTV Otakar Beran, předseda ústřední sekce odbíjené Jan Heyduk, ústřední trenér Václav Matiašek, delegát kongresu FIVB Miroslav Pufler a redaktor Z. Paul.

²⁸⁸ Mistrovství se odehrávalo za účasti 14 světových družstev mužů a 10 družstev žen.

²⁸⁹ J. CHRÁSTEK, *K otázce aklimatizace na tropické podnebí*, Teorie a praxe tělesné výchovy, č. 10, 1962, s. 69

²⁹⁰ Tamtéž, s. 72.

oslabit. I cestovní podmínky byly nelehké. Výprava musela překonat 11 000 km a 46 hod. cesty s časovým posunem na trase přes Paříž-Lisabon-Dakar-Rio de Janeiro. Muži pokračovali za svou kvalifikační skupinou do Sao Paula, ženy s MUDr. J. Chrátkem dále do Belo Horizonte.²⁹¹ Cestu započali 22. října 1960 a v cíli byli následujícího dne večer. Časový posun činil čtyři hodiny. Na aklimatizaci měla výprava jen čtyři dny do začátku prvních utkání. K částečné aklimatizaci, docházelo až po deseti dnech pobytu, kdy se přestaly objevovat největší potíže s nadměrným pocením a subjektivní pocity únavy.²⁹² Ale ke skutečné aklimatizaci podle lékaře nedošlo ani za celý měsíc pobytu.²⁹³ V rámci přípravného tréninku, před oficiálním zahájením mistrovství, absolvovali reprezentanti nejdříve přátelská utkání se zahraničními soupeři. Pod dohledem lékaře byl účastníkům neustále měřen tlak a postupovali různá kontrolní vyšetření. Ve vzpomínkách několika pamětníků²⁹⁴ výrazně rezonuje totožný zážitek, kterým bylo netradiční stravování. Základem všech připravovaných pokrmů od hostitelů bylo především maso, které ale sportovcům činilo problém lehce trávit. Jak vzpomíná H. Mikulecká: „*Příšerný, ale opravdu příšerný jídlo jsem zažila v Brazílii. To byly takovýhle fláky masa, tvrdýho, a k tomu nějaká kaše, bramborová nebo hrachová. To se nedalo. A ti, co nás hlídali z velvyslanectví nás zvali na oběd. Ptali se: „Co chcete k obědu?“ No tak vepřový, zelí a knedlík. Tak jsme dostaly.*“²⁹⁵ Nezvyklá jim přišla i kombinace rozličných surovin. Chutě si napravovali především rozličnými druhy ovoce, často takového, které nikdy v životě neviděli. Pro všechny případy dostali všichni hráči ještě v Praze rozděleny potravinové příděly v podobě masových konzerv, lahůdkových Satrapových párků, kondenzovaného mléka a kompotů.²⁹⁶ Aby sportovci nestrádali vyjednali vedoucí zájezdu pro všechny členy výpravy pravidelné obědy v rozličných českých rodinách, které trvale v Rio de Janeiro žily. Především rodiny s vazbou na československé velvyslanectví. Chodili k nim po čtyřech lidech, aby je příliš nezatížili.²⁹⁷ Ve vyprávění volejbalistky Hany Moravcové zazněla navíc ještě jedna světlá vzpomínka na den, kdy družstvo žen mělo nastoupit před dosud jimi neporažené Polky. V ten den trénovaly do odpoledních hodin a nestihly si dojít na večeři. „*Ti lidé z velvyslanectví nám přinesli tři velký sekaný asi čtyři bochníky českého chleba a pikslu znojemských okurek. Trenér nám radil, abychom jen tak zobly, abychom nešly hrát s plnejma*

---

²⁹¹ *Byl jsem při tom*, s. 66.

²⁹² J. CHRÁSTEK, *K otázce aklimatizace na tropické podnebí*, Teorie a praxe tělesné výchovy, č. 10, 1962, s. 75

²⁹³ Tamtéž 76.

²⁹⁴ Potvrzují to rozhovory s Naděždou Špelinovou, Hanou Moravcovou, Hedvikou Mikuleckou, deníkové zápisky Karla Pauluse, vydané vzpomínky J. Chrátka.

²⁹⁵ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

²⁹⁶ Hanka MORAVCOVÁ-VALENTOVÁ, *Plzeňský ženský volejbal. Soubor vzpomínek, dokumentů a osobních vyznání 1930-1980*. Planá 2021, s. 113.

²⁹⁷ ATVS NM, f. volejbal, deník K. Pauluse, Brazílie 1960, s. 27; dále rozhovor s Hanou Moravcovou

žaludkama..., ale my jsme vypily i ten lák od okurek. Ale my jsme ty Polky, poprvé v životě porazily 3:0.²⁹⁸ I další hráčka Nad'a Špelinová si při svém vyprávění sama vzpomněla na stejnou situaci: „My jsme měly společně šatny s Polkami, a tak jsme jim nabídly ten chleba, ale ony odmítly. Jestli se bály, že jsme jim do toho něco daly, no nevím...“²⁹⁹ Pro sportovce bylo vždy důležité, jak se stravuje. Obzvláště před zápasem, aby se nevystavil nebezpečí, že jej přepadne slabost. Další komplikací celého vzpomínaného pobytu byl zákaz lékaře pít vodu z běžného vodovodního řádu. Jenže balených vod bylo nedostatek, takže se tomu nešlo vyhnout. Oba celky zápasily nejen se soupeři, s žízni, nedostatkem kvalitního spánku, ale také s nezvyklým vedrem, moskyty a mouchami.³⁰⁰ Z pohledu lékaře vypadal den utkání našich hráčů s těžkým soupeřem z Rumunska o druhé místo následovně: „Po odpoledním hodinovém tréninku odpočívají v pokojích, otevřené dveře a jen zpola zatažené žaluzie, aby alespoň trochu vánku do pokoje proniklo. (...) Ačkoliv je 23:00 hodin, tedy pozdní večer, je v šatně Maracanazinho 33 °C. Vlhkost bude kolem devadesáti procent. Je to nepříjemné prostředí pro sedícího diváka, tím více pro hráče, na které působí nejen fyzické zatížení, ale i nervové vypětí, vyplývající z odpovědnosti odčinit těžko vysvětlitelnou porážku se Sověty. Chceme dokázat, že odbijenou umíme jako mistři. Má to své důsledky i na krevním oběhu. Tentokrát měříme znovu nízké hodnoty maximálního krevního tlaku na startu. Zdá se to být paradoxní vzhledem k důležitosti utkání. Jediné vysvětlení je to, že regulace tělesné teploty v tomto horkém prostředí vyžaduje přesun většího množství krve do kožních oblastí, aby se vytvořil co největší tepelný spád mezi přehřátým vnitřním prostředím organismu a okolím. Rozhodujeme se proto podpořit krevní oběh a chlapci pijí tři až čtyři loky silné brazilské kávy, dostávají Glucoran (čistou glukózu s vitaminy C a B1) a pak jdou na rozcvičení.“³⁰¹ Při takovémto vypětí zkolaboval během hry Jaromír Paldus. V průběhu turnaje zápasil Josef Stolařík s horečkami a Josef Šorm se střevními potížemi. Všechny výše zmíněné komplikace neuvěřitelně zatěžovali organizmus sportovce.

Finanční možnosti nedovolovaly, aby realizační tým odcestoval několik měsíců dopředu do místa konání daného zahraničního turnaje, aby si tak mohli lépe vyzkoušet podmínky, za kterých budou reprezentanti hrát. Soustředění širšího reprezentačního volejbalového výběru se konala většinou v rámci Československa. Docházelo ale i k přátelským mezistátním utkáním. Některé volejbalové zahraniční výpravy absolvovaly také exhibiční utkání. Velkým sportovním svátkem jsou pro každého sportovce OH. Světový volejbal netrpělivě očekával jeho historickou

²⁹⁸ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

²⁹⁹ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 14. 3. 2016.

³⁰⁰ ATVS NM, f. volejbal, Karla Pauluse, Brazílie 1960, s. 46.

³⁰¹ Josef, CHRÁSTEK, *To bylo tenkrát s volejbalem*, Plzeň 2003, s. 56.

premiéru na OH v japonském Tokiu roku 1964. Zajímavou příležitostí poznat místní realie se staly Předolympijské sportovní hry v Japonsku v roce 1963. Hry se konaly v listopadu a měly být jakousi generálkou. Na turnaj bylo pozváno japonskou volejbalovou federací šest ženských světových družstev. Spolu s družstvem dvanácti československých volejbalistek letěly i gymnastky Věra Čáslavská a Hana Růžičková, dále plzeňský rozhodčí Robert Fink jako technický vedoucí zájezdu, trenér Antonín Kyndr a lékař. MUDr. J. Chrástek tak mohl v dějišti her uskutečnit svůj výzkum. Po reprezentantkách vyžadoval pravidelná ranní vyšetření. Podobná vyšetření prováděl na japonských hráčkách i lékař K. Asahina, vedoucí fyziologického oddělení ToHo univerzity v Tokiu. Japonky v této době již patřily ke světové špičce.³⁰² Oba lékaři se pokusili rozšířit si navzájem své metody. Předali si i své výsledky antropologického a fyziologického měření. „*Japonky jsou lehčí, přitom však mají dost aktivní tělesné hmoty (svaloviny), mají kratší dolní končetiny a delší horní segment těla. Jejich svalová síla není větší než naše. Zato mají téměř maximální rozsah pohyblivosti kloubů.*“³⁰³ (...) „*Máme přibližně stejnou trénovanost na vytrvalost. Jsme ale pomalejší. Totiž na optický podnět reagují naše děvčata motorickou reakcí později než Japonky. Vlastní svalový stah je sice skoro stejně rychlý, ale výskok máme podstatně nižší.*“³⁰⁴ Připouštěl však, že hru ještě dělá technika, taktika a morálka, kterou musí zajistit trenér. V této době by mohla být tato vědecká kolegiální výměna poznatků považována i za sportovní špionáž.

Dalším předpokladem pro kvalitní sportovní výkon je psychická vyrovnanost při vyšší zátěži. Velkou zkouškou psychické odolnosti byla pro volejbalisty i historicky první účast na OH v Tokiu 1964. K. Paulus se ve své vzpomínkové knize zmiňuje o svých myšlenkových pochodech v okamžiku odletu do Japonska: „*Sen každého sportovce, alespoň jednou se zúčastnit olympiády, se mi tedy splnil. Až do letoška byla volejbalistům účast na hrách odprávněna, sami si ji museli vybojovat svou výbornou hrou na ukázkovém turnaji, konaném u příležitosti Olympijského kongresu v r. 1957 v Sofii. Tam byl volejbal konečně zařazen do programu Olympijských her. (...) Škoda přeškoda, že tak pozdě! Kolik medailí mohl přivést zlatá parta trenérů Kozáka a Fučíka! O účast na Olympijských hrách byli připraveni Tesař, Lázníčka, bratři Brožové, Paldus, Malý, Synovec, Schwarzkopf, Purnoch a další výborní hráči. A tak z mužstva, které v r. 1957 v Sofii pomáhalo přesvědčovat světové volejbalové funkcionáře o oprávněnosti svého požadavku, nasedá do letadla směr Země vycházejícího slunce spolu se mnou už jenom Josef Musil, Bohuš Golian a Zdeněk Humhal. Bude to naše první a zároveň*

---

³⁰² Na mistrovství světa v odbíjené žen v Brazílii v roce 1960 se japonské družstvo umístilo na druhém místě hned po družstvu Sovětského svazu. Československé družstvo žen obsadilo místo třetí.

³⁰³ J. CHRÁSTEK, *To bylo tenkrát s volejbalem*, s. 92.

³⁰⁴ Tamtéž.

*poslední olympiáda. Budeme na ní bojovat nejen za sebe, za svou vlast, ale i za všechny své bývalé spoluhráče, kteří o tuto možnost přišli. Odlétáme s odhodláním nezklamat!*³⁰⁵ Jistou míru zodpovědnosti cítili reprezentační sportovci před každým zahraničním zájezdem. Čím častěji vítězili tím více se na ně upíraly zraky odborné i laické veřejnosti, nemluvě o politickém tlaku. Úspěch zavazuje. Jak se mezi sportovci říká: Není složité zvítězit, složitější je vítězství obhájit. Nikdo nechtěl při premiéře volejbalu na OH zanedbat přípravu. Čerpat mohli z pozorování prostředí a hráček při absolvování předolympijských her. Trenér mužského družstva, Josef Brož, obdržel podrobnou studii, která se zaměřila nejen na přípravu fyzické zdatnosti hráčů, ale také na jejich psychickou odolnost. Před odletem bylo zapotřebí všechny olympioniky očkovat, hlavně proti variole, choleře a tetanu a snížit tréninkové dávky. Dle lékařů bylo doporučováno, aby sportovci se v místě konání her aklimatizovali zhruba 12 dní před zahájením.³⁰⁶ Zájezd trval celých 39 dní (26. 9.-3. 11. 1964) a tentokrát měla výprava na aklimatizaci dokonce 17 dní. Zdlouhavá cesta a časový posun volejbalisty vysílila. Z počátku se cítili ospalí a unavení. Z nasbíraných poznatků z předešlých zájezdů trenér s lékařem stanovili dny odpočinku, po kterých následoval pozvolný lehký trénink, jehož náročnost se v následujících dnech stupňovala. Bezproblémové bylo tentokrát stravování olympioniků. „*Se stravováním sportovců to měli Japonci vymyšlené dobře. V olympijské vesnici bylo několik velkých jídelen, které byly rozděleny ještě na několik menších, každá zhruba pro tři státy. Na velkých stolech byly mísy, tácy a nádoby plné různých omáček, masa, příloh, pečiva, sýrů, zákusků, zeleniny, ovoce, nápojů, všechno prvotřídní jakosti. Každý si mohl vzít co chce a kolik chce, kuchaři jídlo jenom doplňovali, všechno šlo jako na drátku.*“³⁰⁷ Odměnou za kvalitní přípravu a podporu celého realizačního týmu byla stříbrná olympijská medaile, která potěšila nejen politickou garnituru.

Českoslovenští lékaři byly průkopníky tělovýchovného lékařství ve světě. Vzorem byli především pro socialistické země. Zdravotní komise ve spolupráci s Ústřední školou ČSTV organizovali rovněž první mezinárodní seminář lékařů, pracujících v odbíjené. Stalo se tak u příležitosti MS v Praze v roce 1966, kdy byl uskutečněn další rozsáhlý lékařský výzkum, pod vedení MUDr. J. Krále z Ústavu tělovýchovného lékařství fakulty všeobecného lékařství UK a MUDr. K. Šabata z pardubického tělovýchovného lékařského oddělení. Dle propozic bylo v plánu zapojit do průzkumu všechna zahraniční družstva. Rumunští hráči se k vyšetření nedostavili v kompletní sestavě, tudíž výsledky nebyly relevantní a tým SSSR vyšetření striktně

---

³⁰⁵ K. PAULUS-Václav ŽIDŮ, *Zlatá éra volejbalu aneb čtrnáct let v dresu se lvíčkem*, Praha 2009. s. 157.

³⁰⁶ ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost Ladislava Drobného, kniha výstřížků, J. Chrástek, *Aklimatizace na olympijské hry v Tokiu*.

³⁰⁷ K. PAULUS-V. ŽIDŮ, *Zlatá éra volejbalu aneb čtrnáct let v dresu se lvíčkem*, s. 158.

odmítl. Výsledky semináře i průzkumu byly publikovány v tuzemské i zahraničním tisku, ve kterých mohl být výsledek porovnán s výsledky z roku 1958. Z obdržených dat vyplývalo, že stále více hráčů volejbalu trpí kloubními obtížemi, které způsobuje intenzivní trénink. Jedná se především o kolena, ramena, hlezna, páteř a prsty. Věk hráčů se zvýšil v průměru o jeden rok. Věkový průměr našich hráčů zvyšovali dva hráči s věkem nad 30 let, průměrně tedy na 26 roků. Tělesná výška se jednoznačně zvyšovala na průměr 186 cm. Tělesná váha se také zvýšila v průměru na 80,95 kg. Evropané jsou svou tělesnou konstitucí výrazně těžší než Asiaté. Japonská a Čínská družstva byla výrazně nejlehčí, při srovnatelné tělesné výšce s evropskými družstvy.³⁰⁸ Jak vyplývá z výše napsaného, práce sportovních lékařů na přípravě volejbalové reprezentace byla nezanedbatelná. Při MS 1966 spolupracovali s Václavem Matiaškem, který trénoval vítězné muže. Poslední mezinárodní vrcholová akce, kterou navštívil J. Chrástek, se uskutečnila ve roce 1967 v Tureckém Istanbulu při ME v odbíjené mužů i žen. Náleží mu dozajista podíl na úspěchu československé zlaté éry.

V následujících letech přebíral funkci reprezentačního lékaře MUDr. Ján Jánošedák, který se stal členem zdravotní komise při FIVB se sídlem v Lausanne³⁰⁹ a lékařem podílejícím se na přípravě olympijské reprezentace pro rok 1972. Zabýval se především úrazovostí hráčů a metodikou, jak jí předcházet. Během svého výzkumu sledoval zdravotní a morfologická kritéria, která by se dala uplatnit při výběru nových talentů.³¹⁰

9.4 Realizační tým a jejich role při zahraničním výjezdu

Prvního reprezentačního zahraničního výjezdu volejbalistů do Francie³¹¹ a Alžíru v roce 1947 se účastnilo celkem 12 hráčů.³¹² Společně s nimi vycestovali tři další členové výpravy. Byli jimi předseda svazu Jiří Havel, který byl zároveň i vedoucím výpravy, svazový funkcionář Jan Štolc a mezinárodní rozhodčí Jaroslav Jelínek.³¹³ V těchto letech býval realizační tým pouze základní, a to především z finančních důvodů. Ve snaze minimalizovat náklady spojené se zahraničními výjezdy měla být v poválečném období výprava složena pouze ze sportovců a trenéra, případně vedoucího zájezdu. V následujících letech se realizační tým rozšiřoval v závislosti na politicko-propagačním významu dané akce. S tím souviselo i úměrné navýšení

---

³⁰⁸ Josef CHRÁSTEK – Jaroslav BEBKA – Vladimír NOVOTNÝ – Karel ŠABAT, *Stručná zpráva o lékařském šetření při mistrovství svět v odbíjeném mužů 1966 v Praze*, Teorie a praxe tělesné výchovy, 15, 8, 1967, s. 481.

³⁰⁹ Lékařská komise FIVB vznikla v roce 1971.

³¹⁰ Ján JÁNOŠEDÁK, *Lékaři pomáhají rozvoju volejbalu*. Padesát let volejbalu, Praha 1971. s. 15.

³¹¹ Paříž, Toulouse, Montpelier, St. Eugène. Čtyři utkání, čtyři vítězství.

³¹² Josef Češpiva, Josef Reicho, Zbyšek Beneš, František Bureš, Jaroslav Fučík, Karel Kavka, Antonín Nogol, Josef Svoboda, Miroslav Valenta, Jiří Zeman, Josef Zach, Otakar Koutský.

³¹³ *Bylo - nebylo jako v pohádce*, s. NH.

finančních prostředků investovaných do sportu. Od vzniku ČSTV (1957) byly zahraniční cesty sportovců důkladně organizovány a kontrolovány dle stanovených a představenstvem schválených směrnic.

Vedoucí výpravy se staral o výpravu po stránce „politické, hospodářské a společenské od okamžiku svolání účastníků výpravy k odjezdu z Československa až do jejich návratu.“³¹⁴ Zároveň měl zodpovídat za chování členů výpravy. Pokud měla výprava nad dvacet členů, připojoval se ještě organizačně-technický pracovník. Ještě před odjezdem do zahraniční obdržel vedoucí výpravy cestovní pasy všech členů, respektive jednotnou soupisku, dále letenky nebo jízdenky, akreditiv nebo stanovenou hotovost ve valutách. Miroslav Špelina, který patřil do širšího reprezentačního výběru vzpomíná: „*Já třeba měl tři pasy. Jeden sportovní. Ten jsem neměl v ruce, ten měl ČSTV. Jeden služební, ten mělo v ruce ministerstvo. A pak svůj osobní, ale na ten jsem nikam nesměl. Nebo nemohl jsem, ... jen do socialistickéjch států. Někdy se jezdilo na společný pas. Což byla soupiska a dokládala se občankama.*“³¹⁵ Dále bylo běžné, že vedoucí přijal také od svazu i oficiální dary, vlaječky a propagační materiály. Vedoucí výpravy měl dále ve správě finance a disponoval jimi. Pokud dostal akreditiv Státní banky československé na banku daného státu, musel hned po příjezdu vybrat příslušné valuty. Platil jimi ubytování, stravu a jiné výlohy spojené s pobytem, pokud je nehradila hostitelská země. Veškeré platby musel dokumentovat pro závěrečné vyúčtování.

Vedoucí navíc musel neustále informovat mezinárodní oddělení ČSTV o průběhu zahraniční cesty. Stejně tak i místnímu konzulátu či československému velvyslanectví ohlásit přítomnost zájezdu. „*Ani vedoucí, ani její členové (výpravy) nesmí vyjednávat v zahraničí bez pověření ČSTV utkáni a podstupovat závazky v mezinárodním styku. Ve všech případech musí odkázat tazatele na ČSTV Praha.*“³¹⁶ Po každém příjezdu do vlasti musel vedoucí zájezdu, nejčastěji jím byl zároveň i trenér, vyplnit „Zprávu vedoucího zájezdu československých sportovců do zahraničí“. Musela být odevzdána na kádrové oddělení ČSTV do sedmi dnů od příjezdu. Ta měla obsahovat informace o přípravě akce, její organizaci a průběhu, včetně informací o chování výpravy i vystupování jednotlivců. Nedílnou součástí zprávy bylo sportovně-technické zhodnocení zájezdu, zdravotní zhodnocení hráčů a vyúčtování přidělených financí v hotovosti a šecích, případně informace o oficiálních darech pro výpravu či jednotlivce. Závěrečné hodnocení obsahovalo také reflexi politického ohlasu v médiích

---

³¹⁴ ATVS NM, f. volejbal, Miroslav Pufler, kart. 1, 1/2019, Směrnice pro vedoucí československých sportovních výprav do ciziny, ČSTV, Mezinárodní oddělení, 1. května 1957, s. 1.

³¹⁵ Rozhovor s Miroslavem Špelinou vedla Šárka Rámišová, 8. 6. 2017.

³¹⁶ ATVS NM, f. volejbal, M. Pufler, kart. 1, 1/2019, Směrnice pro vedoucí československých sportovních výprav do ciziny, ČSTV, Mezinárodní oddělení, 1. 5. 1957, s. 2

i celkový význam zájezdu.³¹⁷ Ve sledovaném období zastávali funkci trenérů mužských i ženských volejbalových reprezentací výhradně muži. Během celého zájezdu si pak trenér, který mimo jiné byl v poválečných letech současně i hráčem, musel vést deník. V tom zaznamenával své hodnocení hráčů po stránce výkonnostní, ale také popisoval míru spolupráce mezi soupeřícími zeměmi. Mimo běžné trenérské povinnosti, které souvisely s kvalitní metodickou přípravou hráčů, trenér s asistentem vybírali širší reprezentační výběr. Od roku 1954 se k reprezentaci připojoval tradičně i lékařský doprovod. Realizační tým se rozšiřoval v přímé návaznosti na sportovní a politický význam připravované akce. Českoslovenští volejbalisté v 50. a 60. letech patřili ke světové špičce, tudíž poutali všeobecnou pozornost i zájem tuzemských i zahraničních médií. Proto byl kladen velký důraz na správné chování reprezentantů během výjezdů, jakékoli „pochybení“ mohlo vést k vyřazení z reprezentačních cest pro následující rok. K „prohřeškům“ se počítala například „přílišná individualita“ či „stranění se kolektivu“. Pod tlakem vládní garnitury byla zařazena na seznam účastníků dozírající osoba, hráči přezdíváná „očko“ nebo „babočka“, která sledovala všechny účastníky mezinárodních výprav. K důležitým úkolům doprovázejících „oček“ byla kontrola sportovců a sportovkyň s cílem předcházet kontaktům s nežádoucími a „nepřátelskými osobami“, případně zamezit potenciální (a někdy i plánované) emigraci. V březnu roku 1947 se pokusilo Ministerstvo informací zařadit svého pracovníka na každou zahraniční sportovní akci, ale MŠANO to ve vzájemné korespondenci zamítlo.³¹⁸ Historicky první doložená účast takového pozorovatele se vyskytuje na prvním ME v Římě v září roku 1948. Pořadatelská organizace stanovila početní limit účastníků jednotlivých zahraničních výprav na dvanáct. Ve vedení výpravy byl předseda svazu Jaroslav Kozel, svazový funkcionář Jan Štolc a agent Státní bezpečnosti pan Svoboda z Bratislavy. Na mistrovství odjelo následně už jen devět hráčů a z nich Josef Češpiva jako hrající trenér. Zmíněná dozírající osoba tak dostala ve výpravě přednost před nahrazeným hráčem Jaromírem Paldusem.³¹⁹ Ve všech vzpomínkách oslovených narátorů se osoba tzv. „očka“ vyskytovala. Družstvem byla snadno rozklíčovaná a sportovní kolektiv se s ním pokusil sžít či jí přizpůsobit, aby co nejméně narušila fungování kolektivu. Výpravy si nejednou žádaly na vedení zařadit k výpravě osobu překladatele, což dokládají archivní materiály ČSTS. Žádostem nebylo vyhověno. Sportovní výpravy se tak musely spolehnout na jazykové dovednosti vlastních účastníků zájezdu. K žádné změně nedošlo ani v následujících dvou desetiletích. Při zájezdu do Francie roku 1947 zastal místo překladatele

---

³¹⁷ Tamtéž, s. 1; dále: ATVS NM, f. volejbal, k. 1, Ladislav Drobný, Zpráva vedoucího zájezdu čs. sportovců do zahraničí, nedatováno, pravděpodobně počátek šedesátých let 20. století.

³¹⁸ NA, f. 812, ČSTS, kart. 2, inv. č. 5, Pozvání na schůzi výboru ČSTS, 3. 5. 1947, s. 12.

³¹⁹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 53.

z francouzštiny jeden z hráčů, jmenovitě O. Koutský. Mezi hráči, kteří ovládali francouzštinu byli také Z. Malý nebo N. Špelinová, která se dorozuměla i německy a rusky. Anglicky se dorozuměla H. Moravcová, která se jí naučila ještě na škole: „Z celého manšaftu jsem jen já uměla anglicky.“³²⁰ Zároveň dodávala, že vedení ČSTV ani nemělo přílišný zájem na to, aby se v zahraničí dorozuměli. „Oni ani neměli zájem, aby se tam člověk nějak bratříčkoval, abychom se příliš dorozuměli a kamarádili s jinými.“³²¹ Hlavním jazykem pro komunikaci s Východem, byla samozřejmě ruština, která se povinně vyučovala na školách. Při výběru trenérů byla jejich jazyková vybavenost zohledňována. Například J. Kozák nebo J. Češpiva uměli francouzsky. Když se připravovala výprava na olympijský turnaj do Japonska, absolvovali hráči v rámci soustředění besedy o místní kultuře a historii, stejně tak dostali i několik lekcí základních frází v angličtině.³²² K výpravě se připojovali a služebně vyjížděli také mezinárodní rozhodčí. Prvním mezinárodním rozhodčím se stal Karel Popper, který pískal první poválečné mezi státní utkání v roce 1946 mezi ČSR a Francií. Po komunistickém převratu ale ukončil na protest svou sportovní kariéru. Během sledovaného období získali mezinárodní akreditaci dále: Bohumil Průša (rozhodoval zápasy na MS v Paříži 1956), Oldřich Slavíček (účast na OH 1968 v Mexiku), Dušan Prieložný (účast na pěti OH od Tokia 1964 po Moskvu 1980) a Leopold Jebáček, který pískal finálové utkání na MS v Brazílii roku 1960. Nominaci mezinárodních rozhodčí schvalovalo kádrové oddělení nejpozději jeden měsíc před vysláním do zahraničí. Rozhodčí byl povinen veškerou svou zahraniční korespondenci předkládat ke kontrole mezinárodnímu oddělení.³²³ Dalšími zúčastněnými delegáty byli rozliční sportovní funkcionáři a další pozorovatelé. Z hlediska připraveného programu se u některých z nich jednalo o cestu spíše turistickou či poznávací než pracovní. Jejich zahraniční cesty jsou v některých ohledech obdobné cestám nejvyšších státních představitelů. Tyto aktivity byly velice žádané a státem podporované. Političtí představitelé si uvědomovali, že je zapotřebí být ve mezinárodních sportovních organizacích aktivní. A pokud by to bylo možné, tak převzít členskou převahu společně s ostatními státy socialistického tábora. Do FIVB, byli v roce 1947 zvoleni Jiří Havel³²⁴ jako místopředseda FIVB, Josef Cabalka³²⁵ jako

---

³²⁰ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

³²¹ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

³²² ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost Ladislava Drobného, kniha výstřižků a osobní korespondence a dokumentace. Hodnocení stavu olympijské přípravy k 30. 7. 1964.

³²³ ATVS NM, f. volejbal, M. Pufler, kart. 1, 1/2019, Povinnosti mezinárodního pracovníka sekce na úseku federací. s. 1.

³²⁴ Jiří Havel byl sesazen po roce 1948.

³²⁵ Josef Cabalka zemřel náhle v roce 1948.

místopředseda Komise rozhodčích FIVB a Vladimír Spirit³²⁶ za člena Komise pro pravidla a řády. Úředními jazyky byly angličtina a francouzština, kterými výše jmenovaní plynně komunikovali. Zajímavostí je, že V. Spiritovi bylo v době zvolení teprve 24 let, v roce 1950 byl zatčen za „napomáhání nepříteli“ a v 60. letech minulého století jej rehabilitovali a mohl se v roce 1966 vrátit zpět do volejbalového ústředí, kde se stal členem mezinárodní komise, později byl aktivní i v FIVB.

Sportovní delegáti vyjížděli na tzv. „služební pas“, který mohl být vystavován až na délku jednoho roku. Podkladem pro vystavení pasu se stalo písemné pozvání zvací organizace a informace o způsobu hrazení cesty. V šedesátých letech vyjížděl na kongresy FIVB přímo předseda ústřední sekce ÚV ČSTV Jan Hejduk,³²⁷ poté i Karel Červinka. Uvnitř FIVB se utvářela postupně sekce zemí socialistického tábora. Smyslem takového činění byla jednota v hlasování, které by zaručovala převahu hlasů. Delegáti členských federací Bulharska, Maďarska, Německé demokratické republiky, Číny, Polska, Rumunska, SSSR a ČSSR vyčítali minimální aktivitu albánské, korejské a mongolské volejbalové federaci. Nejúspěšnějšími státy východního bloku v oblasti volejbalu, kterými byly Polsko, Rumunsko, ČSSR a SSSR se vzájemně domluvily, že budou napomáhat „v rozvíjení volejbalového sportu v zemích Asie, Afriky a Jižní Ameriky.“³²⁸ V roce 1961 se na vzájemné poradě usnesli, že s těmito zeměmi navážou bližší spolupráci a podpoří je při budování metodiky. Zajistí výukové instruktážní filmy a tiskoviny s metodickými listy pravidel, ale především se zaměří na vysílání vlastních družstev a konečně i samotné trenéry.³²⁹ ČSTV svého předsevzetí dostalo a začalo více vyvážet své trenéry do rozvojových zemí. Všeobecný celospolečenský zájem o volejbal vzbudila skutečnost, že se stal novou olympijskou disciplínou, tudíž novým polem vzájemných mezinárodních bojů.

---

³²⁶ Ing. Spirit Vladimír (1923-2002) basketbalista a volejbalista, spoluzakladatel mezinárodní asociace FIVB, mezinárodní tajemník ústředí odbíjené ČOS, zástupce ČSR v komisi pro pravidla hry při FIVB (1947-1950), hráč ATK Praha, výchovně propagační pracovník, vedoucí tenisového oddílu TJ Bučovice. Mezi léty 1949-1950 nastoupil na prezenční vojenskou službu a stal se hráčem armádního klubu, se kterým absolvoval několik výjezdů. V roce 1950 byl ale zatčen pro podezření z velezrady. Podnětem se stala emigrace do Kanady jeho sestry Olgy s manželem. Po výslechu následovalo 11 měsíců samovazby ve znojenské a brněnské věznici. Velezrada ve výsledku prokázána nebyla. V červnu 1951 byl propuštěn na svobodu a rok věznění uznán jako přiměřený trest za „napomáhání nepříteli a neoznámení trestné činnosti“. Teprve v uvolněných 60. letech byl rehabilitován. V 80.-90. letech 20. století byl opět činný ve volejbalovém svazu i v FIVB a CEV.

³²⁷ Jan Hejduk (1910-1995), předsedou ústřední sekce odbíjené ÚV ČSTV v letech 1957-1964. V následujícím období 1964-1968 se předsedou stal Karel Červinka.

³²⁸ ATVS NM, fond volejbal, M. Pufler, kart. 1, 1/2019, Usnesení porady představitelů federací a sekcí volejbalu socialistických zemí, Sofia 8., 9. a 10. 6. 1961, s. 1.

³²⁹ Tamtéž, s. 2.

10 Zahraniční angažmá

Jak z výše napsaného vyplývá, možnost výjezdu do zahraničí byla pro sportovce velkou motivací k podávání kvalitnějšího výkonu, který mu mohl zajistit účast v reprezentaci. Takovéto zahraniční výjezdy se pohybovaly v délce několika dní až týdnů. Jen hrstce vybraným sportovcům bylo umožněno využít delšího placeného pracovního pobytu. Tyto výjezdy v délce několika měsíců až roků měly formu služební cesty. Lze je přirovnat k dlouhodobému zahraničnímu služebnímu pobytu, jak jej zažívali obchodníci vyslaní podniky zahraničního obchodu, zaměstnanci československých zastupitelských úřadů v zahraničí, diplomaté, ale také např. lékaři, zdravotní sestry či technici.³³⁰ Během zahraničního angažmá byli sportovci a sportovkyně současně zaměstnanci příslušného zahraničního klubu či sportovní organizace a zaměstnavatele v tuzemsku, který jim po dobu angažmá musel pracovní pozici zachovat. Nabídka na angažmá přišla buď v průběhu mezinárodní sportovní akce nebo zahraniční sportovní funkcionáři kontaktovali příslušný sportovní svaz přímo v Československu. Mnohdy se jednalo o konkrétní osobu po shlédnutí jejích schopností během mezinárodních střetnutí, ale záleželo zcela na vůli funkcionářů, koho vyslali. Před rokem 1948 panovala stále ještě svazová suverenita ČVaBS, která byla postupně v průběhu let oklešťována. Po roce 1957 se sice snažili funkcionáři mezinárodního oddělení ČSTV vypracovat metodiku,³³¹ jak postupovat v okamžiku kontaktování zahraničními sportovními organizacemi, ale až do roku 1967 její naplňování bylo závislé na preferencích současné politické situace a vůli vedoucích funkcionářů. Podle M. Ejema, byla v počátku snaha pomáhat především dělnickým sportovním organizacím v dané zemi. V případě Rakouska se vysílali trenéři na základě spolupráce s místním Sokolem.³³² Geopolitické cíle angažmá se proměňovaly v návaznosti na politickou situaci ve světě i v tuzemsku. Velkou roli hrálo i rozšiřování členské základny FIVB a vývoj mezinárodní volejbalové scény. Po roce 1957 měli hráči i trenéři zakázáno osobně přijmout nabídku angažmá, pokud přišla. K smlouzení kontraktu mohlo dojít pouze oficiální cestou, tedy písemným oslovením nadřízená sportovní instituce. Žádost hodnotilo subjektivně vedení. Svůj podíl na služebním výjezdu československých občanů měly i podniky zahraničního obchodu³³³ (dále jen PZO), které pracovním vysílaly své zaměstnance do zahraničí, což byla jedna z jejích hlavních náplní. Mezi těmito zaměstnanci se nacházeli i někteří volejbalisté (O. Koutský –

³³⁰ Š. RÁMIŠOVÁ, *V dresu se lvičkem na prsou*, s. 245, in: L. KRÁTKÁ – P. MÜCKE (edd.), *Za hranice služebně*.

³³¹ ATVS NM, f. volejbal, M. Pufler, kart. 1, 1/2019, Usnesení porady představitelů federací a sekcí volejbalu socialistických zemí, Sofia 8., 9. a 10. 6. 1961, s. 6.

³³² Korespondenční rozhovor s M. Ejemem vedla Šárka Rámišová, 12. 5. 2022.

³³³ Podniky zahraničního obchodu vznikaly po roce 1948. Byli jimi například: Centrotex, Tuzex, Chemapol, Strojexport, Škodaexport, Petrimex, Omnipol, Motokov, Metalimex, Kovo, Pragoexport, Pragoinvest a mnoho dalších.

zastával vysoké úřednické pozice v chemickém průmyslu; Z. Humhal – Chemoprojekt; A. Viche). Jejich pracovní smlouvy zajišťovaly výše zmíněné PZO a nevztahovaly se na ně odvody z platu. Trenérská činnost v místních klubech byla mnohdy pro účastníky pracovní stáže volnočasová aktivita. Po roce 1967 se výjezdní podmínky měnily. Díky nové metodice mohlo na zahraniční angažmá vycestovat více osob s větší mírou kontroly. Mezi první československé „internacionály“ vůbec, patřili fotbalisté, kteří těžili ze svých úspěšných meziválečných let.³³⁴ Mezi lety 1945-1946 se ovšem většina zahraničních sportovních klubů soustředila především na obnovu vlastního družstva a zázemí, tudíž neměla finance na zaplacení zahraničních hráčů/trenérů. Nejdříve bylo také zapotřebí porovnat své síly se zahraničními celky a teprve poté přemýšlet o možnostech posílení vlastních řad. V případě volejbalu se stal rozhodujícím okamžikem, pro vzájemné mezinárodní vztahy, vznik FIVB.

V období let 1947-1971 bylo dohledáno 36 volejbalových hráčů/trenérů, kteří přijali zahraniční angažmá, z toho pouze dvě ženy. Do roku 1961 se jednalo spíše o ojedinělé výjezdy. Většinou šlo o krátkodobé trenérské stáže v rámci Evropy. Po roce 1961 byla zahraniční angažmá cíleně organizována. K největšímu nárůstu dochází v roce 1967. Ze všech dohledaných trenérů využili dva z nich prokazatelně své zahraniční angažmá k emigraci. Za tu byl jejich výjezd považován až poté, co se po vypršení smlouvené pracovní dohody nevrátili do vlasti. Nejvíce trenérů mělo ČSSR v zahraničí v roce 1969, celkem 17. U čtyř dohledaných osob se sice podařilo zjistit lokalitu jejich angažmá, ale není známá přesná datace jejich výjezdu, ani jiné okolnosti jejich angažmá. U třech z nich (J. Zeman, J. Svoboda, O. Slavíček) vycházím z předpokladu, že svá aktivní léta proživali na konci 40. a na počátku 50. let 20. stol., tudíž i v tomto období by bylo reálné, že obdrželi zahraniční nabídku. Zároveň tito hráči patřili ke skupině reprezentantů z prvních mezinárodních poválečných zahraničních cest, kde si je mohli zahraniční funkcionáři vyhlédnout. U Vladany Ježkové, pravděpodobně první ženské hráčce v zahraničí, je známo ze vzpomínky narátora, že se v Itálii pohybovala v polovině 60. let 20. stol. S největší pravděpodobností se tam dostala skrze kontakty rodinného přítele O. Koutského, který v této době zastával vysoké funkcionářské pozice ve FIVB, a protože nepředpokládá, že by ji v této době kontrakt zajišťoval oficiální cestou svaz. První oficiální hrající trenérkou se stala Hana Synovcová, která v roce 1969 odcestovala na Sicílii. Více hráček

---

³³⁴ Jedním z prvních se stal fotbalový brankář Karel Finek (1920-1998), který po reprezentačním utkání ve Francii, dostal v roce 1947 nabídku od klubu AS St. Etienne. Jeho přestup stál francouzský klub čtyři miliony franků. Mezi únorem a červencem roku 1948 zastával funkci trenéra polského fotbalového klubu Krakowia Karel Průcha (1914-1981). A průběhu toho roku byla bez větších potíží povolena cesta mezinárodnímu rozhodčímu a trenéru Jaroslavu Vlčkovi (1900-1967) do Quatemaly, který měl své zahraniční zkušenosti již z angažmá v Americe ještě z 20. let. Tentokrát ale využil legální cestu k emigraci.

je následovalo až v průběhu 70. let 20. stol., mimo sledované časové rozhraní. Několik z nich se v zahraničí dokonce i provdalo.

Zaměříme-li se na věk vyjíždějících trenérů, dosahoval v průměru 30 až 35 let. Zkušenosti a osvědčení trenéři, kterými byli kupříkladu Ladislav Drobny, Antonín Kyndr, Josef Kozák nebo Josef Brož, vyjížděli i po své čtyřicítce. Délka výjezdu se pohybovala od měsíční trenérské stáže do maximální délky pěti let. Nejčastěji byly smlouveny kontrakty na jednu sezónu, s možností prodloužení. Geopolitické cíle takovýchto angažmá směřovaly především do zemí socialistického bloku³³⁵ nebo spřátelených zemí s cílem vypomoci, či pozdvihnout úroveň místního organizovaného volejbalu.³³⁶ Zásady vnitřní politiky země se nevyhýbaly ani kontaktům s tzv. „západními státy“ (Dánsko, Švédsko, Francii, Belgie, Itálie, Spolkovou republiku Německo, Rakousko a Japonsko), kde se spolupracovalo s dělnickými sportovními kluby. Nejvíce trenérů bylo vysláno do Itálie (10), dále Belgie (7), Rakouska (3) nebo Tunisu (2).

Už v roce 1947 vycestoval na měsíční trenérskou stáž O. Koutský. Protože byl historicky prvním služebně cestujícím volejbalistou po 2. světové válce, domnívám se, že je jej zapotřebí zmínit i přesto, že je mimo studovaný časový rámec. První mezinárodní kontakty navázal ČVS s Francouzskou volejbalovou federací a společně zasedali u jednacího stolu nad diskusí o vzniku FIVB (viz kapitoly výše).³³⁷ Rok po válce bylo sehráno v Praze vzájemné utkání. V návaznosti na svou porážku si francouzští funkcionáři vyžádali československého trenéra se znalostí francouzštiny, aby se pokusil metodicky obohatit místní trenéry. V těchto letech ale u nás ještě nebylo profesionálních trenérů a jediný z hráčů, který splňoval druhou podmínku, tedy znalost jazyka, byl O. Koutský. Cesta byla zorganizována velice narychlo a nebylo možné stihnout vyřídit potřebná víza pro přejezd vlakem přes Německo, který běžně vystavoval Americký konzulát. Ve svých pamětech uvádí: „Rozhodl jsem se, že poletím letadlem a rozdíl si zaplatím ze svého. Francouzská víza jsem měl. (...), dopoledne mi na počkání v bance dali povolení a prodali pár deviz, místo v Dakotě bylo volné a odpoledne jsem letěl Praha-Paříž za tři hodiny s mezipřistáním ve Štrasburku.“³³⁸ Stáž trvala od 15. července do 15. srpna 1947. Během tohoto měsíce se pokusil vyškolit místní trenéry v metodice, taktice a píli. Mezi jeho další cíle bylo projednat chystající se zájezd naší reprezentace na zářijový

---

³³⁵ Mezi bratrské země patřili: Bulharsko, Maďarsko, Polsko, Rumunsko, SSSR, Německá demokratická republika, Jugoslávie.

³³⁶ Mezi spřátelené země řadíme ty, které se vydaly svou politikou na cestu k socialismu: Kuba, Alžírsko, Ghana, Irán, Egypt, Tunís, Uruguay, Kuvajt, Indie aj.

³³⁷ French Volleyball Federation vznikla v roce 1936.

³³⁸ *Bylo nebylo jako v pohádce*, s. NF.

odvetný zápas ve Francii. I z dochovaných pamětí je zřejmé, že rozhodnutí o výjezdu bylo zcela v kompetencích příslušného sportovního svazu, a kromě vyřízení běžné vízové agendy nebylo kladeno žádných překážek.

V průběhu roku 1949 nalézáme v pramenech informace o trenérském angažmá volejbalistů Miloslava Bernarda (dříve trenér STOB) v Rumunsku a Ladislava Macháčka (dříve trenér VVK Praha) v Maďarsku. Trenér M. Bernard dokonce přijel do Prahy se svými svěřenci na MS mužů v roce 1949.³³⁹ Jeho družstvo se umístilo na pátém místě. Bohužel není známo, kdy se zmínění trenéři vrátili do vlasti a zdali vůbec. Zajímavé je, že je nikde v následujících dobových materiálech oficiálně nejmenují, i když s jinými se chlubí. Z toho důvodu docházím k hypotéze, že nesympatizovali se stávajícím režimem nebo dokonce nakonec emigrovali.

Stejně strohé informace jsem dohledala o dvou následujících trenérech, Jiřímu Zemanovi a Josefu Svobodovi. J. Zeman (STOB) absolvoval v roce 1947 reprezentační turnaje ve Francii a Alžírsku. Je pravděpodobné, že právě zde si jej francouzští funkcionáři vyhlédli a nabídli angažmá. Další jeho reprezentační spoluhráč, J. Svoboda (Sparta), obdržel trenérskou nabídku do Jugoslávie. U zmíněných hráčů jsem bohužel nedohledala rok, ve kterém vycestovali, ale dle jejich aktivních let, a za předpokladu, že hráči vyjžděli většinou po třicátém roku svého věku, je pravděpodobné, že zahraniční angažmá vykonávali ještě na přelomu 40. a 50. let minulého století.

Jiří Kobrle³⁴⁰ mezi léty 1950-1952 se ujmul trenérského postu v Turecku, v té době zastával funkci na MŠANO a bylo mu kolem 20 let. Po svém návratu vyučoval na ITVS.³⁴¹ Náplň jeho činnosti v Turecku nebyla v pramenech specifikovaná. V letech 1966-1967 byl trenérem reprezentace mužů v Alžírsku.

V sezóně 1955-1956 se dostal Josef Polívka do sportovního klubu Sportclub Rotation v Berlíně, kde trénoval družstvo žen. Zároveň trénoval i národní družstvo Německé demokratické republiky, které připravoval na MS v Paříži. V té době působili v NDR i trenéři ze Sovětského svazu.³⁴² Po návratu do vlasti prohlašoval: „(...) že němečtí odbíjenkáři pracují

---

³³⁹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 55.

³⁴⁰ Profesor PhDr. Jiří Kobrle, CSc. Pracoval v roce 1952 na Katedře lyžování na ITVS. V roce 1953 přešel v rámci FTVS na Katedru sportovních her, kde dlouhá léta vedl oddělení volejbalu. V první polovině šedesátých let získal titul CSc. a během následujících 3 let i titul docenta. Svými pracemi položil základ moderní systematiky volejbalu. V roce 1970 spolupořádal první Mezinárodní trenérské kurzy. J. Kobrle inicioval, napsal sám nebo ve spolupráci řadu vysokoškolských skript a učebnic pro studenty FTVS. Některé vyšly i v překladu v SRN.

³⁴¹ Institut tělesné výchovy a sportu byl po vzoru sovětských škol založen roku 1952.

³⁴² Josef POLÍVKA, *Za zásluhy*, in: 45 let odbíjené v ČSSR. Praha 1966.

tak důkladně a svědomitě, že nás do pěti let budou porážet, všichni se mi smáli. A vidíte, sešel se rok s rokem, a reprezentanti NDR se stali v Sofii 1970 mistry světa.“³⁴³

O pět let později se vydal Lumír Mlateček,³⁴⁴ toho času metodik, akademický pracovník a funkcionář v odbíjené, na roční angažmá na Kubu. V sezóně 1961-1962 trénoval národní družstvo mužů a žen. Během angažmá se sešel s Fidelem Castrem a poutal pozornost místních periodik.³⁴⁵ Jeho hlavní náplní bylo vyškolit místní volejbalisty do takové úrovně, aby byli schopni konkurovat soupeřům na mezinárodních soutěžích. Se svými svěřenci vycestoval několikrát i na přátelská utkání do ČSSR, kde trénovali společně s pražskými ligovými celky. Své trenérské zkušenosti zúročil v následujících letech jako školitel. V roce 1963 spolu s J. Kozákem školil volejbalové trenéry v Itálii, v roce 1965 v NDR a Jugoslávii. Následovaly kurzy v Itálii (1969), Rakousku (1973) a Chorvatsku (1976).

Mezi léty 1956-1959 absolvoval trenér Sokol Obříství a trenér reprezentačních juniorských výběrů Ladislav Drobny³⁴⁶ několik stáží u vídeňských sokolských jednot. V roce 1959 vycestoval do Vídně přímo na pozvání Rakouské volejbalové federace, aby vyškolil dvacet trenérů. Z dostupných informací vyplývá, že v rámci pobytu přednášel na místní vysoké škole tělovýchovy a sportu. Pro své nabyté zkušenosti dostal pozvání v roce 1963 do týmu trenérů, širšího mužského olympijského výběru. Na přípravě se podílel společně s trenéry Josefem Brožem a Václavem Matiaškem, ale do Japonska s nimi neodcestoval. V roce 1965 přijmul půlroční angažmá u reprezentačního družstva mužů v Ghaně. Toho roku se stal již čtvrtým československým trenérem na africkém kontinentě, společně s Antonínem Kyndrem v Alžíru, Františkem Stibitzem v Egyptě a Josefem Brožem v Tunisu.

---

³⁴³ *Padesát let československé organizované odbíjené 1921-1971. S odbíjenou si prošli světa kraj...* Praha 1971. s. 38.

³⁴⁴ Prof. Lubomír Mlateček (*1926) v roce 1950 nastoupil na Katedru sportovních her pražského Tyršova ústavu jako asistent se zaměřením na volejbal. V letech 1953-58 odborný asistent oddělení odbíjené KTS ITVS, 1959-62 odborný asistent KTV Fakulty všeobecného lékařství UK a 1963-91 vedoucí KTV Fakulty dětského lékařství UK. Od roku 1968 kandidátem věd, od roku 1972 docentem a od roku 1985 profesorem. Autor odborných publikací se zaměřením na tělesnou přípravu volejbalistů. Autor řady přednášek (volejbal, sportovní trénink, výkonnostní sport a jeho zdravotní aspekty) doma i v zahraničí (Itálie, Jugoslávie, Kuba, NDR, Rakousko). Byl členem vládního výboru pro TVS, poradcem Ministerstva školství pro TV, členem Rady MŠ pro TV na vysokých školách, členem zkušební komise při státních rigorózních zkouškách tělocvikářů aj. V rámci ÚV ČSTV byl v letech 1970-1976 předsedou Komise výkonnostního sportu, Vědecko-metodické rady ČSTV a v letech 1976-1989 jejím místopředsedou.

³⁴⁵ *Padesát let československé organizované odbíjené 1921-1971. S odbíjenou si prošli světa kraj...*, s. 39.

³⁴⁶ Ladislav Drobny (1920-2000), 182 cm vysoký nahrávač a hrající trenér Sokola Obříství (s účastí v zemské lize 1954), v letech 1959-1969 trenér reprezentačních výběrů juniorů a B-týmu mužů ČSR a ČSSR s trenérskými stážemi v Rakousku (1959) a v Ghaně (1965), asistent trenéra Josef Brože u přípravy mužů ČSSR na OH 1964. Významný funkcionář, rozhodčí, dlouholetý člen a předseda Středočeského KVS, člen Ústřední trenérské rady ČSVS. Do roku 1961 pracoval jako referent Zemědělského výkupního družstva Mělník, resp. jeho filiálky v Obříství. Později úředník Okresního finančního oddělení a v roce 1980 odešel do důchodu z pozice ředitele Okresní finanční správy Mělník.

Na konci 50. let 20. stol. probíhal v Ghaně po vzoru socialistických zemí podobný sjednocovací proces tamějšího sportu do Central Organization of Sport (dále jen COS). I když volejbal se hrál v Ghaně již od roku 1935, její závodní forma se začala propagovat až po roce 1957, kdy vyhlásila nezávislost na Velké Británii.³⁴⁷ Na počátku 60. let byl volejbal prohlášen za národní hru, stejně jak tomu bylo například s kopanou. S tím souvisela touha jej metodicky pozvednout, a tak zvýšit dosavadní úroveň, aby se reprezentační tým mohl důstojně účastnit připravovaných Panafrických her v Kongu. Československo a Ghana navázaly mezinárodní politickou spolupráci v roce 1961, kterou demonstrovaly i oficiální státní návštěvou prezidenta Kwame Nkrumah. Od Antonína Novotného obdržel například Řád Bílého lva. Spolupráci na poli sportovním tak mohla být rovněž navázána. Ředitel COS, Ohene Djan, požádal předsedu ÚV ČSTV, K. Červinku, o spolupráci. Na základě ní byl vyslán L. Drobny. Před odjezdem mu byla u zaměstnavatele povolena šestiměsíční bezplatná dovolená.³⁴⁸ Musel podstoupit všechna povinná očkování a zřídit si mezinárodní očkovací průkaz. Než dorazil na místo určení musel čtyřikrát přestupovat na mezinárodních letištích a třikrát přestupovat s místními linkami. Na letišti v Akkře dosedl 23. dubna 1965. Přivítali jej ministr pro výstavbu, F. E. Tachie-Menson, který byl současně i předsedou ghanské federace odbíjené, dále J. J. Janney, zástupce COS, československý velvyslanec Ghany, J. Sobotka, a dále hráči a zástupci tisku.³⁴⁹ Před odletem byla sepsána pracovní smlouva, ale bez stanového plánu činnosti. Tu si musel sám sestavit hned jak se zorientoval ve stávající situaci. Vzhledem ke krátkému angažmá to muselo proběhnout velmi rychle. Místní klima 40 °C i více ve stínu, v době dešťů vlhkost téměř 100 % nebylo pro hru příliš ideální, ale horší byla ekonomická situace rozvojové země, která měla na padesát hráčů dva volejbalové míče a hra se odehrávala na hřišti s lateritovým povrchem. Trenér si pochvaloval chování hráčů, které bylo příkladné a obdivoval jejich pohybové nadání. Mimo samotných tréninků, které se konaly buď brzy ráno nebo v pozdním odpoledni, uspořádal i trenérský kurz. K výuce měl k dispozici řadu metodických filmů, které byly natočeny ještě v ČSTV. L. Drobny komunikoval s hráči v angličtině, což pro ně, vzhledem ke koloniální historii, nebylo komplikací. Ohodnocen byl platem 14,40 liber na den, tedy cca 388 liber na měsíc. Velvyslanectví mu pronajalo pro služební účely automobil Škoda 1200.³⁵⁰ Po příjezdu

---

³⁴⁷ Britskou kolonií byla Ghana od počátku 20. století do 6. 3. 1957 pod názvem Zlatonosné pobřeží. Povstání trvala od roku 1949. Ghana se stala první africkou kolonií, které se podařilo vyhlásit nezávislost. Autoritativní prezident Kwame Nkrumah se inspiroval v budování státu sovětským modelem. V roce 1961 navštívil Československo. Obdržel Řád Bílého lva a získal zde čestný doktorát na Univerzitě Karlově. Jeho vláda byla svržena v únoru 1966, v okamžiku jeho návštěvy Pekingem.

³⁴⁸ ATVS NM, f. volejbal, Ladislav Drobny, výstřížková kniha, Finanční odbor ONV Mělník. 7. 4. 1965.

³⁴⁹ Jaroslav DROBNÝ, *Trénoval jsem v Ghaně*, Košíková – Odbíjená, roč. XVI., č. 1, 1966, s. 8.

³⁵⁰ Měsíční nájem byl 5 liber.

do ČSSR musel následně odevzdat závěrečnou zprávu s hodnocením výsledků své činnosti, a to v češtině i v angličtině.

A. Kyndr odcestoval v roce 1961 ve svých 31 letech na tříměsíční stáž do Japonska. Volejbal měl v Japonsku dlouholetou tradici, a ačkoli se zde vyvíjel jinak než v Evropě, přesto měl vysokou úroveň. Ve zmíněném roce čítal na milion registrovaných členů. Nejvýraznějším rozdílem naší a jejich hry byl v počtu hráčů na poli. Tradičně se zde hrálo v devítkách, ale existovala i družstva hrající šestkový volejbal. Japonská volejbalová federace došla tehdy k názoru, že by měla svůj styl hry více poevropštit, a to byl stanovený hlavní úkol A. Kyndra. Učil zde strategii, systémy a způsoby hry šestek. Hlavním motivem byla plánovaná olympijská premiéra této hry. U dívek byl volejbal sportem číslo jedna, ale bylo zvykem, že po sňatku se sportu musely vzdát.³⁵¹ A. Kyndr během krátké doby procestoval 20 měst a instruoval 50 družstev mužů i žen. Absolvoval 29 odborných přednášek s trenéry. V roce 1963 byl vyhlášen konkurz na trenéra v Alžíru, s hlavní podmínkou znalosti francouzštiny. Přihlásil se A. Kyndr, stejně jako N. Špelinová: „*Přihlásila jsem se na konkurz do Alžíru, tam byla podmínka francouzština (kterou ovládala). Nakonec tam odjel Tonda Kyndr, který francouzsky neuměl. Uměl jen anglicky.*“³⁵² S velkou pravděpodobností důvodem neúspěchu byla jakási „intolerance“ alžírských sportovních funkcionářů k ženám, jako trenérkám. Následující dva roky tedy A. Kyndr působil jako technický poradce na ministerstvu mládeže a sportu v politicky nestabilním Alžíru. Do země vycestoval na základě mezinárodní podpory členských federací FIVB, které náležely do společenství států socialistického tábora. Ve snaze zavázat si rozvojové země, byla vyvíjena snaha zvýšit výkonnost místních družstev a „*pozvednout odbíjenou ve světě a v rozvojových zemích položil její základ.*“³⁵³ Na počátku 60. let 20. stol. totiž vznikla samostatná Alžírská volejbalová federace, která byla následně začleněna do FIVB. Kyndrovou pracovní náplní se stal rozvoj odbíjené v zemi, do které volejbal přinesli už francouzští přistěhovalci. Hrál se především na otevřených hřištích pokrytých asfaltem. „*Úroveň nejvyšší soutěže země je nejméně o tři třídy nižší než naší extraligy. Předností alžírských odbíjenkářů je příkladná bojovnost, již vynahrazují časté technické nedostatky.*“³⁵⁴ Kyndr při tréninzích reprezentačních družstev mužů, juniorů i žen, se pokoušel rozklíčovat

---

³⁵¹ Později se poměry změnily a dodnes existují soutěže pro vdané ženy, které nesou název „mama san“, což je v překladu „volejbal pro vdané ženy“.

³⁵² Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

³⁵³ ATVS NM, fond volejbal, M. Pufler, kart. 1, 1/2019, Směrnice pro vedoucí československých sportovních výprav do ciziny, ČSTV, Mezinárodní oddělení, 1. 5. 1957, s. 6.

³⁵⁴ Antonín KYNDR, *V Japonsku a v Alžírsku*, s. 40, in: Padesát let československé organizované odbíjené 1921-1971.

jejich mentalitu, ze které se snažil čerpat.³⁵⁵ Podle jeho slov ale komplikovala jeho snahu vrozená povaha místních, kteří byli „*impulzivní, nedokáží respektovat své trenéry a rozhodčí. Na hřištích dochází k četným šarvátkám, vzápětí se však hráči objímají jako nejlepší přátelé.*“³⁵⁶ Po návratu do vlasti pokračoval na trenérské pozici oddílu žen v Tatranu Střešovice SSŽ, se kterými získal několik mistrovských titulů. V následujících letech vycestoval ještě několikrát (Togo, Indie, Německo).

Trenér J. Češpiva přijal nabídku ve svých 49 letech na krátkou trenérskou stáž v Dánsku v roce 1962. Dále byl vyslán v letech 1964 a 1967 do Švédska. V historii volejbalu se ale zapsal především jako úspěšný reprezentační trenér družstva žen. V neposlední řadě byl osloven i v roce 1967 v rámci žádosti Kanadské volejbalové asociace o některého z trenérů, který by jim dopomohl v přípravách na nadcházející Panamerické hry a následně OH v Mexiku 1968. S československým volejbalem se setkali v rámci mistrovství juniorů. Oslovili zároveň ještě polskou a japonskou federaci se stejnou prosbou. V daném roce, ale k domluvě nedošlo, pro nedostatek financí na kanadské straně.³⁵⁷ Do Kanady se přesto později v letech 1969-1970 vydal Jan Pršala.

V roce 1962 lektoroval J. Kozák³⁵⁸ trenérské kurzy ve Francii. Krátké stáže absolvoval v pozdějších letech i v Jugoslávii. Výraznou stopu ale zanechal především v historii italského volejbalu. Jsou mu totiž přisuzovány zásluhy o rozvoj volejbalu v Itálii mezi léty 1967-1970. Toto angažmá mu již administroval Pragosport. Do Itálie se vrátil ještě na počátku 80. let. 20. stol. Později zhodnotil výsledky italských národních mužstev: „*Dobré výsledky nedaly na sebe dlouho čekat. Italové začali porážet nejen své tradiční soupeře, zejména Francii, ale i družstva hrají léta ve finálových skupinách na mistrovství Evropy: Jugoslávii, Maďarsko, ale i Polsko.*“³⁵⁹ Za svůj největší úspěch považoval J. Kozák vítězství svých svěřenců na Universiádě v Torinu v roce 1970.³⁶⁰ Podle lektora a metodika M. Ejema kvalita italské reprezentace měla díky účasti československých trenérů stoupající tendenci v úspěšnosti na mezinárodním poli: „*Itálie byla vedle Japonska další kapitalistická země, která pochopila společenské možnosti a význam volejbalu. Postupně budovala profesionální soutěže a týmy.*

---

³⁵⁵ Dále v letech 1974-1975 se stal trenérem mužů i žen v Togu, roku 1980 lektor v Indii, v letech 1988-1989 trenérem v Německu.

³⁵⁶ A. KYNDR, *V Japonsku a v Alžírsku*, s. 40, in: Padesát let československé organizované odbíjené.

³⁵⁷ ATVS NM, f. volejbal, Josef Češpiva, kart. 2, korespondence.

³⁵⁸ Přínos J. Kozáka k rozvoji italského volejbalu je dodnes vysoce ceněn a došlo k němu mj. i přílivem bývalých československých reprezentantů a ligových hráčů do nejvyšší italské soutěže (série A1), dnes považované za nejkvalitnější klubovou soutěž na světě.

³⁵⁹ Josef KOZÁK, *Italský úspěch: Universiáda v Torinu*. s. 40, in: Padesát let volejbalu.

³⁶⁰ Tamtéž.

*K tomu si tam zvala nejlepší hráče z Evropy, tedy naše, polské, bulharské a ruské. Úspěch se brzy dostavil nejen v mužské, ale i ženské kategorii. Pochopili zároveň, že si nevystačí jen s vrcholovým volejbalem, a tak současně prosadili volejbal do škol. Soutěže mládeže shodně s NDR a FIVB nazývali minivolejbal.*³⁶¹

Díky úspěchům československých sportovkyň a sportovců na mezinárodní scéně se z pohledu socialistického režimu stal z reprezentantů výnosný vývozní artikl. Počet trenérů působící „ve státním zájmu“ v zahraničí stále narůstalo. Administraci takovýchto výjezdů měla na starosti mezinárodní oddělení jednotlivých sportovních ústředí při ČSTV. Aby se zamezilo svévolnému a zcela individuálnímu jednání se zahraničím, byla zřízena v roce 1967 samostatná organizace Pragosport.³⁶² Tato agentura sloužila jako pracovní a prostředkovatelská firma ve službách státu. Kompletně zajišťoval agendu související se zahraničními angažmá.³⁶³ Ve své pracovní náplni měla zprostředkovávat placené služby, uzavírat smlouvy, zabezpečovat vysílání sportovců/trenérů a dalších odborníků, zajišťovat reklamu na mezinárodních akcích, prohlubovat komerci ve sportu. Pracovníci Pragosportu se pokoušeli například zajistit bezplatné sportovní vybavení reprezentace od zahraničních firem jako například: adidas, Puma, Nike či Arena.³⁶⁴ Pragosport rovněž dojednával podmínky pracovní smlouvy sportovců, v našem případě volejbalistů, se zahraničními partnery. Takováto pracovní smlouva ale v žádném případě nenarušila smlouvu se zaměstnavatelem v tuzemsku. Princip takového uvolnění ze zaměstnání byl totožný jako v případě jeho reprezentačních povinností, které byly prezentovány jako povinnost ve „státním zájmu“. Pověřený pracovník Pragosportu vyjednal se zahraničním klubem výši měsíční odměny, podmínky zajištění ubytování a stravy ze strany nového dočasného zaměstnavatele. V jeho kompetenci bylo i zajištění přídatků na děti, které zanechával s matkou doma,³⁶⁵ jelikož rodinní příslušníci výjezdní povolení nedostali. Pragosport hradil poplatky za víza při prvním výjezdu, náklady spojené s případným prodloužením smlouvy si sportovec hradil sám. Pragosport si za to vše nárokoval také určitou odměnu ve formě odvádění jisté části platu sportovce či sportovkyně. Částku posílala přímo zahraniční instituce nebo ji měl sportovec ve stanovený termín sám uhradit. Tato částka byla

---

³⁶¹ Korespondenční rozhovor s M. Ejemem vedla Šárka Rámišová, 25. 5. 2022.

³⁶² Od roku 1974 se stal prezidentem Pragosportu Jaroslav Vacek. V roce 1990 privatizován a začal obchodovat především s vysílacími televizními právy na sportovní akce především na anglickou, španělskou, italskou, německou fotbalovou ligu, americké soutěže, NFL, NHL, NBA, Formule 1.

³⁶³ R. DUŠEK, *Sport a jak to bylo*, s. 117.

³⁶⁴ Rozhovor s Rudolfem Duškem vedla Šárka Rámišová, 3. 5. 2016, osobní sbírka autorky.

³⁶⁵ Pro účely nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení se doba, po kterou expert (míněno sportovce) vykonává funkci v zahraničí podle této smlouvy, započítává podle příslušných předpisů (vyhláška SÚSZ č. 102/64 Sb. a vyhláška ÚRO a SÚSZ č. 184/60 Sb.). Povinnosti tuzemského zaměstnavatele vyplývající z předpisů o nemocenském pojištění a o důchodovém zabezpečení plní za dobu pracovní činnosti experta v zahraničí dosavadní zaměstnavatel v ČSSR, po případě Pragosport.

stanovována individuálně, zřejmě podle lokality angažmá, možná výše stanoveného platu či „významu“ konkrétního sportovce, ve hře mohly ale být i další proměnné. K dispozici nejsou však žádné prameny, které by způsob určení této srážky vysvětlovaly. Výzkumu odhalil prozatím výši srážek zhruba od 10 % do 30 % z měsíčního honoráře.³⁶⁶ Například volejbalisté Josef Šorm odváděl ze svého platu 20 %, Zdeněk Míka 33 %, Evžen Krob³⁶⁷ 30 %³⁶⁸ a Hana Synovcová 12 %.³⁶⁹ Zahraniční angažmá hráčů či trenérů tak představovalo velmi vítaný přísun deviz pro ČSTV i pro celou státní ekonomiku. Honorář vyplácený v cizí měně využívali sportovci na zajištění svých životních potřeb v zahraničí. Platová situace se měnila i s ohledem na sportovní disciplínu. Velmi lukrativní byly smlouvy pro fotbalisty nebo hokejisty, a to nejen finančně.³⁷⁰ Jiné podmínky měli krasobruslaři pracující pro lední revue. Na základě dohledaných informací o volejbalistech pracujících v zahraničí víme, že si k roli trenéra/hrajícího trenéra, museli ještě sami vyhledat civilní povolání, kterým si přivydělávali. V některých případech se o přivýdělek postaral například majitel daného klubu. Pokud sportovci ušetřili nějaké peníze, jediná legální cesta, jak mít tyto prostředky po návratu k dispozici, bylo založení účtu u Živnostenské banky, která v období státního socialismu jako jediná mohla zajišťovat zahraniční finanční operace také pro soukromé osoby. Finanční prostředky však vyplácela v tuzexových poukázkách.³⁷¹ Angažovaný sportovec na počátku kontraktu podepisoval jedno pare smlouvy v angličtině, další dvě v češtině. Jedna verze se archivovala v kartotéce Pragosportu, subordinačně patřící pod státní organizaci ČSTV.³⁷²

V roce 1967 stoupl počet volejbalistů v zahraničí na šest, následujícího roku se počet volejbalistů nezměnil, i když konkrétní osobnosti se proměnily. Mezi nimi byl i Josef Musil,³⁷³

---

³⁶⁶ Pro srovnání s jinými sportovci odváděli: 10 % krasobruslařka Eva Romanová, 30 % hokejista Jiří Holeček.

³⁶⁷ Evžen Krob (1926-2009) v letech 1949-1951 reprezentant ČSR s účastí na ME 1950 v Sofii. Trenér belgických týmů Ibis Kortrijk a Knack Roeselare a VK Region Rakovník. V roce 1974 asistentem reprezentace ČSSR s vrcholem na OH 1976 v Montrealu (8. místo), kam již neletěl. Dlouholetý sportovní funkcionář.

³⁶⁸ Miroslav JANDA, *Začalo to volejbalem, skončilo kriminálem. Třináct zážitků z volejbalových zájezdů*. Vydáno jako soukromá neprodejná publikace 2007, s. 102.

³⁶⁹ Rozhovor s Hanou Synovcovou vedla Šárka Rámišová, 13. 4. 2016.

³⁷⁰ Rozhovor s Jiřím Holečkem vedla Šárka Rámišová, 8. 2. 2020, dále T. POSPÍCHAL-V. ZEMÁNEK, *Fotbal nemá logiku*. Praha 1992.

³⁷¹ K dějinám bankovníctví daného období: František VENCOVSKÝ (ed.), *Dějiny bankovníctví v českých zemích*, Praha, Bankovní institut 1999.

³⁷² V okamžiku, kdy sportovec dosáhl důchodového věku a žádal příslušné úřady o výpočet starobního důchodu, musel předložit veškeré dokumenty dokládající odpracované roky. Mezi touto dokumentací musela být předložena i pracovní smlouva s Pragosportem, která dokládala absolvované zahraniční angažmá, jenž mohlo zvyšovat vypočtený průměr. V případě, že sportovec smlouvu nedoložil z rozličných důvodů (ztráta, absence, aj.), nebylo možné mu toto období započítat k odpracovaným letům. Druhé pare dokumentu, které by mělo být uloženo v příslušném archivu, je z výše uvedených důvodů nedostupné. Jak vyplývá z rozhovoru s hokejistou Jiřím Holečkem, který po svých smlouvách pátral, archiválie byly Pragosportem skartovány v roce 1989.

³⁷³ Josef Musil (1932-2017) volejbalista přezdívaný Bulda hrál jako nahrávač Sokola Vysočany, resp. Spartaku ČKD Stalingrad, ATK, resp. ÚDA Praha, Slavie VŠ Praha a italských celků Modeny, Loretra a Faenzy,

který se vydal do Itálie na sezonu v letech 1968-1970 jako hrající trenér volejbalového klubu Modena. Během svého pobytu si však musel najít ještě druhé zaměstnání. Nabízí se otázka, zda byl plat opravdu tak nízký, nebo zda sportovci využili nabídky (a svého mimopracovního, tedy ne-sportovního, času) a snažili se vydělat co nejvíce finančních prostředků, které by nebyly zatíženy srážkou ze mzdy. Josef Musil přijal pracovní pozici tiskaře ve firmě bratrů Panini, majitelů stejnojmenného klubu v italské Modeně.³⁷⁴ Nebyl to ale zcela ojedinělý případ, Josef Šorm začal pracovat v Belgii pro tiskárnu Atlas jako řidič a hlasatel reklamního vozu. Evžen Krob tam později působil jako učitel tělocviku v místní škole. Zdeněk Míka se věnoval mimo jiné i překladatelské činnosti.³⁷⁵ Do Belgie ovšem odcestoval nejprve jako pracovník státního podniku Potrubí roku 1971, nikoli pod záštitou ČSTV, ale protože zároveň začal v místním klubu hrát volejbal, jeho cesta se zpětně legalizovala. Jiří Svoboda v letech 1968-1969 hrál za klub Pallavolo Parma a stal se mistrem Itálie. Když vyjížděl na angažmá, bylo mu 28 let a byl stále aktivním hráčem. Po svém návratu do vlasti pokračoval v hráčské i reprezentační dráze. Do Itálie se vrátil ještě na sezónu 1977-1976 jako hráč Klippan CUS Torino, se kterým vybojoval 4. místo v italské sérii A1. Je to tedy jeden z několika případů, který se vymyká nepsaným pravidlům a potvrzuje rozvolněné a benevolentní období 2. poloviny 60. let, prostupující celou společností.

Rok po okupaci ČSSR byl enormní zájem o pracovní výjezd do zahraničí. Dokonce v několika případech bylo možné vycestovat i s rodinou. Jedním z nich byl Antonín Mozr, který získal angažmá do Spolkové republiky Německo. Druhým byl mezinárodní rozhodčí Oldřich Slavíček, který odjel s rodinou do Španělska, kde dostal angažmá. V letech 1969-1970 se dostal pracovně do Kanady i Jan Pršala. Všichni tři zmínění po dvouletém kontraktu v zahraničí zůstali.

Třiatřicetiletá ligová volejbalistka Hana Synovcová v roce 1969 dostala příkaz od ÚV ČSTV, aby odcestovala na půlroční angažmá na Sicílii, a to i přesto, že již byla matkou šestiletého syna. Jednalo se o lokalitu, kam nikdo jiný z hráčů nechtěl, z důvodu všeobecného povědomí o mafiánských praktikách této italské oblasti. Avšak z neznámého důvodu pro ČSTV bylo důležité, aby místo obsazeno bylo. Dle osobních vzpomínek to považovala za jakýsi druh

---

osminásobný mistr republiky a mistr Itálie 1970. V letech 1952-1968 reprezentant ČSR a ČSSR s účastí na dvou OH, pěti MS a čtyřech ME s celkovým ziskem 10 medailí (4 zlatých, 5 stříbrných a 1 bronzové). Trenér dorostenců VŠ Praha, extraligových žen Slavie Praha IPS a mužů Loreta. Byl zasloužilý mistr sportu, držitel Medaile O. Koutského. V roce 2001 vyhlášen anketou ČVS nejlepším čs. volejbalistou 20. století a stejnou anketou FIVB vyhodnocen jako 5. nejlepší hráč světa. V roce 2004 uveden do Světové volejbalové síně slávy (Holyoke-Massachusetts-USA). Držitel státních vyznamenání Za vynikající práci (1966) a Za zásluhy (2009).

³⁷⁴ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 31.

³⁷⁵ M. JANDA, *Začalo to volejbalem, skončilo kriminálem. Třináct zážitků z volejbalových zájezdů*, s.102.

trestu, kvůli jejímu buržoaznímu původu.³⁷⁶ Nakonec podepsala smlouvu s Pragosportem a smlouvu s klubem Mediteranea Catania v původním znění v angličtině, i když textu nerozuměla. Teprve později jí byla zaslána česká verze. Sicilský zaměstnavatel měl kromě platu ve výši 180 dolarů měsíčně zajistit bydlení a stravu a odvádět 25 dolarů měsíčně Pragosportu. Ten proplácel otci dítěte dávky, ovšem pod podmínkou, že rodina volejbalistky zůstane v ČSSR. H. Synovcová italštinu v momentě odjezdu neovládala, a tak si z počátku musela poradit se svými základy ruštiny. Místní klub jí zajistil ubytování, uklízečku a jídlo zdarma v jakékoli restauraci ve městě. Majitel klubu jí zajišťoval také ošacení a celkově vysoký životní komfort. Z tohoto důvodu ani sportovkyně příliš neřešila, že namísto smluvené částky dostávala jen 110 dolarů měsíčně. Časem zjistila, že majitel klubu, Alesandro Penissi, je synem místního mafiánského bosse a konečně pochopila, že velká úslužnost vůči její osobě není dána proslulou emotivní italskou mentalitou.³⁷⁷ Přes počáteční problémy se jí život na Sicílii natolik zalíbil, že požádala ÚV ČSTV o možnost podepsat nabízené prodloužení smlouvy (italský majitel klubu dokonce vytvořil pracovní místo i pro jejího manžela, rovněž volejbalistu, Ladislava Synovce). Přes veškeré intervence byla žádost zamítnuta a musela se vrátit do vlasti. Pokud by tak neučinila, byla by považována za emigrantku a odsouzena za porušení zákona pro „*Neoprávněné opuštění území republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu.*“³⁷⁸ Nastala totiž doba, kdy po roce 1970 ČSTV zahájil stahování sportovců ze zahraničí, jako přímý důsledek probíhající tzv. normalizace.

Při posuzování jednotlivých angažmá se rozhodujícím faktorem stala politická významnost dané cesty. Některé trenéry stáhli z angažmá ihned, u jiných čekali na vypršení smluvního období. Tato opatření se týkala nejednoho volejbalisty, jako byli například i J. Kozák nebo J. Šorm. Teprve po pěti letech, kdy se situace v zemi více „normalizovala“, mohli sportovci opět uvažovat o dalším zahraničním angažmá. A tak se například J. Musil vydal na sezonu 1975-1976 do Itálie jako hrající trenér do klubu Spem Faenza. Během svého pobytu si musel pro nedostatek finančních prostředků najít ještě další zaměstnání. Zapříčinily to vysoké odvody pro Pragosport, ale také špatné finanční podmínky u hostujícího klubu.

Počínaje rokem 1969 se počet angažovaných trenérů výrazně navýšil na 17 osob. O rok později klesl na 13, roku 1971 na 7, rok 1972 na 4 osoby a v roce 1973 již nevycestoval žádný volejbalista. Snižující se tendence z pohledu vývozu sportovců byla zapříčiněna první fází

---

³⁷⁶ Rozhovor s Hanou Synovcovou vedla Šárka Rámišová, 13. 4. 2016.

³⁷⁷ K sociálním a kulturním dějinám sportu v Itálii například: Simon MARTIN, *Sport Italia: The Italian Love Affair with Sport*. London – New York, Bloomsbury Publishing 2011; přehledově k dějinám italské mafie například: Umberto SANTIANO, *Mafia and antimafia: a brief history*. London – New York, Bloomsbury Publishing 2015.

³⁷⁸ Rozhovor s Hanou Synovcovou vedla Šárka Rámišová, 13. 4. 2016.

takzvané normalizace. Státní hranice se po krátkém období uvolnění ještě více uzavřely a výjezdní podmínky se výrazně zhoršily. V roce 1970 se na příkaz ÚV ČSTV začali stahovat sportovci ze zahraničních pracovních pobytů. Pokud nebylo možné pracovní smlouvu vypovědět, musela se nechat plynout až do jejího smluveného konce. Z pravidla již nebyla následně prodloužena. Pouze v ojedinělých případech bylo možné nechat smlouvy aktivní i přes roky 1971 a 1972. Jedním z nich byl i M. Ejem, který trénoval v Iránu ženskou i mužskou reprezentaci v sezóně 1970-1972. Mimo běžná pravidla mu bylo umožněno vycestovat i s manželkou a dětmi. Jak sám potvrzuje v rozhovoru: „*Pro Írán jsem obdržel pozvání s podmínkami a zaplacenými letenkami u ČSA a zařídil si souhlas s vycestováním s celou rodinou. Bohužel jsem ale neznal tamější životní podmínky. Odjížděl jsem sice s podepsanou smlouvou mezi mnou a Pragosportem, kde bylo mimo jiné uvedeno, kolik jim budu měsíčně za zprostředkování posílat peněz z platu, ale smlouvu s íránskou federací jsem v Teheránu vynucoval čtyři měsíce.*“³⁷⁹ Podle jeho tvrzení, existovalo v tuzemsku stále malé povědomí o životních poměrech za hranicemi. V okamžiku, kdy Pragosport vyjednával pracovní a platební podmínky se zahraničními partnery, nebyl schopen vyjednat relevantní ohodnocení. Výše odvodů v případě M. Ejema činila 30 % a tento podíl se stal pro následující léta v podstatě pravidlem.

V období počínající normalizace se v zahraničí pohyboval dále Augustin Tobolka (Kuvajt), Jaroslav Kubišta (Belgie) a Zdeněk Humhala,³⁸⁰ který působil v klubu Salvarini Parma a poté v Petrarca Padova od roku 1967 do roku 1971. V roce 1973 se už legálně nepohyboval žádný československý volejbalista v zahraničním klubu. Prvním, který mohl opět využít svých trenérských schopností v zahraničí byl již zkušený Antonín Kyndr, který překročil hranice roku 1974 a začal trénovat reprezentaci v Togu. Za ním mohla vycestovat jeho manželka Libuše, která o své cestě sepsala vzpomínkovou knihu.³⁸¹ Další angažmá následovala, ale ta už jsou mimo studijní okruh. Podrobný rozpis trenérů je přehledně shrnut, viz Tabulka 1.

A za jakých předpokladů, bylo možné angažmá vykonat? Především bylo možné získat pozici v zahraničním klubu jen jako trenér, ve zvláštních případech jako hrající trenér. Ve své sportovní kariéře museli startovat za národní tým (nebo alespoň v ligové soutěži) a to nejméně třikrát a působit v Československu jako trenéři. V případě, do té doby hrajících volejbalistů,

³⁷⁹ Rozhovor s M. Ejemem vedla Šárka Rámišová, 15. 11. 2019.

³⁸⁰ Zdeněk Humhal (1933-2015), volejbalista družstva Slavia VŠ Praha, pětinasobný mistr republiky. Akademický reprezentant, účastník tří Světových akademických letních her (univerziád), akademický mistr světa z Torina 1959. V letech 1954-1964 reprezentant ČSR a ČSSR, účastník OH, dvou MS a tří ME se ziskem pěti medailí (dvou zlatých a třech stříbrných). V letech 1967-1971 byl prvním československým hráčem, resp. hrajícím trenérem v nejvyšší italské soutěži – sérii A1 (Parma, Padova).

³⁸¹ Libuše KYNDROVÁ, *Rytmus černé Afriky*, Praha 1980.

bylo zapotřebí absolvovat trenérský kurz. Zpravidla byla kladena podmínka na věkovou hranici vysílaného trenéra, který musel dosáhnout věku alespoň 30 let. Průměrný věk aktivního volejbalisty se pohyboval ve studovaných letech mezi 24-26 rokem věku. Jedním z nejstarších reprezentantů se stal v roce 1960 na MS v Brazílii Jaromír Paldus. Toho roku mu bylo 34 let. Volejbalisté nabídku/povolání do reprezentace většinou již nedostali po dosažení 35 let. Volejbalistky končily s aktivní hráčskou reprezentační kariérou zpravidla dříve a zakládaly rodiny. Poté se vracely zpět do svého zaměstnání a domovského klubu a volejbalu se věnovaly i nadále, byť v nižších ligových soutěžích. Někteří reprezentanti dostali nabídku nového trenérského postu v tuzemských klubech. Do zahraničí byli vysíláni hráči, respektive trenéři, kteří již neměli uplatnění v reprezentačních výběrech. Ze statistického hlediska po dovršení 30 let věku jsou ve sledovaných letech hráčky a hráči pevně ukotveni v soukromých rodinných (manželských či partnerských) vazbách, které z pohledu vysílající organizace minimalizovaly rizika nelegální emigrace. Rovněž byl zájem posílat do zahraničí nejen sportovce kvalitní, ale již osobnostně vyzrálejší, kteří zároveň nejlepší či z hlediska věku nejvýkonnější fázi svého života věnovali sportu československému. Klíčový pro realizaci angažmá byl souhlas sportovního vedení (příslušného sportovního svazu a ÚV ČSTV) a také zaměstnavatele (tento souhlas zahrnoval poskytnutí neplaceného volna a možnost vrátit se na stejné pracovní místo po návratu do vlasti). Společně s demokratizačním procesem druhé poloviny šedesátých let se zvýšila i aktivita zahraničních klubů a trenérů, kteří čím dál častěji kontaktovali ČSTV a žádali o vyslání některého z československých sportovců a sportovkyň. Avšak tolik, kolik existovalo pravidel, bylo i výjimek. Je známo i mnoho případů, kdy po poptávce nebyla cesta realizovaná. Mezi oslovenými hráči byl i již zmiňovaný K. Paulus. Toho napřímo oslovili během reprezentačního zájezdu do Belgie v roce 1963. Byla mu nabídnuta trenérská pozice národního mužstva na dva až tři roky. On sám tuto nabídku nevyužil, protože nechtěl opustit rodinu.³⁸² Narátorky N. Špelinová i H. Moravcová se ve svém vyprávění zmínily, že se o získání zahraničního angažmá ucházely, ale jejich žádostem nebylo vyhověno. Za to se podívovaly nad tím, že jiní/jiné vycestovat směli, i když nedosahovali, podle jejich názoru, nejlepších sportovních výkonů.

---

³⁸² ATVS NM, f. volejbal, K. Paulus, deník Belgie 1963, s. 43.

Tabulka 1: Českoslovenští trenéři na zahraničním angažmá mezi lety 1945-1975

Jméno trenéra	Země pobytu	1945*	1946*	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	Poznámky	
Otakar Koutský	Francie			×																													1. výjezd ve 31 letech (krátkodobá stáž)	
Miroslav Bernard	Rumunsko				?	×																											původně trenér STOB účastník 1. poválečného reprezent. zájezdu v roce 1947 (Francie, Alžír) trenér mužské rumunské reprezentace	
Ladislav Macháček	Maďarsko				?	×																											původně trenér VVK Praha	
Josef Svoboda	Jugoslávie				?	?	?																										účastník 1. poválečného reprezent. zájezdu v roce 1947 (Francie, Alžír)	
Jiří Zeman	Francie				?	?	?																										účastník 1. poválečného reprezent. zájezdu v roce 1947 (Francie, Alžír)	
Jiří Koblíček	Alžírsko																						×	×									1. výjezd ve 20 letech (reprezentace mužů) funkcionář, metodik, učitel	
	Turecko						×	×	×																								v roce 1966 inicioval myšlenku mezinárod. trenérských kurzů (realizováno v roce 1970)	
	NDR																			?	?													
Josef Polívka	NDR																×	×	×														1. výjezd ve cca 40 letech	
	Rakousko											×	×	×																				
Ladislav Drobný	Rakousko												×	×	×	×																		1. výjezd ve 36 letech
	Ghana																						×											

11 Politikum versus mezinárodní volejbalová scéna

Ušlechtilá, ale zcela utopistická teorie striktně odděluje politiku od sportu. Napříč všemi sportovními disciplínami bychom našli různé alarmující příklady, které se zapsaly do historie světového sportu. Jen kdybychom se zaměřili na OH nalezneme nespočet narušení mírového poslání tohoto sportovního svátku. Od bojkotů několika státy celých her v letech 1980 a 1984, po revoltující projevy samotných olympioniků. Není ale zapotřebí blíže rozvádět všeobecně známé případy z historie, které jsou badatelsky prostudované a publikované. Zaměříme se na československou volejbalovou scénu a její prezentaci v zahraničí. Výše politického zájmu o daný sport byla stejně úměrná jeho mezinárodním úspěchům. Díky jim bylo možné prezentovat ČSR/ČSSR jako vyspělý stát, který vytváří vhodné prostředí pro zdravý vývoj svých sportovců. V průběhu sledovaných let byl znatelný i nárůst investovaných státních financí do sportovní oblasti. Zvyšovala se i míra jeho propagace. Jak zaznělo v jednom z písemných zdůvodnění cesty mezinárodního sportovního funkcionáře na kongres mezinárodní hokejové asociace LIGH³⁸³, konaný v době MS v ledním hokeji v Londýně v březnu roku 1950: *„Sport jest jedním z nejlevnějších a nejpůsobivějších propagačních prostředků, a zvláště vrcholné soutěže jsou komentovány veškerým světovým tiskem, i sledovány miliony čtenářů celého světa. Nelze proto jejich význam podceňovati.“*³⁸⁴

Během předsednictví v SVTVS, ministra a hlavního ideologa strany, Václava Kopeckého, se zrodil nový „socialistický sportovec.“ Skrze jeho snahu aplikovat sovětskou fyskulturu na československé prostředí měl být stvořen sportovec, který by byl předobrazem vzorného socialistického člověka, mladého, zdravého a úspěšného, hrdě reprezentujícího svůj národ, zároveň připraven k práci a k obraně vlasti.³⁸⁵ Řeč poslance KSČ Vojtěcha Daubnera v Národním shromáždění 12. prosince 1952 dokládá, jak se ostře ideologicky československý sport vymezoval vůči západnímu pojetí sportu: *„Vďaka víťazstvu robotnickej triedy u nás prestáva byť telocvik a šport predmetom kšeftárenia športových podnikateľov, jako to bolo v minulosti a ešte je v kapitalistických krajinách. Tam tělovýchova a šport slúži záujmom*

---

³⁸³ Předchůdkyně IIHF – International Ice Hockey Federation.

³⁸⁴ Jedná se o citaci ke zdůvodnění SVTVS k žádosti o výjezd úřadujícího místopředsedy LIGH, čs. sportovního funkcionáře (a občanským povoláním vrchního finančního ředitele Ústředního národního výboru Praha), Josefa Loose. Ani ten, podobně jako členové celé hokejové výpravy, do Londýna neodletěl. Na rozdíl od některých členů čs. reprezentačního A-mužstva zatčených a posléze odsouzených ve vykonstruovaném politickém procesu, však v exekutivě mezinárodní hokejové asociace působil i nadále. NA, f. Úřad předsednictva vlády – běžná spisovna /1945–1959/, inv. č. 1297, sig. 164/9/11, k. 74, Vládní komise pro styky s cizinou – hlášení Státního úřadu pro tělesnou výchovu a sport 1949–1951.

³⁸⁵ Jana PÁVOVÁ, *Demagog ve službách strany. Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého*, Praha 2009, s. 101.

*bezcitných maklérov jako výnosný obchod. Predávajú a kupujú športovcov jako na otrokárskom alebo konskom trhu. Čerta im zleží na masovosti a mravnom poslaní športu. Ide im o to, aby kasa bola plná. Preto ožívujú najspodnejšie pudy človeka. Z mladých nádejných ľudí vychovávajú chladných, prefikovaných, vypočítavých prospechárov.*³⁸⁶ Ideologický boj na mezinárodních sportovních mítincích byl všemi účastníky silně pociťován. J. Vévoda, předseda organizačního výboru ME v Praze pro rok 1958, se v tisku vyjádřil: „*Pro nás bylo prvořadou otázkou ukázat všem zahraničním účastníkům, jak ve skutečnosti vypadají poměry u nás, jak radostně a dobře žije náš lid a jaké proto také mohou být výsledky i na poli péče o tělesnou výchovu a sport.*“³⁸⁷ Dále dodává, že dle reakcí, které upozoroval, všichni byli nadmíru spokojeni. „*Velká většina západních sportovců, podléhající doma zkreslené propagandě o nás, odjížděla se změněným názorem na život v Československu a s přesvědčením, že naše zřízení dává možnost každému svobodně žít a radostně se těšit ze společných výsledků práce. Tato skutečnost je nejcennějším výsledkem celého mistrovství, neboť je doplněna i skutečností, že sportovci z 20 států s různými společenskými systémy zde po více než 14 dní žilo společně v přátelské shodě bez nejmenších myšlenek na vyvolávání třenic a různic a bez jakékoliv postranní myšlenky na narušování mírové spolupráce a soužití lidí na celém světě.*“³⁸⁸

Sportovci tedy byla přidělena nová role. V zahraničí musel reprezentovat nejen svou zemi, ale i její ideologické postoje a vítězství Československa se tak stalo vítězstvím samotného socialismu na poli sportovním. To vyplývá i z žádosti, která byla zasílána zaměstnavatelům sportovců, kteří byli vybráni do reprezentace, nebo trenérům, kteří se měli podílet na přípravě týmů. „*Věříme, že pochopíte politický význam co nejlepší reprezentace naší republiky na OH 1964 a podle Vašich možností vyhovíte žádosti soudruha L. D. o povolání na mimořádné dobrovolné cvičení.*“³⁸⁹ Ve státním zájmu sportovci cestovali do zahraničí, ale ve vyšším zájmu docházelo, především na přelomu 40.-50. let 20. stol., k viditelnému ovlivňování a zasahování do standardních pravidel hry. I ve výpovědích pamětníků se takové vzpomínky vyskytly. Přišly jim natolik důležité, že i po více jak padesáti letech cítí křivdu z nesportovního jednání, které popíraly zásady fair play. Dokonce bylo možné i pozměnit pravidla hry v průběhu utkání, pokud by dopomohly k vítězství družstva SSSR. Hráč také mohl být odvolán z reprezentačního utkání v průběhu her, například jen z toho důvodu, že navazoval přátelské

---

³⁸⁶ Josef ŠIMON (ed.), *Nástup československé tělesné výchovy a sportu na novou cestu*, Praha 1953, s. 11.

³⁸⁷ J., VÉVODA, *O přípravách a organizaci mistrovství Evropy v odbíjené*, Odbíjená, 1958, mimořádný výtisk časopisu k příležitosti V. Mistrovství Evropy, s. 3.

³⁸⁸ Tamtéž

³⁸⁹ ATVS NM, f. volejbal, Ladislav Drobný, výstřížková kniha II.

styky s nepřátelským týmem.³⁹⁰ Proti tomuto jednání nebylo odvolání. Sportovec se musel podřídit vedení výpravy, které se zodpovídalo svému nadřízenému orgánu. Politická propaganda ale působila soustředěně na sportovce ještě na vlastním území. V rámci soustředění na ME v roce 1950 v Sofii musela československá reprezentace absolvovat, mimo běžný trénink, i brigádu na státním statku v Kadaňské Jesenici, kde právě probíhali srpnové žně. Po celodenní práci trénovali a poté ulehli do stanů.³⁹¹ Do programu celého přípravného soustředění bylo přidáno i několik hodiny politické výchovy.

Stát se snažil výběr kvalitních reprezentantů garantovat pomocí tzv. oddílu reprezentantů. Velká část z nich byla vybírána z armádního klubu. Členství v armádním klubu neznamenovalo automaticky i armádní příslušnost, především u žen. Někteří muži v ní ale zůstávali po povinné vojenské službě. Od vojáků z povolání se stranická příslušnost předpokládala (např. Jaroslav Fučík). Otázkou tedy je: převládaly u reprezentantů jeho kvality výkonnostní nebo byla zohledňována jeho stranická poslušnost? Toto je samozřejmě velmi složité dohledat a ještě složitější prokázat případnou vážnost jeho členství ve straně. Z všeobecného historického bádání jasně vyplývá, že u některých byl vztah ke straně vlažný. I když v polovině 50. let. 20. stol. pod vedením reprezentačního trenéra Metoděje Máchy, který v závodech ČKD pracoval jako vedoucí školícího střediska nebo na kádrovém a personálním oddělení, bylo prostředí v družstvu více zpolitizovaná. N. Špelinová vzpomínala: „*Zažila jsem dobu, když byl trenérem Metoděj Mácha. Tak byla stranická skupina v národním manšaftu. Vím, které hráčky tam byly... Vím, kteří hráči tam byli... Ti se scházeli a hodnotili... vlastně nevím, co tam dělali, ale měli svou stranickou skupinu. Ale potom, co to měl Pepík Češpiva. Ani nevím, jestli byl straník nebo ne, tak jsme tam žádné stranické skupiny neměli.*“³⁹²

Když byla položena otázka, během orálně historických rozhovorů, na členství ve straně, jednoznačně všichni odpověděli, že žádný z nich ve straně nebyl. Všichni bez výhrad tvrdili, že vždy hrála nejdůležitější roli sportovní kvalita reprezentanta. Jediné politikum bylo spatřováno v povinnosti zařadit do reprezentace alespoň jednoho nebo dva Slováky: „*Myslím, že politická příslušnost vůbec nehrála roli. Ale hrálo roli to, že se do manšaftu musel dostat vždycky nákej Slovák.*“³⁹³ Což mohlo někdy kvalitu týmu oslabit, když se nepreferovala bez výhrad hráčská výkonnost. Pro stát bylo přijatelné pouze vítězství, tudíž snesitelnější pro ně bylo povolit reprezentační výjezd i pro hráče, kteří neměli zcela vyhovující kádrový profil. V moci státního

---

³⁹⁰ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

³⁹¹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 58.

³⁹² Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

³⁹³ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

aparátu ale bylo možné kdykoliv hráče vyřadit ze soupisky reprezentantů bez udání důvodu a bylo tohoto práva využíváno.

Velká míra zodpovědnosti za kolektiv byla kladena na reprezentační trenéry, kteří tuto funkci často vykonávaly již jako své hlavní občanské povolání. V období zlaté éry to byli: J. Češpiva, M. Mácha, V. Matiašek, O. Kaplan, J. Brož a J. Kozák. Vysoké funkcionářské povinnosti zastával například O. Koutský, který figuroval jako vedoucí reprezentačních výprav (1955-1956), delegát FIVB a později i jeho viceprezident (1953-1958) nebo předseda Československého volejbalového svazu (dále jen ČSVS) (1951-1957; 1970-1972). Navíc k těmto sportovním zastával i vysoké úřednické pozice v různých státních organizacích. Například v letech 1957-1960 vykonával funkci obchodního rady na Ministerstvu zahraničního obchodu. Lze předpokládat, že s výkonem takovýchto vysokých funkcí bylo nutné přijmout i politickou zodpovědnost. Ze strany byl ale vyloučen v roce 1969.³⁹⁴ Některá výše uvedená jména figurují i v seznamech agentů a spolupracovníků STB. Jak je ale prokázáno, ne všechna jména uvedená na takovémto seznamu byla ve své přisuzované funkci aktivní, a už vůbec ne dobrovolně či vědomě. Tudíž z takovéto premisy nelze více usuzovat a vyvíjet další hypotézy. Stejně tak v případě zahraničních trenérů nebyla stranickost psanou podmínkou výjezdu: „*Ale nemyslím si, že by v tom byla členská příslušnost. Pepík Musil bezpečně straník nebyl a byl v Itálii. Zdeněk Humhalů byl venku, Šorm, ... Hanka Synovcová byla v Itálii, a ani jeden z nich nebyl straník.*“³⁹⁵ Rozhodnutí o vyslání trenéra do zahraničí byla posuzována vždy individuálně, dle ne vždy zřejmých pravidel.

Jak z výše uvedených kapitol vyplývá, družstva vyjíždějící do zahraničí, se ocitala pod stálým dohledem dozírajících osob. Členové výpravy, a to buď sám trenér nebo vedoucí výpravy, informovali formou závěrečných zpráv své nadřízené orgány o chování účastníků a měli hlásit i jejich styky se soupeři nebo emigranty v zahraničí. Oslovení narátoři se shodují ve výpovědích, že tato kolonka byla odbyta frází, ve které popírali setkání s emigranty. Jedním dechem však dodávali, že se s nimi s pravidelností setkávali.

Při zahraničních výjezdech měl reprezentant sestaven jasně daný časový harmonogram zájezdu. Takovýto program se tvořil ještě před odjezdem. Vždy se rozlišovalo, zda výprava cestuje na Východ nebo Západ a také jakou funkci má družstvo prezentovat. Mimo jasně stanovené tréninky, časy zápasů a doby na stravování, byl vyměřen i čas na odpočinek, nejlépe aktivní. V rámci něho navštěvovali reprezentanti prohlídky měst a kulturních památek

---

³⁹⁴ Soukromý archiv Zdeňka Vrbenského.

³⁹⁵ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

s průvodci, absolvovali oficiální recepce, audience na velvyslanectvích, ale také navštěvovali výrobní podniky nebo partnerská města či organizace. V Severní Koreji navštívili dokonce místní jatka, v Číně navštívili místní mateřskou školku. Pokud se evropský nebo světový šampionát konal na našem území, byla možnost předvést své významné státní podniky i zahraničním účastníkům. A tak v rámci propagace země, která nesměla být zanedbána ani při této příležitosti, byly pro účastníky MS v roce 1966 organizátory připraveny exkurze do některých závodů a podniků. V Praze mohli sportovci i zahraniční novináři navštívit například pivovar Staropramen a Čokoládovny Modřany. V Jihlavě navštívilo belgické družstvo podnik Tesly, do Modety vyrazili na exkurzi Brazilci. Holandský tým navštívil českobudějovický podnik Sfinx a mongolský podnik si mohl prohlédnout jihočeskou Frutu. Rovněž navštívili některé památky v blízkosti Prahy.³⁹⁶ Pořadatelskou zemí se ČSR stalo hned několikrát. V roce 1949 uspořádala Praha ME. Submisivní postoj ČSR k SSSR se prokázal hned v počátcích. Prakticky byl demonstrován při příletu sovětské výpravy, kterou povinně museli vítat oba naše celky žen i mužů. Na fotografiích zachycující tento okamžik je společně s V. Kopeckým vidět družstvo žen v teplákových soupravách (Obr. 7). Ty musely obléknout namísto společenského oděvu, aby nezahanbily sovětské hráčky v případě, že by přiletěly hůře oblečené. Jiná výprava se na letišti, ani jinde, takto nevíkala. Navíc sovětská výprava jako jediná dostala nadstandardním ubytování, oddělené od jiných zahraničních týmů, které bydleli v hotelu AXA a v Sokolském domě v Praze. Zmíněných 31 osob sovětské výpravy byly ubytované v pražském hotelu Flora. Bohužel během šampionátu se objevilo několik pokusů o narušení svobody sportovního světa, které by mělo být postaveno na základech čestného boje. Celé mistrovství od počátku provázelo mnoho nesportovních zásahů, které měly bezesporu politické pozadí. Vše začalo odmítnutím víza pro jugoslávskou výpravu. Spekuluje se o tom, zda to byl jakýsi trest za postoje prezidenta Josipa Broze Tita, který byl znám svým negativním postavením k začlenění se do systému Sovětského svazu. Samozřejmě, že tato událost rezonovala i ve FIVB, kde bylo hlasováno, zda se MS za těchto okolností nezruší, či nebude Československu zcela odebráno. Díky převaze členů z „lidově demokratických států“ nicméně byly tyto postoje přehlasovány. Tento okamžik vedl v budoucnu k rozšíření členské základny o dalších 13 národních asociací tak, aby síly byly vyrovnány.

---

³⁹⁶ ATVS NM, f. volejbal, k. 5, Odbíjená, speciální výtisk časopisu k. VI. mistrovství světa Praha 1966. Propagace mistrovství, s. 3.

Obr. 7: Václav Kopecký vítá sovětskou výpravu na letišti Kbely v Praze před ME 1949 (zdroj: ODTVS NM; H7F-31961)

Tým Sovětského svazu byl bezesporu kvalitní a podával v této době zcela jistě vrcholové výkony, přesto jejich cesta k úspěchu byla na tomto mistrovství v zákulisí pojištěna několika nestandardními událostmi. Miloslav Bernard, který připravoval rumunskou mužskou reprezentaci, při osudném utkání týmů proti favorizovaným Sovětům zvítězil s týmem v prvním setu. To byl okamžik, který byl mimo očekávané předpoklady. Vedoucí rumunské výpravy prokázal svou servilnost k Sovětům tím, že odvolal dva nejlepší rumunské smečáře zároveň s trenérem Bernardem a ujal se vedení družstva sám. Sověti poté již v klidu zvítězili na sety 3:1.³⁹⁷ V odborné literatuře je také zmiňovaný případ československé hráčky Bronislavy Dostálové, která sledovala z tribuny nerovný zápas mezi Sověty a Francií, která prohrávala. Protože své sympatie a podporu vyjadřovala západnímu týmu, byla z reprezentace nečekaně vyřazena. Další nestandardní průběh se nevyhnul ani finálovému utkání české reprezentace se sovětskou. Původně byl na zápas přidělen rozhodčí z Francie. Proti němu měli Sověti výhrady, a tak si na základě protestu prosadili nového rozhodčího z Bulharska. Tomu bylo nejvíce vytýkáno špatné pískání chyb na síti. Také odmítal oprávněné reklamace kapitánů. Dle technického komisaře rozhodčích, Jaroslava Jelínka, neodpískal ve čtyřech setech ve finálovém utkání celkem 54 chyb týmu ze SSSR a 28 z týmu ČSR. Samozřejmě, že přítomní diváci bouřlivě reagovali na všechna jeho sporná rozhodnutí. Komisař J. Jelínek v závěru velmi mírně

³⁹⁷ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 55.

zhodnotil celé jeho čínění: „*Mám dojem, že přes svůj předstíraný klid p. Ankov nebyl dostatečně nervově připraven na tak těžký zápas, jaký mu byl svěřen.*“³⁹⁸ Sudí později sám přiznal, že byl na něj činěn nátlak. Podle vzpomínek pamětníků se dokonce na ME v Sofii o rok později za některá ne zcela čistá rozhodnutí osobně omluvil přímo našim hráčům a dodal vysvětlení.³⁹⁹ Oficiální mediální zprávy, které v závěru mistrovství bilancovaly, byly v podstatě jen pozitivní. Přes kladné hodnocení enormního diváckého zájmu byl ale i v jednom dechu kritizován jejich hlasitý nesouhlas s některými verdikty rozhodčích. V tisku to bylo nicméně popisováno v rámci dobové rétoriky jinak: „*Byly zde sice snahy, hlavně v poslední den mistrovství, nasazenými provokatéry do řad obecnstva narušit tuto naši linii, přece však se několika rozvratníkům jejich práce nezdařila a nám jen připomenula, že musíme být stále ve střehu a připraveni, umět čelit provokacím a všemu druhu rozbíječských snah v naší tělovýchovné činnosti.*“⁴⁰⁰ Ve výsledku soutěže obdrželo naše družstvo ženského výběru druhé místo,⁴⁰¹ opět za týmem Sovětského svazu. Stejně jako tým mužů ve vítězné řadě je porazil jen tým SSSR.⁴⁰² Vyskytl se tu tedy nový jev, v podobě drobných nátlaků, změny v pravidlech, ovlivňování rozhodčího či výměny hráčů, na který si sportovní svět bohužel musel, po komunistickém převratu a počínající Studené válce mezi Východem a Západem, pomalu zvykat.

V reakci na bojkot ME v roce 1950 v Sofii, přišel bezvýznamný bojkot ČSSR mistrovství ve Francii, které se odehrávalo o rok později. Jiné státy východního bloku se akce zúčastnily, stejně jako SSSR, který zvítězil v mužské i ženské kategorii. Přesný důvod naší neúčasti není doposavad znám a prameny o něm mlčí, ale je velmi možné, že bylo zapotřebí vyřadit především konkurenci. Podle pamětníků se na turnaj hráči připravovali, ale důvod neúčasti ani jim nebyl nikdy vysvětlen.⁴⁰³ Podobná situace nastala v roce 1967, kdy ženská reprezentace pro další bojkot nesměla odcestovat do Japonska na V. MS. Takovýchto politických machinací bylo nicméně více (viz Kapitola 7).

Jedněmi z největších sportovních rivalů našich reprezentací byla družstva Polska, Rumunska, ale předně SSSR, a to i přes fakt, že by to měly být naše spřátelené země, se kterými by měla probíhat družba. Snad i proto, byly do volného programu volejbalistek na MS

---

³⁹⁸ Jaroslav JELÍNEK, *O rozhodčích na mistrovství světa a Evropy*, Instruktor pro míčové hry, zvláštní číslo měsíčníku, 1958, s. 17.

³⁹⁹ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 54.

⁴⁰⁰ Jaroslav VÉVODA, *Význam mistrovství světa a Evropy v odbíjené*, Instruktor pro míčové hry, 1958, s. 16.

⁴⁰¹ Reprezentace žen nastoupila ve složení: Jaroslava Mirovnická, Bronislava Dostálová, Bohumila Valášková, Božena Cigrová, Milena Krimlová, Alena Čadilová, Jarmila Hroudová, Zdeňka Zaplatílková, Jindřiška Batková, Mária Bernovská, Jitka Cvilinková, Naděžda Marynčáková. Trenérem se stal Miroslav Rovný.

⁴⁰² ČSR – Francie (3:0), ČSR – Nizozemsko (3:0), ČSR – Maďarsko (3:0), ČSR – Polsko (3:0), ČSR – SSSR (0:3), ČSR – Rumunsko (3:0).

⁴⁰³ Tamtéž.

v Moskvě roku 1952 zařazeny dva večery, určené pro sblížení Čechoslovaček s Rumunkami, a s Polkami. Přátelství měla být navázána během společenského večeru v městském parku, při hudbě a tanci. Dokonce byl naplánován následně i společný výlet.⁴⁰⁴

Vůdčí role SSSR na volejbalové mezinárodní scéně byla zřetelná. Týmy sovětské, ale i z NDR, již byly v podstatě profesionalizovány, což jim zvyšovalo pravděpodobnost kvalitnější přípravy a vyšší výkonnosti. Byla to družstva, která se nikdy s jinými zahraničními celky nedružila. Při každém sportovním střetu byla hra ostrá a v některých ohledech ovlivněna nestranným verdiktem rozhodčího. V paměti narátorek utkvěl okamžik, kdy československý ženský reprezentační výběr historicky poprvé získal zlaté medaile z ME v roce 1955 v Rumunsku. Po slavnostním závěrečném ceremoniálu následovaly oslavy, které byly ženskému družstvu odepřeny. Obdržely příkaz se neprodleně vrátit zpět do republiky. Odůvodněním tohoto rozhodnutí byla jejich účast na Spartakiádním turnaji hraného 28. června v Praze. Musely tak již 26. června odcestovat armádním speciálem těsně po skončení jejich posledního utkání sehraného s týmem Maďarska. Na kbelském letišti je nikdo nečekal. Dodnes tuto skutečnost považují hráčky za velkou křivdu. Bohužel i v tisku byla veřejnost informována, že návrat do země se konal zcela na přání hráček, pro které účast na spartakiádě byla přednější než vítězství na ME.⁴⁰⁵ Družstvo mužů mělo spartakiádní turnaj naplánovaný až na 29. června, a tak si své vítězství mohli vychutnat. Společnou negativní vzpomínku na SSSR reflektovaly i hráčky H. Moravcová, H. Mikulecká a N. Špelinová, které považovaly za nesportovní jednání nasazení všestranné sovětské sportovkyně Alexandry Čudiny⁴⁰⁶, která se vyznačovala výraznými maskulinními rysy, byla obdařena vysokou tělesnou výškou a vykazovala nevídané silové výkony. Ve vzpomínkách volejbalových pamětnic zaznívaly velké pochyby, že by nejlepší světovou ženskou volejbalistkou byla opravdu žena. Dle vzpomínek pamětnic nepamatují, že by se před nimi svlékla, jak to bylo v šatnách obvyklé, ale vždy přišla v šatech a pod nimi měla už obléknutý dres. Po zápase na dres opět oblékla šaty, zapálila cigaretu a odešla. Neměla ženské pohyby, fyziognomii a hluboký hlas všechny utvrzoval v tom, že před nimi stojí muž. Vždy se ale o ní pamětnice vyjadřovaly v ženském rodě. H. Mikulecká na otázku, zda se domnívá, že A. Čudina byla mužem zazněla odpověď: „*Jasně! To byl chlap, vona taky nikdy nešla s ženskejma do sprchy.*“⁴⁰⁷ N. Špelinová na ni ale vzpomínala ráda:

---

⁴⁰⁴ ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost Zdeňka Vrbenského, deník Zdeny Černé-Šafářové, Moskva 1952.

⁴⁰⁵ *Zlatá kniha volejbalu*, s. 59.

⁴⁰⁶ Alexandra Georgijevna Čudina (1923-1990), všestranná atletka. Na LOH v Helsinkách 1952 vybojovala dvě stříbrné a jednu bronzovou medaili. Byla rekordmankou ve skoku do výšky, do dálky, mistryní Evropy v pětiboji, házela oštěpem a hrála volejbal. Stala se mistryní světa ve volejbale v letech 1952, 1956, 1960. Mistryní Evropy v letech 1949, 1950, 1951, 1958.

⁴⁰⁷ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

„Čudina s námi jako jediná mluvila. Ta si mohla dovolit všechno. (...) Říkalo se o ní, že je chlap. Měla asi 185, vynikající hráčka, smečářka. Vona byla velice srdečná. Když jsme ji potkali, vona nám dal herdu do zad: Zdravstevujte! Ona tam měla zvláštní postavení. S ostatními se nemluvilo. Ony byly... no když jsme s nimi vyhrály, tak byly schopní zrušit společnou večeři. Rusky a Východní Němky byly vodtažitější.“⁴⁰⁸ Nikdy jim nikdo nepotvrdil jejich přesvědčení. Nebylo možné protestovat. I když se domnívaly, že její pravdu odhalily, nebylo ani myslitelné, že by si stěžovaly nebo se jinak ozvaly. Byla v nich již jistá dávka autocenzury, dle které věděly, že by stížností nic nezískaly, ba naopak už by nesměly pokračovat ve hře. Buď celý tým nebo sama hráčka.

Po návratu ze zahraničního výjezdu domů museli reprezentanti nejdříve vrátit své vypůjčené slavnostní i závodní stejnokroje. Následoval návrat do zaměstnání. Tím ale jejich reprezentační povinnosti nekončily. Museli navštěvovat podnikové schůze a vyprávět před přítomným obecnstvem zážitky ze svých cest. Pro besedu však museli připravit písemný podklad a ten nechat schválit příslušnému svazu. Ve výjimečných případech medailisty čekala audience u nejvyšších komunistických a státních představitelů. Nevyhnuli se ani setkání se školními skupinami. Navštěvovali i pionýrské tábory.

11.1 Emigrace

Výše zmíněné zahraniční cesty krátkodobé či dlouhodobé s sebou samozřejmě nesly rizika možné emigrace sportovců, kterých se státní bezpečnostní složky obávaly. Aby takovým případům předcházely, vytvářely síť opatření, která mívala mnohdy spíše opačný efekt. Předně do byly pevně uzavřené a kontrolované státní hranice. S tím související složité schvalovací procesy před výjezdy do zahraničí. Přítomnost dozorující osoby na zájezdech měla vzbudit u účastníků větší obezřetnost a působila psychický nátlak na členy výpravy, aby se vzájemně kontrolovaly či udávaly informace.

Zůstat nebo odejít? Byla jednou ze závažných otázek, kterou pravděpodobně každý sportovec ve svém vědomí zvažoval více než realizoval. Takovou otázku si položila i N. Špelinová, když ji sovětská invaze zastihla na dovolené u přátel na ostrově Borkum. „Okamžitě mi řekli, že tam můžu zůstat. Nabídlí mi místo. A všechno možný. (...) Nemůžu tady zůstat, mám tam rodiče. A když tady zůstanu, budu vždy utečenec, tady nebudu nikdy doma. (...) To nepřipadalo v úvahu.“⁴⁰⁹

---

⁴⁰⁸ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

⁴⁰⁹ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

Pokud jde o samotné odchody, podobně jako v celé společnosti, emigrace odrážela vnitropolitický vývoj. Byla odpovědí na omezování pohybu, ztrátu občanských svobod a celou řadu osobně vnímaných negativ života ve státním socialismu. Dle studie Jakuba Válka emigrovalo celkem mezi roky 1948 až 1989 z Československa 271 sportovců (212 mužů a 59 žen) z 37 sportovních odvětví.⁴¹⁰ V reakci na události roku 1948 to bylo 68 sportovců a sportovkyň, po srpnové invazi v roce 1968 zhruba dvakrát tolik, celkem 171. Dohromady tedy po těchto velkých historických milnících emigrovalo 239 z výše uváděného celkového počtu 271 emigrujících sportovců. Zbývajících 32 odchodů z republiky připadá na období tzv. normalizace, kdy vedle důvodů politických velkou roli hrály důvody kariérní a ekonomické. Podle výše zmíněné studie se k emigraci odhodlalo celkem 18 volejbalistů, což byl druhý nejvyšší počet ze sportovců vůbec. Na prvním místě byli tenisté, těch emigrovalo 21,⁴¹¹ třetí největší odliv sportovců bylo mezi plavci (17), krasobruslaři (16) a fotbalisty (14). V uvedeném výzkumu není ale rozlišováno, v jaké emigrační vlně vycestovali a zda se jednalo o ligové hráče nebo reprezentanty. V případě sportovních emigrací je signifikantní skutečnost, že v převážné většině přicházela příležitost k emigraci na legálně povolené zahraniční reprezentační cestě. V případě krátkodobých cest to byla otázka především mladých aktivních sportovců. Během vlastního bádání jsem ale neobjevila žádného reprezentačního volejbalistu národního družstva, který by využil kolektivního výjezdu pro plánovanou emigraci. Takový čin by měl logicky dopad na celou výpravu, a to by bylo pravděpodobně pro svědomí velmi zatěžující.

Značný počet sportovců a sportovkyň emigroval po skončení aktivní sportovní kariéry, kdy se věnovali trenérské či zcela jiné profesi. Takže jejich příležitost nastala v případě povoleného dlouhodobého zahraničního angažmá. Toto je „typické zejména pro druhou posrpnovou emigrační vlnu.“⁴¹² Do pomyslné třetí kategorie bychom mohli započítat i nezletilé sportovce, se kterými emigrovali jejich rodiče, aby v zahraničí rozvinuli jejich nadějně vyhlídky.⁴¹³ Všeobecně nejčastějšími cíli se stávaly okolní evropské země, především

---

⁴¹⁰ Jakub VÁLEK, *Emigrace vrcholových sportovců z bývalého Československa v letech 1948–1989*. In: *Studia sportiva* (2014), č. 2, s. 81.

⁴¹¹ V Kapském městě v Jihoafrické republice se usadil volejbalista V. Voříšek a na Novém Zélandě další volejbalista J. Frundl (hráč Dukla Kolín v 60. letech 20. stol.)

⁴¹² J. VÁLEK, *Emigrace vrcholových sportovců z bývalého Československa v letech 1948–1989*, s. 81.

⁴¹³ Dokládá to případ Dr. Františka Frištenského (* 1948), který emigroval s rodiči přes Rakousko do Švýcarska v roce 1968. Pochází ze slavné sportovní rodiny, jeho otec byl úspěšný zápasník, atlet a motocyklový závodník (mistr republiky) a synovcem zápasníka Gustava Frištenského. Po skončení sportovní kariéry vystudoval trenérskou školu, trénoval ligové celky a později volejbalové švýcarské národní družstvo. Na začátku 80. let dostal nabídku z USA a tam se během desetiletého působení stal jedním z volejbalových odborníků působících na univerzitách.

Německo, Rakousko, Švýcarsko, dále také Švédsko a Velká Británie. Záleželo samozřejmě na druhu provozovaného sportu a jeho rozvoj v dané zemi. Mezi další destinace řadíme Severní Ameriku, ale i Brazílii, Jihoafrickou republiku nebo Austrálii.⁴¹⁴

Celospolečensky známé sportovní osobnosti, kterým se emigrace zdařila, byly médií buď očeňovány, diskreditovány nebo jejich útěk byl zamlčován.⁴¹⁵ K zastrašování posloužilo několik exemplárních případů potrestání už jen samotného úmyslu. Ty měly vyvolat obavy, strach, a odradit od organizování dalších útěků.⁴¹⁶ S ohledem na množství sportovních disciplín, tudíž i množství reprezentantů a reprezentantek, kteří v průběhu sledovaného období měli možnost jezdit „služebně do zahraničí“, představují výše zmínění emigrující jen zlomek těch, kteří reálně měli šanci během výjezdu v zahraničí zůstat. Významnou roli zde mohla hrát skutečnost, že cestovali sami, bez svých rodin, manželek, manželů, dětí, že brali ohled na své nejbližší, u týmových sportů možná i na spoluhráče, na celek. Na druhé straně, odchod do zahraničí neznamenal automaticky možnost dál působit na vrcholové úrovni v daném sportu, uspět mohli jen ti opravdu nejlepší.⁴¹⁷

Nezanedbatelným benefitem pro úspěšné sportovce či trenéry byla možnost získat zahraniční angažmá. Tohoto legálního pracovního pobytu využili k emigraci tři volejbaloví trenéři. Byl jím Antonín Mozr, který na základě smlouvy s Pragosportem vycestoval v roce 1969 do Spolkové republiky Německo. Zde získal nejdříve hráčské a později i trenérské angažmá. Mohl vycestovat i s manželkou a dvouletým synem. Po vypršení smlouvy v Západním Německu setrval. Následně pracoval v Bonnu pro městskou správu (sportovní oddělení) a později jako technik městského sportovního komplexu. Po přestěhování do Hamburku v roce 1975 se stal technikem u soukromé firmy, zabývající se vnitřním vybavením objektů, naučil se pracovat se dřevem, osamostatnil se a posledních 15 let pracovních aktivit montoval na zakázku bytové příčky, dveře, okna a další domovní zařízení. Druhým emigrujícím se stal Jan Pršala, který působil v Praze jako vedoucí katedry tělesné výchovy na ČVUT a působil aktivně v mezinárodní trenérské asociaci. V letech 1969-1970 byl vyslán pracovníčně jako trenér do Kanady, kde po vypršení smlouvy setrval. Třetím z jmenovaných byl Oldřich Slavíček, uznávaný mezinárodní rozhodčí a trenér ženských družstev. Pracovníčně odcestoval na OH v Mexiku roku 1968 s naší mužskou reprezentační výpravou. Odjížděl již s úmyslem

---

⁴¹⁴ J. VÁLEK, *Emigrace vrcholových sportovců*, s. 77.

⁴¹⁵ Toto tvrzení dokládá osud krasobruslařky Aleny Vrzáňové, která emigrovala v roce 1950.

⁴¹⁶ Viz zkonstruovaný proces s hokejovými reprezentanty v roce 1950.

⁴¹⁷ Z popularizujících životopisů československých sportovních emigrantů, případně legálně zde působících sportovců například: Jiří JANOUŠEK – Pavel VITOUŠ: *Ivan Lendl*. Praha 1990; Adrienne BLUE, *Martina: neautorizováno*. Praha 1995; Karel KNAP, *Češi a Slováci v dějinách NHL*. Praha 2005.

vyjednat si angažmá v zahraničí, bez jasně specifikované či preferované destinace. V rámci svých mezinárodní kontaktů se mu podařilo předjednat pracovní pobyt ve Španělsku. Vše muselo jít ale oficiální cestou přes Pragosport, který sjednal smlouvu a domluvil výši odvodů. Jeho manželka Miloslava Slavičková o okolnostech emigrace vzpomínala: „*Tenkrát v tom 68 roce, hned po invazi byla olympiáda v Mexiku. Můj manžel, který byl sportovec, do toho Mexika jel. A já jsem mu tenkrát řekla: Víš co? Zkus to nějak udělat a dojednat nějaký kontrakt s cizinou. Pojedeme ven oficiálně a uvidíme, co se bude dít. Skutečně z toho Mexika přijel s kontraktem, se smlouvou. A my jsme vyjeli do Španělska. To bylo tenkrát úžasně exotické, protože tenkrát to bylo ještě Frankovo Španělsko. Tedy diktatura, kterou jsme tady samozřejmě neměli rádi. A my jsme tam neměli ani žádné diplomatické zastoupení, takže v tom Španělsku to pro nás byla úplně neznámá země a vlastně tam nebyli téměř žádní Češi. My jsme tam byli dva roky. (...) Kromě toho přijeli volejbalisti z Československa, začátkem roku 70. Vyprávěli nám o tom, co se stalo v Brně, když bylo jubileum v 69 roce. A prostě nám tvrdili, že by to bylo neopatrné a nedobré, kdybychom se vrátili. My jsme tam byli s dvěma dětmi. (...) Můj manžel tam dělal taky kurzy. Von tam byl jako trenér, ale taky učil rozhodčí, volejbaloví.*“⁴¹⁸ S ohledem na své děti, se podle paní Slavičkové rozhodli pro emigraci. O. Slaviček se ale španělsky nedorozuměl a všechny jeho kurzy musela překládat jeho žena. Prostředí fašistického Španělska jim nevyhovovala, a tak se rozhodli, že se přestěhují do Švédska, kde měl manžel část své rodiny. I zde se věnoval O. Slaviček práci rozhodčího, ale na plný úvazek pracoval jako rentgenolog v nemocnici v Malmö.

I volejbalista MUDr. František Schwarzkopf pracoval ve zdravotnictví. Jako své občanské povolání vykonával funkci lékaře v Jablonci nad Nisou, před i po vojenské službě v ÚDA Praha (1953-1954). V roce 1965 zvítězil v konkurzu organizovaném pražskou ambasádou USA a získal stipendium pro roční studijní stáž v nemocnici v Syrakusách nedaleko New Yorku. V USA působil v roce 1966 a kromě studia hrál volejbal za YMCA Syrakusy. Po návratu do Prahy pracoval dál ve vysočanské nemocnici jako sekundární lékař chirurgického oddělení až do roku 1968. V tomto roce odjel s rodinou na dovolenou do Itálie, kde je zastihla okupace ČSSR vojsky Varšavské smlouvy a rozhodli se pro emigraci. Po několika měsících působení ve Vídni se usadil s rodinou v německém Lahru u Freiburgu, kde se vypracoval až na pozici přednosta anesteziologicko-resuscitačního oddělení.

---

⁴¹⁸ [Z totalitního Československa přes frankistické Španělsko až do rovnostářského Švédska. Za svou životní cestou se ohlíží bohemistka Miloslava Slavičková | Vltava \(rozhlas.cz\) ze dne 10. 5. 2022, rozhovor vedla Eva Ocisková s Miloslavou Slavičkovou, 21. 6. 2021.](#)

Povinností vyjíždějících reprezentačních družstev bylo vyvarovat se v zahraničí kontaktu s emigranty. Pokud k takovému setkání došlo, bylo povinností jej hlásit, ať se jednalo o sportovce nebo občana cestující na turistické vízum. Krajané se většinou rádi přišli podívat na utkání svého národního družstva a ke kontaktům tak běžně docházelo. Například v Brazílii navštěvoval své krajany starší manželský pár, který žil více jak 600 km od Rio de Janeira. Hráčky si je natolik oblíbily, že je začaly oslovovat „strejda a teta“. Velkou radost jim činilo, když jim ženy zpívaly národní písně. Za to jim „teta“ napekla štrůdly, jen se omlouvala, že jsou banánové, protože jablka byla drahá. Jedno mělo cenu kila banánů.⁴¹⁹ Takováto setkání se z pochopitelných důvodů oficiálně nehlásila.

V případě oslovených respondentů na položenou otázku, zda zvažovali emigraci, byla vždy následovala jednotná kladná odpověď. Přesto žádný z oslovených se neodhodlal překročit z roviny úvah k realizaci. Nejen, že cítili silnou sounáležitost s vlastní zemí, ale i vztah k rodině je táhl vždy k návratu. Navíc byli všichni srozuměni s případnými důsledky svého činění, které by ohrozily blízké rodinné členy, případně členy výpravy.

---

⁴¹⁹ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

12 Cestovatelské zážitky národní volejbalové reprezentace

Cílem zahraničních výjezdů československých volejbalových národních reprezentantek a reprezentantů bylo především uspět na mezinárodních sportovních mítincích, přivést některý z cenných kovů a naplnit zavazující očekávání. Předcházely tomu tréninky a soustředění, které se musely skloubit s osobními životy, rodinou, studiem nebo vykonáváním občanského povolování sportovce. Vrcholoví sportovci v dobách socialismu do 70. let byli považováni za amatéry, kteří se věnují sportu ve svém volném času. Odměnou pro ty nejlepší z nich nebylo finanční ohodnocení, ale možnost se dostat za hranice Československa a cestovat. Jak už bylo několikrát naznačeno v předchozích kapitolách, cestování bylo bezesporu jednou z hlavních motivací.

Ve vzpomínkách pamětníků, v deníkových zápiscích, i ve vydaných pamětech sportovců rezonuje nespočet cestovatelských zážitků. Od překonávání hranic, objevování nového, cizího a odlišného, setkávání se s cizinci, seznamování se s jejich odlišnou mentalitou, jejich kulturou a gastronomií, až po porovnávání poznané ciziny s vlastní domovinou. Zkušenosti cestovatelé začali porovnávat jednotlivé země a neubránili se srovnání Výchovu a Západu a porovnáváním informací, které jim byly doma vštěpovány, s vlastními zkušenostmi a vlastním pozorováním kulturních odlišností. Překonávání hranic bylo pro obyčejného člověka mnohdy nejen administrativně, ale i psychologicky náročné. Pro reprezentanta, který cestoval na hromadnou soupisku s ostatními, byla administrativní procedura mnohem jednodušší. V okamžiku, kdy předložil potvrzení od školy nebo zaměstnavatele, fotografie a další osobní dokumentace, případně doplnit očkování, nemusel se o další vyřizování v podstatě starat. Mohl se už jen soustředit na samotnou přípravu.

Každý projíždějící občan na hranicích podlehl pocitům nejistoty. Aby nedošlo k nežádoucím komplikacím u celního odbavení celé výpravy, každý dostal na vědomí, co si s sebou přes hranice může či nemůže vzít. Předně nikdo nesměl vyvážet do ciziny ani zpět dopisy, balíčky, vzkazy a tiskoviny. Bylo zakázáno odvážet do ciziny věci za účelem prodeje a získání cizích valut. Bylo striktně zakázáno vyvážet československou měnu. Povinností vedoucího zájezdu bylo sepsání osob, které si s sebou vezou fotoaparáty nebo kamery, aby seznam mohl předat u prohlídky celníkům.⁴²⁰

---

⁴²⁰ ATVS NM, f. volejbal, Miroslav Pufler, kart. 1, 1/2019, Směrnice pro vedoucí československých sportovních výprav do ciziny, s. 1.

Každý cestovatel zažíval svá poprvé, sportovce nevyjímaje. Ve vzpomínkách pamětníků tak rezonují první cesty do zahraničí, poprvé na Západě, poprvé u moře, poprvé spatřen černochoch, první jízda metrem, první let letadlem a mnoho dalších. Pro studium cestovatelských postřehů mi byla podkladem nejen dochovaná fotografická alba s vepsanými vzpomínkami N. Špelinové, S. Holubové, K. Pauluse nebo L. Drobného, ale i vydané paměti sportovního lékaře MUDr. J. Chrástka, trenéra a volejbalového funkcionáře O. Koutského, volejbalistky H. Moravcové a z pozdějších let i trenéra ligových hráček M. Jandy a také i přímé zповědi narátorů, které jsem uskutečnila během posledních čtyř let výzkumu. Dále využívám i originální ručně psané deníkové zápisky Z. Černé-Šafařové z ME v Moskvě 1952 a předně dochované cestovní deníky volejbalisty, vojáka z povolání a později trenéra, K. Pauluse. V denících nebo spíše v ručně psaných linkovaných sešitech zaznamenával nejen informace o utkáních, ale také své bezprostřední cestovatelské prožitky. Se svou vrozenou přesností a důsledností si zaznamenal délku cest, použité dopravní prostředky, výše diet, ekonomické podmínky v dané zemi, kulturní postřehy, a to s přesností každého dne. V archivu oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea se jich nachází přes čtyřicet. Ty jsou zpočátku, kdy je vše nové, velmi intenzivní, záznamy rozsáhlé, s vysokou mírou popisnosti toho, co viděl a zažil. Vše je doplněno kulturně-historickými postřehy autora. S přibývajícím množstvím zahraničních cest se deníkové zápisky K. Pauluse omezují již jen na základní informace o zájezdu či zápasech. V okamžiku, kdy se pro něj jako sportovce cestování za hranice stalo nutnou a časově náročnou rutinou, se radost z objevování a poznávání nového, jak se zdá, pomalu vytrácí a do popředí se dostává spíše smutek z častého odloučení od rodiny a touha po klidném rodinném životě. Svou aktivní sportovní kariéru prožíval mezi léty 1953-1973, během kterých absolvoval s reprezentací celkem 54 zahraničních výjezdů. Nejčastěji vyjížděl do Rumunska, celkem osmkrát. Mimo jiné tam směřovala i jeho úplně první reprezentační cesta s národním mužstvem a při té příležitosti i poprvé letěl do Bukurešti letadlem typu Dakota s mezipřistáním pět hodin. V Polsku byl sedmkrát, do Sovětského svazu vycestoval pětkrát. Čtyřikrát vycestoval do Bulharska. Navštívil čtyři kontinenty. Mimo Evropy směřovaly jeho cesty na sever Afriky (Tunis a Egypt), do Jižní Ameriky (Brazílie) a do Asie (Čína, Japonsko, Kambodža, Turecko). V Evropě navštívil i západní svět. Třikrát se dostal do Francie, Belgie a Holandska, Navštívil Rakousko, Itálii, Finsko a Německou spolkovou republiku.⁴²¹ To jsou destinace, kam směřovala naše mužské reprezentace na ME, MS a na přátelská a exhibiční utkání.

---

⁴²¹ Další jeho cesty vedly do Albánie, Jugoslávie, Maďarska, Východního Německa.

Během cesty a pobytu v Moskvě v roce 1952 si zapisovala každý den svůj cestovní deník reprezentantka Zdeňka Šafařová.⁴²² Mimo záznamy o organizaci mistrovství světa v odbíjené žen a průběhu jednotlivých zápasů, si zapisovala i postřehy z volného času, který jim byl organizován. Moskva jim byla prezentována jako pokrokové město. I z toho důvodu navštívili například metro: „*Pohyblivým chodníkem sjíždíme do mramorových hal vykládaných mozaikou a zlatem, kde jezdí vlaky o 7 vozech, větší vůz než 2 elektriky, rychlostí 60-70 km za hodinu. Každá zastávka metra je stavěná v jiném slohu, mramor, bronzové sochy, zářivky.*“⁴²³ O tři roky později navštívil Moskvu i K. Paulus při své cestě do Číny. Rovněž ve svém deníku popisuje svou první cestu metrem. „*Po dlouhém pásu, ze kterého se staly po chvíli schody, jsme se dostali dolů do stanice. Dlouho jsme nečekali a přijel elektrický vlak. Stálo tam hodně lidí, a tak jsme si mysleli, že je necháme nastoupit – velmi jsme se divili, že se tak tlačí v překot. Ale hned jsme dostali vysvětlení, když nám dveře zavřely před nosem a vlak rychle zmizel. On totiž čeká 30 vteřin od zastavení a poté odjíždí, i kdyby bylo venku tisíc lidí a uvnitř volno. Je to nutné, neboť jezdí rychle za sebou v jednodominutových intervalech. Je to něco ohromného. Vlak jezdí rychlostí 70-90 km a má úžasně rychlý start. Hned jede naplno a téměř bezhlučně. Samotné stanice vybudované v hloubce 50-90 m jsou velmi prostorné a krásně vybavené. Samý leštěný kámen, mramor a krásné malby. Všude jsou pojízdné schody, které rychle dopraví nahoru. Je zde jedna okružní linka s 12 stanicemi a další 3, které je protínají. Stojí 50 kopějek.*“⁴²⁴

V Číně měli volejbalisté ÚDA v rámci zkvalitnění mezinárodních vztahů sjednáno několik exhibičních utkání. Velký zájem o československý styl hry měli trenéři z Čínské lidové republiky i Tibetu.⁴²⁵ Sjednáno bylo celkem 11 zápasů v Pekingu, Šanghaji a Wuhanu. Většina utkání se sehrála na fotbalových stadionech s účastí až 100 000 diváků.⁴²⁶ Náklady na cestu činily celkem 4 200 Kčs na osobu. Na realizaci cesty mělo ČSTV enormní zájem, zejména z hlediska mezinárodně-politického. Již v letadle K. Paulus píše: „*Jsme vůbec první českoslovenští sportovci, kteří jedou do Číny, a náš zájezd má proto veliký význam pro navázání dalších styků. Vydali jsme se na dalekou cestu, vzdušnou čarou asi 12 000 km dlouhou, s radostí a plni očekávání nových věcí a zemí, které spatříme. Jen málo lidem je dopřáno shlédnout*

---

⁴²² Zdeňka Šafařová (1923-2005), roz. Kuběnová – Černá, 163 cm vysoká nahrávačka družstev Čechie Karlín, AC Sparta, resp. Spartak Sokolovo, Slovan SV TVS, Tatran Baraba Střešovice a Spartak Stalingrad. V letech 1950-1952 reprezentantka ČSR s účastí na ME 1950 a MS 1952 se ziskem dvou bronzových medailí.

⁴²³ ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost Zdeňka Vrbenského, deník Zdeny Čemé-Šafařové, Moskva 1952.

⁴²⁴ ATVS NM, f. volejbal, deník Karla Pauluse. Čína I, 1955.

⁴²⁵ Blíže o dobovém kontextu čs.-čínských vztahů například: Daniela KOLENOVSKÁ, Mezi dvěma slunci: Československo ve střetu Moskvy a Pekingu o mezinárodní komunistické hnutí (1953–1962). In: *Soudobé dějiny* (2014), roč. 21, č. 4, s. 531-559.

⁴²⁶ Armádní volejbalisté sehráli 10 vítězných zápasů bez ztráty jediného setu s různými výběry kantonů až po boji podleli na sety 2:3 reprezentantům Bulharska.

obrovskou Čínu, a velmi si toho vážíme, že nám to bylo umožněno.“⁴²⁷ Psaní deníkových záznamů představovalo i zpestření dlouhé cesty. Výprava, během cesty do Peking, musela několikrát přestoupit na další let. Celkem strávila 27 hod. v letadle a další dlouhé hodiny trávili ve vlaku na území Číny.⁴²⁸ Po příjezdu do Peking, každý hráč obdržel 93 juanů na celou dobu pobytu. K. Paulus si vedle této částky zaznamenal také některé další cenové relace: měsíční plat lékaře 70 juanů, dělníka 30-50 juanů, jeden metr vlněné látky 20-30 juanů, jeden metr hedvábí 5-8 juanů, volejbalový míč 15-20 juanů. Takovéto záznamy si s pravidelností vedl na každém zájezdu a díky nim je možné vypočítat, jak silnou ekonomiku daná země má. Také je možné porovnat výši životní úrovně, které si samozřejmě pozorovatel všimnul a srovnával s dobovými poměry. Sportovci tak měli velmi dobrý přehled o úrovni navštívených zemí, Západu nevyjímaje. Velmi dobře si uvědomovali, v jakých oblastech je naše země napřed, a v jakých naopak zaostává. Rozdíly Východu a Západu byly markantní. První dojem si utvářeli hned po příjezdu. Zpravidla ve spřátelených socialistických zemích je čekalo slavnostní přivítání již na letišti, jak tomu bylo i v případě Peking. Následovalo překvapení v podobě nečekaného komfortního ubytování. Ne vždy tomu bylo zvykem, ale tentokrát dostali příležitost seznámit se i s prostředím mimo vymezený „turistický“ prostor. Obdiv k vysoké kulturní tradici prezentované v Peking, tak nahradil sklíčený pocit, když spatřili bídu vesničanů. Cestou vlakem do Wuhan, kde se konala další exhibiční utkání, viděli volejbalisté poprvé v životě rýžová pole. K. Paulus učinil poznámku v deníku: „*Asi jim teď hodně přšelo, protože mají pole zcela podmáčená.*“⁴²⁹ Jedna ze zastávek na této cestě vedla také do vesnice, nad níž měla patronát česká obec Vinařice u Kladna. Místní lidé zde volejbalistům s díky ukazovali, co si za subvence z Československa pořídili - nově vybudovanou ošetrovnu či nedávno získaný traktor.⁴³⁰

O rok později čekala K. Pauluse první cesta na Západ na MS ve volejbalu mužů, které se konalo v Paříži na přelomu srpna a září roku 1956.⁴³¹ I tentokrát sportovci využili leteckou dopravu, a to s mezipřistáním v Bruselu. Odpovídá to výše zmiňované skutečnosti, že letecká

---

⁴²⁷ ATVS NM, f. Volejbal, Deník Karla Pauluse. Čína I, 1955.

⁴²⁸ Letecké spoje: Praha – Varšava (2hod.); Varšava – Vilnius (1:30hod.); Vilnius – Moskva (2:45hod.); Moskva – Sverdlsk (4:45hod.); Sverdlsk – Novosibirsk (5hod); Novosibirsk – Irkutsk (5:15); Irkutsk – Ulan Bator (2hod.); Ulan Bator – Peking (3:45hod.). Vlakové spojení: Peking – Šanghaj (38 hodin), Šanghaj – Wuhan (44hod); Wuhan – Peking (34hod.).

⁴²⁹ Tamtéž.

⁴³⁰ Tamtéž. Z dalších dobových cestovatelských reflexí cest do Číny například: Lumír JISL, *Čínský deník*. Brno, Masarykova univerzita 2016. Srovnání z pozdějších desetiletí viz: Michal REIMAN, *Čínský deník a skupina Listy, jaro 1981*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2019.

⁴³¹ Ve finálovém utkání s týmem Sovětského svazu nakonec zvítězili 3:2, a českoslovenští volejbalisté získali titul mistrů světa; druzí skončili Rumuni, třetí Sověti.

přeprava byla volena jednak do vzdálených destinací, jednak pro významnější výpravy.⁴³² V porovnání s předchozí návštěvou Číny hráče překvapilo, že se jim ve Francii nedostává takového komfortu, jakému přivykli na Dálném Východě. Na letišti neproběhlo žádné oficiální uvítání. Bohužel až na letišti zjistili, že se stala v organizaci chyba a ubytování mají zajištěné až od druhého dne po přiletu. V tomto okamžiku bylo nutné, aby vedení výpravy (O. Koutský) narychlo zajistilo z vlastních nákladů odvoz z letiště a sehnalo předně ubytování. Náhradní ubytování si pochvalovali. „*Krásné široké postele letiště, u nás v té době neznámé, všude závěsy, plyšové pohovky a co teprve koupelny. Vysoko barevně vydlážděné, velké vany, klozet s bidetem, moře ručníků a voňavých mýdel.*“⁴³³ Následující den se ale museli vystěhovat do svého již domluveného skromnějšího ubytování. „*Je nám docela líto, že opouštíme tak pěkné prostředí s načančnými postýlkami a údivem nám padá brada, když se dovídáme, že z nedostatku jiné možnosti jsme spali v „bordelu“, ale parádním!*“⁴³⁴ Na 18 dní pobytu dostal každý přiděleno 15 000 francouzských franků, což představovalo zhruba polovinu průměrného platu v tehdejší Francii.⁴³⁵ Byla to netradičně poměrně vysoká částka, a to především z důvodu, že se brzy měla ve Francii měnit měna. Cestovní pasy museli členové výpravy uložit na policejním ředitelství, kde doklady zůstaly až do jejich odjezdu. V rámci zájezdu je čekal také bohatý doprovodný program, jako slavnostní recepce, prohlídky významných památek s doprovodem průvodce. Volejbalisté navštívili zámek ve Versailles, katedrálu Notre Dame, světoznámou obrazárnu Louvre, ale i čtvrť Pigalle, proslavenou množstvím nočních barů. Program zájezdů mnohdy záležel i na schopnostech samotného trenéra: „*Měli jsme osvíceného Pepíka Čěšpivu, který se snažil, abychom z té země poznali co nejvíc.*“⁴³⁶ Tím byl dle hráček i A. Kyndr nebo J. Kozák, kteří byli považováni za inteligentní a schopné trenéry a kteří měli zájem o psychickou pohodu jejich svěřenců. Uvědomovali si, že je důležité volit s rozvahou aktivní způsob odpočinku, která by sportovce uvedla do psychické pohody. Většinou měli reprezentanti k ruce nějakého místního průvodce. Zřídka se stávalo, že se mohli vypravit na prohlídku města i o samotě. Životní úroveň obyvatel Francie návštěvníka z Východu ohromovala, stejně jako množství zboží v obchodech, což dokládají dochované fotografie.⁴³⁷ Z peněz přidělených na cestu však mnoho z lákavého zboží domů dovézt nemohli. Skupinka volejbalistů pak s údivem zhlédla kabaretní představení, v němž, jak píše K. Paulus,

⁴³² Pro srovnání dobové reflexe například: Pavel JURÁČEK, *Deník II., 1956-1959*, Praha 2017.

⁴³³ Hana MORAVCOVÁ, *100 let českého volejbalu. 1921-2021*, Planá 2021, s. 88.

⁴³⁴ Tamtéž.

⁴³⁵ I v tomto případě si totiž Karel Paulus do deníku poznamenal některé cenové relace: průměrný plat ve Francii 30 000-45 000 franků měsíčně, litr lahvového piva 40-60 fr., 1 kg pomerančů 120 fr., svetr 1300 fr., jedna cesta metrem 30 fr., rtěnka 150-200 franků.

⁴³⁶ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

⁴³⁷ Fotoarchiv ODTVS NM, Fotoalbum K. Paulus, I.

vystupovala téměř nahá děvčata.⁴³⁸ „*Dá se na to chvíli dívat, pozná člověk zase jiný svět – jiné mravy, ale pak se to stává nudné a divím se, že je možno takhle si vydělávat – nechati se prohlížet denně páry očí. To bych asi nemohl dělat. Tanečnice si asi těžce vydělávají na chleba.*“⁴³⁹ Obdobný zážitek si později dopřáli sportovci i v jiných evropských městech. O deset let později například v Amsterdamu navštívili i proslulou „uličku lásky“ a vždy důsledný K. Paulus si poznamenal i cenovou relaci nabízených služeb. Do svého deníku zapsal, že za desetiminutové pomilování zaplatili místní 10-15 guldenů, cizince vyšlo na 20-25 guldenů. „*Stopoval jsem to některým milencům a přesně za deset minut vypadli ven.*“⁴⁴⁰ Celonoční potěšení vyšlo zákazníka na 150 i více guldenů, dle rozsahu poskytnutých služeb. To bylo třikrát více než rozpočet jednoho reprezentanta na týdenní cestu do Haagu, Rotterdamu a Amsterdamu v roce 1966, který tvořil právě 50 guldenů.⁴⁴¹ O takto zakoupené zážitky nebylo zapotřebí se strachovat, jak je převést zpět přes hranice domů.

Přes diety, které sportovci dostávali, se snažili někteří sehnat ještě nějaké valuty navíc. „*Dostávali jsme jen minimální diety, za které se daly nakoupit jen drobnosti, nějakou památku.*“⁴⁴² Ty se poptávaly po příbuzných a známých. Nezáleželo v podstatě na druhu měny, protože vše bylo možné na hranicích, či za nimi směnit. V takovýchto případech se reprezentant choval jako turista a přes hranice se je snažil propašovat, což bylo v rozporu s platnými nařízeními.⁴⁴³ Je známo, že ženy ukrývaly peníze například ve svých načesaných drdolech, pánové například v holicích strojcích. Mezi sportovci se vědělo, kde v zahraničí můžou směnit peníze. Např. reprezentační tým při cestě do Itálie v roce 1966 dostal tip na bar ve Vídni, ve kterém směnili české peníze ve výhodném kurzu.⁴⁴⁴ Někteří hráči sháněli kontakty na Čechoslováky v zahraničí, které později vyhledali. Pokud to bylo možné, vezli s sebou i žádané tuzemské zboží, které bylo taktéž možné směnit, jako např. sportovní oděvy a boty, oblíbené byly nylonky, malá tranzistorová rádia, některé potraviny, křišťál aj. Záleželo na nedostatkovém zboží dané země. Rozmáhal se směnný obchod se zahraničními družstvy.⁴⁴⁵ Nakupovalo se zboží doma nedostatkové, málo kvalitní, nmoderní či úplně chybějící.

---

⁴³⁸ ATVS NM, f. volejbal, deník Karla Pauluse. Paříž 1956, s 54.

⁴³⁹ Tamtéž, s 10.

⁴⁴⁰ ATVS NM, f. volejbal, deník Karla Pauluse. Holandsko 1966, s 12.

⁴⁴¹ Ceny vybraného zboží dle Paulusova deníku: nylonové ponožky 1–2,5 guldenů, Škoda Spartak 6 000 guldenů, třetinka piva za 0,60 guldenů, oběd zhruba 10 guldenů, tašky zn. adidas a Puma mezi 16–23 guldeny.

⁴⁴² Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 14. 3. 2016.

⁴⁴³ Vývoz a dovoz československé měny byl postižitelný podle § 27 devizového zákona. (142/1970 Sb., Zákon o devizovém hospodářství. In: Sbíрка zákonů a Sbíрка mezinárodních smluv MV ČR, [online] [2021-01-20], https://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/SearchResult.aspx?q=142/1970&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_s_mlouvy.

⁴⁴⁴ ATVS NM, f. volejbal, deník K. Pauluse, Itálie, Janov, Florenci, Pisa 1966.

⁴⁴⁵ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

Již v roce 1947 při první zahraniční reprezentační cestě do Francie a Alžíru se výprava dle vzpomínek O. Koutského poctivě připravovala: „*A v těch čtyřadvaceti hodinách se probraly i přípravy šmelinářské. Neboť jsme věděli, již z mého letního zájezdu, že budeme mít diety 50 ffrs starých denně, tj. asi na jednu krabičku cigaret. A tak byly různé fámy a přípravy. Ve Francii není cukr. Někteří vezli několik kil cukru. České sklo jde vždy na odbyt. Byl jeden dokonce vybaven malým broušeným servisem. Je tam nedostatek tenisek. To byla asi nejsrozumitelnější deviza pro odbíjenkáře. Většina tedy měla, včetně mne, dva až tři páry tenisek navíc.*“⁴⁴⁶ Po válce byl všeobecný nedostatek a hlad po zboží, takže nebylo složité sehnat pro dovezené předměty odbyt. „*Po našem zápase jsme měli volný den a využili jsme ho různě. Někteří chodili po Paříži, asi méně po památkách a více po obchodních domech. Skleněný servis a cukr byly promptně prodány, ale my teniskaři, jsme tenisky drželi pro Alžír.*“⁴⁴⁷ O rok později při ME v Římě 1948 nastoupilo československé družstvo volejbalistů v zapůjčených bílých reprezentačních teplákových soupravách s lvíčkem na prsou. Takovéto soupravy se vždy musely vracet na svaz. Jenže jim byly ukradeny ze zavazadel přímo na ubytovně a nebylo do odjezdu odhaleno, kdo je odcizil. Hráč Josef Reicho na tuto událost později zavzpomínal v novinovém článku v Mladé frontě. Teprve po čase zjistil díky jedné uveřejněné fotografii v dobovém tisku, že novými majiteli se stali odbíjenkáři klubu Via Vercelli, kteří na sobě tyto teplákové soupravy měli. Zároveň zjistili, že je prodal sám vedoucí zájezdu a předseda J. Kozel, aby získal zahraniční valuty, za které nakupoval.⁴⁴⁸ Tomuto skutku nezabránil ani přítomný agent Státní bezpečnosti.

Díky tržní ekonomice se životní úroveň v západních zemích dynamicky zvyšovala. Z toho důvodu pozdější návštěvníci těchto destinací naopak široký výběr zboží obdivovali, stejně jako čisté a upravené ulice, opravené fasády domů nebo elegantně oblékané lidi. Dokládají to opět fotografie z alb (Obr. 8), kde se vyskytují záběry plných výloh obchodů, konfekce, tržiště s potravinami aj. N. Špelinová sice preferovala návštěvu galerií a muzeí, ale samozřejmě si nemohla nevšimnout směnného obchodu mezi hráčkami, především z východní Evropy. „*Když jsem jeli na Východ, ... do Bulharska, Ruska, tak jsme se domluvili s těma hráčkama, co potřebovaly. Ať to byly pláštěnky, košile nylonový, který tady letěly. A ony nám tam za to daly peníze nebo nám za to koupily něco. V Bulharsku byly levný kožesiny, i vlastně látky tam byly levný. V Rusku bylo, za naší doby, levné jídlo ... mandle a takovýhle věci. A pak tam byla levná elektronika, která ale byla ruská, jen kopírovaná ze Západu. Vozili jsme odsud*

---

⁴⁴⁶ Bylo nebylo jako v pohádce, s. NF.

⁴⁴⁷ Tamtéž, s. NG.

⁴⁴⁸ Josef REICHO, *Exhibice za kouřící Vesuv a ptílik rýže*, Mladá fronta ze dne 30. 8. 1958, s. 13.

fotoaparáty. ⁴⁴⁹ Při návštěvě Moskvy v roce 1952 si reprezentantka všimla nevšední výzdoby výloh: „Obchody jsou tu zajímavé. Vzhledem k nám je jich velice málo. Všude za výlohama jsou vystaveny šunky, salámy, drůbež, ryby, kusy dobytka, ovoce, ale vše je umělé, atrapy, zboží je uvnitř, nedávají čerstvé zboží do výkladů.“ ⁴⁵⁰ Další respondentka přidává svou vzpomínku: „V Rusku jen fronty, měli výstavní obchodák Gum, ... bída a když jste se vrátili do Čech, tak tady to bylo jak v Americe. (smích)“ ⁴⁵¹ Návštěvník se samozřejmě neubráníl srovnání s místními poměry, které dobře znal. Zkušeně pak porovnával pozitiva i negativa dané země. Ženy se často zaměřovaly na ceny oděvů nebo látek. V případě, že byly výhodné, zakoupily je, aby si z nich mohly nechat něco doma ušít. „My jsem hledaly, kde co koupit levnýho za hadry. V Rumunsku jsem si koupila látku na sukni. A svetry, asi tři, senzační. (...) V Moskvě jsem si koupila hodinky a lux.“ ⁴⁵²

Obr. 8 Momentky z reprezentačního výjezdu (zdroj: ODTVS NM, fotoalbum Soni Holubové, Francie)

Obdiv však nebyl bezvýhradný, lepší poznání života za hranicemi vedlo k hlubším a vyváženějším reflexím, jak ukazují například vzpomínky zkušeného a pragmatického cestovatele, volejbalového trenéra a funkcionáře M. Ejema. „Všude je chleba o dvou kůrkách.“

⁴⁴⁹ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016

⁴⁵⁰ ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost Zdeňka Vrbenského, deník Zdeny Černé-Šafářové, Moskva 1952.

⁴⁵¹ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

⁴⁵² Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

Na jedné straně byly ty plné obchody [na Západě], sehnal jste vše, o co jste měl zájem. Ale, musel jste na to mít. A to neměli velice často ani lidi za tou „oponou“. Stejně jako tady museli chodit každodenně do práce a zdaleka si nemohli koupit vše, co chtěli. A zadarmo nedostali nic. A protože jsem byl od mládeži vychován, že mohu mít jen to, na co mám nebo na co dostanu od táty peníze, tak mě to nijak neohromovalo. Prostě to zboží bylo, ale mně nedostupné.“⁴⁵³

---

⁴⁵³ Korespondenční rozhovor s M. Ejemem vedla Šárka Rámišová, 12. 5. 2022.

13 Formování a stmelování úspěšných volejbalových kolektivů

V socialistickém zřízení byl všeobecně potlačován individualismus a vyzdvihován kolektivismus. Volejbal tuto vizi nechtíc naplňoval, protože teprve kvalitní souhra šesti hráček nebo hráčů v poli má předpoklady pro úspěch. Odpovídá tomu i vyjádření K. Pauluse, které uvedl ve svých pamětech: „*Mám rád týmové sporty, kde je dobrá parta a kde jednotlivec tolik neznamena.*“⁴⁵⁴ U kolektivních her je prioritní jednotnost a souhra jeho členů. Bylo zapotřebí ve hře zúročit schopnosti každého z členů, ale nikdy ne na úkor ostatních. Ojedinělý individualismus byl pod tíhou velké kritiky.

Předseda ústřední sekce odbíjené K. Červinka⁴⁵⁵ v roce 1966 na dotaz novinářů, v čem tkvěl úspěch našich hráčů na MS v roce 1966, odpověděl: „*Často jsme při mistrovství slyšeli poznámky, že jsme zvítězili díky dokonalé psychické přípravě družstva. Vyhodnocení přísluší trenérské radě i metodické komisi ústřední sekce, které organizovaly široký průzkum. Pravda je však taková, že se skutečně mistrovství podařilo připravit dobrý kamarádský kolektiv. Myslím, že se podařilo úspěšně vyřešit kardinální problém – jednotu mezi staršími a mladými hráči. Spojení zkušeností starších s elánem a nadšením mladých, to je hnací motor – to je cesta úspěchů v kolektivních sportech.*“⁴⁵⁶ Tato slova byla jen potvrzena pamětníky. Reprezentační týmy mužské i ženské byly v průběhu volejbalové zlaté éry výkonnostně stabilní. Výraznou roli v tom hráli trenéři, kteří utvářeli atmosféru týmu. Reprezentační trenér pracoval s těmi nejlepšími hráči v zemi, tudíž mimo nepostradatelné metodické práce se musel zaměřit i na socializaci družstva. Kolektivní sporty mají svá specifika. Předně by měly být homogenní, a to i přes rozdíly ve výši vzdělání jednotlivých členů, jejich věku, vykonávaného povolání či sociálního postavení. Na rovnosti v sociální úrovni obyvatelstva si socialistický stát zakládal, i když realita byla rozličná a sama subordinace v rámci sportovní svazové činnosti byla signifikantní. Sportovní družstva, nejen ta volejbalová, dostávají podobu jakýchsi sociálních skupin, které by měli mít společné cíle, normy, značný stupeň vzájemné znalosti, vytvořenou síť interpersonálních vztahů, vytvořený systém pozic.⁴⁵⁷ Skupina by měla být stabilní, ale v případě přijetí nového člena jej dokázat integrovat tak, aby byla zachována soudržnost. V případě národních reprezentačních družstev je situace poněkud rozličná. V současné době

---

⁴⁵⁴ Karel PAULUS-Josef PLAŠIL, *Byl jsem při tom. Zlaté roky našeho volejbalu*. Bečváry 1995, s. 11.

⁴⁵⁵ Karel Červinka (1919-2007). V letech 1964-1968 předseda Ústřední sekce odbíjené ÚV ČSTV. Člen Síně slávy českého volejbalu – funkcionář.

⁴⁵⁶ ATVS, f. volejbal, k. 5, Karel ČERVINKA, *Úspěch, který zavazuje*, Košíková – Odbíjená – časopis, speciální výtisk VI. mistrovství světa Praha 1966, s. 1.

⁴⁵⁷ Pavel SLEPIČKA– Václav HOŠEK – Běla HÁTLOVÁ, *Psychologie sportu*, Vyd. 2., Praha 2009, s. 116.

mají takováto družstva jepičí život, ale ve studovaných letech se vyznačovala jistou stabilitou, která jim přinášela úspěchy. Pro budování efektivního sportovního družstva je nutné vymezit jasného vůdce, mít společnou motivaci, zachovat stále radost ze hry a usměrňovat jistou dávku pokory. Je vždy důležité jasné vymezení pravidel, na kterých stojí fair play hra. Jejich dodržování znamená pocit jistoty, kterého se ale v daných letech nedostávalo. Velmi důležité je dbát na přátelské vztahy uvnitř kolektivu. „*Interpersonální vztahy ve sportovním družstvu patří k nejdůležitějším faktorům určujícím efektivitu každé sociální skupiny.*“⁴⁵⁸ Pozitivní vztahy ovlivňují tendenci ke spolupráci a opačně. Tento způsob bližšího poznání zaručuje jistou míru neverbální komunikace a porozumění vzájemné gestikulace, která by zaručovala znalost a předvídání jednotlivých kroků u svých spoluhráčů. Takovou příležitost u reprezentačních družstev suplují společná soustředění. Společné cestovatelské zážitky prohlubovaly stmelení kolektivu. Navázání blízkých vztahů dokládají i uzavřená volejbalová manželství. Jen mezi reprezentanty to byly páry manželů Brožových, Šormových, Synovcových, Kopových aj. Blízký a přátelský vztah spoluhráčů dokládají mimo jiné i přezdívky, za kterými stál většinou L. Synovec. V jednom družstvu tak vedle sebe hrál například Bulda, Dědek, Veverka, Ještěrka, Pavčo, vedl je Kozina a staral se o jejich zdraví Lidohoj.

V období tzv. zlaté éry československého volejbalu se v reprezentacích postupně obměňovali hráči s daty narození ve 20., 30. a v počátcích 40. let 20. století. Vůdčí rolí celého kolektivu byl vždy trenér, v jehož kompetencích bylo právě tyto hráče mísit dle věkových skupin a dle jejich zkušeností tak, aby starší postupně předávali své zkušenosti mladým a tím zachovávali kontinuitu a stabilitu svých úspěchů. Například H. Moravcová se v roce 1956, v roli nováčka, musela integrovat do sehraného kolektivu. Ve svých 20 letech nazírala zprvu s předsudky na 28letou spoluhráčku. Každá měla ale svou platnou úlohu. Jednou z těch starších, se kterou se potkala byla například Libuše Svozilová, která se ve svých 35 letech a třemi dětmi, jevila jako úkaz. Tým byl složen z hráček z celé republiky, asi z osmi oddílů. Převažovaly hráčky z pražských klubů, resp. z ÚDA, dále byla do týmu zařazena jedna nebo dvě Slovenky. Vždy byla vybírána ta nejlepší z domovských klubů. Na zdravé fungování kolektivu měl lví podíl i jeho trenér. Musel se mnohdy vžít i do role jakého si psychologa. H. Moravcová vzpomíná: „*Neštěstí bylo, že jsme neměly dobrého trenéra. Metoděj Mácha byl takový suřík. No... jestli byl tou dobou šrncnutej? Vyžadoval ráno z Rudýho práva dělat přípravy a takovýhle voloviny. Nám se ulevilo, když přišel Čěšpiva, to byl grant, neuvěřitelnej.*“⁴⁵⁹

---

⁴⁵⁸ P. SLEPIČKA– V. HOŠEK – B. HÁTLOVÁ, *Psychologie sportu*, s. 144.

⁴⁵⁹ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

13.1 Specifika ženského kolektivu

Trenér ženského sportovního kolektivu nemohl k družstvu přistupovat stejně jako k mužskému. Dle studie z roku 1957 od neznámého autora vyplývá, že ženy jsou citověji založené, což znásobuje požadavek záměrného psychologického působení trenéra. Důležité je se je pokusit dobře analyzovat. Ženám je především zapotřebí při tréninku stále vštěpovat svou důvěru v ně. Každý ženský trenér by si měl dát tu práci individuálně rozebrat povahové rysy každé členky a zhodnotit její poměr k ostatním. Není správné vyžadovat bezmeznou autoritu, chybou je jí ale ani nedosáhnout.⁴⁶⁰ Trenér ženského družstva z ME v Itálii a OH v Mexiku 1968 Stanislava Šneberger se domníval, že být ženským trenérem není jednoduché: „*Někteří zkušení volejbalisté říkají, že je to práce pro silné povahy.*“⁴⁶¹ Podle jeho slov, ženy v mnohých okamžicích reagují jinak než muži, a to jak na míru tréninkové dávky, na porážku i na vítězství. Z jeho zkušeností vyplivalo, že jsou sice citlivější, ale zároveň poslušnější a pracovitější než muži. Velmi složitě některé snáší kritiku. Problematičtější jsou v řešení osobních vztahů a v důsledku zdravotních problémů. Ze statistiky ale vyplývalo, že k vyšší úrazovosti dochází především u mužů⁴⁶².

Jedním z úspěšných trenérů ženských celků byl J. Češpiva. Z vyprávění oslovených narátorek jasně rezonuje jeho přirozená autorita, kterou se mu podařilo vytvářet poklidné prostředí a pozitivní atmosféru v kolektivu. Dokázal odrážet od hráček politický tlak, aby se mohly soustředit především na hru. Družstva byla jednotná i ve své hlavní motivaci, která je o to víc sblížovala. Například pro H. Moravcovou bylo vítězství na prvním místě, s touto touhou vždy do hry šla. V průběhu aktivních reprezentačních let H. Moravcové (1956-1962) se zcela subjektivního pohledu hráčky uvolňovalo i napětí mezi zahraničními konkurenty. Navazovaly přátelské vztahy s Polkami, i když to byly jedny z jejich největších soupeřek. Když byla příležitost sblížily se i s Američankami a s Bulharkami dělaly výměnné obchody. Pouze hráčky SSSR a z NDR se se soupeřkami přátelsky nestýkaly. Je velmi pravděpodobné, že to měly i zakázané. Reprezentační výpravy byly mnohdy společné pro muže i ženy. Často se tak setkávali a navzájem poznávali. Na soustředěních a zájezdech po večerech společně zpívali, „dělala se zábava a legrace“. H. Moravcová vozila s sebou kytaru, harmoniku, ale uměla hrát i na piano. „*Byla jsem takovej manšaftovej šašek.*“ (...) „*Byly jsme úžasná parta.*“⁴⁶³ H. Mikulecká se s názorem ztotožňovala: „*Hodně jsme se nasmály, ale když je vám 25 tak se*

⁴⁶⁰ ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost J. Chrástek, výstřížková kniha, Psychologie trenéra žen, Odbíjená 7, 1957, s. 120.

⁴⁶¹ H. MORAVCOVÁ, *100 let českého volejbalu 1921-2021*, s. 47.

⁴⁶² ATVS NM, f. volejbal, pozůstalost J. Chrástek, výstřížková kniha, studie 1966.

⁴⁶³ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

*smějete všemu.*⁴⁶⁴ Narátorky se sice někdy neshodly, přesto nakonec uznávají sílu jejich kolektivu, kterou nepřerušily dodnes. Úskalím zcela ženského kolektivu možná někdy bývá jistá haštěřivost: „*Jak to bývá mezi ženskejma, ne že bychom se strašně hádaly, ale občas... to víte.*“⁴⁶⁵ I když H. Moravcová tvrdila: „*V životě jsme se nepohádaly, nepamatuji!*“⁴⁶⁶ Svou reprezentační kariéru ukončila v roce 1962. Následně se, stejně jako její vrstevnice, věnovala v následujících letech mateřství a z hráčky se stala trenérkou. Byla to příležitost pro další generační výměnu hráček v reprezentaci. Tím lze vysvětlit následující pokles mezinárodních úspěchů v ženském volejbale, který byl ještě oživen na ME v roce 1971. Mužská reprezentace nebyla limitovaná svými rodinnými povinnostmi. Z toho důvodu se vrcholovému volejbalu mohli věnovat o něco déle, což dokládá i skladba družstva pro OH v Tokiu roku 1964, ve kterém figurují jména starší garnitury. Československá národní družstva, aktivní z 50. až 60. let 20. stol. se i v následujících letech přátelsky scházela. Fakt, že tito lidé mají touhu se setkávat, dokazuje, dle mého názoru, sílu tehdejšího kolektivu. Což mi potvrzuje svým tvrzením i H. Moravcová: „*My jsem měly tak vynikající družstvo, že se scházíme dodnes. Takže to je vizitka, ... No samozřejmě, že ne s každou hráčkou si člověk rozuměl, jako s tím druhým. Já jsem patřila k těm, který se učily. A nepatřila jsem k těm, který chodily na zábavu. Ale my jsme měly vynikající vztahy. Dodneška si telefonujeme. S národákem máme každý poslední čtvrtek v měsíci sraz na náplavce.*“⁴⁶⁷ Dne 11. listopadu 1967 se konalo první společné setkání.

---

⁴⁶⁴ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

⁴⁶⁵ Rozhovor s Hedvikou Mikuleckou vedla Šárka Rámišová, 21. 10. 2019.

⁴⁶⁶ Rozhovor s Hanou Moravcovou vedla Šárka Rámišová, 1. 9. 2019.

⁴⁶⁷ Rozhovor s Naděždou Špelinovou vedla Šárka Rámišová, 17. 3. 2016.

14 Cesta k profesionalismu ve sportu

Na amatérismu byly položeny myšlenky olympismu, avšak stanovená pravidla byla často ohýbána a zkoušena. V poválečném období bylo zřejmé, že i na OH nenaleznete sportovce, který by zcela takové zásady splňoval.⁴⁶⁸ Velké spory mělo vedení Mezinárodního olympijského výboru se SSSR, potažmo s celým východním blokem, který sportu přikládal stále větší státní důležitost a začal dotovat sport, obzvláště ten vrcholový.

V letech 1953-1956 překonali členové československého oddílu reprezentantů v ÚDA 19 světových a 11 evropských rekordů.⁴⁶⁹ V řadách olympijských medailistů byli např. běžec Emil Zátopek, boxer Július Torma, kanoista František Čapek, sportovní gymnasta Leo Sotorník, boxer Ján Zachara nebo kanoista Alfréd Jindra. Ze vzpomínek Dany Zátopkové je patrné, že se sportovci armádního klubu nevyhnuli silné kritiky od zahraničních soupeřů, jak uvádí ve své vzpomínkové knize: „*Samozřejmě se hned také nabíjely flinty nábojem závisti. Vyčítali nám, že vlastně už nejsme amatérští sportovci, ale profíci. Ano, v té době se sport začal opravdu měnit. Už ho nešlo dělat jenom tak, na koleně nebo levačkou, nebo jestli se mně zrovna chce.*“⁴⁷⁰

Do sportu se stále investovalo více peněz ze státního rozpočtu. V roce 1971 bylo učiněné razantní navýšení finanční podpory státu pro ČSTV. V tomto roce došlo k nárůstu více než pěti násobnému. Z původních 50 milionů z přechodného roku na 250 milionů korun za účelem zvýšení výkonnosti sportovců. Oproti původní premise, ovšem tento krok ve výsledku neměl vliv na vyšší medailové ocenění z mezinárodních mítinků.⁴⁷¹

Pozvolná cesta k legalizaci profesionalizace⁴⁷² sportu byla patrná po celé sledované období a vrcholila v druhé polovině 70. let 20. stol. S příchodem Juana Antonia Samaranche⁴⁷³

---

⁴⁶⁸ Josef DOVALIL a kol., *Olympismus*. Praha 2004, s. 70.

⁴⁶⁹ Eduard ERBEN-Ivana Roháčková-Jan SAUDEK, *Sedesát pět let armádního vrcholového sportu*. Panelová výstava, Praha 2013.

⁴⁷⁰ Dana ZÁTOPKOVÁ-Emil Zátopek, *Náš život pod pěti kruhy*. Praha 2016, s. 79.

⁴⁷¹ Stanislav HALÁSEK, *Stát a tělesná kultura*. Praha 1978, s. 50.; Jan KŘIVÁNEK, *Financování sportu v Československu od konce 50. let do konce 70. let: Státní amatérismus ve vrcholovém sportu a masová základna rekreačního sportování jako nástroje k dosažení mezinárodních úspěchů?* Diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Národohospodářská fakulta, 2020, s. 76.

⁴⁷² K dějinám profesionalizace a oslabení amatérismu sportu v obecné perspektivě například: Martin POLLEY, *Moving the goalposts: A history of sport and society since 1945*. London, Routledge 1998, s. 111–134; John Davis TAYLOR, *On the Corinthian spirit: the decline of amateurism in sport*. New York, Random House 2010. Z případových studií některých odvětví například: Martin POLLEY, 'The amateur rules': Amateurism and professionalism in post-war British athletics. In: *Contemporary British History* (2000), roč. 14, č. 2, s. 81-114; Kevin JEFFERYS, The Triumph of Professionalism in World Tennis: The Road to 1968. In: *The International Journal of the History of Sport* (2009), roč. 26, č. 15, s. 2253-2269.

⁴⁷³ Juan Antonio Samaranch (1920-2010) byl španělský sportovní funkcionář. V letech 1977-1980 se stal velvyslancem Španělska v SSSR a v Mongolsku. Prezident Mezinárodního olympijského výboru byl v letech 1980-2001.

na post místopředsedy MOV v roce 1974 se postupně proměňoval i přístup této organizace k dané problematice.⁴⁷⁴ Na tuto skutečnost reagovala i ČSTV, která se zaměřila na rozvoj vrcholového sportu. V 70. letech se začínal sport členit podle charakteru činnosti na masovou tělovýchovu, výkonnostní sport a vrcholový sport.⁴⁷⁵ V roce 1973 předsednictvo schválilo dokument Organizace a zásady zabezpečení vrcholového sportu v ČSSR, který položil základní kámen k vytvoření komplexní sítě pro péči o rozvoj vrcholového sportu, jenž se stal součástí státní politiky.⁴⁷⁶ „K plnění jeho funkcí jsou nezbytné sportovní výkony vysoké úrovně, jejichž soustavné zvyšování je vyvoláno tvrdou mezinárodní konkurencí, která vyplývá mimo jiné i z toho, že se úspěchy ve sportu také stávají jistým měřítkem ekonomické a kulturní vyspělosti každého státu a v současných podmínkách prostředkem reprezentace společenství socialistických států.“⁴⁷⁷

Finanční dotace sportovců v jisté míře pokračovaly, ale větší důraz byl kladen na odbornou tréninkovou přípravu sportovce, která začínala už u správného výběru talentů z nejnižšího masivního stupně tělovýchovy na základě jasně stanovených výkonnostních tabulek.⁴⁷⁸ Péče takovým talentům byla dána ve střediscích vrcholového sportu. Lze tedy tvrdit, že bylo v zájmu státu vychovat si kvalitního reprezentanta již od útlého dětského věku a přizpůsobit mu tak kompletní socialistickou výchovu. Náměstkem pro vrcholový sport na ÚV ČSTV se stal od roku 1973 Rudolf Dušek, jehož jméno je často spojováno i se státním dopingem, který měl k vyšším výkonům československých sportovců dopomoci. On sám nikdy nepopíral, že doping existoval, avšak vždy odmítal, že by za něj nesl míru zodpovědnosti, která mu je přisuzována.⁴⁷⁹ V 80. letech už můžeme hovořit o profesionalismu našich vrcholových sportovců, kteří se v plném rozsahu věnují přípravě na mezinárodní soutěže za stálé státní podpory. Tudiž i při vysílání takovýchto sportovců můžeme bez stínu pochybnosti hovořit, že jsou zaměstnanci státu a vyjíždějí na služební cesty.⁴⁸⁰

---

⁴⁷⁴ V roce 1974 došlo k novelizaci olympijských pravidel, které umožňovala podporu sportovce po dobu přípravy a vlastní soutěže, podporu na stravu, dopravu, v případě potřeby i úhradu ušlé mzdy nebo využívání studentských stipendií aj. Nově se objevilo pravidlo o reklamě. Sportovcům a trenérům s profesionálním statutem však start na OH nadále povolován nebyl. Josef DOVALIL a kol., *Olympismus*, Praha 2004, s. 70.

⁴⁷⁵ *Sport a jak to bylo*, s. 9.

⁴⁷⁶ B. STLOUKALOVÁ, *Péče o sportovní reprezentaci na půdě ÚV KSČ v letech 1945-1989*, s. 177.

⁴⁷⁷ NA, ÚV KSČ 1945-1989, fond KSČ-ÚV-02/1, sv. 66, a. j. 70, bod 3 schůze předsednictva 3. 3. 1978, Návrh na organizaci státní péče o tělesnou výchovu a sport.

⁴⁷⁸ *Sport a jak to bylo*, s. 15.

⁴⁷⁹ Rozhovor s Rudolfem Duškem vedla Šárka Rámišová, 25. 4. 2016.

⁴⁸⁰ Oficiálně byl povolen start profesionálů na olympijských hrách až v roce 1986. J. DOVALIL a kol., *Olympismus*, s. 71.

15 Závěr

Československé ženské a mužské volejbalové reprezentace se mohou pyšnit mezi léty 1948-1971 ziskem šesti zlatých, jedenácti stříbrných a pěti bronzových medailí z nejvýznamnějších vrcholových mezinárodních šampionátů. Právem jsou tato léta označována za „zlatou éru československého volejbalu“. Volejbal si krátce po jeho zavedení v Československu získal širokou základnu hráčů z různých společenských vrstev. Generace nejúspěšnějších volejbalistů 50. a 60. let minulého století rozvíjela svou všestrannost již v mládežnickém věku v Sokolu, kterou zúročila v pozdější specializaci. První mezinárodní úspěchy naší reprezentace se dostavily záhy po 2. světové válce. ČVaBS stál rovněž u počátku FIVB a ve sledovaných letech patřili naše volejbalistky a volejbalisté společně se SSSR a Polskem k nejlepším týmům světa. Nutno však dodat, že celosvětový zájem o tuto sportovní disciplínu stoupal především až v období, kdy byla v roce 1964 zahrnuta do OH. Úměrně se stoupajícími mezinárodními úspěchy československých volejbalových družstev stoupal i zájem a podpora státu. Volejbalisté přejímali pomyslnou funkci ambasadora československého státu, potažmo celého tzv. socialistického bloku. Během svých zahraničních výjezdů, v rámci svého předem domluveného programu, absolvovali mimo své sportovní povinnosti rozličné recepce na velvyslanectvích, návštěvy výrobních podniků, spřátelených vesnic nebo se účastnili kulturně společenských akcí, čímž ve své podstatě suplovali v mnoha případech politickou garnituru. Především v asijských zemích byly výpravy vládně přijímány i obyčejným obyvatelstvem, což vrhalo pozitivní odraz i na politické vztahy. V neposlední řadě reprezentace několikrát absolvovala zahraniční výjezdy za účelem exhibičních zápasů a šíření volejbalu ve světě. Československá škola se zasloužila například o kvalitu italského volejbalu, který společně s japonským převzal v letech následujících mezinárodní nadvládu.

V tehdejším bipolárním světě se vzájemné boje mocností již neodehrávaly na bitevním poli, ale na poli ideologickém, politickém, hospodářském, vesmírném nebo sportovním. Vznikl nový jev, tzv. „státní amatérismus“, kterým je označována finanční podpora amatérským sportovcům. Byl zřízen systém výkonnostních odměn a příspěvků na přípravu, ale částka byla minimální a mnohdy se ke sportovci ani nedostala. Ve výsledném efektu měla tato výpomoc zvýšit výkonnost a úspěšnost sportovců na mezinárodním sportovním poli. V 50. letech vzniká oddíl reprezentantů, který měl soustřeďovat nejlepší sportovce a poskytnout jim kvalitní podmínky během tréninků. Do fyzické přípravy reprezentantů se zapojili sportovní lékaři a vznikla zdravotní komise v sekci odbíjené. Dále byl podporován samotný masový sport, tréninky byly zdarma, sportovní vybavení rovněž, placené byly pozice některých trenérů,

nicméně se pracovní povinnost občana sportovcům nevyhnula. Sport museli provozovat ve svém volném čase, ale z důvodů soustředění a zahraniční reprezentace jim bylo umožněno zastávat v daném podniku nahraditelnou pozici a při absenci byla finanční ztráta zaměstnavateli refundována.

Úspěch volejbalové reprezentace na mezinárodní scéně zaznamenaly i zahraniční svazy, které projevíly zájem o československé trenéry a zájem pravidelně stoupal především v předolympijském období. Československá strana ale nikdy neprojevila zájem o opačnou transakci. Vysílání trenéři měli metodicky rozvíjet styl hry v dané zemi a v rozvojových zemích budovat na základě mezinárodních dohod FIVB volejbalovou tradici od počátků. ČSTV začala postupně vyvážet své trenéry, které smluvně vázali povinnosti k Pragosportu, kterému pravidelně odváděli procentuální podíl svých platů stanovený individuálně. Legální zahraniční angažmá trvala od několika týdnů po maximální délku tří let. Angažmá mohl získat zpravidla volejbalista s reprezentačními zkušenostmi po ukončení jeho aktivní hráčské kariéry. Povolena byla pouze pozice trenéra nebo hrajícího trenéra. V produktivním věku se aktivní reprezentační hráči nevyváželi. V období socialismu měly ženy z pohledu práva rovnoprávnost, přesto se nevyhnuly dobovým klišé, které jim sice neodpíraly svobody, ale na druhou stranu ani neubíraly povinnosti v domácnosti. Reprezentačními trenéry se tak stávali jen muži, což potvrzuje fakt, že trenérské angažmá v zahraničí získaly z celkových 36 osob jen dvě ženy.

Během sledovaného období (1948-1971) zneužily k emigraci zahraniční pracovní pobyt pouze tři osoby z řad volejbalových trenérů. Všechny shodně v pookupačním období. Mezi národními reprezentanty na zahraničních výjezdech nebyl dohledán jediný případ. Legální možnost pravidelně vyjíždět na mistrovské šampionáty do všech světových kontinentů minimalizovala zájem v zahraničí setrvat. Ze studie vyplývá, že jednou z předních motivací ke zkvalitnění své vlastní výkonnosti, se stala právě zmíněná možnost přeshraničního cestování. Svobodné cestování v období „státního socialismu“ bylo pro většinu běžného obyvatelstva administrativně komplikované, až nemožné, jelikož nezáleželo na lidské vůli, ale na zvůli státního aparátu.

Politická situace v zemi prostupovala i do sportovního dění a političtí představitelé měli tendence ji ovládat nebo alespoň ovlivňovat. Nicméně nebylo prokázáno, že by volejbalisté museli prokazovat mimo své výkonnostní schopnosti i stranickou loajalitu. V archivních materiálech ani v povědomí pamětníků tento způsob selekce nebyl ukotven. Přesto u vyšších funkcionářů lze naopak předpokládat, že bez stranické příslušnosti nebylo možné funkci vykonávat. Politické tlaky pocíťovali hráči pouze se stran konkrétních trenérů a funkcionářů,

a to především v průběhu 50. let 20. století. Pravidelným členem zahraniční výpravy se stávala dozírající osoba, která se zaměřovala na případné kádrové přestupky. Hráči však dokázali tuto osobu ignorovat a rychle se ve zpolitizovaném prostředí naučili pohybovat a považovali je za „normální“. Z výpovědí respondentů je zřejmé, že se každý pravidelně setkával při mezinárodních šampionátech z porušování fair play, přesto rezignovali na jakékoliv projevy nesouhlasu, jelikož věděli, že jakékoliv protesty by nebyly akceptovány. Křivdu i po letech přesto pociťovali. Aktéři tohoto dění, dílem záměrně, dílem nevědomky, pomáhali utvářet studenoválečnou realitu. Vztahy politické byly provázány s těmi sportovními, i když se na první pohled jednání ČSTV zdálo být suverénním. Sdílené funkcionářské pozice zapříčinily implementování politických figur do sportovního prostředí. Byla zbudována kádrová oddělení a funkcionáři mezinárodního sportovního oddělení ČSTV postupně nahrazovali československé delegáty v mezinárodních sportovních organizacích. To vše se odráželo ve svobodném fungování jednotlivých sportovních svazů, volejbalového nevyjímaje. V období 60. let se poměry uvolnily, ale pravděpodobně jen z toho důvodu, že trenér plnil funkci ochranného štítu a případné tlaky odrážel či je sám absorboval.

Volejbalisté využívali v průběhu zahraničního zájezdu všechny služební výhody, jako hrazenou cestu, ubytování, stravu a diety. Samotná služební cesta mohla být krátkodobá, v délce několika týdnů, ale i dlouhodobější, v délce trvání několika měsíců, či let. V takovémto případě se již jednalo o smluvní angažmá. Na zahraničních cestách se ve volném čase reprezentant choval stejně jako každý jiný rekreatant. Pokud mu to výše přidělených valut dovozovala, nakupoval nedostatkové zboží nebo navštěvoval kulturní památky, galerie a muzea. Především poznával kulturní odlišnosti navštívených destinací. Své postřehy povinně prezentoval po návratu během besed veřejnosti, ve školách či na pionýrských táborech. Ve sledovaném období měly v FIVB členskou převahu státy východního socialistického spřáteleného bloku, což logicky vedlo k převaze hostitelských zemí během mezinárodních šampionátů. Geopoliticky nebylo možné se Západu vyhnout, a nakonec to nebylo ani žádané. Cestující pozorovatelé zaznamenávali výrazné rozdíly v ideologickém vedení těchto zemích. Všimli si zkušeně jak pozitiv, tak negativ společenské i ekonomické diference. Vzájemná interakce prostředí se zdála být prospěšnou. Cestování volejbalistům rozšířilo obzory a mohli následně lépe porovnat vnitropolitické dění a vývoj v zemi. Druhotným efektem těchto cestovatelských zkušeností byl vlastní osobnostní rozvoj.

Mimo hlavní cíl studie je možné přispět k objasnění příčin úspěchů dvou generací volejbalistů z období „zlaté éry“. Je samozřejmě možné operovat i s teorií pouhého štěstí

a náhody, že se dokázalo v jednom družstvu sejít tolik sportovně nadaných lidí s neustálou snahou se zlepšovat. Určitý vliv měly dozajista i jejich vzájemné sympatie a souhra, která je v kolektivních sportech velmi důležitá. To dokládá i skutečnost, že se hráčky a hráči do vysokého věku stále potkávají a volejbalu i nadále věnují, byť jen rekreačně. Svůj podíl na úspěchu měla i silná motivace k výhře, která ale nebyla honorována finančně. Přihlédnout musíme i k síle konkurenčních celků a stupeň rozvoje volejbalu ve světě. Mnoho respondentů se shodne v tvrzení, že dnes už se hraje jiný volejbal a s tím, který hráli oni, nemá již nic společného. Změna pravidel hru zrychlila a vytratil se technický styl hry, který byl dříve preferován. Zrodila se též nová konkurence, kterou ve svých počátcích napomáhali rozvíjet i českoslovenští trenéři. V neposlední řadě doznal československý volejbal mnoho změn v 70. a 80. letech minulého století, kdy se přecházelo od státem řízeného amatérismu postupně k profesionalizaci sportu a vzniku vrcholových středisek.

Prezentovaná studie by si zasloužila výzkum rozšířit o následující desetiletí a podrobit jej kritické analýze. Přínosné by bylo dozajisté komparovat výsledky volejbalových reprezentantů s reprezentanty jiných kolektivních sportů, např. preferovaným fotbalem nebo hokejem a neméně zajímavé by bylo porovnání i naopak s individuálním sportem, jako je tenis nebo krasobruslení. Tyto výzkumné cíle budou ovšem ponechány dalším badatelům.

Seznam zkratek

- ATK - Armádní tělovýchovný klub
ATVS NM - Archiv tělesné výchovy a sportu Národního muzea
CEV - European Volleyball Confederation
COS - Central Organization of Sport
ČKD - Českomoravská-Kolben-Daněk
ČOS - Československá obec sokolská
ČSA - Československé aerolinky
ČSNB - Československá národní banka
ČSOV - Československý olympijský výbor
ČSSR - Československá socialistická republika
ČSR - Československá republika
ČSTS - Československý tělovýchovný svaz
ČSTV - Československý svaz tělesné výchovy a sportu
ČVaBS - Československý volejbalový a basketbalový svaz (1925-1946)
ČVS – Československý volejbalový svaz
ČSVS – Československý volejbalový svaz
ČVUT - České vysoké učení technické
DSO - Dobrovolná sportovní organizace
FIVB - Fédération Internationale de volleyball/Mezinárodní volejbalová federace
FTVS - Fakulta tělovýchovy a sportu
ITVS - Institut tělesné výchovy a sportu v Praze
KLDK - Korejská lidově demokratická republika
KSČ - Komunistická strana Československa
KTV - Katedra tělesné výchovy
ME - Mistrovství Evropy
MNO - Ministerstvo národní obrany
MOV - Mezinárodní olympijského výboru
MS - mistrovství světa
MŠANO - Ministerstvo školství a národní osvěty
MOV - Mezinárodní olympijský výbor
NA - Národní archiv
NDR - Německá demokratická republika
ODTVS - Oddělení dějin tělovýchovy a sportu Národního muzea

OH - olympijské hry
ONV - obvodní národní výbor
PZO - Podniky zahraničního obchodu
ROH - Revoluční odborové hnutí
SAZKA - Sázková kancelář
SDTJ - Svaz dělnické tělovýchovné jednoty
SRN - Spolková republika Německo
SSSR - Svaz socialistických sovětských republik
STASKA - Státní sázková kancelář
STOB - Spolek trampských osad Benešovska
STV - Slovenský tělovýchovný výbor
SÚTVS - Státní úřad pro tělesnou výchovu a sport
SVTVS - Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport
TJ - tělovýchovná jednota
TPV - tělesně postižení volejbalisté
TVL - Trampská volejbalová liga
TVS - tělovýchova a sport
ÚDA - Ústřední dům armády
UK - Univerzita Karlova
ÚNTV - Ústřední národní tělovýchovný výbor
ÚV ČSTV - Ústřední výbor Československého svazu tělesné výchovy a sportu
ÚV KSČ - Ústřední výbor Komunistické strany Československa
VŠ - vysoké školy
YMCA - Young Men's Christian Association

Seznam tabulek

Tabulka 1: Českoslovenští trenéři na zahraničním angažmá mezi lety 1945-1975.....	92
---	----

Seznam obrázků

Obr. 1: Deníky Karla Pauluse	5
Obr. 2: Reprezentační výprava ve Francii (zdroj: soukromý archiv Zdeňka Vrbenského)	27
Obr. 3: Zlaté medaile z ME 1958 v Praze představuje Ladislav Synovec, Jaromír Josef Musil (zdroj: ODTVS NM; H7F-41271)	34
Obr. 4: Stříbrná medaile z OH 1964 v Tokiu (zdroj: ODTVS NM; H7H-36779)	39
Obr. 5: Žádost o uvolnění ze zaměstnání (zdroj: ATVS NM, f. volejbal, Ladislav Drobný) ...	55
Obr. 6: Zdravotní prohlídky během tréninku (zdroj: ODTVS NM)	64
Obr. 7: Václav Kopecký vítá sovětskou výpravu na letišti Kbely v Praze před ME 1949 (zdroj: ODTVS NM; H7F-31961).....	101
Obr. 8 Momentky z reprezentačního výjezdu (zdroj: ODTVS NM, fotoalbum Soni Holubové, Francie)	116

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny

Archiv Oddělení dějin tělesné výchovy a sportu Národního muzea

Archivní prameny - Fondy

Volejbal (Josef Češpiva, Ladislav Drobny, Božena Lútočková, Karel Paulus, Miroslav Pufler, Vladimír Spirit, Naděžda Špelinová, Vladimír Vyoral, Zdeněk Vrbenský); osobní fond Beinhauerová Růžena, krasobruslení (Alena Vrzáňová); sjednocování tělovýchovy; olympijské hry; Československý svaz tělesné výchovy a sportu

Národní archiv - Fondy

Státní výbor pro tělesnou výchovu a sport; Ministerstvo zahraničních věcí; Ministerstvo školství a osvěty, tělovýchovný odbor; Ústřední výbor Komunistické strany Československa, Úřad předsednictva vlády

Periodický tisk

Československý sport - 1964

Instruktor pro míčové hry - 1958

Košíková – Odbíjená - 1959, 1961, 1964, 1966

Mladá fronta - 1945, 1958

Odbíjená - 1955, 1957, 1958

Soudobé dějiny - 2014, 2020

Sport - 1926

Stadion - 1956

Studia Sportiva - 2014

Teorie a praxe tělesné výchovy - 1962

Tělesná kultura - 2008

The International Journal of the History of Sport - 2009

Literatura

- ANONYMNÍ AUTOR, *Oficiální pravidla pro volley-ball, basket-ball, playground-ball a hand-ball*, svazek 3, Praha 1923.
- BERANOVÁ, Jitka - WAIC, Marek, *Kulturně-výchovná a vzdělávací činnost českých tělovýchovných organizací*, Praha 1998.
- BLUE, Adrienne, *Martina: neautorizováno*, Praha 1995.
- DRULÁK, Petr, *Metafory studené války: Interpretace politického fenoménu*, Praha 2009.
- DOVALIL, Josef a kol., *Olympismus*, Praha 2004.
- DUŠEK, Rudolf, *Sport a jak to bylo*, Praha 2009.
- FABIÁN, Josef, *Zlatá léta padesátá*, Valašské Meziříčí 2010.
- FIKRL Jaroslav, (ed.), *Mezinárodní situace a zahraniční politika KSČ*, 2. díl, Praha 1984.
- GADDIS John Lewis, *Studená válka*, Praha 2006.
- HÁJEK Jiří, *Paměti*, Praha 1997.
- HALÁSEK, Stanislav, *Stát a tělesná kultura*. Praha 1978.
- HOLUBEC, Stanislav, *Ještě nejsme za vodou. Obrazy druhých a historická paměť v období postkomunistické transformace*, Praha 2015.
- CHRÁSTEK, Josef, *To bylo tenkrát s volejbalem*, Plzeň 2003.
- CHRÁSTEK, Josef, *Vrcholová odbíjená a lékaři*, Praha 1963.
- JANDA, Miroslav, *Začalo to volejbalem, skončilo kriminálem. Třináct zážitků z volejbalových zájezdů*, Soukromá neprodejná publikace 2007.
- JANOŮŠEK, Jiří –VITOUŠ, Pavel, *Ivan Lendl*, Praha 1990.
- JÍLKOVÁ Alena –JÍLEK Tomáš a kol., *Železná opona. Československá státní hranice od Jáchymova po Bratislavu 1948-1989*, Praha 2006.
- JIRKA, Jan – KOLEKTIV AUTORŮ, *Sto let královny*, Olomouc 1997.
- JISL, Lumír, *Čínský deník*. Brno 2016.
- KALINOVA, Lenka, *Společenské proměny v čase socialistického experimentu. K sociálním dějinám v letech 1945–1969*. Praha 2007.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1953-1966*, Praha 1992.
- KAPLAN, Karel, *Československo v letech 1967-1969*, Praha 1993.
- KNAP, Karel, *Češi a Slováci v dějinách NHL*. Praha 2005.
- KOLÁŘ, F., aj. *Kdo byl kdo: naši olympionici*, 1. vyd., Praha 1999.
- KOLÁŘ, František – KÖSSL, Jiří, *Dokumentace k dějinám českého olympismu. 4. díl 1971-1993*, Praha 2001.

- KOLÁŘ, František – KÖSSL, Jiří, *Dokumentace k dějinám českého olympismu, 3. díl 1945-1970*, Praha 2000.
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Encyklopedie tělesné kultury A-O*, Praha, Bratislava 1988
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Encyklopedie tělesné kultury P-Ž*, Praha, Bratislava 1988.
- KOLEKTIV AUTORŮ, *80 let organizovaného volejbalu v České republice 1921-2001*, Brno 2001.
- KOLEKTIV AUTORŮ, *Sport se jménem Dukla. Šedesát let armádního vrcholového sportu 1948-2008*, Praha 2008.
- KOUTSKÝ, Otakar, *Bylo - nebylo jako v pohádce*, II. díl. Svázaný strojopis, výtisk č. 11., 1993.
- KÖSSL, Jiří, *Dějiny československého olympijského hnutí*, Praha 1977
- KÖSSL, Jiří – ŠTUMBAUER, Jan – WAIC, Marek, *Vybrané kapitoly z dějin tělesné kultury*, Praha 2006.
- KÖSSL, Jiří – KRÁTKÝ, František, *Dějiny tělesné výchovy II. Od roku 1848 do současnosti*, Praha 1986.
- KRÁTKÁ, Lenka – MÜCKE, Pavel (edd.), *Za hranice služebně. Pracovní cesty z Československa do zahraničí v letech 1945 až 1989*, Praha 2021.
- KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.
- KŘIVÁNEK, Jan, *Financování sportu v Československu od konce 50. let do konce 70. let: Státní amatérismus ve vrcholovém sportu a masová základna rekreačního sportování jako nástroje k dosažení mezinárodních úspěchů?* Diplomová práce, Vysoká škola ekonomická v Praze, Národohospodářská fakulta, 2020.
- KUMPERA, Vojtěch, *Přehled na analýzy institucionalizace státní péče o tělesnou kulturu*. In: *Historie tělovýchovy a sportu*. Sborník studií, 2. část, Praha 1998.
- KYNDROVÁ, Ludmila, *Rytmus černé Afriky*, Praha 1980.
- LAUFER, Josef, *50 let v našem sportu*, Praha 1955.
- MACKŮ, Jiří, *Zapřené generace. Vyškrtnuti z historie, vymazáni z paměti. Obětování Šampioni. Mistři světa určení k likvidaci*, Praha 2004.
- MAREK, Jaroslav, *Šedesát let Československa a ideologická úloha tělovýchovného hnutí*, Praha 1979.
- MARTIN, Simon, *Sport Italia: The Italian Love Affair with Sport*. London – New York 2011.
- MONTAGU, Ivor, *East-West sport relations*, Great Britain 1951.

- MORAVCOVÁ, Hana, *100 let českého volejbalu. 1921-2021*, Planá u Mariánských Lázní 2021.
- MORAVCOVÁ, Hana, *Za rok se vrátím. 45 let srazů legend zlaté éry československého volejbalu*, Planá u Mariánských Lázní 2014.
- MORAVCOVÁ-VALENTOVÁ, Hanka, *Plzeňský ženský volejbal. Soubor vzpomínek, dokumentů a osobních vyznání 1930-1980*. Planá u Mariánských Lázní 2021.
- OKLEŠTĚK, Martin, *Únor 1948 a organizace československého sportu*, Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze Pedagogická fakulta, Katedra dějin a didaktiky dějepisu, 2013.
- PAULUS Karel – PLAŠIL Josef, *Byl jsem při tom. Zlaté roky našeho volejbalu*. Bečváry 1995.
- PÁVOVÁ, Jana, *Demagog ve službách strany. Portrét komunistického politika a ideologa Václava Kopeckého*, Praha 2009.
- PERNES, Jiří, *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*, Brno 2008.
- POLLEY, Martin, *Moving the goalposts: A history of sport and society since 1945*. London, Routledge 1998.
- POLLEY, Martin, 'The amateur rules': Amateurism and professionalism in post-war British athletics. In: *Contemporary British History* (2000), roč. 14, č. 2.
- POSPÍCHAL Tomáš – ZEMÁNEK Vladimír, *Fotbal nemá logiku*, Praha 1992.
- RÁMIŠOVÁ, Šárka, *Jak zvýšit životní úroveň? Komise ÚV KSČ pro otázky životní úrovně v letech 1963-1968*. Diplomová práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta, 2009.
- RÁMIŠOVÁ, Šárka – SWIERCZEKOVÁ, Lucie, *Móda pod olympijskými kruhy*, Praha 2016.
- REIMAN, Michal, *Čínský deník a skupina Listy, jaro 1981*, Praha 2019.
- ROČEK, Antonín, Geneze postojů vedení ČOS v procesu sjednocování čs. tělovýchovy 1945-1948, In: *Historie tělesné kultury a sportu*, Sborník studií, 1. část., Praha 1996.
- RYCHLÍK Jan, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu. Pasové, vízová a vystěhovalecká politika 1848–1989*, Praha 2007.
- RYCHLÍK, Jan, *Devizové přísliby a cestování do zahraničí v období normalizace*, Praha 2012.
- SANTIANO, Umberto, *Mafia and antimafia: a brief history*. London – New York 2015.
- SCHINDLER WISTEN Petra, *O chalupách a lidech: Chalupářství v českých zemích v období tzv. normalizace a transformace*, Praha 2017.
- SKOTÁL, Oldřich – TAUŠ, Karel, *Ilustrovaný sportovní slovník příruční*, část druhá, Brno 1944.

- SLEPIČKA, Pavel – HOŠEK, Václav – HÁTLOVÁ, Běla, *Psychologie sportu*, Vyd. 2., Praha 2009.
- SWIERCZEKOVÁ, Lucie, *Inventář ATVS NM*, Praha 2006.
- ŠIMON, Josef (ed.), *Nástup československé tělesné výchovy a sportu na novou cestu*, Praha 1953.
- TAYLOR John Davis, *On the Corinthian spirit: the decline of amateurism in sport*, New York, Random House 2010.
- TLUSTÝ, Tomáš – ŠTUMBAUER, Jan, *Tělesná výchova a sport v organizacích YMCA a YWCA v meziválečném Československu*, České Budějovice 2013.
- UHLÍŘ, Jan Boris – WAIC, Marek, *Sokol proti totalitě 1938-1952*, Praha 2001.
- VANĚK, Miroslav – KRÁTKÁ, Lenka (edd.), *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*, Praha 2014.
- VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel – PELIKANOVÁ, Hana, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.
- VENCOVSKÝ František (ed.), *Dějiny bankovníctví v českých zemích*, Praha 1999.
- VITOUŠ, Pavel, *Malá encyklopedie sportu*, Praha 1980.
- VÍT, Jaroslav – KOLEKTIV AUTORŮ, *Český volejbalový svaz...od roku 1921*, Praha 2006.
- VRBENSKÝ, Zdeněk – EJEM, Miloslav – VĚRTELÁŘ, Václav, *Zlatá kniha volejbalu*, Praha 2016.
- WAIC, Marek, *Tělesná výchova a sport v politickém životě meziválečného Československa*, Praha 2018
- ZÁTOPEK, Emil–ZÁTOPKOVÁ, Dana, *Náš život pod pěti kruhy*. Praha 2016.

Přílohy

Příloha 1

INFORMOVANÝ SOUHLAS

Vážená paní, vážený pane,

v souladu se Všeobecnou deklarací lidských práv, nařízením Evropské Unie č. 2016/679 a zákonem č. 110/2019 Sb. – o zpracování osobních údajů, Helsinskou deklarací, přijatou 18. Světovým zdravotnickým shromážděním v roce 1964 ve znění pozdějších změn (Fortaleza, Brazílie, 2013) a dalšími obecně závaznými právními předpisy Vás žádám o souhlas s prezentováním a uveřejněním výsledků orálně historických rozhovorů uskutečněných ve vašem domově, kde Vás příslušně kvalifikovaná osoba seznámila s Vašimi právy. Výsledky Vašeho rozhovoru budou publikovány v rámci disertační práce na UK FTVS, s názvem *„Zahraniční styky československého volejbalu. 1948-1971.“*

Cílem této disertační práce je rozklíčovat vzájemné mezinárodní sportovní/volejbalové vztahy a představit poznatky z oblasti cestování reprezentačních volejbalistů do zahraničí ve sledovaném období.

Získané údaje, fotodokumentace, průběh a výsledky terapie budou uveřejněny v disertační práci, po autorizaci narátora. Osobní data nebudou uvedena a budou uchována v anonymní podobě. V maximální možné míře zabezpečím, aby získaná data nebyla zneužita.

Jméno a příjmení řešitele: Šárka Rámišová

Podpis:.....

Jméno a příjmení osoby, která provedla poučení: Šárka Rámišová Podpis:.....

Prohlašuji a svým níže uvedeným vlastnoručním podpisem potvrzuji, že dobrovolně souhlasím s prezentováním a uveřejněním výsledků vyšetření a průběhu terapie ve výše uvedené bakalářské práci, a že mi osoba, která provedla poučení, osobně vše podrobně vysvětlila, a že jsem měl(a) možnost si řádně a v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace, zeptat se na vše podstatné a že jsem dostal(a) jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Byl(a) jsem poučen(a) o právu odmítnout prezentování a uveřejnění výsledků vyšetření a průběhu terapie v bakalářské práci nebo svůj souhlas kdykoli odvolat bez represí, a to písemně zasláním Etické komisi UK FTVS, která bude následně informovat řešitele.

Místo, datum .....

Jméno a příjmení narátora ..... Podpis narátora: .....

Příloha 2: Zpráva ze služební cesty

114.

VZOR.

Z P R Á V A

vedoucího zájezdu čs.sportovců do zahraničí.

1. **Záhlaví** : Zpráva vedoucího o zájezdu .....
/např.: mužstva kopané k mezinárodnímu utkání do
Maďarska ve dnech ..... /
2. **Hlavní údaje** : Datum odjezdu ....., návrat ....., počet osob .....
Cesta uskutečněna vlakem-letadlem. Celková doba pobytu
v zahraničí. Zajištění dopravy tam i zpět.
Seznam osob : ..... /s uvedením funkcí/
3. **Příprava na zájezd** : Stručně uvést datum a místo, počet osob v přípravě, zda
pod dohledem trenéra, ústřední sekce atd. Vybavení výpravy,
případné nedostatky.
4. **Průběh zájezdu** : Uvést stručně cestu tam a zpět, program pobytu s případ-
nými významnými událostmi, ubytování, místní doprava, stra-
rování a případ.nedostatky. Zhodnocení orga.zajištění
počinků v zahraničí. Styk se zastup.úřadem CSSR, styk
s ČTK nebo jiným čs.tiskem.
5. **Sport.-technické zhodnocení** : Výsledky : místo utkání, datum utkání, výsledek .....
počet zúčastněných zemí, oddílů nebo jednotlivců.
Příloha : zpráva trenéra 6x
6. **Politické zhodnocení zájezdu** : Politický ohlas a význam zájezdu, styk s masovými dělnickými
sport.organizacemi v zahraničí, ohlasy tisku, články v no-
vinách, v rozhlasu, v televizi. Zda měl někdo patronát
nad výpravou. Besedy na závodech, styk s krajaný, event.
postoj emigrantů. Jak se jevil zájezd v širokých vrstvách
lidu.
7. **Zhodnocení jednotlivců** : Chování výpravy, vystupování jednotlivců. Mimořádné závady
připojit jednou ve zvláštní zprávě v zalepené obálce pro
kádrové oddělení UV ČSTV.
8. **Zdravotní zhodnocení** : Uvést, jak po této stránce bylo pečováno o výpravu. Závady.
Byl-li s výpravou lékař, uvést, zda lékař podal zprávu
zdravotnímu oddělení.
9. **Hospodářské zhodnocení** : Vyúčtování přidělených platidel v hotovosti nebo šeku,
akreditivu atd. /Doklady s podrobným vyúčtováním připojit
jako zvláštní přílohu-jednou, vypracovanou podle vzoru,
který vedoucí obdrží v mezin.oddělení. Doklady o vydáních
i o případných příjmech za cestovné, utkání atd.
10. **Dary** : a) jaké a komu předány
b) jaké oficiální a osobní dary obdržela výprava
11. **Závěr** : Jak celkově splnil zájezd dané předpoklady, co je nutno
zlepšit, vynechat, doplnit, zařídit.
Konkrétní úkely pro : a) sekci
b) mezinárodní oddělení
c) jiné složky.

Příloha 3: Pracovní smlouva uzavřená společností Pragosport

P R A G O S P O R T
středisko ČSTV
pro zprostředkování a pořádání
sportovních akcí se zahraničím
Sportovní hala ČSTV
Praha 7

S M L O U V A

PRAGOSPORT, středisko ČSTV pro zprostředkování a pořádání sportovních akcí se zahraničím, se sídlem v Praze 7, Sportovní hala ČSTV (dále jen Pragosport)

a p. (pí.sl.) ..... ~~Hana S y n o v o v á~~ .....
(dále jen expert) Praha 10, Hradešinská 28
bytem .....
zaměstnán (a) v ČSSR u ..... ~~CP MEDITERRANEO CATANIA~~ .....
(dále jen tuzemský zaměstnavatel) Výtvarná řemesla Praha 2

uzavřeli tuto smlouvu:

- 1/ Pragosport zprostředkuje nástup experta do pracovního poměru u ..... ~~CP MEDITERRANEO CATANIA~~ .....
(dále jen zahraniční zaměstnavatel)
ve funkci ..... hráčky odbíjené .....
v (země výkonu funkce) ..... ITALII .....
- 2/ Expert se zavazuje k výkonu uvedené funkce na dobu
od ..... 1.11.1969 ..... do ..... 30.4.1970 .....
Na základě žádosti zahraničního zaměstnavatele lze s podmínkou souhlasu tuzemského zaměstnavatele a Pragosportu dobu výkonu funkce prodloužit nebo jinak změnit, a to oboustrannou mezi Pragosportem a expertem, učiněnou písemně.
- 3/ Místo pracovního přidělení je vyhrazeno zahraničnímu zaměstnavateli. Práva a povinnosti experta v zahraničí jsou upraveny smlouvou experta se zahraničním zaměstnavatelem.
- 4/ Podle smlouvy se zahraničním zaměstnavatelem obdrží expert od zahraničního zaměstnavatele měsíční plat ve výši ..... US \$ 180,- + strava + byt .....
Zdaňování příjmu experta se řídí daňovými předpisy místa výkonu funkce.
Z měsíčního příjmu bude expert odvádět Pragosportu ..... tj. .... % netto do 10. dne následujícího měsíce.
Zahraníční zaměstnavatel kromě platu expertovi odvádí Pragosportu ..... US \$ 25,- ..... netto měsíčně.

Příloha 4: Novinové výstřižky ze zahraničních periodik. Hana Synovcová (Itálie), Ladislav Drobny (Ghana)

Volleyball team trains

Mr Ladislav Drobny the Czechoslovak volleyball coach has started training sessions with members of the national volleyball team at the Accra Stadium.

LEFT: Mr Drobny looks on as a player demonstrates the technique of smashing to the other players of volleyball team.

RIGHT: They do physical exercise.

The Czechoslovak volleyball coach arrived in the country three weeks ago to undertake a 6-month coaching of the national volleyball team. At moment Mr Drobny has been concentrating in coaching Republicans, Lebanon Club, Brigade, Young Pioneers, Police and Hearts in order to select players to form the nucleus of the national volleyball team.

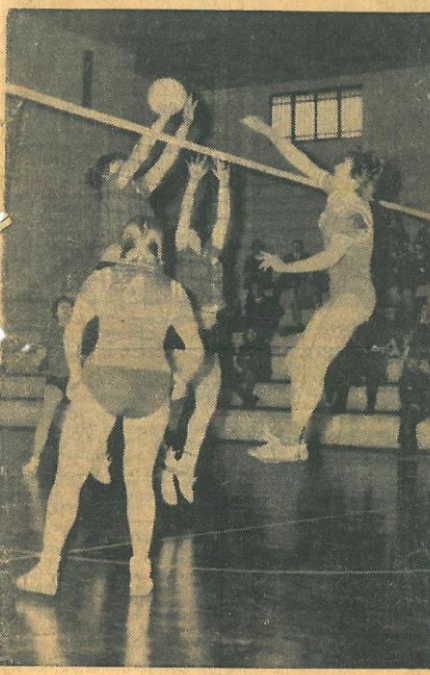
He has been training the boys in physical exercise, techniques of volley and formations of the game.

He will tour the regional centres very soon to boost volleyball in the country. He will also visit schools and colleges.

Daily Graphic Accra V. 1965

Brucia, ragazza...

Quando il volley diventa spettacolo. Nella foto (della New Press) Hana Synovcova è bloccata nel momento-clou dell'azione: la « bruciata ». La potenza dell'atleta non intacca la femminilità della donna. Questa è una fase dell'avvincente partita di domenica scorsa tra Mediterraneo e La Torre di Reggio Emilia.

Příloha 5: Mezinárodní korespondence, dojednávající zahraniční angažmá v Kanadě pro trenéry Jana Pršalu a Josefa Češpivu z roku 1967

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

1600, Berri Street,
Suite 255, Montreal 24.

Residence:
1375, Scarborough Road,
Town of Montreal,
Montreal 16.

Mr. Anton H. Furlani,
General Secretary,
Canadian Volleyball Association,
78, Tedford Drive,
Scarborough,
ONTARIO.

NAR. MUZEUM
ODTVS
ARCHIV

Montreal, 13th March 1967.

Dear friend,

I have just received the message from Prague - from our mutual friend Mr. Karel Čerminka. He informs me that the Czechoslovak Volleyball Federation proposed Dr. Češpiva and Mr. Pršala as coaches in Canada. As I know very well personally these two in the past very famous players, I wish to tell you something about them:

Dr. Češpiva has been together with me a member of the Czechoslovak National Team for a long time and he was entitled as "Master of sports". Further he was a member of team which won many times the Czechoslovak Volleyball Championship, and the coach of the Czechoslovak women national team. At the time being he is a member of the Council of Coaches. He has really many experiences in the coaching and training and I recommend him to you sincerely.

Mr. Pršala is also the former player of one of the first-class Czechoslovak Volleyball teams. Now he is the leader of the Cathedra of the physical culture and education at the Electrotechnical Faculty of the Prague University. He has been very successful in the sports education of students and is also a member of the Council of Coaches. He occupies himself both practical and in theoretical volleyball technics. I can recommend him to you very sincerely too.

I should much appreciate if you would let me know what are their possibilities as far as the employment in Canada is concerned. If it is necessary, I shall give you any further information.

Now I beg to ask you to kindly inform me about the exact date of the Volleyball Championship taking place in Canada as I am naturally very interested in it, together with the name of some expert with whom I should like to have a chat about the volleyball in Montreal.

Thanking you in advance and looking forward to your reply, I remain,

Dr. O. Koutský
Koutský

Příloha 6: Fotografie z autorské výstavy v Národním muzeu s názvem 100letí volejbalu

